

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**SELİM SABİT'İN
SARF-I OSMANİ ADLI ESERİNİN
ÇEVİRİYAZISI-TERİMLER-LÜGATÇE-METİN**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Reyhan SALMAN

**Enstitü Anabilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı
Enstitü Bilim Dalı : Yeni Türk Dili**

Tez Danışmanı : Yrd. Doç.Dr. Cevdet ŞANLI

HAZİRAN - 2008

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SELİM SABİT'İN
SARF-I OSMANİ ADLI ESERİNİN
ÇEVİRİYAZISI-TERİMLER-LÜGATÇE-METİN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Reyhan SALMAN

Enstitü Anabilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı
Enstitü Bilim Dalı : Yeni Türk Dili

Bu tez 04/ 06 /2008 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir.

Prof.Dr.Alaeddin MEHMEDOĞLU Yrd.Doç.Dr.Cevdet ŞANLI Yrd.Doç.Dr.Kazım YILDIRIM

Jüri Başkanı

- Kabul
 Red
 Düzeltme

Jüri Üyesi

- Kabul
 Red
 Düzeltme

Jüri Üyesi

- Kabul
 Red
 Düzeltme

BEYAN

Bu tezin yazılmasın bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Reyhan SALMAN

02.05.2008

ÖNSÖZ

Yüzlerce yıl önce başlatılmış olan dil bilgisi yazma işi, Anadolu'da Osmanlı Türkçesi sahasında da devam ettirilmiştir. Fakat bu eserlerin çoğu Arap ve Fars dillerinin gramerciliği etkisinde kaleme alınmıştır. Tanzimat devrinde Batı'ya yönelişle Arap gramerciliği terk edilmeye başlanmıştır. Bu dönemde Osmanlı Türkçesi sahasında yazılmış gramer kitaplarından biri 1881'de Selim Sabit tarafından yazılan "Sarf-ı Osmani" adlı eserdir. Eser ortaokullar için hazırlanmış bir ders kitabı niteliğindedir.

Yapmış olduğumuz çalışmayla, Selim Sabit Efendi'nin "Sarf-ı Osmani" adlı gramer kitabını transkripli olarak çevirdik ve Doğu tarzında yazılmış gramerlerden Batı tarzında yazılan gramerlere geçişi temel alan eserin yazıldığı dönemin dil bilgisi terimlerini saptayarak günümüz dil bilgisi terimlerini karşılaştırıp, benzeyen veya ayrılan yönleri tespit etmeye çalıştık.

Çalışmamı hazırlarken hiçbir yardımı esirgemeyen saygıdeğer Hocam Yrd. Doç. Dr. Cevdet ŞANLI'ya, sabırlarından dolayı aileme ve çalışmam sırasında emeği geçen herkese teşekkür ederim.

Reyhan SALMAN

04 Haziran 2008

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	ii
TABLolar LİSTESİ.....	iii
ÖZET.....	iv
SUMMARY.....	v
GİRİŞ.....	1
1.BÖLÜM: ÇEVİRİ METİN	
1.1. Transkripsiyonlu Metin.....	4
1.2.1. Kelimât - 1 Türkiye.....	8
1.2.2. Kelimât - 1 ʿArabiye.....	60
1.2.3. Kelimât - 1 Fârsiye.....	91
2. BÖLÜM: TERİMLER VE LÜGATÇE.....	100
SONUÇ.....	156
KAYNAKLAR.....	158
EKLER (METİN).....	161
ÖZGEÇMİŞ.....	211

KISALTMALAR

Ar.	: Arapça
A.T.	: Ahmet Topaloğlu
c.	: Cilt
çokl.şah.	: Çokluk şahıs
Dilb.Ter.Söz.	: Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü
e.	: Edat
f.	: Fiil
Fr.	: Farsça
Gr.Ter.Söz.	: Gramer Terimleri Sözlüğü
i.	: İsim
N.H.	: Necmettin Hacıeminoğlu
Ör	: Örnek
s	: Sayfa
tek.şah.	: Teklik şahıs
Tr.Dil.Edt.	: Türk Dilinde Edatlar
TDK	: Türk Dil Kurumu
vb.	: Ve benzeri
V.H.	: Vecihe Hatiboğlu
Z.K.	: Zeynep Korkmaz
zm.	: Zamir
zr.	: Zarf

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Ef'āl - i Hikāyet.....	40
Tablo 2: Ef'āl - i Rivāyet	41
Tablo 3: Ef'āl - i Şartıyye.....	42
Tablo 4: Ef'āl - i Rivāyet.....	45
Tablo 5: Ef'āl - i Ta'cīliye.....	46
Tablo 6: Ef'āl - i Zemāniye	47
Tablo 7: Vezin-1.....	64
Tablo 8: Vezin-2.....	65
Tablo 9: Maşdar - 1 Mücerred Cedveli.....	68
Tablo 10: Maşdar - 1 Mezīd Cedveli	69
Tablo 11: Sūlāşilerden Yapılan Ef'āl - i Fer'iyye Cedveli	75
Tablo 12: Mezīdatdan Yapılan Ef'āl-i Fer'iyye Cedveli	76
Tablo 13: Mişāl Cedveli.....	78
Tablo 14: Ecvef Cedveli.....	79
Tablo 15: Nākış Cedveli.....	80
Tablo 16: Nākış Cedveli.....	81
Tablo 17: Muza'af Cedveli.....	82
Tablo 18: Cedvel - i Edevāt -1.....	89
Tablo 19: Cedvel - i Edevāt - 2.....	90
Tablo 20: Ef'āl - i Fer'iyye Cedveli.....	96
Tablo 21: Edevāt - 1 Fārsiye	97

Tezin Başlığı: Selim Sabit'in Sarf-ı Osmanî Adlı Eserinin Çeviriyazısı-Terimler- Lügatçe-Metin	
Tezin Yazarı: Reyhan Salman	Danışman: Yrd.Doç.Dr.Cevdet Şanlı
Kabul Tarihi: 04 Haziran 2008	Sayfa Sayısı: 5 (Ön kısım) + 211 (Metin)
Anabilimdalı: Türk Dili ve Edebiyatı Bilimdalı: Yeni Türk Dili	
<p>Sarf-ı Osmanî, Tanzimat döneminde Doğu tarzında yazılmış olan gramerlerden Batı tarzında yazılan gramerlere geçişi temel alarak hazırlanmış, Osmanlı Türkçesi gramerini anlatan bir ders kitabıdır. Selim Sabit ortaokul öğrencilerine Osmanlıca'yı öğretmek amacıyla yazdığı bu eserinde oldukça sade bir dil kullanmıştır. Eserde, Arapça ve Farsçanın kurallarını vererek bu kurallarla Türkçe kuralları mukayese etmiştir. Eserin en önemli özelliği Osmanlı Türkçesinde kullanılan terimlerin Arapça, Farsça ve Türkçedeki karşılıklarını vermesidir. Ayrıca terimlerin örneklerle açıklanması ve çoğu terimi isimlendirmekte örneklerden hareket edilmesi eserin bir diğer özelliğidir.</p> <p>Toplam 96 sayfadan meydana gelen eserde Osmanlı Türkçesi'nin kurallarının yanında "tenbih, faide, imlâ" gibi okuyucuya yardımcı olacak kısımlar da bulunmaktadır. Eserin sonunda metinde geçen dil bilgisi terimleri belirlenmiştir. Bu terimlerin günümüzde hangi kelimelerle ifade edildiği verilip terimlerin günümüz gramercileri tarafından nasıl açıklandığı belirtilmiştir.</p>	
Anahtar kelimeler: Sarf-ı Osmanî, dil bilgisi, terim.	

Title of the Thesis: Translation Text of Selim Sabit's Sarf-1 Osmani Work, Terms, Glossary, Text,	
Author: Reyhan Salman	Supervisor: Assistant Prof. Dr. Cevdet Şanlı
Date: 04 Jun 2008	Nu. of pages: 5 (pre text) + 211 (appendices)
Department: Turkish Language and Literature Subfield: Contemporary Literature	
<p>"Sarf-1 Osmani" is a lecture book on Ottoman Turkish grammar based upon the transformation process of the grammar which was written in eastern style in reorganization period of Ottoman, to the western style grammar. Selim Sabit used a very simple language on this work of him purposed of teaching Ottoman Turkish to the elementary school students. Giving the rules of Arabic and Persian, he compared these with the rules of Turkish on his work. The most important feature of the work is providing the Arabic, Persian and Turkish equivalents of the terms used in Ottoman Turkish. In addition to this feature, the explanations of the terms are supported by examples and also most of the terms are based on examples when naming them.</p> <p>In addition to the rules of Ottoman Turkish in the work consisting of ninety six pages, auxiliary parts for the reader such as excitation (tenbih), acquirement (faide) and dictation (imlâ) are added as well. At the end of the work, the grammar terms used in, equivalents and explanations of them by the grammar specialists of today are provided.</p>	
Keywords: Sarf-1 Osmani , grammar , term.	

GİRİŞ

Çalışmanın Amacı

Dil bilgisi, Grekçeden Latinceye, oradan da diğer dillere yayılmıştır. En eski gramercilerin Hintliler olduğu bilinir. Türkçe ilk dil bilgisi kitabı ise, bugün elde bulunmayan Kaşgarlı Mahmud'un 11. asırda yazdığı Cevahirü'n-Nahv adlı eseridir. Ebu Hayyan'ın Arap diliyle, Arapça dil bilgisi kurallarına göre düzenlenmiş eseri Kitabu'l-İdrak li Lisani'l Etrak (yazılışı M.1312 baskı 1931) ilk Türk dil bilgisidir. Osmanlı Türkçesinde yazılmış ilk dil bilgisi kitabı ise Bergamalı Kadri'nin Müyessiret-ül-Ulum (M.1530) adlı eseridir

On dokuzuncu asra kadar bütün dil bilgisi kitaplarında Arap dilinin kalıpları kullanılmıştır. Türk dilinin yapısı, kuralları Arap dil bilgisinin metoduna göre tespit edilmiştir.

Selim Sabit'in Osmanlıcanın gramerini anlattığı "Sarf-ı Osmanî" adlı eseri de bu dönemde yazılmış, Arap ve Fars dil bilgisi kurallarını Türkçedeki kurallarla karşılaştırarak ele alan bir ders kitabıdır. Yapmış olduğumuz çalışmayla bu eseri transkripli olarak çevirerek eserdeki dilbilgisi terimleri ile günümüzdeki dilbilgisi terimlerini karşılaştıran bir sözlük oluşturmayı amaçladık.

Çalışmanın Önemi

Sarf-ı Osmanî'nin en önemli özelliği bāblar halinde açıklanan Arapça, Farsça ve Türkçe lisānlarının kuralları ve özellikleri verilirken birbirleriyle kıyaslanmış olmasıdır. Yapmış olduğumuz çalışmayla, eserdeki Osmanlıca dil bilgisi terimlerinin günümüz Türkçesinde Z. Korkmaz, A. Topaloğlu, V. Hatipoğlu ve N. Hacıeminoğlu gibi gramerciler tarafından nasıl karşılandığını ve tanımlandığını, bir terimler sözlüğü şeklinde hazırlamaya çalıştık.

İçerik

Ortaokullar için hazırlanmış bir ders kitabı niteliğinde olan eserde Arapça ve Farsça tamlamalara sıkça yer verilmekle birlikte daha çok Türkçe kelimeler kullanmıştır. Fakat dil bilgisi terimlerinin çoğu Arapçadır. Ayrıca metinde edatlar konusunda

Arapça-Türkçe ve Farsça-Türkçe karşılaştırmalar yapılarak bunlar örneklerle açıklanmıştır. 96 sayfadan oluşan metinde önce kelime ve harfin tarifıyla başlanarak imla kuralları verilmiştir. Ardından da Osmanlıca' nın Türkçe, Arapça ve Farsçanın bir karışımı olduğu belirtilerek, bu üç dilin imla ve kuralları bāblar halinde ele alınmıştır. Birinci Bab: (*bāb - 1 evvel*) Kelimāt -1 Türkiyye , İkinci Bab: (*bāb - 1 s̄anī*) Kelimāt-1 Arabiye , Üçüncü Bab: (*bāb - 1 s̄ālīs*) Kelimāt-1 Fārsiye şeklindedir. Her bāb da fasıllara ayrılmıştır. Kelimāt-1 Türkiyye bābında beş fasıl, Kelimāt-1 Arabiye bābında dört fasıl ve Kelimāt-1 Fārsiye bābında ise üç fasıldan oluşmaktadır. Bu fasıllarda da kelimeler nevlere, kısımlara, sınıflara ayrılmıştır. Buralarda açıklanması gereken ayrıntılar da “tenbih, faide” adlarıyla açıklanmıştır. Ayrıca yer yer “imlā” adı altında dil bilgisi kurallarına değinilmiştir.

Biz bu çalışmamızda Selim Sabit Efendi'nin “Sarf-ı Osmanī” adlı gramer kitabını iki bölümde inceledik. Birinci bölümde eseri transkripli olarak çevirdik. İkinci bölümde de Osmanlı Türkçesinin dil bilgisi kurallarını Türkçe, Arapça ve Farsça dil bilgisi kurallarını öğreterek vermeye çalışan “Sarf-ı Osmanī” adlı eserde kullanılan dil bilgisi terimlerini tespit ederek günümüz Türkçesindeki karşılıklarını verdik.Çalışmamızın sonuna da transkripli olarak çevirilen eserin orijinal metninin fotokopisini koyduk.

Yöntem

Yapmış olduğumuz çalışmada eseri iki bölümde inceledik. Birinci bölümde eseri transkripli olarak çevirdik. Metnin yazıya aktarımında da sayfaları asıl metindeki düzeninde yazıp satırları numaralandırdık.

İkinci bölümde de eserdeki dilbilgisi terimleri ile günümüzdeki dilbilgisi terimlerini karşılaştıran bir sözlük oluşturduk. Osmanlı Türkçesi–Türkiye Türkçesi şeklinde yapılan terimler sözlüğünde, terimlerin, günümüz Türkçesiyle karşılıkları verildikten sonra, eserdeki tanımlarının ve örneklerinin verildiği yerler belirtilmiştir

Böylece 19.asırda Arapça ve Farsçanın etkisinde kalan Osmanlıcadaki dil bilgisi terimlerinin günümüz Türkçesinde nasıl karşılandığını, Arapça ve Farsçadan dilimize giren bu terimlerin dilimizi nasıl etkilediğini belirlemeye çalıştık. Terimlerin karşılaştırmasını yaparken Z. Korkmaz'ın Gramer Terimleri Sözlüğü'nden, A. Topaloğlu'nun Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü'nden, V. Hatipoğlu'nun Dilbilgisi

Terimleri Sözlüğü'nden yararlanarak bu üç gramercinin ortak tanımlarına yer verdik. Edat terimlerini açıklarken ise N. Hacıeminoğlu'nun Türk Dilinde Edatlar kitabından yararlandık.

Bu çalışmada eserdeki dil bilgisi terimleri bir indeks şeklinde verilmiştir. Terimlerin karşısında bulunan, parantez içindeki rakamların ilki sayfa numarasını, ikincisi ise metindeki satır numarasını belirtmektedir.

1.BÖLÜM: ÇEVİRİ METİN

1.1. Transkripsiyonlu Metin:

1/1 şarf -ı ʿoşmānī

1/2 eṣer

1/3 selīm ṣābit

1/4 müdür-i mekāteb-i rüṣdiyye

1/5 dersaḥ ādet

1/6 (maṭbaʿ-i ʿoşmānī)

1301

2/1 şarf - ı ʿoşmānī

2/2 biʿsmi-l-lāhi-r-rahmāni-r rahīm

2/3 ʿilm - i şarf kelimeleriñ iştikāk ve aḥvālinden baḥş ider bir fenndir 2/4 (kelime)
ḥarfleriñ cemʿ ve tertībinden teşekkül idüp bir maʿnāya 2/5 delālet iden lafza dirler
2/6 (ḥarf) daḥi bir ḥareke - i maḥşūşa ile ağızdan çıkan 2/7 şadāya dinilür ki lisān - ı
ʿoşmānīde otuz üçdür

2/8 (ا ب پ ت ث ج چ ح خ د ذ ر ز س ش ط ض ص ش 2/9 س ژ ز ر ذ د خ ح چ ج ث ت پ ب ا)
2/10 (ی ه و ن م ل ك ك ق ف غ ع ظ)

2/11 Bunlara ḥurūf - i hecā taʿbīr olunur ki imlā cihetiyle muttaşıl 2/12 ve münfaşıl
kısımlara münkaşımdır

2/13 (ḥurūf - i muttaşıla) yazıda bir birine rabṭ olunan ḥarflerdir ki

3/1 yigirmi altıdır (ض ص 3/2 ش س خ ح چ ج ث ت پ ب)
(ی ه ن م ل ك ك ق ف غ ع ظ ط)

3/3 (**hurūf - i münfaşıla**) imlâda yalnız mā-ḳabllerine bitişüp 3/4 mā-ba^cdlarına rabṭ olunmayan ḥarflerdir ki bunlar da edidir 3/5 (و ژ ز ر ذ د ا)
ḥarfere ^carız olan şadâları 3/6 bildirmek için her lisânda bir taḳım ^calâmet - i maḥşûşa 3/7 vaz^c olunmuşdur ki anlara daḡi ḥareke dinilür lisân - ı 3/8 ^coşmânîde iki nev^c ḥareke mevcūd ve müsta^cmel olub birine 3/9 ḥareke - i resmiyye diğlerine ḥareke - i ḥarfiiye dirler

3/10 (**ḥareke - i resmiyye**) yalnız lisân - ı mezkûre maḥşûş 3/11 olmayub ^carabî ve fârsî lisânlarında daḡi ḳullanılan şu 3/12 (ؤ ُ َ) üç dürlü resm ü ^calâmetlerdir ki 3/13 türkce (*üstün esre ötre*) ^carabca (*fetḥa kesre* 3/14 *zamme*) dinilür

3/15 (**ḥareke - i ḥarfiiye**) yalnız lisân - ı ^coşmânîye maḥşûş 3/16 olarak ḥareke maḳâmında ḳullanılan şu (و ی ه ا) 3/17 dört ḥarfdir ki anlara ḥurūf - i imlâ daḡi dinilüp 3/18 (ا ه : a/e) fetḥa (ی : i/i) kesre (و : o/ö , u/ü) zamme maḳâmında ḳullanılır 3/19 faḳaṭ (ا ه : a/e) imlâ dā^cimā kelimeniñ āḡirinde vāḳi^c olup 3/20 evvelinde ve ortasında bulunamaz

4/1 (tenbīh)

4/2 gerek hareke - i resmiyye ve gerek hareke - i harfiyyeden her birerleri 4/3 hafif ve şakīl olarak ikişer nevc olduklarından bu maḳāmda 4/4 her birine birer mişāl getirilerek tafşīli münāsib görüldi 4/5 meşelā fetha - i hafife (*ben ve bende*) lafzlarında bulunan harekeler 4/6 ve fetha - i şakīle (*ḳaya ve ḳara*) lafzlarının harekeleri gibi

4/7 kezālik kesre - i hafife (*dil ve diş*) lafzlarında bulunan 4/8 harekeler ve kesre - i şakīle (*ḳırk ve ḳıl*) lafzlarının harekeleri 4/9 gibi faḳaḳ zamme - i hafife ile şakīleden her biri (*mabsūḩe*) 4/10 ve (*maḳbūza*) olarak tekrar ikişer kısma münḳasımdır

4/11 (**zamme - i hafife - i mabsūḩe**) dudakları bir miḳdār açarak 4/12 ve (*hafife - i maḳbūza*) dudakları biraz ḳapayarak hafifce 4/13 telaffuz olunurlar (*yüz ve göz*) lafzlarının zammeleri gibi

4/14 (**zamme - i şakīle - i mabsūḩe**) kezālik dudakları biraz açarak 4/15 ve (*şakīle - i maḳbūza*) dudakları bir miḳdār ḳapayarak 4/16 ḳalınca telaffuz olunurlar (*ḳoç ve ḳuzı*) lafzlarının 4/17 zammeleri gibi 4/18 imdi zamme maḳāmında ḳullanılan işbu و (*vav*)nın dört 4/19 dürlü şadāsı bulunduğı gibi ʿarabī ve fārsī ve şāğır 4/20 ك “ *ḩ* ” (*kef*)ler dağı şekilce yekdiğere beñzediđi cihetle bunlar

5/1 birbirinden fark ve temyiz olunmak üzere bazı işaretler ihtirâc 5/2 ve istimâli lâzım gelir ki bu işaretler (*elifbâ - yı ʿoṣmānī*) 5/3 risâlemizde gösterilmiştir 5/4 bundan sonra maʿlûm ola ki lisân - ı ʿoṣmānī fiʿl-aşl (*çağatây* 5/5 ve *arabî ve fârsî*) lisânlarının elfâz ve şivesinden mürekkeb 5/6 bir lisân olduğu cihetle elfaz - ı mezkûreniñ ahvâli ayrı 5/7 ayrı birer bâbda beyân olunacağından işbu risâle daği üç 5/8 bâb üzerine tertib olup (*bâb - ı evvel*) kelimât - ı türkiyye 5/9 (*bâb - ı ṣānī*) kelimât - ı ʿarabiye (*bâb - ı ṣālīs*) kelimât - ı fârsiyeniñ 5/10 taşrif ve imlâları beyânında olacaktır

1.2.1. *(bâb - ı evvel kelimât - ı türkiye beyânındadır)* 5/11

5/12 maʿlûm ola ki kelâmniñ tereküb itdiği kelimeler beş nevdendir 5/13 (*ism* , *şfat* , *fiʿl* , *kināye* , *edevât*) olup bunlardan her 5/14 birerleri birer faşılta zikr ve beyân olunacağından bâb - ı evvel 5/15 beş faşlı şâmil olur

5/16 *(faşl - ı evvel esmâ - yı türkiye beyânındadır)*

5/17 (*ism*) zemândan mücerred olarak hâricde veya zihinde mevcûd 5/18 olan bir şey'e delâlet iden kelimelerdir ki iki kısım olup 5/19 birine (*ism - i cins*) diğesine (*alem*) dinilir

6/1 (ism - i cins) bir şey'in her ferdine ıtlākı şahih olan **6/2** lafzdır (*arслан ve ağac*) lafzları gibi ki arslan **6/3** cinsiniñ her ferdine arslan ve ağac cinsiniñ her ferdine **6/4** ağac dinilebilür

6/5 (ʿalem) yalnız bir şey'i maʿini ifāde iden lafzdır (*burusa 6/6 ve tuna*) lafzları gibi ki burusa dinilen şehir - i maʿlūmdan **6/7** başka şehirlere burusa ve tuna dinilen nehr - i meşhūrdan māʿda **6/8** nehlere tuna dinilemez **6/9** ismleriñ beyān ve ifāde itdiği şey' bir ve yalnız ise anlara **6/10 (müfred)** dirler (*at ve ot*) gibi ve eğer bir ve yalnız **6/11** değil ise (*cemʿ*) dinilür ki müfredleriñ ahirine ʾ (lam) ıñ **6/12** fethiyle (*+lar/+ler*) edātiniñ ʿilāvesiyle yapılır (*atlar ve otlar*) **6/13** gibi faķať ʿadedlere muķārin olan ismler her neķadar birden **6/14** ziyāde şey'i beyān ve ifāde iderler ise de (*+lar/+ler*) edāt **6/15** cemʿini almayarak ʿādetā müfredler gibi istiʿmāl olunurlar **6/16** bu şūretde yigirmi beş ğurūş dinilüp yigirmi beş ğurūşlar **6/17** dinilemez **6/18** kezālik (*ʿalemler*) daħi dāʿimā müfred olarak ķullanılıb **6/19** cemʿlenemediklerinden (*burusalar ve tunalar*) dinilmek şahih **6/20** değildir

7/1 (tenbîh)

7/2 elfâz - ı türkiyede te`nîş ve tezkîr - i mu`teber olmadığından mü`ennesler 7/3 için bir `alâmet - i maḥşûşa važ olunmayup faķaķ ba`zı 7/4 kere bir şey`iñ müzekker olduğunu iş`âr için (*erkek*) 7/5 ve mü`ennes olduğunu ifade için (*dişi*) lafzları isimleriñ 7/6 evveline getirilerek ol şey`iñ cinsi beyân olunur (*erkek*) 7/7 arslan (*dişi*) arslan gibi

7/8 (fâ`ide)

7/9 isimler âhirlerine lâhik olan edâtlar i`tibâriyle daḥi başluca 7/10 dört nev`dir 7/11 (*ism - i mekân , ism - i taşgîr , ism - i mensûb , ism - i vaşfi*)

7/12 (**ism - i mekân**) bir şey`iñ maḥall ü mekânını gösteren lafzdır ki 7/13 isimleriñ âhirine ḥafiflerde ل (*lam*) iñ kesriyle (*+lik/+lük*) 7/14 ve şakîllerde (*+lık/+luķ*) edâtlarınıñ `ilâvesiyle ḥâşıl olurlar 7/15 (*çiçeklik limonluķ*) gibi bunlarıñ ba`zıları daḥi ism - i mensûb 7/16 maķâmında kullanılır (*yazlık kışlık*) gibi

7/17 (**ism - i taşgîr**) bir şey`iñ küçüklüğünü ifade iden lafzdır ki 7/18 isimleriñ âhirine ḥafiflerde ج (*cim*) iñ 7/19 kesriyle (*+cik/+cük*) ve şakîllerde (*+cık/+cuķ*) edâtlarınıñ `ilâvesiyle yapılır 7/20 (*evcik yalıcık*) gibi ba`zı kere edât - ı taşgîrden

8/1 soñra mā-ḳabli meftūh bir de ز (ze)yi sākine 8/2 getirilüp (evceğiz yalıcagız) dinilür bu şüretde 8/3 (+cık /+cuḳ) edätınıñ ق (ḳaf) ı harekelendiğinden غ (ğayın)a 8/4 ve (+cik /+cük) edätınıñ ك (kef) i käf-ı fārisiye tebdıl olunmaḳ 8/5 uşul - i imlādandır

8/6 (tenbīh)

8/7 ism - i taşğır yapılacaḳ kelimeleriñ aḳirinde ق (ḳ) veyāhūd 8/8 ك (k) bulundığı şüretde taḥfif için baʿzı kere 8/9 bu ḥarfler ḥazf olunup mā-ḳableri meftūh ise fethayı beyān 8/10 için şaḳıllerde bir ة (elif) ve ḥafiflerde bir ه (hā) i 8/11 resmiyye getirilür (yumuşacıḳ düşecek) gibi meksür 8/12 veyāhūd maẓmūm oldığı ḥālde kezālik kesreyi beyān 8/13 için bir ى (ı/i) ve zamme maḳāmında bir و (u/ü) imlā yazılır 8/14 (biyyücek çocıcıḳ) gibi faḳaḫ şu iki şüretde edāt - ı 8/15 taşğır fethayla oḳunur

8/16 (ism - i mensūb)

8/17 bir şey'in diğēr şey'e nisbet ü münāsebetini ifāde iden 8/18 lafzdır ki ismleriñ āḳirine ل (+lu /+lü) veyāhūd لى (+lı /+li) edätleriñ 8/19 ʿilāvesiyle yapılır (güçlü ḳuvvetli) gibi hecā - yı aḳır

9/1 eğer mazmûm ise لو (+lu /+lü) ve meftûh ve meksûr olduğu hâlde 9/2 لی (+lı /+li) edâtı getirilür

9/3 (**ism - i vaşfi**)

9/4 bir zâtuñ bir iş ve kâr ile devâm üzre iştiğâlini beyân 9/5 ve ifâde iden lafzdır ki ismleriñ âhîrine ج (cim) iñ kesriyle bir 9/6 (+cı /+ci) edâtı getirilerek yapılır (*ekmekci şūcı*) gibi

9/7 *(**faşl - ı şānī şifāt - ı türkiye beyānındadır**)*

9/8 (**şifāt**) ismleriñ evveline ‘ilāve olunup hāl ü keyfiyyeti 9/9 beyān iden lafzlardır (*iyü huy güzel ‘ādet*) gibi ki 9/10 (*iyü ve güzel*) lafzlarına şifāt (*huy ve ‘ādet*) lafzlarına 9/11 dañi mevşūf ta‘bîr olunur 9/12 lisān - ı ‘oşmānīde şifātlar iki nev‘e olub birine şifāt - ı 9/13 semā‘iyye diğeriñe şifāt - ı kıyāsiyye dirler

(**şifāt - ı semā‘iyye**) 9/14 işitmek ile bellenen şifātlardır ki elvān ve ‘uyūb ve hūsn 9/15 ve fetħa delālet iderler (*güzel ve çirkin ve şārı ve tenbel*) 9/16 lafzları gibi

(**şifāt - ı kıyāsiyye**) bir kaçide ile yapılan 9/17 şifātlardır ki bunlar da (*ism - i fā‘il , ism - i mef‘ūl , şifāt - ı 9/18 müşebbehe , şifāt - ı mübālağa*) şīğaları olup ef‘āl - i fer‘iyye 9/19 şirasında zikr ve beyān olunacaqdır

10/1 (tenbīh)

10/2 bir kelimeniñ şıfat olup olmadığı kolayca anlaşılmaq 10/3 üzere ol kelimeden soñra (*kimse ve nesne*) lafzlarından 10/4 biri vazc olunduğda eğer ma'na şahih olur ise şıfat 10/5 ve eğer ma'na şahih olmaz ise ol kelimeniñ şıfat olmadığı 10/6 ma'lum olur (*büyük kimse ve güzel nesne*) gibi 10/7 şıfat - ı semā'iyeleri kelimeniñ evveline mübālağa için bir takım mühmelāt 10/8 vazc olunup (*şapşarı büsbütün yemyeşil*) 10/9 dinilür ki bu mişillü mühmelāt ancak şıfatlara lāhik olup 10/10 sā'ir kelimelere ilāve kılınamadığından şıfatlar bu şüretle daği 10/11 elfaz - ı sāireden tefrik olunur

10/12 (fā'ide)

10/13 şıfatları kelimeniñ āhirine bazı kere hafiflerde ل (*lam*) ı kelimeniñ kesriyle 10/14 (*+lik /+lük*) ve şakillerde (*+lık /+luğ*) edātları lāhik olup 10/15 maşdariyyet ma'nāsını ifāde ider (*beyazlık güzellik*) 10/16 gibi ve bazı daği ج (*cim*) i kelimeniñ fethiyle (*+ca /+ce*) edātı lāhik 10/17 olup taşğir ma'nāsını ifāde ider (*büyükce güzelce*) gibi

10/18 (esmā - yı ā'dād)

10/19 (*ism - i 'aded*) şayıları ifāde iden bir takım lafzlardır ki

11/1 kendülerince vaşfiyyet ma'nası bulunduğundan şıfatlar şırasında **11/2** zıkr ve beyān olunmağ münāsib görüldi esmā - yı mezküre **11/3** (*aşliyye* , *rütbiyye* , *kesriyye* , *tevzī`iyye*) kısımlarına münkasım olarak **11/4** dört nevdir

11/5 (*ā`dād - ı aşliyye*)

11/6 zāt - ı `adedleriñ ismleridir ki fenn - i hesābda birden biñe kadar **11/7** üç mertebe i'tibār olup bu üç mertebeye (*`ağd - ı evvel*) **11/8** dirler biñden milyona kadar yine üç mertebe i'tibār olup **11/9** (*`ağd - ı sānī*) kezālik milyondan milyara kadar üç mertebe i'tibār **11/10** olunarak (*`ağd - ı sālīs*) dinilüp bu minvāl üzre ilā **11/11** ğayr - ı nihāye ta`dād olunur **11/12** fenn - i mezkürede ol mertebede (*āğād `aşerāt mie*) **11/13** dirler ki cümle `adedler bunlarıñ birbiriyle terkibinden hāşıl **11/14** olurlar

11/15 (*ā`dād - ı rütbiyye*)

11/16 bir şey'iñ derece ve mertebesini iş`ar iden şayılardır ki **11/17** ā`dād - ı aşliyyeniñ āğirlerine ن (*nun*)uñ sukūnuyla bir نجي (*+ncı /+nci*) **11/18** edātı getürilerek hāşıl olurlar (*birinci ikiñci*) **11/19** gibi fağat āğirlerinde (*ı/i*) bulunan `adedlerde ol *ı/i* ' niñ

12/1 ḥazfı ve ت (*t*) bulunan yerlerde ت (*te*)niñ د (*dal*)a tebdili uşul - i
12/2 imlādandır (*dördünci ve yedinci*) gibi

12/3 (*ācdād - ı kesriyye*)

12/4 vāhid - i farz olunan bir miqdārniñ baʿzı eczāsını işʿār iden **12/5** sayılardır ki
ācdād - ı aşliyyeniñ ahirlere bir د (*de*) edātı **12/6** getirildikten miqdār - ı
mefrūz ḥāşıl olup eczāsını **12/7** mezkūr daḥi yine aşliyyeniñ biriyle ifāde olunur
(*üçdebir 12/8 ve ondadört ve yüzdekırk*) gibi

12/9 (*ācdād - ı tevzīyye*)

12/10 bir miqdārniñ müsāvāt üzre bulunmuş olan kısımlarını **12/11** işʿār iden
sayılardır ki ahirleri (*ı/i*) olmayan ācdād - ı **12/12** aşliyede mā-қabli meftūh bir
ر (*re*)yi sākine ziyāde ve (*ı/i*) **12/13** bulunan yerlerde ش (*şm*)niñ fetḥiyle bir
ش (*şer*) edātı ʿilāve **12/14** kılımarak ḥāşıl olurlar faқat ahirleri ت (*t*) olan
12/15 ʿadedlerde ol (*te*)niñ د (*dal*)a tebdili uşul - i imlādandır (*dörder*
12/16 *beşer ve yedişer*) gibi

12/17 (*fā'ide*)

12/18 ācdād - ı aşliyye ile tevzīyyeniñ ahirine ḥafiflerde ل (*lam*)niñ **12/19** kesriyle
(*+lik /+lük*) ve şakıllerde (*+lık /+lük*) edātları lāhiқ

13/1 olduğda nisbet ma'nasını ifāde ider (*beşlik altlığ*) gibi 13/2 edevāt - ı mezkūre ā'dād - ı rütbiyyeniñ āħirine daħil olduğda 13/3 maşdariyyet ma'nasını ifāde ider (*birincilik beşincilik*) gibi

13/4 *(fařl - ı řāliř ef'āl - i tūrkiye beyānındadır)*

13/5 (fi'l) ħāricde veyā zihinde bir işe delālet iden kelimelerdir ki 13/6 (*ařlī ve zemānī ve ferī*) kısımlarına münķasım olarak üç 13/7 nev'dir

13/8 (fi'l - i ařlī)

13/9 kendüsinde zāt ve zemān mülāħaza olunmayarak bir işe delālet 13/10 iden lafzlardır ki diğer fi'leriñ aşl u me'ħazı olduğlarından 13/11 bunlara (*maşdar*) dinilür lisān - ı 'ořānīde maşdarlar daħi 13/12 (*fi'lī , ismī , vařfī*) kısımlarına münķasım olarak üç nev'dir

13/13 (maşdar - ı fi'lī)

13/14 mādde - i aşliyyesi fi'l olan kelimelerdir ki āħiri م (*mim*)iñ fethiyle 13/15 ħafīflerde مك (*-mek*) ve řaķīllerde مق (*-maķ*) edātlarıyla nihāyetlenür 13/16 (*yazmaķ ve çizmek*) gibi

13/17 (maşdar - ı ismī)

13/18 madde - i aşliyyesi ism olan kelimelerdir ki āħiri ل (*lam*)iñ

14/1 ve م (*mim*)iñ fetħalarıyla لمك (+*lemek*) veyāħūd لمق (+*lamaħ*) ile gelür
14/2 (*dişlemek ve taşlamaħ*)

14/3 (**maşdar - ı vaşfi**)

14/4 madde - i aşıyyesi şıfat olan kelimedir ki āħiri ل (*lam*)ıñ fetħi 14/5 ve şin ve nunuñ sukūnuyla ħafilerde لشمك (+*leşmek*) veyāħūd لنمك (+*lenmek*) 14/6 ve şakıllerde لشمق (+*laşmaħ*) veyāħūd لنمق (+*lanmaħ*) edātlarıyla nihāyetlenür
14/7 (*iyüleşmek iyülenmek ve fenālaşmaħ fenālanmaħ*) gibi baʿzı kere
14/8 şıfatlarıñ āħirlerine maşdar ismi ve isimleriñ āħirine maşdar 14/9 vaşfi edātlarınıñ ilāvesiyle daħi maşdar yapılır 14/10 (*gerilemek ve evlenmek*) gibi

14/11 (**tenbīh**)

14/12 baʿzı kere maşdarlarıñ āħirine ħafiflerde ل (*lam*) ıñ kesriyle 14/13 لك (+*lik* / +*lük*) ve şakıllerde لق (+*lık* / +*luk*) edātları lāħik olur ki bunlara 14/14 maşdar - ı teʿkīdi dinilür (*yazmaklık çizmeklik taşlamaklık*) 14/15 gibi ve baʿzı kere daħi edāt - ı maşdarıñ ك (*kef*) ve ق (*kağ*) ları 14/16 ħazf olunaraħ yerlerine bir ◦ (*hā*) i resmiye getürilüp 14/17 bunlara daħi (*maşdar - ı tahfiḫi*) dirler ki ekşerisi 14/18 ism - i mefʿul maʿnāsınadır (*yazma ve işleme ve iyüleşme*) 14/19 gibi ve baʿzen daħi maşdarlardan مك (-*mek*) ve مق (-*maħ*)

15/1 lafzları ḥazf olunup yerlerine mā-ḳabli meksūr bir ش (*şin*) **15/2** veyāḥūd bir م (*mim*) veya ج (*cim*) sākine veyāḥūd **15/3** bir تى (*-ti/-ti*) edātı getirilerek bir taḳım şīğalar teşekkül ider ki **15/4** bunlara da (*ḥāşıl - ı maşdar ve ism - i maşdar*) taʿbīr olunup **15/5** (*çalım satış sevinç ve gezinti*) gibi faḳat م (*mim*) ve ج (*cim*) **15/6** ve تى (*-ti/-ti*) edātlarıyla olan ism - i maşdarlar muṭṭarid olarak her **15/7** maddeden yapılamayup yalnız baʿzı maşdar - ı fiʿlilerden gelürler

15/8 (imlā)

15/9 maşdar yapılacak madde - i aşliyyeniñ āḥiri ya müteḥarrik **15/10** veyāḥūd sākin olur müteḥarrik oldığı şüretde eğer **15/11** mażmūm ise zammeyi beyān için edāt - ı maşdardan evvel **15/12** bir و (*vav*) imlā yazılır (*oḳumaḳ ve ilerülemek*) gibi **15/13** ve eğer meksūr ise kesreyi beyān için bir ی (*ye*)yi imlā **15/14** taḥrīr olunur (*yürimeḳ ve farımaḳ*) gibi meftūḥ oldığı **15/15** ḥālde eğer ḥareke - i şaḳīleden ise fetḥayı beyān için **15/16** bir ء (*elif*) imlā yazılır (*aramaḳ ve ṭaramaḳ*) gibi ve eğer **15/17** ḥareke - i ḥafīfeden ise fetḥayı beyān için bir ه (*hā*) i **15/18** resmiyye getirilür (*istemek ve ödemek*) gibi faḳat **15/19** bu ه (*hā*) i resmiyye ekşerī terk olunur (*istemek beklemek*) gibi

16/1 madde - i aşliyyeniñ āhiri müteḥarrrik olan maşdar - ı fiʿliler **16/2** ile maşdar - ı ismīyeleriñ ḥāşıl - ı maşdarlarında daḥi ش (*şın*) dan evvel **16/3** bir ی (*yā*) yi meksüre getirilmek uşul - i imlādandır (*arayış 16/4 isteysiş*) gibi

16/5 bundan şoñra maʿlūm ola ki maşdar ve maşdarlardan yapılan **16/6** fiʿller ya müteʿaddī veyā lāzım olurlar

16/7 (**müteʿaddī**) kendüsinden şoñra (*kimi ve neyi*) kelimeleriniñ **16/8** biriyle suʿal - i şaḥīḥ olan fiʿllerdir ki bunlar dāʿimā bir mefʿul-ü bih **16/9** alur (*aḳrabayı sevmek sözlerini tutmaḳ*) gibi **16/10** nitelim mişāl - i mezkūrede (*sevmek kimi aḳrabayı ve tutmaḳ 16/11 neyi sözlerini*) dinilmek şaḥīḥ olduğından (*sevmek 16/12 ve tutmaḳ*) fiʿleri müteʿaddī olup (*kimi ve neyi*) kelimelerine **16/13** cevāb vāḳiʿ olan (*aḳrabayı ve sözlerini*) lafzları **16/14** daḥi mefʿul-ü bih olur (**lāzım**) kendüsinden şoñra **16/15** (*kimi ve neyi*) kelimeleriniñ biriyle sūʿal - i şaḥīḥ olmayan fiʿllerdir **16/16** (*gülmek ve bağlamaḳ*) gibi ki bunlardan şoñra mezkūr kelimeler ile **16/17** sūʿal - i şaḥīḥ olamaz

16/18 imdi maşdar - ı vaşfileriñ kāffesi lāzım ve isimleriñ müteʿaddī **16/19** olup maşdar - ı fiʿlileriñ daḥi bir taḳımı müteʿaddī ve bir taḳımı **16/20** lāzım ḳabīlinden olmuş olur

17/1(fā'ide)

17/2 fi' - i müte'addiler dā'imā bir mef'ül-ü bih alup ba'zı kere mef'ül-ü bih
17/3 aldıktan sonra (*kime ve neye*) kelimeleriyle da'hi sū'āl - i şahīḥ 17/4 olur
ki bunlarıñ cevāblarında vāқи' olan lafzlara da'hi 17/5 mef'ül-ün ileyh dirler
meşelā (*virmek*) neyi kitābı kime 17/6 ḥ'āceye (*kitābı ḥ'āceye vermek*)
'ibāresinde kitābı 17/7 mef'ül-ül bih ḥ'āceye mef'ül-ün ileyh olup (*virmek*) fi'li
hem mef'ül-ü bih ve 17/8 hem de mef'ül-ün ileyh almışdır 17/9 imdi bir fi'li
yalnız mef'ül-ü bih olur ise müte'addi - i nāқиş 17/10 hem mef'ül-ü bih ve hem
de mef'ül-ün ileyh alır ise aña müte'addi - i 17/11 kāmīl dinilür fa'ḩaḩ fi' - i
lāzımlar aşlā mef'ül-ü bih alamayup 17/12 ba'zı kere mef'ül-ün ileyh alurlar
(*mektebe gitmek derse 17/13 çalışmak*) gibi kezālik bir fi'lden sonra (*kimde
ve nerede*) 17/14 kelimelerinden biriyle olunan sū'āle cevāb vāқи' olan lafzlara
17/15 mef'ül- ün fih ve (*kimden*) (*nereden*) kelimelerine cevāb 17/16 olanlara
mef'ül - i 'anh dinilür ki iqtizāsına göre bu mef'ülleri 17/17 her fi'li alabilür
17/18 (*ef'āl - i müte'addiye*) 17/19 ma'lūm ola ki fi'li - i müte'addiler (*semā'ī
ve kıyāsī*) kısımlarına 17/20 münḩasım olarak iki nev'dir

18/1 (**semāʿī**) fiʿl - aşl müteʿaddī olup işitmek ile bellenen **18/2** fiʿllerdir ki yukarıda zıkr olundığı vechle baʿzısı müteʿaddī - i **18/3** nākış ve baʿzısı müteʿaddī - i kāmīl olurlar

18/4 (**қыāsī**) aşlında lāzım olup faqat şoñradan bir qaʿide ile **18/5** müteʿaddī kılnan fiʿllerdir ki مك (*-mek*) ve مق (*-mağ*) edātlerinden evvel **18/6** bir ت (*te*)yi sākine veyāhūd د (*dal*)ıñ kesriyle bir در (*-dır/-dir,-dur/-dür*) **18/7** lafzı getirilerek yapılır şöyle ki mezkūr edātleriñ **18/8** mā-ğabli müteħarrik olan maşdarlarda bir ت (*te*)yi sākine **18/9** ziyādesiyle müteʿaddī kılnur (*uyutmağ oynatmağ ve eritmek*) **18/10** gibi sākīn olan maşdarlarda bir در (*-dır/-dir,-dur/-dür*) lafzı getirilerek **18/11** müteʿaddī yapılır (*güldürmek*)(*güçleşdirmek*) gibi **18/12** (*bitmek bitürmek ve çıkmağ çıkarmağ*) gibi baʿzı fiʿller **18/13** müsteşnādır **18/14** imdi fiʿl - i lāzımlar vech - i mezkūr üzre müteʿaddī kılnıdıkları **18/15** hālde müteʿaddī - i nākış olup müteʿaddī - i kāmīl yapmağ için **18/16** tekrār edāt - ı taʿaddiye ziyāde kılnur şöyle ki ت (*te*) harfiyle **18/17** müteʿaddī kılnmış olanlara در (*-dır/-dir,-dur/-dür*) lafzı ʿilāve ve در (*-dır / -dir,-dur/-dür*) **18/18** lafzıyla müteʿaddī kılnmış olanlara ت (*te*) harfi ziyāde kılnarak **18/19** müteʿaddī - i kāmīl yapılır (*oynamağ oynatdırmağ ve güldürmek* **18/20** *güldürtmek*) gibi baʿzı kere müteʿaddī - i nākışlara daği edāt - ı

19/1 ta'addiye 'ilāve olunup mütē'addī - i kāmīl yapılır (*kesmek 19/2 kesdirmek*) gibi

19/3 (tenbīh)

19/4 mādde - i aşıyyeniñ āhiri sākin olan yerlerde evvel sākin **19/5** olan harf ر ل (l , r) harflerinden biri olup da mādde - i **19/6** aşıyye daħi keşir-ül hecā olur ise ta'addiye için yine **19/7** ت (t) harfi ziyāde kılnup در (-dır/-dir,-dur/-dür) lafzı ziyāde kılnamaz **19/8** (*şarartmağ çoğaltmağ*) gibi

19/9 (ef'āl - i lāzime)

19/10 fi' - i lāzımlar daħi (*semā'ī ve kıyāsī*) olarak iki nev'dir

19/11 (*semā'ī*) fi' - aşl lāzım olup işitmek ile bellenilen **19/12** fi'lerdir ki aşlā mef'ül-ü bih alamayup ba'zıları mef'ül-ün ileyh **19/13** alurlar

19/14 (*kıyāsī*) aşlında mütē'addī olup fağat şoñradan bir kı'ide **19/15** ile lāzım kılnan fi'lerdir ki مك (-mek) ve مق (-mağ) lafzlarından evvel **19/16** bir ن (nun) veyāhūd bir ش (şın) sākine getirilerek **19/17** yapıurlar ن (n) ilāvesiyle olanlara fi' - i muğāva'at **19/18** dinilüp ش (ş) ziyādesiyle yapılanlara fi' - i müşāreket **19/19** dirler ki aşıl fi'ide zevāt - ı keşireniñ iştirākını beyān ve ifāde **19/20** ider (*sevmek sevinmek ve sevişmek*) gibi

20/1 bundan sonra ma'lûm ola ki fi'ller nisbet cihetiyle dağı **20/2** (*ma'fûm ve mechûl*) kısımlarına münkasımdır

20/3 (*fi'l - i ma'fûm*) fâ'ile nisbet olunan fi'llerdir (*yazmak 20/4 okumak*) gibi ki yazan ve okuyan zâta nisbet olunmuşlardır

20/5 (*fi'l - i mechûl*) mef'ûl-ü bihe nisbet olunan fi'llerdir (*yazılmak 20/6 okunmak*) gibi ki yazılan ve okunan şey'e nisbet olunurlar **20/7** bu şüretde mechûl kılınacak olan fi'llerin be-heme-hâl bir mef'ûl-ü **20/8** bihi bulunmak icâb ideceğinden lâzımlardan mechûl yapılamayup **20/9** yalnız fi'l - i müte'addilerden yapılır şöyle ki madde - i aşliyyenin **20/10** ahiri müteharrik veyâhüd ل (*l*) olan fi'ller ile maşdar - ı **20/11** isimlerin kâffesinde مك (*-mek*) ve مق (*-mak*) lafzlarından evvel bir ن (*nun*) **20/12** sâkine getirilerek mechûl kılınur (*okunmak bilinmek*) **20/13** gibi mādde - i aşliyyenin ahiri sâkin olan fi'lerde bir ل (*lam*) **20/14** sâkine ziyâdesiyle mechûl kılınur (*sevmek sevilme*) gibi **20/15** fağat ن (*n*) ilâvesiyle mechûl kılınan fi'lerde ن (*nun*) dan **20/16** sonra tekrar ل (*l*) getirilerek (*okunmak*) dağı dinilür **20/17** beyân - ı mezkûreden anlaşıldığı vechle mechûl ancak fi'l - i **20/18** müte'addilere maşşüş ise de lâzımlardan dağı maşdarlar ile **20/19** fi'l - i zemânilerin yalnız müfred - i ğâ'ibleri mechûl kılınabilür **20/20** (*gidilmek yatılmak gidildi yatıldı*) gibi

21/1 (imlā)

21/2 edāt - ı meçhül olan ل (l) harfiyle ta'addiye için olan 21/3 در (-dir / -dir, -dur/-dür) lafzınıñ ر (rā)sı ve bir de mā-ķabli meksūr ش (şın) 21/4 müşāreket ile ن (nun) mütāva'at harekelendikleri yerlerde 21/5 mā-ķabllerinde bir ی (ye)yi imlā yazılmaķ kezālik edāt - ı ta'addiye 21/6 olan ت (tā)yı sākine harekelendiği yerde د (dal)a tebdil 21/7 olunmaķ uşul - i imlādandır (gezdirilmek gezdiriliş geziniş 21/8 büyüdüş) gibi

21/9 bundan şoñra maşdar ve maşdarlardan yapılan fi'ller ya müşbet 21/10 veya menfi olurlar

21/11 (müşbet) kendüsinde varlık ma'nası bulunan fi'llerdir 21/12 (yazmaķ) (çizmek) gibi

21/13 (menfi) kendüsine şoñradan yoķluk ma'nası gelen 21/14 fi'llerdir ki مك (-mek) ve مق (-maķ) edātlarından evvel bir م (mim) 21/15 meftühe getirilerek yapilir (yazmamaķ çizmemek) gibi 21/16 faķať edāt - ı nefy olan م (mim)iñ fetħasını beyān için şaķillerde 21/17 bir ء (elif) yazılmaķ uşul - i imlādandır

21/18 (fi'l - i zemānī)

21/19 zāt ve zemāne muķārin olaraq bir iş vayāhūd bir ħāli

22/1 ifāde iden kelimelerdir ki 7okuz Őġa - i muhtelifeden ʿibāretidir **22/2** (*māzī - i Őühūdī* , *māzī - i naġlī* , *ĥāl* , *mużārī^c* , *müstaġbel* , **22/3** *iltizāmī* , *temennī* , *Őarfī* , *emr*) Őġaları olup **22/4** maŐdarlardan مك (*-mek*) ve مق (*-maġ*) lafzları ĥazf olundıġda bāġī **22/5** ġalan maddenin āĥirine bir 7ākım zamāʿir heyʿet - i maĥŐuŐa **22/6** ʿilāvesiyle ĥāŐıl olurlar

22/7 (tenbīh)

22/8 fiʿl - i zemānilerde melĥūż ve muʿteber olan zaman (*māzī ĥāl müstaġbel*) **22/9** nāmıyla üç oldıġı gibi fiʿli icrā iden zāt daĥi **22/10** üçdür (*mütekellim muĥātab ġāʿib*) imdi bu zātlar eġer bir **22/11** yalnız ise (*müfred - i mütekellim* , *müfred - i muĥātab* , *müfred - i ġāʿib*) **22/12** ve eġer bir yalnız deġil ise (*cem^c - i mütekellim* , *cem^c - i muĥātab* , **22/13** *cem^c - i ġāʿib*) dinilür ki bunlardan her birerlerine ayrı ayrı **22/14** birer Őġa vaż^c olunmuŐdur

22/15 bālāda mezkūr 7okuz Őġa - i muhtelifeden fiʿl - i emrin dört **22/16** māʿadāsının altıŐar Őġa - i mu7tarideleri olup iŐtiġāġ **22/17** ve taŐrīfleri bir vech - i ātī beyān olunur

22/18 (māzī - i Őühūdī)

22/19 geġmiŐ zemānda vuġūʿı meŐhūd olan bir fiʿli iŐʿār iden

23/1 şîğalardır ki maşdarlardan مك (-mek) ve مق (-mağ) lafzları hâzıf
23/2 olundıkda bâkî kalan maddenîñ âhîrine bir دى (-dı/-di,-du/-dü) edâtı
23/3 getirilerek müfred - i ğâ'ib ve bir ل (-lar/-ler) ziyâdesiyle cem^c - i ğâ'ib
23/4 şîğaları hâşıl olup ba^cde zamîr - i fi^cliler 'ilâvesiyle 23/5 mütekellim ve
muḥâtab şîğaları yapılıur

23/6 faқаt mütekellim şîğalarıyla muḥâtablarıñ müfredlerinde دى (-dı/-di,-du/dü)
23/7 edâtınıñ ى (ye)si terk olunmağ uşul - i imlâdandır

23/8 (taşrîf)

23/9	müşbet	menfî
23/10	sevdim sevдик	sevmedim sevmedik
23/11	sevdiñ sevdiñiz	sevmediñ sevmediñiz
23/12	sevdi sevдилer	sevmedi sevmediler

23/13 (mâzî - i naqlî)

23/14 geçmiş zemânda vuḳû^cı menkûl ve mesmû^c olan bir fi^cli iş^câr 23/15 iden
şîğalardır ki maşdarlardan مك (-mek) ve مق (-mağ) lafzları 23/16 terk olundıkda
bâkî kalan maddenîñ âhîrine م (mim)iñ kesriyle 23/17 bir مش (-muş/-miş,-muş/-
müş) edâtı getirilerek müfred - i ğâ'ib ve bir ل (-lar/-ler) 23/18 ziyâdesiyle
cem^c - i ğâ'ib şîğalardıı hâşıl olup ba^cde zamîr - i 23/19 nisbiler 'ilâvesiyle
mütekellim ve muḥâtab şîğaları yapılıur

24/1 (taşrîf)

24/2	müsbet		menfî	
24/3	sevmişim	sevmişiz	sevmemişim	sevmemişiz
24/4	sevmişsiñ	sevmişsiñiz	sevmemişsiñ	sevmemişsiñiz
24/5	sevmiş	sevmişler	sevmemiş	sevmemişler

24/6 (fi'îl - i hâl)

24/7 bir fi'liñ şimdiki hâlde vuqû'nu beyân ve iş'âr iden 24/8 şîğalardır ki maşdarlardan مك (-mek) ve مق (-mağ) lafzları terk 24/9 olundıkda bâkî kalan maddenîñ âhîrine zamme - i şâkîle - i mebsûte 24/10 ile bir يور (-yor) edâtı getirilerek müfred - i ġâ'ib ve bir ل (-lar/-ler) 24/11 ziyâdesiyle cem' - i ġâ'ib şîğaları hâşıl olup ba'de 24/12 zamîr - i nisbîler 'ilâvesiyle mütekellim ve muhâtab şîğalar 24/13 taşrîf olunur faqat mādde - i aşliyyeniñ âhîri sâkin 24/14 olan yerlerde ol harf kesreyle okunmağ şive - i lisândandır

24/15 (taşrîf)

24/16	müsbet		menfî	
24/17	seviyorum	seviyoruz	sevmiyorum	sevmiyoruz
24/18	seviyorsuñ	seviyorsuñuz	sevmiyorsuñ	sevmiyorsuñuz
24/19	seviyor	seviyorlar	sevmiyor	sevmiyorlar

25/1 (fi'l - i muzāri')

25/2 bir fi'lin şimdiki hâlde veya gelecekte vukûcını beyân ve iş'âr 25/3 iden şîğalardır ki maşdarlardan مك (-mek) ve مق (-mağ) lafzları 25/4 terk olundıkda bâkî kalan maddenin âhîrine bir ر (re)yi sâkine 25/5 getirilerek müfred - i gâ'ib ve ل (-lar/-ler) ziyâdesiyle cem' - i gâ'ib 25/6 şîğaları hâşıl olup ba'de zamîr - i nisbîler ilâvesiyle 25/7 mütakellim ve muhâtab şîğalar taşrif olunur faqat menfilerde 25/8 edât - ı muzāri' olan ر (r) harfî ز (ze)yi mu'cemeye 25/9 qalib olunmaq ve tahfif için ol ز (ze)yi mu'ceme müfred - i 25/10 mütakellimlerde terk ve cem' - i mütakellimlerde ی (ye)ye tebdil kılınmaq 25/11 şive - i lisāndandır

25/12(taşrif)

25/13	müsbet	menfi
25/14 severim	severiz	sevmem sevmez
25/15 seversin	seversiniz	sevmeysin sevmezsiniz
25/16 sevmez	severler	sevmez sevmezler

25/17 (imlā)

25/18 ma'lûm ola ki meçhûller ile müşâreket ve mu'tava'at fi'llerinin 25/19 kâffesinde ve bir de mādde - i aşliyye keşir-ül hecā olup da 25/20 âhîrinde ش (ş) ن (n) ل (l) harflerinden biri bulunan fi'llerde

26/1 edāt - ı muzāri^c olan ر (*re*)niñ mā-қabli maẓmūm oқunup 26/2 zammeyi beyān için bir و (*vav*) imlā yazılır (*қarışur 26/3 utanur çoғalur bozılır*) gibi faқаt madde - i aşıyyeniñ 26/4 āhiri ҳurūf - i mezkūreden biri olmadıǵı veyāhūd olup da 26/5 mādde - i aşıyye bir hecāli bulunduǵı taқdirde edāt - ı muzāri^ciñ 26/6 mā -қabli meftūh oқunur 26/7 (*sever pişer biner*) gibi bu şūretde (*virir alur bilür 26/8 қalur bulur görür*) gibi ba^czı kelimeler müstesnādır ve eğer madde - i 26/9 aşıyye keşir-ül hecā olup da āhirinde ر (*r*) ҳarfı bulunur ise 26/10 edāt - ı muzāri^ciñ mā-қabli meksūr oқunur (*şararır 26/11 kızarır*) gibi

26/12 (fi'li - i müstaқbel)

26/13 bir fi^cliñ gelecekte vuқū^cnı beyān ve ifāde iden şīğalardır ki 26/14 maşdar edātı terk olunduқda bāqī қalan māddeniñ āhiri 26/15 sākin ise meftūh қılınup yalnız bir ه (*hā*) i resmiyye ilāve 26/16 ve eğer müteharrik ise ه (*hā*) i resmiyyeden evvel bir de ی (*y*) ziyāde 26/17 қılındıқdan soñra ҳafflerde ج (*cim*)niñ fethiyle 26/18 جك (*-cik*) ve şaқıllerde جق (*-cık*) edātları getirilerek müfred - i ğā'ib şīğası 26/19 ve ل (*-lar/-ler*) ziyādesiyle cem^c - i ğā'ib şīğaları ҳāşıl olup 26/20 ba^cde zamīr - i nisbiler inzimāmıyла mütekellim ve muhātab şīğaları taşrīf 26/21 olunur faқаt mütekellimler de جك (*-cik*) edātınıñ ك (*kef*) i қāf - ı

27/1 fārsīye tahvīl ve (-cık) edātınıñ ق (kaf)ı daħi ğ (ğayın)a 27/2 tebdīl kıılınmaķ uşūl- i imlādandır

27/3 (taşrīf)

27/4	müşbet		menfī	
27/5	seveceğim	seveceğiz	sevmeyeceğim	sevmeyeceğiz
27/6	seveceksiñ	seveceksiñiz	sevmeyeceksiñ	sevmeyeceksiñiz
27/7	sevecek	sevecekler	sevmeyecek	sevmeyecekler

27/8 (fi'ī- i iltizāmī)

27/9 gelecek zamanda vuķūcı mültezem olan bir işe delālet iden 27/10 şīğalardır ki maşdarlardan مك (-mek) ve مق (-maķ) lafzları 27/11 terk olundıķda bākī kıalan māddeniñ āħirine م (mim)iñ fetħi ve ل (lam)iñ 27/12 kesriyle bir ملی (-malı / -meli) edātı getirilerek müfred - i ğā'ib ve لر (-lar /-ler) 27/13 ziyādesiyle cem' - i ğā'ib şīğaları ħāşıl olup ba'de zamīr - i 27/14 nisbīler 'ilāvesiyle mütেকellim ve muħātab şīğaları yapılır

27/15	müşbet		menfī	
27/16	sevmeliyim	sevmeliyiz	sevmemeliyim	sevmemeliyiz
27/17	sevmelisiñ	sevmelisiñiz	sevmemelisiñ	sevmemelisiñiz
27/18	sevmeli	sevmeliler	sevmemeli	sevmemeliler

28/1 (fi' - i temennī)

28/2 gelecekte vukū'ı temennī olunan bir işe delālet iden 28/3 şīğalardır ki maşdar edātları terk olunduğda bākī kalan 28/4 maddenin āhiri sākin ise meftūh kılınıp yalnız bir ◦ (hā) i 28/5 resmiyye ilāve ve eğer müteharrik ise ◦ (hā) i resmiyyeden evvel bir de 28/6 ی (y) ziyāde kılınarak müfred - i ġā'ib şīğası ve لـ (-lar/-ler) 28/7 ilhākıyla cem^c- i ġā'ib şīğaları hāsıl olup ba^cde zamīr - i 28/8 nisbiler inzimamıyla mütakellim ve muhātab şīğaları taşrīf 28/9 olunur fakat müfred - i mütakellimlerde zamīr - i nisbiden evvel bir ی (yā) yi 28/10 meksūre getirilmek ve cem^c- i mütakellimlerde zamīr - i nisbī ل (lam) i 28/11 kesriyle لم (-lim/-lim, -lum/-lüm) lafzına tebdīl kılınmak şive - i lisāndandır

28/12 (taşrīf)

28/13	müsbet	menfi
28/14	seveyim sevelim	sevmeyeyim sevmeyelim
28/15	sevesiñ sevesiñiz	sevmeyesiñ sevmeyesiñiz
28/16	seve seveler	sevmeye sevmeyeler

28/17 (fi' - i şartī)

28/18 ma^cnāsının vukū'ı diğeri bir fi'lin hūşülünü müstelzim olan

29/1 ŧġalardır ki maŧdar edātları ħazf olunduğda bāķġ kalan **29/2** māddeniñ āġirine س (*sin*)iñ fetġiyle bir سه (*se*) edātı getirilerek **29/3** müfred - i ġā'ib ŧġası ve ل (*-lar/-ler*) ziyādesiyle cem^c- i ġā'ib **29/4** ŧġaları ħāŧıl olup ba'de zamġr - i fi'ġiler ġilāvesiyle **29/5** mütেকellim ve muġātab ŧġaları taŧrġf olunur faķaķ سه (*se*) **29/6** edātında bulunan ه (*hā*) i resmiyye ekŧerġ ħazf olunmak uŧul - i **29/7** imlādandır

29/8 (taŧrġf)

29/9	müŧbet		menfġ	
29/10	sevsem	sevsek	sevmesem	sevmesek
29/11	sevseñ	sevseñiz	sevmeŧeñ	sevmeŧeñiz
29/12	sevse	sevseler	sevmeŧe	sevmeŧeler

29/13 (fi'ġ - i emrġ)

29/14 bir iŧiñ aġiresini fā'ile emr ve tenbġhi beyān ve ifāde iden **29/15** ŧġalardır ki maŧdarlardan مك (*-mek*) ve مق (*-maķ*) edātları ħazf **29/16** olunduğda bāķġ kalan mādde - i müfred muġātab ŧġası olup **29/17** āġirine bir zamġr - i fi'ġi ġilāvesiyle cem^c-i muġātab yapġlır ki **29/18** bunlara (*emr - i ħāzġr*) dinilür müfred - i muġātablarıñ āġirine **29/19** bir سون (*-sun/-sün*) edātı getirildikde müfred - i ġā'ib ل (*-lar/-ler*)

30/1 ziyādesiyle cem^c-i ġā'ib ŧīġaları hāşıl olur ki bunlara **30/2** daħi (*emr - i ġā'ib*) dirler faķaķ cem^c- i muħāṭablarda zāmīrden **30/3** evvel bir ى (yā)yi meksūre getirilmek uşūl - i imlādandır

30/4 (taşrīf)

30/5	müşbet		menfī
30/6	sev	seviñiz	sevme sevmeviñiz
30/7	sevsün	sevsünler	sevmesün sevmesünler

30/8 (fi'ī - i fer'ī)

30/9 kendüsünde zemān mülāhaza olunmayarak yalnız zāta muķārin **30/10** olduġı hāilde bir işe delālet iden kelimelerdir ki anlar da **30/11** (*ism - i fā'il , ism - i mef'ul , ŧifat - ı müşebbehe , ŧifat - ı mübālaġa , 30/12 ism - i ālet*) ŧīġaları olup maşdarlardan مك (-mek) ve مق (-maķ) **30/13** lafzları hāzf olunduķda bāķī kalan māddeniñ āhirine **30/14** bir ṭāķım edevāt - ı maħşūşa ıilāvesiyle hāşıl olurlar faķaķ **30/15** ŧifāt - ı müşebbehe ile ŧifat - ı mübālaġa ve ism - i ālet ŧīġaları **30/16** her mādleden yapılamayup yalnız ba'zı maşdar - ı fi'īlilerden **30/17** gelürler

30/18 (ism - i fā'il)

30/19 fi'īl kendüsüyle ķā'im olan zātı iş'ār iden ŧīġalardır ki

31/1 maşdar - ı ma'clümlardan (-mek) ve مق (-mağ) edâtları hazf olunduğda
 31/2 bâkî kalan maddenin āhirine hafiflerde bir ن (nun) sâkine 31/3 ve şakîllerde bir ا (elif) ن (nun) 'ilâvesiyle veyâhüd bir يجى (-ici) 31/4 edâtı getirilerek müfred şîğası hâşıl olup ba'de 31/5 ل (-lar/-ler) ziyâdesiyle cem' şîğaları yapılır

31/6 (taşrîf)

31/7	müşbet		menfi	
31/8 seven	sevenler	sevmeleyen	sevmeleyenler	
31/9 sevicî	seviciler	sevmeleyicî	sevmeleyiciler	

31/10 (imlâ)

31/11 mādde - i aşliyyenin āhiri müteharrik olan yerlerde ism - i fâ'il
 31/12 edâtlarından evvel ى (y) ziyâde kılınmağ ve mādde - i aşliyye keşir-
 31/13 ül hecâ olup da āhirinde ت (t) ق (k) harflerinden biri bulunduğ
 31/14 şüretde ق (k) غ (ğayın)a ve ت (t) د (dal)a tebdil olunmağ uşul - i
 31/15 imlâdandır (okuyan okudıcı birağıcı) gibi

31/16 (ism - i mef'ül)

31/17 fi'l kendüsü üzerine vâki' olan zâtı iş'âr iden 31/18 şîğalardır ki maşdar - ı mechüllerden مك (-mek) ve مق (-mağ) lafzları

32/1 terk olunduğda bākī kalan mādzeniñ āhirine hafiflerde bir ن (nun)
 32/2 sākine ve şaķīllerde bir ا (elif) ن (nun) ziyādesiyle veyā م (mim) iñ
 32/3 kesriyle bir مش (-miş/-miş) veyāhūd bir يجى (-ici) edātı getirilerek
 32/4 müfred şīğası hāşıl olup baʿde لr (-lar/-ler) ʿilāvesiyle 32/5 cemʿ şīğaları
 yapılır

32/6 (taşrīf)

32/7	müşbet		menfī	
32/8	sevilen	sevilenler	sevilmeyen	sevilmeyenler
32/9	sevilici	seviliciler	sevilmeyici	sevilmeyiciler
32/10	sevilmiş	sevilmişler	sevilmemiş	sevilmemişler

32/11 (şıfat - ı müşebbehe)

32/12 baʿzıları ism - i fāʿil ve baʿzıları ism-i mefʿül maķāmında 32/13 kullanılarak
 vaşfiyet maʿnāsını ifāde iden bir tākım şīğalardır ki 32/14 maşdar - ı fiʿlilerden
 مك (-mek) ve مق (-maķ) edātları hāzıf 32/15 olunduğda bākī kalan maddenin
 āhirine baʿzı kere hafiflerde 32/16 ك (kef) iñ kesriyle كين (-gin) veyāhūd
 zammeyle كون (-gün) ve şaķīllerde 32/17 غ (ğayın) iñ kesriyle غين (-gım)
 veyāhūd zammeyle غون (-gun) 32/18 edātlarınıñ ʿilāvesiyle ve baʿzı kere daħi
 hafiflerde mā-ķabli 32/19 meksūr bir ك (kef) ve şaķīllerde bir ق (kaķ) sākine
 ziyādesiyle

33/1 müfred şîğaları hâşıl olup ba^cde لr (-lar/-ler) ilhâkıyla 33/2 cem^cleri yapılır

33/3 (taşrîf)

33/4	hafif		şakîl
33/5	kesgin	kesginler	talğın talğınlar
33/6	düşgün	düşgünler	yorgun yorgunlar
33/7	kesik	kesikler	yanık yanıklar

33/8 (sıfat - ı mübâlağa)

33/9 ma^cnâ - yı maşdarî ile bir zâtıñ devâm üzre ittişâfını beyân 33/10 ve ifâde iden şîğalardır ki maşdarlardan مك (-mek) ve مق (-mağ) 33/11 edâtları hâzıf olunduğda bâkî kalan maddenîñ âhirine 33/12 hafiflerde ك (kef)iñ fethiyle كن (-gen) veyâhüd كيج (-gic) 33/13 ve şakîllerde غ (gayın)iñ fethiyle غان (-gan) veyâhüd kesriyle غيج (-gic) 33/14 edâtlarınıñ ilâvesiyle müfred şîğaları hâşıl olup 33/15 ba^cde لr (-lar/-ler) ziyâdesiyle cem^c şîğaları yapılır

33/16 (taşrîf)

33/17	hafif		şakîl
33/18	işitgen	işitgenler	şoluğan şoluğanlar
33/19	bilgic	bilgicler	talğic talğiclar

34/1 (ism - i ālet)

34/2 fi'li icrāya ālet ve vāsīta olan bir şey' beyān ve ifāde 34/3 iden ūğalardır ki maşdar edātları ḥazf olundıkda bākī 34/4 қalan maddenin āhirine ḥafiflerde қāf - ı fārsiyenin kesriyle 34/5 كى (-gi) veyāḥūd zammeyle كو (-gü) ve şakillerde غ (ḡayın)in kesriyle 34/6 غى (-ḡı) veyāḥūd zammeyle غو (-ḡu) edātları getirilerek 34/7 müfred ūğaları ḥāşıl olup لr (-lar/-ler) ziyādesiyle cem' 34/8 ūğaları yapılır faқаt bu ūğalar ekşeri 'alem - i maḥşūş olup 34/9 bazı kere daḥi ism - i maşdar maқāmında isti'māl olunur

34/10 (taşrīf)

34/11	ḥafif	şakıl
34/12 sürgü	sürgüler	çalgı çalgılar
34/13 sergi	sergiler	burgü burgular

34/14 bundan sonra ma'lūm ola ki fi'ler ūğa cihetiyle daḥi 34/15 (basīṭ ve mürekkebe) қisımlarına münқasımdır (ef'āl - i basīṭe) 34/16 mādde - i aşliyyenin āhirine bir takım heyet - i maḥşūşa 'ilāvesiyle 34/17 teşekkül iden ūğalardır ki şüret taşrīfleri yukarıda 34/18 beyān olundu

34/19 (ef'āl - i mürekkebe)

34/20 fi' - i i'āne veyāḥūd diğeri fi'lerin biriyle terekküb iden

35/1 şīğalardır ki bundan aşağı uşūl - i taşrīfleri 35/2 gösterilecektir

35/3 (fiʿl - i iʿāne) maşdarlar ile sāʿir şīğaları olmayup yalnız 35/4 māzīler ile şīğa - i şartıyyesi kullanılan maddelerdir ki bir vech - i 35/5 ātī beyān olunur faқаt şartıyyelerde ◦ (hā) i resmiyyeniñ 35/6 hazfı dağı caʿiz olur ki ikinci taşrīfde gösterilmiştir

35/7 (taşrīf)

35/8 māzī - i şühūdī

māzī - i naqlī

35/9 idim	idik	imişim	imişiz
35/10 idiñ	idiñiz	imişsiñ	imişsiñiz
35/11 idi	idiler	imiş	imişler

35/12 (şīğa - i şartıyye)

35/13 taşrīf - i evvel

taşrīf - i şānī

35/14 isem	isek	isem	isek
35/15 iseñ	iseñiz	iseñ	iseñiz
35/16 ise	iseler	iseler	iseler

35/17 imdi fiʿl - i emrīden māʿdā efʿāl - i basīteden biri işbu 35/18 fiʿl - i iʿāniñ māzī - i şühūdīsiyle tereküb itdikde (fiʿl - i 35/19 hikāyet) ve māzī - i naqliyesiyle tereküb itdikde (fiʿl - i rivāyet) 35/20 ve şartıyyesiyle tereküb itdikde (fiʿl - i şarḫ) dinilür ki

36/1 şüret - i terkīb ve uşul - i taşrīfleri bir vech - i āti beyān **36/2** olunur

36/3 (fi'l - i hikāyet)

36/4 ef'āl - i basīteniñ ma'nālarını zemān - ı māzīde hikāye tarīkıyla **36/5** beyān ve ifāde iden şīğalardır ki basītleriñ müfred - i ġā'iblerini **36/6** fi'l - i i'āniñ māzī - i şühūdisiyle terkīb ve taşrīfden hāşıl **36/7** olurlar faқаt māzī - i şühūdiniñ hikāyet şüretlerinde fi'l - i **36/8** i'āneniñ müfred - i ġā'ib ile aşıl fi'l taşrīf idilmek daħi **36/9** cā'iz olur ki ikinci taşrīfde gösterilmiştir

36/10 (fi'l - i rivāyet)

36/11 ef'āl - i basīteniñ ma'nālarını zemān - ı māzīde naql ve rivāyet **36/12** tarīkıyla beyān ve ifāde iden şīğalardır ki basītleriñ müfred - i **36/13** ġā'iblerini fi'l - i i'āneniñ māzī - i naqliyesiyle terkīb ve taşrīfden **36/14** hāşıl olurlar faқаt māzī - i şühūdiyle naql tarīkıyla ifāde **36/15** olunamadığından bunlarıñ rivāyet şüretleri yoқdur

36/16 (fi'l - i şartī)

36/17 ef'āl - i basīteniñ ma'nālarını başka bir fi'liñ vuқū'na ta'līk **36/18** iden şīğalardır ki basītleriñ müfred - i ġā'iblerini fi'l - i i'āneniñ **36/19** şīğa - i şartiyesiyle terkīb ve taşrīfden hāşıl olurlar **36/20** faқаt māzī - i şühūdilerde fi'l - i şartiyyeniñ müfred - i ġā'ib ile **36/21** aşıl fi'l taşrīf olunmaq daħi cā'izdir

Tablo 1. (eḫāl - i ḫikāyet) 37/1

(ḫikāye - i ṣūhūdī)	(ḫikāye - i naḫlī)
idim (sevdi idim) idik (sevdi idik) idiñ (sevdi idiñ) idiñiz (sevmişidiñiz) idi (sevdi idi) idiler (sevdi idiler)	idim (sevmişidim) idik (sevmişidik) idiñ (sevmişidiñ) idiñiz (sevmişidiñiz) idi (sevmişidi) idiler (sevmişidiler)
(ḫikāye - i ḫāl)	(ḫikāye - i muzāri ^c)
idim (seviyoridim) idik (seviyoridik) idiñ (seviyoridiñ) idiñiz (seviyoridiñiz) idi (seviyoridi) idiler (seviyoridiler)	idim (severidim) idik (severidik) idiñ (severidiñ) idiñiz (severidiñiz) idi (severidi) idiler (severidiler)
(ḫikāye - i müstaḫbel)	(ḫikāye - i iltizāmī)
idim (sevecekidim) idik (sevecekidik) idiñ (sevecekidiñ) idiñiz (sevecekidiñiz) idi (sevecekidi) idiler (sevecekidiler)	idim (sevmeli idim) idik (sevmeli idik) idiñ (sevmeli idiñ) idiñiz (sevmeli idiñiz) idi (sevmeli idi) idiler (sevmeli idiler)
(ḫikāye - i temennī)	(ḫikāye - i şartī)
idim (seve idim) idik (seve idik) idiñ (seve idiñ) idiñiz (seve idiñiz) idi (seve idi) idiler (seve idiler)	idim (sevse idim) idik (sevse idik) idiñ (sevse idiñ) idiñiz (sevse idiñiz) idi (sevse idi) idiler (sevse idiler)

Tablo 2. (eḫāl - i rivāyet) 38/1

(rivāyet - i naḫlī)	(rivāyet - i ḫāl)
<p>imişim (<i>sevmiş imişim</i>)</p> <p>imişiz (<i>sevmiş imişiz</i>)</p> <p>imişsiñ (<i>sevmiş imişsiñ</i>)</p> <p>imişsiñiz (<i>sevmiş imişsiñiz</i>)</p> <p>imiş (<i>sevmiş imiş</i>)</p> <p>imişler (<i>sevmiş imişler</i>)</p>	<p>imişim (<i>seviyor imişim</i>)</p> <p>imişi (<i>seviyor imişiz</i>)</p> <p>imişsiñ (<i>seviyor imişsiñ</i>)</p> <p>imişsiñiz (<i>seviyor imişsiñiz</i>)</p> <p>imiş (<i>seviyor imiş</i>)</p> <p>imişler (<i>seviyor imişler</i>)</p>
(rivāyet - i muzāri ^c)	(rivāyet - i müstaḫbel)
<p>imişim (<i>sever imişim</i>)</p> <p>imişiz (<i>sever imişiz</i>)</p> <p>imişsiñ (<i>sever imişsiñ</i>)</p> <p>imişsiñiz (<i>sever imişsiñiz</i>)</p> <p>imiş (<i>sever imiş</i>)</p> <p>imişler (<i>sever imişler</i>)</p>	<p>imişim (<i>sevecekimişim</i>)</p> <p>imişiz (<i>sevecekimişiz</i>)</p> <p>imişsiñ (<i>sevecekimişsiñ</i>)</p> <p>imişsiñiz (<i>sevecekimişsiñiz</i>)</p> <p>imiş (<i>sevecekimiş</i>)</p> <p>imişler (<i>sevecekimişler</i>)</p>
(rivāyet - i iltizāmī)	(rivāyet - i temennī)
<p>imişim (<i>sevmeli imişim</i>)</p> <p>imişiz (<i>sevmeli imişiz</i>)</p> <p>imişsiñ (<i>sevmeli imişsiñ</i>)</p> <p>imişsiñiz (<i>sevmeli imişsiñiz</i>)</p> <p>imiş (<i>sevmeli imiş</i>)</p> <p>imişler (<i>sevmeli imişler</i>)</p>	<p>imişim (<i>seve imişim</i>)</p> <p>imişiz (<i>seve imişiz</i>)</p> <p>imişsiñ (<i>seve imişsiñ</i>)</p> <p>imişsiñiz (<i>seve imişsiñiz</i>)</p> <p>imiş (<i>seve imiş</i>)</p> <p>imişler (<i>seve imişler</i>)</p>
(rivāyet - i şartī)	
<p>imişim (<i>sevse imişim</i>)</p> <p>imişiz (<i>sevse imişiz</i>)</p>	<p>imişsiñ (<i>sevse imişsiñ</i>)</p> <p>imişsiñiz (<i>sevse imişsiñiz</i>)</p>
<p>imiş (<i>sevse imiş</i>)</p> <p>imişler (<i>sevse imişler</i>)</p>	

Tablo 3. (ef'āl - i şartıyye) 39/1

(şühūdī - i şartı)	(naqlī - i şartı)
isem (<i>sevdi isem</i>) iseñ (<i>sevdi iseñ</i>) ise (<i>sevdi ise</i>)	isek (<i>sevdi isek</i>) iseñiz (<i>sevdi iseñiz</i>) iseler (<i>sevdi iseler</i>)
(hāl - i şartı)	(muzāri ^c - i şartı)
isem (<i>seviyor isem</i>) iseñ (<i>seviyor iseñ</i>) ise (<i>seviyor ise</i>)	isek (<i>sever isek</i>) iseñiz (<i>sever iseñiz</i>) iseler (<i>sever iseler</i>)
(müstaḳbel - i şartı)	(iltizāmī - i şartı)
isem (<i>sevecek isem</i>) iseñ (<i>sevecek iseñ</i>) ise (<i>sevecek ise</i>)	isek (<i>sevmeli isek</i>) iseñiz (<i>sevmeli iseñiz</i>) iseler (<i>sevmeli iseler</i>)

40/1 (imlā)

40/2 (**hikāyet ve rivāyet ve şartīye**) şīğalarının kāffesinde **40/3** fi' - i i'ānelerin yalnız **ا** (*elif*) i veyāhūd **ا** (*elif*) ile **ى** (*ye*) si **40/4** ikisi birden hāzıf olunmağ cā'iz olur bu şūretde şakīllerden **40/5** yapılan hikāye ve şartiyyelerin cem' - i mütakallimleriyle hafiflerden olan **40/6** hikāye - i hāl ve şartī - i hālīn cem' - i mütakallimlerinde bulunan **ك** (*k*) **40/7** **ق** (*kaf*) a tebdil kılınmağ ve şakīllerden yapılan şartī - i müstakbelde **40/8** fi' - i şartiyyenin yalnız **ا** (*elif*) i hāzıf olunduğı tağdirce edāt - ı **40/9** müstakbeliñ **ق** (*kaf*) ı **غ** (*ğayın*) a tahvıl olunmağ kezālik fi' - i temennilerin **40/10** hikāyet ve rivāyet şūretlerinde aşıl fi'liñ āhirinde bulunan **40/11** **ه** (*hā*) i resmiyye hāzıf idilmek uşūl - i imlādandır (*seviyorsak 40/12 yadisek yazacağise yazidi*) gibi bundan sonra **40/13** ma' lūm ola ki fi' - i i'āneniñ ğayrı diğeri bir fi' ile tereküb **40/14** iden ef'āl - i mürekkebe daħi (*iktidāriye ta'ciliye zemāniye*) **40/15** kısımlarına münkasım olarak başluca üç nev' dir terkīb **40/16** ve taşrifleri bir vech - i ātī beyān olunur

40/17 (ef'āl - i iktidāriye)

40/18 bir fi'liñ icrāsında fā'iliñ kuvvet ve iktidārını beyān ve ifāde **40/19** iden şīğalardır ki fi' - i temenniniñ müfred - i ğā'ibini (*bilmek*) maddesiyle **40/20** terkīb ve taşrifden hāşıl olurlar

41/1 (*yazabilmek çizebilmek*) gibi fa'at menfilerde cüz'- i şānī **41/2** terk olunup edāt - ı nefy cüz'- i evvel 'ilāve kılnur (*yazamamağ 41/3 çizememek*) gibi

41/4 (*ef'āl - i ta'cīliye*)

41/5 bir fi'liñ icrāsında fā'iliñ ta'cīlini iş'ār iden şīğalardır ki **41/6** maşdarlardan مك (*-mek*) ve مق (*-mağ*) lafzları ĥazf olunup birilerine **41/7** mā-ğabli meksūr bir ى (*/i*) sākine getirildikten şoñra **41/8** (*virmek*) maddesiyle terkīb ve taşrīfden ĥāşıl olurlar **41/9** (*yazıvirmek çizivirmek*) gibi fa'at menfilerde **41/10** edāt - ı nefy ba'zı kere cüz' - i evvele ve ba'zı kere cüz' - i şāniye **41/11** 'ilāve kılnarağ isti'māl olunur (*yazıvirmek yazmayı 41/12 virmek*) gibi

41/13 (*ef'āl - i zemāniye*)

41/14 maşdarları zemān - ı māzī veyāḥūd zemān - ı istiğbāle delālet **41/15** iden şīğalardır ki māzī - i naqlī veyāḥūd müstağbeliñ müfred - i **41/16** ġā'iblerini (*olmağ*) maddesiyle terkīb ve taşrīfden ĥāşıl **41/17** olurlar (*yazmış olmağ ve yazacak olmağ*) gibi bunlarıñ **41/18** menfilerinde daḥi edāt - ı nefy ba'zı kere cüz' - i evvel ve ba'zı kere **41/19** daḥi cüz' - i şāniye 'ilāve kılnarağ isti'māl olunurlar **41/20** (*yazmamış olmağ yazmış olmamağ*) gibi

Tablo 4. (eḫāl - i rivāyet) 42/1

(māzī - i ūhūdī)	(māzī - i naḫlī)
<p>bildim (yaza bildim) bildiñ (yaza bildiñ) bildi (yaza bildi)</p>	<p>bildik (yaza bildik) bildiñiz (yaza bildiñiz) bildiler (yaza bildiler)</p>
<p>bilmişim (yaza bilmişim) bilmişsiñ (yaza bilmişsiñ) bilmiş (yaza bilmiş)</p>	<p>bilmişsiñ (yaza bilmişsiñ) bilmişsiñiz (yaza bilmişsiñiz) bilmişler (yaza bilmişler)</p>
(ḥāl)	(muzāriḥ)
<p>biliorum (yaza biliorum) biliorusuñ (yaza biliorusuñ) bilior (yaza bilior)</p>	<p>bilioruz (yaza bilioruz) biliorusuñuz (yaza biliorusuñuz) biliorlar (yaza biliorlar)</p>
<p>bilürim (yaza bilürim) bilürsiñ (yaza bilürsiñ) bilür (yaza bilür)</p>	<p>bilüriz (yaza bilüriz) bilürsiñiz (yaza bilürsiñiz) bilürler (yaza bilürler)</p>
(müstaḫbel)	(iltizāmī)
<p>bileceğim (yaza bileceğim) bileceksiñ (yaza bileceksiñ) bilecek (yaza bilecek)</p>	<p>bileceğiz (yaza bileceğiz) bileceksiñiz (yaza bileceksiñiz) bilecekler (yaza bilecekler)</p>
<p>bilmeliyim (yaza bilmeliyim) bilmelisiñ (yaza bilmelisiñ) bilmeli (yaza bilmeli)</p>	<p>bilmeliyiz (yaza bilmeliyiz) bilmelisiñiz (yaza bilmelisiñiz) bilmeliler (yaza bilmeliler)</p>
(temennī)	(ūarḫī)
<p>bileyim (yaza bileyim) bilesiñ (yaza bilesiñ) bile (yaza bile)</p>	<p>bilelim (yaza bilelim) bilesiñiz (yaza bilesiñiz) bileler (yaza bileler)</p>
<p>bilsem (yaza bilsem) bilseñ (yaza bilseñ) bilse (yaza bilse)</p>	<p>bilsek (yaza bilsek) bilseñiz (yaza bilseñiz) bilseler (yaza bilseler)</p>

Tablo 5. (ef'āl - i ta'cīliye) 43/1

(māzī - i ūhūdī)	(māzī - i naqlī)
<p>virdim (yazı virdim)</p> <p>virdiñ (yazı virdiñ)</p> <p>virdi (yazı virdi)</p>	<p>virdik (yazı virdik)</p> <p>virdiñiz (yazı virdiñiz)</p> <p>virdiler (yazı virdiler)</p>
<p>virmişim (yazı virmişim)</p> <p>virmişsiñ (yazı virmişsiñ)</p> <p>virmiş (yazı virmiş)</p>	<p>virmişiz (yazı virmişsiñ)</p> <p>virmişsiñiz (yazı virmişsiñiz)</p> <p>virmişler (yazı virmişler)</p>
(hāl)	(muzāri')
<p>viriyorum (yazı viriyorum)</p> <p>viriyorsuñ (yazı viriyorsuñ)</p> <p>viriyor (yazı viriyor)</p>	<p>viriyoruz (yazı viriyoruz)</p> <p>viriyorsuñuz (yazı viriyorsuñuz)</p> <p>viriyorlar (yazı viriyorlar)</p>
<p>viririm (yazı viririm)</p> <p>virirsiñ (yazı virirsiñ)</p> <p>virir (yazı virir)</p>	<p>viririz (yazı viririz)</p> <p>virirsiñiz (yazı virirsiñiz)</p> <p>virirler (yazı virirler)</p>
(müstaḳbel)	(iltizāmī)
<p>vireceğim (yazı vireceğim)</p> <p>vireceksiñ (yazı vireceksiñ)</p> <p>virecek (yazı virecek)</p>	<p>vireceğiz (yazı vireceğiz)</p> <p>vireceksiñiz (yazı vireceksiñiz)</p> <p>virecekler (yazı virecekler)</p>
<p>virmeliyim (yazı virmeliyim)</p> <p>virmelisiñ (yazı virmelisiñ)</p> <p>virmeli (yazı virmeli)</p>	<p>virmeliyiz (yazı virmeliyiz)</p> <p>virmelisiñiz (yazı virmelisiñiz)</p> <p>virmeliler (yazı virmeliler)</p>
(temennī)	(şartī)
<p>vireyim (yazı vireyim)</p> <p>viresiñ (yazı viresiñ)</p> <p>vire (yazı vire)</p>	<p>virelim (yazı virelim)</p> <p>viresiñiz (yazı viresiñiz)</p> <p>vireler (yazı vireler)</p>
<p>virsem (yazı virsem)</p> <p>virseñ (yazı virseñ)</p> <p>virse (yazı virse)</p>	<p>virsek (yazı virsek)</p> <p>virseñiz (yazı virseñiz)</p> <p>virselere (yazı virselere)</p>

Tablo 6. (ef'āl - i zemāniye) 44/1

(māzī - i şühüdī)	(māzī - i naqlī)
<p>oldım (yazmış oldım) oldıñ (yazmış oldıñ) oldı (yazmış oldı)</p>	<p>oldıķ (yazmış oldıķ) oldıñız (yazmış oldıñız) oldılar (yazmış oldılar)</p>
<p>oldım (yazmış oldım) oldıñ (yazmış oldıñ) oldı (yazmış oldı)</p>	<p>olmuşım (yazmış olmuşım) olmuşıñ (yazmış olmuşıñ) olmuş (yazmış olmuş)</p>
<p>oldıķ (yazmış oldıķ) oldıñız (yazmış oldıñız) oldılar (yazmış oldılar)</p>	<p>olmuşız (yazmış olmuşız) olmuşıñız (yazmış olmuşıñız) olmuşlar (yazmış olmuşlar)</p>
(hāl)	(muzāri')
<p>oluyorum (yazmış oluyorum) oluyorsuñ (yazmış oluyorsuñ) oluyor (yazmış oluyor)</p>	<p>oluyoruz (yazmış oluyoruz) oluyorsuñuz (yazmış oluyorsuñuz) oluyorlar (yazmış oluyorlar)</p>
<p>oluyorum (yazmış oluyorum) oluyorsuñ (yazmış oluyorsuñ) oluyor (yazmış oluyor)</p>	<p>olurum (yazmış olurum) olursuñ (yazmış olursuñ) olur (yazmış olur)</p>
<p>oluyoruz (yazmış oluyoruz) oluyorsuñuz (yazmış oluyorsuñuz) oluyorlar (yazmış oluyorlar)</p>	<p>oluruz (yazmış oluruz) olursuñuz (yazmış olursuñuz) olurlar (yazmış olurlar)</p>
(müstaķbel)	(iltizāmī)
<p>olacağım (yazmış olacağım) olacađsıñ (yazmış olacađsıñ) olacağ (yazmış olacağ)</p>	<p>olmalyım (yazmış olmalyım) olmalısıñ (yazmış olmalısıñ) olmalı (yazmış olmalı)</p>
<p>olacağız (yazmış olacağız) olacađsıñız (yazmış olacađsıñız) olacağlar (yazmış olacağlar)</p>	<p>olmalıyız (yazmış olmalıyız) olmalısıñız (yazmış olmalısıñız) olmalılar (yazmış olmalılar)</p>
(temennī)	(şartī)
<p>olayım (yazmış olayım) olasıñ (yazmış olasıñ) ola (yazmış ola)</p>	<p>olsam (yazmış olsam) olsañ (yazmış olsañ) olsa (yazmış olsa)</p>
<p>olalım (yazmış olalım) olasıñız (yazmış olasıñız) olalar (yazmış olalar)</p>	<p>olsaķ (yazmış olsaķ) olsañız (yazmış olsañız) olsalar (yazmış olsalar)</p>

45/1 (tenbîh)

45/2 işbu zîkr olunan ef'âl - i mürekkebeden başka (*istimrâriyye* 45/3 ve *muḳârebe*) dinilür bir tākım mürekkeb şîğalar daha vardır ki 45/4 bunlar muḳtarid olarak her maddeden yapılamadıkları cihetle 45/5 maḫşuş cedvellerde gösterilemeyüp şüret taşrîfleri 45/6 ayrıca beyân olunmaḫ münâsib görüldi

45/7 (ef'âl - i istimrâriyye)

45/8 bir fi'liñ devâm üzre vuḳū'unu iş'âr iden şîğalardır ki 45/9 fi' - i temennîniñ müfred - i ğâ'iblerini (*ḫurmaḫ görmek ḫalmaḫ* 45/10 ve *gelmek*) fi'leriyle terkîb ve taşrîfde ḫâşıl olur 45/11 (*oḫuyagör yazatür şaşâḫalsunlar olagelmişdir*) gibi

45/12 (ef'âl - i muḳârebe)

45/13 bir fi'liñ vuḳu'ı kuvve - i ḫarîbeye geldiğini beyân ve iş'âr iden 45/14 şîğalardır ki fi' - i temennîniñ müfred - i ğâ'iblerini (*yazmaḫ*) 45/15 maddesiyle terkîb ve taşrîfden ḫâşıl olurlar (*düşeyazdı* 45/16 *ḫırılazmış*) gibi imdi şu beş şüretle yapılan ef'âl - i 45/17 mürekkebe tekrâr fi' - i i'âne ile terekküb itdikde bunlarıñ 45/18 daḫi (*ḫikâyet ve rivâyet ve şarḫiyye*) şîğaları ḫâşıl 45/19 olur ki terkîb ve taşrîfleri yukarıdaki satırlarını vechle 45/20 icrâ olunur

46/1 *(faşl - ı rābi^c kināyeler beyānındadır)*

46/2 (kināye)

ism maḳāmında kullanılan bir akım lafzlardır ki **46/3** (*zamīr* , *ism - i iřāret*, *mūbhemāt*) kısımlarına mūnḳasım olarak **46/4** başluca üç nev^cdir

46/5 (zamīr)

46/6 kendüsiyle bir zāta iřāret olunan lafzdır ki lisān - ı ořmānīde **46/7** bunlar da (*řaḥřī izāfi nisbī fi'li*) kısımlarına **46/8** mūnḳasımdır

46/9 (zamīr - i řaḥřī)

46/10 bir zāt - ı mu^cayyeni irāe ve iř^cār iden zamīrlerdir ki anlar da **46/11** üçdür (*mūtekellim muḥāṭab ğā'ib*)

(**zamīr - i mūtekellim**) **46/12** kelāmı sōylenen zātı iř^cār iden lafzdır ki mūfredinde (*ben*) **46/13** cem^cinde (*biz*) dinilür

(**zamīr - i muḥāṭab**) kelām kendüsine **46/14** sōylenen zātı iř^cār iden lafzdır ki mūfredinde (*sen*) **46/15** cem^cinde (*siz*) dirler

(**zamīr - i ğā'ib**) kelām kendüsinden **46/16** sōylenen zātı iř^cār iden lafzdır ki mūfredinde (*ol*) **46/17** cem^cinde (*anlar*) dinilür faḳaṭ cem^c - i mūtekellim ile cem^c - i **46/18** muḥāṭablara tekrār edāt - ı cem^c lāḥiḳ olarak (*bizler*) ve (*sizler*) **46/19** dinilmek daḫi cā'iz olur ki bunlar maḳām - ı ta^czīimde kullanılan

46/20 (zamīr - i izāfi)

46/21 ism - i mūzāflarıñ aḫirine lāḥiḳ olup nisbet ve temellük ma^cnālarını

47/1 ifāde iden zamīrdır ki müfred - i mütekellimi م (*mim*) sākine 47/2 cem^c م (*mim*)iñ kesriyle مز (+*muz* /+*miz* , +*muz* /+*müz*) ve müfred muhatabı şāğır ك (*n*) 47/3 cem^ci kesriyle كز (+*nüz* /+*nüz* , +*nüz* /+*nüz*) ve gā'ib şüretleri daħi mā-ķabli 47/4 meksūr ی (*yā*)yi sākinedir ki hem müfred ve hem de cem^clere 47/5 lāħiķ olur 47/6 (*kitābım kitābımız kitabıñ kitabıñız kitabı kitabları*) gibi 47/7 faķaķ āħirinde ħurūf - i imlādan biri bulunan muzāflarıñ müfred - i 47/8 gā'iblerinde zamīr - i izāfiden evvel bir س (*s*) ziyāde ķılınmaķ kezālik 47/9 keşir-ül hecā olup da āħirinde ق (*ķ*) bulunan müzāflarda 47/10 ol ق (*ķaf*) غ (*ğayın*)a tebdil olunmaķ şive - i lisāndandır 47/11 (*ķapısı ayağı*) gibi

47/12 (fā'ide)

47/13 ba^czı kere māzīr - i şühūdī ile müstaķbeliñ müfred - i gā'iblerine 47/14 daħi zamīr - i izāfiler lāħiķ olup ism māķamında isti'māl 47/15 olunurlar ki bunlara şīga - i şıla ta^cbir iderler

47/16 faķaķ şühūdilerde zamīr - i izāfilerden evvel س (*s*) yerine 47/17 ħafiflerde bir ك (*ķef*) fārsī ve şaķillerde bir غ (*ğ*) ziyāde ķılınmaķ 47/18 kezālik müstaķbellerde bulunan ن (*n*) غ (*ğayın*) a ve ك (*ķef*) daħi 47/19 kāf - i fārisīye tebdil olunmaķ şive - i lisāndandır (*yazdığı 47/20 çizdiğı yazacağı çizeceğı*) gibi

48/1 (zāmīr - i nisbī)

48/2 fi'el ve haberlere lāhik olup fi'elleriñ fā'ilini beyān ve haberleri 48/3 mübtedāya rabt iden zāmīrlerdir ki müfred - i mütেকellimi mā-қabli 48/4 meksūr م (*mim*) sākine cem' ج (*ze*)yi sākine ve müfred 48/5 muḥāṭabı س (*sin*)iñ kesri ve şāğır ك (*ñ*) ile س (*siñ*) 48/6 lafzı cem'i س (*siñ*) / + *siñiz* / + *siñiz* , + *suñuz* / + *suñuz*) ve ğā'ib şüretleri daḥi د (*dal*)iñ 48/7 kesriyle د (*dir*) / + *dir* , + *dur* / + *dür*) lafzıdır ki ḥāberlere maḥşūş olup 48/8 fi'ellere ilḥāḳ olunamaz (*severim seversiñiz ḳarındaşım 48/9 ḳarındaşsıñiz*) gibi faḳaṭ āḫirinde ḫurūf - i imlādan 48/10 biri bulunan haberleriñ mütেকellimlerinde zāmīr - i nisbīden evvel bir ی (*y*) 48/11 ziyāde ḳılınmaḳ uşūl - i imlādandır (*ben ḫ'āceyim , biz gedāyız*) 48/12 gibi

48/13 (tenbīh)

48/14 fi'ellere lāhik olan zāmīr - i nisbīleriñ müfred muḥāṭabları ekşer 48/15 ن (*n*) ile taḫrīr olunmaḳda ise de bunlarıñ cem' muḥāṭabları 48/16 dā'imā şāğır ك (*kef*) ile yazıldığına göre müfredlerinde 48/17 ن (*nun*) taḫrīri imlāca bir nev' ḡalaṭ dimek olacağından 48/18 bu risālede müfred muḥāṭab şġaları 'umūmen şāğır ك (*kef*) ile 48/19 taḫrīr ve imlā olunmuşdur

49/1 (zāmīr - i fi'li)

49/2 yalnız fi'l - i şehūdīler ile emr - i hāzır ve şartiyeleriñ āhirine **49/3** lāhiķ olup fā'illerini irāe ve iş'ār iden zāmīrlerdir ki **49/4** müfred - i mütেকellimi م (*mim*) sākine cem'ci hafīflerde ك (*k*) **49/5** ve şakīllerde ق (*ķaf*) sākine ve müfred muhātabı şāğır ك (*ñ*) **49/6** cem'ci kesriyle كز (-ñuz/-ñüz,-ñuz/-ñüz) lafzıdır

49/7(tenbīh)

49/8 fi'llere lāhiķ olan zāmīrleriñ ġā'ib şüretleri olmadığından **49/9** 'alel'umūm ef'ālīñ ġā'ib şīğaları şahsīleriñ ġā'ibleri ile **49/10** isti'māl olunur (*o yazdı , çizdi , anlar okudılar*) **49/11** gibi

49/12 (ism - i işāret)

49/13 ism - i işāret (*şu bu işbu*) lafzlarıdır ki kendüleriyle bir zāt **49/14** veyāhūd bir şey'e işāret olunur cem'lerinde لr (+lar /+ler) edātından **49/15** evvel bir de ن (*nun*) sākine ziyāde kılınup (*bunlar şunlar*) **49/16** dinilür ki (*bu*) lafzıyla ķarībe ve (*şu*) lafzıyla ba'ide **49/17** işāret olunup (*işbu*) lafzı dağı (*işte bu*) **49/18** kelimelerinden muhāffef olarak daha ķarībe işāret için **49/19** kullanılır

50/1 (mübhemāt)

50/2 mübhemāt (*kim ve ne ve kaçığı ve nice ve nere ve kaç*) lafzlarıdır ki
50/3 mübhem olarak bir zāt veyāhūd bir şey'den istihām ve sū'āl
50/4 maqāmında isti'māl olunurlar (*kim*) lafzı zevī-l-ıuqūlden **50/5** sū'āl (*ne*)
lafzı zevī-l-ıuqūluñ ğayrıdan (*kaçığı*) **50/6** lafzı ba'zı kere zevī-l-ıuqūl ve ba'zı
kere daħı zevī-l-ıuqūluñ ğayrıdan sū'āl maqāmında kullanılır bunlarıñ
50/8 cem'lerinde ل (*-lar/-ler*) edatı ilāve kılınarak (*kimler ve neler ve
kaçıklar*) **50/9** dinilir faqat (*ne*) lafzından bu mişallü yerlerde ه (*hā*) i
50/10 resmiyye ħazf olunmaq uşul - i imlādandır ن (*nun*) uñ kesriyle
50/11 (*nice*) lafzı bir şey'iñ hāl ü keyfiyyetinden (*kaç*) lafzı **50/12** miqdār ve
kemmiyyetinden (*nere*) lafzı daħı mekāndan istihām ve sū'āl **50/13** maqāmında
kullanılır

50/14 *(faşl - i ħāmis edevāt - ı türkiye beyānındadır) *

50/15 (edāt) kelime ve cümleleri birbirine rabt iden veyāhūd **50/16** ma'nalarına
başka bir ħuşūsiyyet getüren lafzlardır ki ħurūf - i **50/17** hecā üzre biltertīb ber-
vech - i ātī beyān olunur

(**ā**) **51/1** edāt - 1 nidādır baʿzı kere daḥi taʿrīz maḳāmında **51/2** kullanılır (*ā cānım*) gibi faḳaṭ evvelinde hemze **51/3** bulunan lafzlarda edāt - 1 mezkūreden ōñra bir de **51/4** ʿ (*y*) ziyāde kılnur (*āy efendim*) gibi

(**üzre**) **51/5** edāt - 1 istiʿlādır faḳaṭ maşdarlara lāḥiḳ olduḳda **51/6** ōarṭ maʿnāsını ifāde ider **51/7** (*ayaḳ üzre ṭurdu ve gitmek üzre geldi*) gibi

(**işte**) **51/8** edāt - 1 tenbīhdır cümlelere laḥiḳ olur **51/9** (*işte ḥāce geliyor*) gibi

(**eñ**) **51/10** edāt - 1 tefḏīldır ōıfatlarıñ evveline ziyāde kılnur **51/11** (*oḳuyup yazmaḳ hūnerleriñ eñ aḳāsıdır*) gibi

(**evet**) **51/12** edāt - 1 taşḏīḳdır mektebe gidiyor musuñuz **51/13** (*evet efendim*) gibi

(**ancaḳ**) **51/14** edāt - 1 ḥaşrdır medḥūline ḥūkmūñ inḥiṣārını **51/15** ifāde ider **51/16** (*bu işi añcaḳ sen yapabiliñsüñ*) gibi

(**ile**) **51/17** baʿzı kere daḥi istidarek maḳāmında kullanılır **51/18** meḑūl-ün maʿa edātıdır

51/19 baʿzı kere müşāḥabet ve baʿzı kere daḥi istiʿāne maʿnālarını işʿār ider **51/20** (*ḥāce ile görüṣdi eliyle yazdı*) gibi

52/1 maşdarlara lâhik olduğda taʿlil maʿnāsını ifāde ider **52/2** (*olmağla gelmekle*) gibi

(**+iken**) **52/3** edāt - ı hāldir bir şey'in hāl ü keyfiyyetini beyān **52/4** ve ifāde ider (*ağac yaş iken eğilir*) gibi

52/5 baʿzı kere (*iken ve ile*) edātlarından ʾ (*elif*) ʿ (*ye*) **52/6** hāzıf olunur **52/7** (*yaşken diñildi kalemle yazıldı*)

(**içün**) **52/8** edāt - ı taʿlildir ʿilletlere lâhik olur **52/9** (*ağ ağçe kara gün içündür*) gibi

(**imdi**) **52/10** edāt - ı tafşıldir mā-қablını beyān ve tafşil ider

(**pek**) **52/11** edāt - ı tefđıldir şıfatlarıñ evveline ziyāde kılnur **52/12** (*yalancılık pek çirki huydur*) gibi

(**bāri**) **52/13** edāt - ı temennīdir cümleleriñ evveline getirilir **52/14** (*derse çalışmıyorsuñ bāri uşlu otur*) gibi

(**bile**) **52/15** edāt - ı terkīdir cümleleriñ evveline ziyāde kılnur **52/16** (*yalñız hesāb değıl hendise bile oқumuşdur*) gibi

(**çünki**) **52/17** edāt - ı taʿlildir bir hükümüñ sebep ve ʿilletini beyān ider

(**+ce**) **52/18** isimlere lâhik olduğda nisbet ve şıfatlara lâhik **52/19** evvelde kıllet maʿnālarını ifāde ve beyān ider (*türkce 52/20 arabca güzelce*) gibi

53/1 baʿzı kere daħi āhirine س (*sin*)iñ kesriyle **53/2** bir سنه (+*sına* /+*sine*)
lafzı ziyāde kılınarak teşbīh maʿnāsını **53/3** işʿār ider **53/4** (*düşmancasına*) gibi

(+**celeyin**) **53/5** ج (*cim*)iñ kesriyle edāt - 1 teşbīhdir isimleriñ āhirine **53/6** lāhik
olur

(+**cık** /+**cuğ**)

53/7 edāt - 1 taşğirdir isimleriñ āhirine lāhik olur **53/8** (*evcik yolcuğ*) gibi

(+**cik** /+**cük**)

(+**da** /+**de**) **53/9** edāt - 1 zarfdır mefʿül-ün fihlere dāhil olur **53/10** (*mektebde
oğudi*) gibi **53/11** maşdarlara lāhik olduğda hāl ve zemān maʿnālarını
53/12 ifāde ider **53/13** (*boş gezmekde ne faʿide var*) gibi **53/14** ve baʿzı
kere daħi edāt - 1 ʿağ olur **53/15** (*kurunuñ yanında yaş da yanar*) gibi

(+**dan** /+**den**) **53/16** mefʿül - i ʿanh edātıdır baʿzı kere ibtidā maʿnāsını ifāde
ider **53/17** (*mektebden çıkalı beş sene oldı*) gibi **53/18** baʿzı kere daħi edāt
beyān olup bir şey'iñ **53/19** cinsini işʿār ider (*altundan küpe*) gibi

(**dek**) 54/1 edât - 1 intihâdır bir şey'in gâyetini beyân ve iş'âr iderler

(**değın**) 54/2 (*aħşamdan şabaħa dek uyumadı*) gibi

(**daħi**) 54/3 edât - 1 'aıfıdır iki şey'i bir hükmdede cem' ider

(**değil**) 54/4 edât - 1 nefydir (*'aql yaşda değil başdadır*) gibi

(**daha**) 54/5 edât - 1 tefđildir şıfatlara 'ilâve kılınur 54/6 (*bal şekerden daha tatlıdır*) gibi

(**-rek**) 54/7 edât - 1 hâldir fi'l - i temennî müfred - i gâ'ibleriñ âħirine 54/8 'ilâve

(**-rak**) kılınur 54/9 (*gölerek geldi ağlayarak gitdi*) gibi

(**+sız /+sız, +suz /+süz**) 54/10 edât - 1 nefydir (*parasız pulsuz*) gibi

54/11 faқаt maşdarlara lâħik olduğda âħirine bir de 54/12 نى (*i/i , n*) ziyâde kılınur (*oқumaқsızın*) dinilür ki 54/13 bunlar hâl - i istimrâr makâmında kullânılır

(**+sı /+si, +su /+sü**) 54/14 edât - 1 teşbihdir (*bayatsı küfsü*) gibi

54/15 faқаt lâħik olduğı kelimeniñ âħiri müteħarrık olan 54/16 yerlerde edât - 1 mezküreden evvel bir م (*mim*) sâkine 54/17 ziyâde kılınarak (*babamsı dedemsi*) dinilür

(**şöyle**)

(**böyle**) 54/18 teşbih ve temsil maқâmında isti'mâl olunurlar 54/19 edât - 1 temsilidir (*şânki ben seni bilmiyorum*) gibi

(**öyle**)

(**gibi**) **55/1** edāt - 1 teşbīhdır müşebbehe bihlere lāhik olur **55/2** (*incü gibi*)

(**ki**) **55/3** edāt - 1 rabtdır şıfat - 1 mevşüfe veyāhūd bir cümleyi **55/4** diğēr cümleye rabt ider

(**+ki**) **55/5** edāt - 1 ta'rīfdır muzāfun-ileyh ve zarfların āhırine **55/6** cılāve kılınup muzāf ve mazrūfi beyān ve ta'rīf ider **55/7** (*evdeki pazarlık çarşuya uymaz*) gibi

(**+lik /+lük**) **55/8** isimlere lāhik olduğda edāt - 1 mekān ve şıfatlara **55/9** lāhik olduğda

(**+lık /+lük**) maşdariyyet ma'nāsını ifāde iderler **55/10** (*agacılık yeşillik*) gibi

(**+lı /+li**) **55/11** edāt - 1 nisbetdir isimlere lāhik olur **55/12** (*telli pullu*) gibi

(**+lu /+lü**)

(**mı/mi, mu/mü**) **55/13** edāt - 1 istifhāmdır faқаt āhırinde zamīr - i nisbī bulunan

55/14 kelimelerde da'imā zamīr - i nisbīden evvel vaz' olunur

55/15 (*mektebde misiñiz oқuyor musuñuz*) gibi

(**ne**) **55/16** edāt - 1 istifhāmdır (*ne oқuyorsuñ*) gibi

55/17 ba'zı kere daği edāt - 1 nefy olup bu şüretde **55/18** mükerrer isti'māl olunur (*ne yazdı ve ne oқудı*) **55/19** gibi

(nice) 56/1 edāt - 1 istifhāmdır bir şey'in hālinden sū'āl maqāmında 56/2 kullanılır

(nere) 56/3 edāt - 1 istifhāmdır mekândan sū'āl için kullanılır

(nitekim) 56/4 edāt - 1 temşildir mā-қablını temşil ve tefşil ider

(-ndi) 56/5 ن (nun)uñ sukūnuyla edāt - 1 ta'ciledir emr - i hāzırlarıñ 56/6 āhirine 'ilāve қılınur 56/7 (gelindi oturandı) gibi

(vay) 56/8 edāt - 1 ta'cibdir ba'zı kere dağı te'essür maqāmında

56/9 kullanılır

(vah) 56/10 edāt - 1 te'essüfdür mükerrer olarak isti'māl olunur

(haydi) 56/11 edāt - 1 nidādır ta'cil maqāmında kullanılır 56/12 (haydi gidelim) gibi

(hay hay) 56/13 edāt - 1 taşdıkdir (ha) tenbīh (hele) tercī 56/14 maqāmında isti'māl olunurlar

(hem) 56/15 edāt - 1 'aţfdır mükerrer kullanılır 56/16 (hem yazdı hem oқadı) gibi

(yoksa) 56/17 edāt - 1 istişnā'dır (yā) edāt - 1 terdīd olup 56/18 fi'lleriniñ āhirine lāhiқ olduқda te'kīd ifāde 56/19 ider (oқursuñ yā) gibi

1.2.2. *(bāb - ı şānī kelimāt - ı ʿarabiye beyānındadır)* 57/1

57/2 maʿlūm ola ki lisān - ı ʿarabīden alınarak türkcede kullanılan **57/3** kelimeler dört nevʿdir (*ism* , *fiʿl-i aṣlī* , *fiʿl* , *fiʿl-i ferʿī*) **57/4** ve baʿzı edevāt olup bundan aşağı her birerleri birer **57/5** faşıl da beyān olunacağından bāb - ı şānī daḥi dört faşlī **57/6** şāmil olur

57/7 *(faşl - ı evvel esmā - yı ʿarabiye beyānındadır)*

57/8 esmā - yı ʿarabiye (*müştakḳ ve cāmīd*) kısımlarına münkasım olarak **57/9** iki nevʿdir

57/10 (**esmā - yı müştakḳe**) maşdarlardan yapılan şīğalardır ki keyfiyyet **57/11** iştikāḳları fiʿl - i ferʿī bahşinde gösterilecektir

57/12 (**esmā - yı cāmīde**) diğ er lafzlardan meʿhūz ve müştakḳ olmayan **57/13** kelimelerdir ki bunlar da esmā - yı türkiye gibi (*ʿalem ve ism - i cins*) **57/14** kısımlarına münkasımdır

57/15 (**ʿalem**) bir şey’ muʿayyeni ifāde iden lafzdır (*şam mışır 57/16 ʿali veli*) gibi

57/17 (**ism - i cins**) bir cinsi ifāde iden lafzdır (*fers 57/18 ğanem esed*) gibi

58/1 (tenbīh)

58/2 lisān - ı ‘arabīde te’nīş ve tezķīr mu‘teber olduğından esmā - yı **58/3** ‘arabiye müzekker ve mü’enneş kısımlarına münkasımdır

(**müzekker**) erkek **58/4** veyāhūd erkek hükümünde olanlarıñ isimleridir **58/5** (‘*ali esed seyf*’) gibi

58/6 (**mü’enneş**) dişi veyāhūd dişi hükümünde olanlarıñ **58/7** isimleridir ki cedvelde gösterileceği vechle mādde - i aşlıyye **58/8** üzerine zā’id olarak ahırlarında bir ت (*t*) veyāhūd **58/9** ع (*i/i*) şeklinde bir ء (*elif*) maşşüre veyāhūd bir ء (*elif*)-i **58/10** memdüde bulunan kelimelerdir (‘*ā’işe kübra zehrā*’) gibi

58/11 esmā - yı ‘arabiye kemmiyyet cihetiyle daħi üçe münkasımdır **58/12** (*müfred teşniye cem^c*)

(**müfred**) yalnız bir şey’i ifāde iden kelimelerdir **58/13** (*ħacer şecer*) gibi

58/14 (**teşniye**) iki şey’i ifāde iden kelimelerdir ki müfredleriñ **58/15** āħirine mā-ķabli meftūħ bir ع ن (*-eyn*) veyāhūd ء ن (*-ān*) **58/16** ‘ilāvesiyle ħāşıl olurlar (*ħacereyn şecereyn ħacerān şecerān*) **58/17** gibi

(**cem^c**) ikiden ziyāde şey’i beyān ve ifāde iden kelimelerdir ki **58/18** anlar da iki nev^cdir (*cem^c - i sālīm , cem^c - i mükesser*)

59/1 (cem^c - i sālīm)

59/2 müfrediniñ şīğası bozulmayarak kıyāsen yapılan **59/3** şīğalardır ki cem^c - i müzekker - i sālīm müfrediniñ āhirine **59/4** mā-ķābli meksūr bir نى (-īn) veyāhūd mā-ķābli maẓmūm **59/5** bir ون (-ūn) ʿilāvesiyle cem^c - i mü'ennes - i sālīm daħi **59/6** müfrediniñ āhirine bir ات (-āt) ziyādesiyle yapılır **59/7** faķať esmā - yı cāmideniñ cem^c - i müzekker - i sālīm şīğaları müstaʿmel **59/8** olmayup nādir olarak cem^c - i mü'ennes şīğaları istiʿmāl **59/9** olunur (*risāle risālāt derece derecāt*) gibi

59/10 (cem^c - i mükesser)

59/11 müfrediniñ hey'eti bozılarak yapılan şīğalardır ki **59/12** müfredine baʿzı ħarfler ʿilāve veyāhūd baʿzı ħarfini ħazfla **59/13** ħāşıl olurlar nitelikim evzān - ı meşhūresi cedvel - i ātīde **59/14** gösterilecektir

59/15 bundan soñra ma'lūm ola ki lisān - ı ʿoşmānīde kullanılan **59/16** ve belki lisān - ı ʿarabda daħi müteʿarif ve müstaʿmel olan isimler **59/17** üç şınıf üzerine tertīb olunmuşdur

59/18 (şınıf - ı evvel)

59/19 şülāşī mücerred ve şülāşī mezīd şīğalardır ki madde - i aşliyyeleri

60/1 üç harfli veyāḥūd madde - i aṣliyye üzerine edāt - ı te'nīs **60/2** başka şu (ʾ : e , ی : y , و : v , ا : a , ن : n) beş harfden bir veyā iki harf **60/3** ziyāde kılınan isimlerdir (*fers tarīḫ amūd cemād kānūn* **60/4** ve *iḳlīm*) gibi

60/5 (**şınıf - ı şānī**)

60/6 rūbāʿī mücerred ve rūbāʿī mezīd şīğalardır ki madde - i aṣliyyeleri **60/7** dört harfli veyāḥūd madde - i aṣliyye üzerine ḥurūf - i **60/8** mezkūreden bir harf ziyāde kılınan isimlerdir **60/9** (*ʿakreb ʿaṣfūr kibriūt ve ḳantār*) gibi

60/10 (**şınıf - ı şāliṣ**)

60/11 ḥumāsī mücerred ḥumāsī mezīd şīğalardır ki madde - i aṣliyyeleri **60/12** beş harfli veyāḥūd madde - i aṣliyye üzerine ḥurūf - i **60/13** mezkūreden bir harf ziyāde kılınan isimlerdir **60/14** (*sefercil ʿankebūt zaferān selsebīl*) gibi

60/15 (**tenbīh**)

60/16 beyān - ı mezkūreden anlaşıldığı vechle esmā - yı ʿarabiyeniñ **60/17** madde - i aṣliyyeleri üç harfden evvel ve beş harfden ziyāde **60/18** olamaz üç harfden evvel olduğu şüretde ol isimlere **60/19** muṣtell dinilür (*ebb aḥḥ yedd demm femm*) kelimeleri gibi ki

61/1 bunlar fi'1-aşl üç harfli olup şoñradan birer harfleri 61/2 hazf olunmuşdur ve eğer madde - i aşliyye beş harfden ziyāde 61/3 olur ise ol isimler daħi mürekkeb ʿadd olunur 61/4 (*ħazar - ı mevt*) gibi imdi esmā - yı ʿarabiye sühütlele zabt olunmaħ 61/5 ve madde - i aşliyye üzerine ziyāde kılnan harfler yek - nazarda bilinmek 61/6 üzre her şınıfñ vezinleriyle ħizāsında mişālleri derc idilmiş 61/7 ve cemʿ - i mükesserleri daħi zeyl - i cedvelde ayrıca gösterilmiştir

Tablo 7. Vezin -1

fa'1	fi'1	fu'1	<i>şilāş mücerred</i>	ʿaql	fıkr	ħükm
fa'al	fi'al	fu'ul		ġanem	ıbl	ʿunuħ
fa'il	fa'ul	fa'il		melik	recül	ʿineb
fa'let	fi'let	fu'let		belde	ķible	nüşa
fa'let	fi'let	fu'let		raķabe	melike	ħuťame
fa'al	fi'al	fu'al	<i>şilāş me'rd</i>	zemān	lisān	buħār
fa'ul	fu'ul	fa'il		ʿamūd	ķunūt	ťarık
fa'ale	fi'ale	fu'ale		ʿamāme	risāle	dücāce
fa'ule	fu'ule	fi'ile		ba'veze	ʿuķube	ťarıkē

efāl	eful	efale	<i>cem^ç - i mükesser vezinleri</i>	efkār	encum	emşale
fuul	ful	ful		kütüb	rüteb	ni'am
fuul	ful	fulān		uqul	ricāl	nirān

62/1 (tenbīh)

62/2 esmā - yı şülāşiyeniñ cem^ç - i mükesser semāī olup bālāda 62/3 gösterilen tokuz vezinden birine taḥbīken yapılır ise de 62/4 esmā - yı mezkūreden 62/5 (*fiāle feūle ve faīle*) şīğaları ekşerī (*feail*) 62/6 vezni üzre cem^ç (*risāle resā'il acūze acā'iz* 62/7 ve *ḳabīle ḳabā'il*) gibi

Tablo 8. Vezin-2

fa'lel	fi'lel	fu'lel	<i>rübāī mücerred</i>	kevkeb	dirhem	buḳu ^ç
fa'lil	fi'lil	fu'lul		yeşrib	hınşır	suyşur
fa'lele	fi'lile	fu'lule		ḳanḩare	silsile	sünbüle

fa ^ʿ lūl	fu ^ʿ lūl	uf ^ʿ ūl	<i>rübāʿī mezīd</i>	ʿaşfūr	cumhūr	uḡnūm
fi ^ʿ līl	fi ^ʿ līl	if ^ʿ īl		ḡandīl	kibrīt	incīl
fa ^ʿ lāl	fi ^ʿ lāl	fa ^ʿ ūl		şemlāl	ḡırḡās	ḡānūn
fa ^ʿ lān	fi ^ʿ lān	fu ^ʿ ān		ḡayvān	insān	ḡubān
fa ^ʿ al ^ʿ al	fa ^ʿ al ^ʿ ul	fa ^ʿ al ^ʿ al	<i>ḡumāsī</i>	sefercel	ḡaranfūl	cerdehel
fa ^ʿ al ^ʿ āl	fa ^ʿ al ^ʿ āl	fa ^ʿ al ^ʿ ūl		za ^ʿ ferān	selsebīl	lankebūt

63/1 (tenbīh)

63/2 esmā - yı rübāʿiyye ile ḡumāsīyeleriñ cem^ʿ - i mükesserleri ḡıyāsi

63/3 olduğından bunlardan rübāʿī mücerred ile ḡumāsīler dāʿimā 63/4 (*feʿālīl*)

ve rübāʿī mezīdler daḡi (*feʿālīl*) vezinleri 63/5 üzerine cem^ʿlenür faḡaḡ

ḡumāsīleriñ cem^ʿlerinde ḡarf - i aḡīr terk 63/6 olunmaḡ lāzimedendir

63/7 (*aḡreb aḡārib aşfūr aşāfir ankebūt anākib* 63/8 *sefercel sefāric*)

gibi 63/9 ḡafī olmaya ki rübāʿī mezīd vezinleri şırasında münderic

64/1 (*uf'ul if'ıl fā'ul ve fu'lān*) ŧġaları her ne kadar **64/2** ŧınıf - 1 evvelden ise de bunlarıñ cem' - i mükesserleri dađı dā'imā **64/3** (*fe'ālil*) vezni üzerine geldiđinden ŧınıf - 1 ŧānide **64/4** gösterilmiŧdir **64/5** (*uslūb asālīb iklīm ađālīm nānūn řavānīn sulťān 64/6 selāťfīn*) gibi

64/7 *(faŧl - 1 ŧānī fi'l - i aŧlī beyānındadır)*

64/8 (fi'l - i aŧlī)

bāb - 1 evvel ma'lūm olduğı vechle **64/9** maŧdarlardır ki (*mücerred ve mezīd*) kısımlarına münkasım olarak **64/10** bunlar da iki ŧınıf itibār olunmuŧdur

64/11 (maŧdar - 1 mücerred)

64/12 madde - i aŧliyyesi üç ħurūflı olup ħarekeleriñ iħtilāfı ve **64/13** madde - i aŧliyye üzerine ba'zı ħarfler 'ilāvesiyle teŧekkül iden **64/14** ŧġalardır ki meŧhūr ve müsta'mel olan vezinleri cedvel - i ātīde **64/15** gösterilmiŧdir

64/16 (maŧdar - 1 mezīd)

64/17 madde - i aŧliyye üzerine ba'zı ħarfler ziyādesiyle yapılan **64/18** ŧġalardır ki lisān - 1 'oŧmānīde kullanılan vezinleri on **64/19** ikidir

65/1 imdi lisān - ı ʿoşmānīde müstaʿmel olan maşdar - ı mücerred ve maşdar - ı mezīd 65/2 vezinleri daḡi sūhūletle zabṭ olunmaḡ ve madde - i aşliyye üzerine ziyāde 65/3 kıllınan ḡarfler gösterilmek üzere āfī cedveller resm olup her sınıfıñ 65/4 vezinleriyle beraber mişālleri daḡi cedāvel - i mezkūrede derc olunmuşdur

Tablo 9. maşdar - ı mücerred cedveli 65/5

evzān				emşele		
faʿal	fīʿil	fuʿul		ketb	ʿilm	şükr
faʿlet	fīʿlet	fuʿlet		zaḡmet	hicret	ʿüzlet
faʿāl	fīʿāl	fuʿāl		ʿazāb	ʿaḡāb	sūʿāl
faʿālet	fīʿālet	fuʿālet		nezāret	ʿināyet	buḡāyet
faʿlān	fīʿlān	fuʿlān		ḡayrān	ḡirmān	ḡufrān
faʿilī	fīʿilī	fuʿulī		daʿvī	zıkrī	buşrī
faʿūl	fuʿūl	faʿīl		ḡabūl	duḡūl	raḡīl
faʿūlet	fuʿūlet	faʿīlet		ʿaṭūfet	suhūlet	fazīlet
faʿal	fīʿal	fuʿal		ṭaleb	şīḡar	luḡaz
faʿile	faʿalān	faʿalet		seriḡa	cereyān	ḡareket
faʿlūle	mefʿal	mefʿilet		ḡaylūle	medaḡal	maḡfıret

Tablo 10. maşdar - 1 mezīd cedveli 66/1

evzān			emşele	
ifʿāl	tefʿīl		ikrām	tekrīm
tefeʿül	tefāʿül		teşekkür	tedāhül
iftiʿāl	infiʿāl		ictimāʿ	inşirāh
müfāʿale	ifʿilāl		muḥārebe	iğbirār
istiʿāl	ifʿillāl		istiʿlām	izmiḥlāl
faʿlele	tefaʿlül		vesvese	teselsül

66/2 (tenbīh)

66/3 gerek maşdar - 1 mücerred ve gerek mezīd şīğalarınıñ istiʿmālleri

66/4 semāʿī olduğundan her madde istenilen vezin üzere **66/5** kullanılamaz meselā (*ḥarc*) maddesinden ف (*fe*)niñ zammıyla **66/6** (*faʿül*) vezni üzere (*ḥurūc*) şīğası kezālik **66/7** mezīdātadan (*ifʿāl ve istiʿāl*) vezinleri üzere (*iḥrāc* **66/8** ve *istiḥrāc*) şīğaları kullanılıp diğeri istiʿmāl **66/9** olunamaz

66/10 maʿlūm ola ki maşdarların āhirinde bulunan ت (*te*)ler lisān - 1

67/1 ʿarabīde her neḡadar (*tā-i gird*) olarak ʾ (*hā*) i resmiyye 67/2 şüretinde yazılır ise de lisān - ı ʿoşmānīde ekşerī (*tā-i 67/3 ṭavīl*) şüretinde baʿzı kere daḡi (*tā-i gird*) şeklinde 67/4 taḡrīr olunur

67/5 faḡaṭ *tā-i gird* şüretinde yazıldığı ḡâlde noḡṭa vażʿ 67/6 olunmayup tıḡḡ ʾ (*hā*) i resmiyye ḡükmünde olurlar (*ḡudret 67/7 saʿādet ḡimāye*) gibi kezālik müfred - i müʿennes ت (*te*)leri daḡi 67/8 lisān - ı ʿoşmānīde ʾ (*hā*) i resme şüretinde yazılup noḡṭaları 67/9 terk olunur ise de cemʿ - i müʿennes ت (*te*)leri dāʿimā *tā-i ṭavīl 67/10* şeklinde yazılır (*mektūbe mektūbāt*) gibi

67/11 *(*faşl - ı şāliş fiʿl - i ferʿ beyānındadır*)*

67/12 (*fiʿl - i ferʿ*)

baʿzı ḡarfler ʿilāvesiyle maşdarlardan 67/13 yapılan kelimelerdir ki lisān - ı türkīde meşḡur ve müstaʿmel olanlar 67/14 (*ism - i fāʿil , ism - i mefʿūl , ism - i mekān , ism - i ālet , ism - i mensūb , şıfat - ı 67/15 mūbālaḡa , ism - i tefḡīl , şıfat - ı mūşebbehe*) şġalarıdır bunlardan 67/16 *ism - i fāʿil* ile *ism - i mefʿūl* şġaları hem maşdar - ı mücerred ve hem de 67/17 *mezīdāt*dan teşekkül idüp diḡerleri yalnız maşdar - ı mücerredlerden 67/18 yapılır ki şüret teşķilleri bir vech - i ātī beyān olunur

67/19 (*ism - i fāʿil*)

67/20 *fiʿl* kendüsiyle ḡāʿim olan zātı işʿār iden şıfatlardır ki

68/1 maşdar - ı mücerredlerden yapılan ism - i fā'illerde madde - i aşliyyeniñ birinci 68/2 ħarfinden şoñra bir ء (*elif*) ziyāde ve mezīdātđan olanlar da 68/3 maşdarlarıñ evveline bir م (*mim*) maźmūme 'ilāve kılınarak müfred 68/4 şīğaları ħāşıl olup ba'de (*tesniye ve cem^c*) edātlarıyla 68/5 diğerk şīğaları yapılıur (*şükkr şākir ve teşekkür müteşekkür*) gibi 68/6 fağat evvellerinde hemze ile ħarf aħırleriniñ mā-ğablinde 68/7 ء (*elif*) bulunan maşdar - ı mezīdleriñ ism - i fā'ıl ve ism - i mef'üllerinde 68/8 ħurūf - i mezkūr ħazf olundığı gibi evvelinde ت (*te*) ile 68/9 ħarf aħiriñ mā-ğablinde ء (*i/i*) bulunan yerlerde dağı ol 68/10 ħarfler ħazf olunup ħarf aħiriñ mā-ğabli taz'if kılınır 68/11 (*isrāf müsriş tertīb mürettib*) gibi

68/12 (ism - i mef'ül)

68/13 fi'l kendüsi üzerine vāқи^c olan zātı iş'ār iden 68/14 şıfatlardır ki maşdar - ı mücerredlerde madde - i aşliyyeniñ evveline bir 68/15 م (*mim*) meftūĥe ile ikinci ħarfinden şoñra bir و (*vav*) 68/16 sākine ve mezīdātđa maşdarlarıñ evveline bir م (*mim*) maźmūme 68/17 'ilāvesiyle müfred şīğaları ħāşıl olup ba'de (*tesniye 68/18 ve cem^c*) edātlarıyla diğerk şīğaları yapılıur (*ilm ma'lūm 68/19 ve ta'lim mu'allim*) gibi

69/1 faḳaṭ ism - i fā'illerde ḫarf - i aḫīriñ mā-ḳabli dā'imā meksūr **69/2** ve mezīdātdan yapılan ism - i mef'üllerde dā'imā meftūḫ oḳunarak **69/3** birbirinden fark olunur

69/4 (ism - i mekān)

69/5 icrā olunan fi'liñ meḫal ve mekānını iṣ'ār iden kelimelerdir ki **69/6** madde - i aṣliyyeniñ evveline bir ḻ (*mim*) meftūḫe 'ilāvesiyle müfred **69/7** ṣīḡaları ḫāṣıl olup ba'de - i taṣniye ve cem'leri tıḅḳ **69/8** isimleri gibi yapılır (*keteb mekteb ve keseb mekseḅ*) **69/9** gibi faḳaṭ ḫarf - i aḫīriñ mā-ḳabli ekṣerī meftūḫ ve ba'zı **69/10** kere daḫi meksūr oḳunur (*merci' ve menzi'*) gibi

69/11 (ism - i ālet)

69/12 fi'li icrāya ālet olan bir şey'i ifāde iden kelimelerdir ki **69/13** madde - i aṣliyyeniñ evveline bir ḻ (*mim*) meksüre 'ilāvesiyle **69/14** ve ba'zı kere daḫi ḻ (*mim*) ile beraber ḫarf - i aḫīriñ mā-ḳabline bir de **69/15** ' (*elif*) ziyādesiyle müfred ṣīḡaları ḫāṣıl olup ba'de - i taṣniye **69/16** cem' edātlarıyla diḡer ṣīḡaları yapılır (*miḫber ve miftāḫ*) gibi

69/17 (ism - i mensūb)

69/18 fi'leriñ bir zāta nisbetini ifāde iden kelimelerdir ki gerek maṣdarlarıñ **69/19** ve gerek ef'āl - i fer'iyyeniñ āḫirlerine bir ' (*yā*) yi müṣeddede

70/1 ziyâdesiyle müfred şîğaları hâşıl olup ba^cde - i teşniye 70/2 ve cem^c edâtlarınıñ ʿilâvesiyle diğەر şîğaları yapılır 70/3 (*ʿilmî zannî ihtimālî*) gibi ba^czı kere ism - i mensûblarıñ 70/4 âhirine bir tay tavîle ziyâde kılnup maşdariyyet 70/5 ma^cnâsını ifâde ider (*hilmîyyet kâmilîyyet*) gibi

70/6 (sıfat - ı mübâlağa)

70/7 ma^cnâ - yı maşdarî ile bir zâtıñ devâm üzre ittişâfını beyân iden 70/8 kelimelerdir ki madde - i aşliyyeniñ ikinci hârfi taz^cif 70/9 olunduğdan şoñra hârf ahîriñ mâ-ğabline bir ^l(*elif*) ʿilâvesiyle 70/10 müfred şîğaları hâşıl olup ba^cde - i teşniye ve cem^c edâtlarıyla 70/11 diğەر şîğaları yapılır (*ilm allâm ve setr settâr*) gibi 70/12 bundan başka mübâlağa - i ism - i fâ^ciliñ on beş kadar vezni ve şîğaları 70/13 daha var ise de lisân - ı türkîde meşhûr ve müte^cârif olmadıklarından 70/14 bu risâlede zıkr ve tafşîlerinden şarf - ı nazâr kılnıdı

70/15 (ism - i tefđil)

70/16 ma^cnâ - yı maşdarî ile bir zâtıñ kemâl ittişâfını beyân ve iş^câr 70/17 iden kelimedir ki madde - i aşliyyeniñ evveline bir hemzeyi 70/18 meftûhe ziyâdesiyle müfred şîğaları hâşıl olup ba^cde - i

71/1 teşniye ve cem^c edâtlarıyla diğ̃er şîğaları yapılır (*a^czm* 71/2 ve *ekber*) gibi faķat ism - i tafdılleriñ müfred mü'ennesleri madde - i 71/3 aşliyyeniñ âhirine bir ^l(*elif*) maķşûre 'ilâvesiyle 71/4 yapılır ki ^l(*elif*) maķşûre lisân - ı 'oşmânide ekşer^l(*elif*) 71/5 şüretinde yazılır (*u^czemâ* ve *kübera*) gibi

71/6 (*şîfat - ı müşebbehe*)

71/7 ahlâķa ve elvân ve 'uyûbe delâlet iden bir tākım şîfatlardır ki 71/8 ondan ziyâde vezin ve şîğaları var ise de lisân - ı 'oşmânide 71/9 keşîr-ül isti'mâl olan ف(*fe*)niñ fethiyle (*fa'îl*) şîğası 71/10 olup madde - i aşliyyeden ĥarf - i ahîriñ mâ-ķabline bir ی(*yâ*)yi 71/11 sâkine 'ilâvesiyle yapılır (*vekîl* *vezîr* *şerîf*) gibi 71/12 bunuñ cem^c - i mükesseri ba^czı kere ف(*fe*)niñ zammı ve ع(*ayın*)iñ fethiyle 71/13 (*fu'ule*) vezni üzerine gelür (*vükelâ* *vüzerâ* *şürefâ*) gibi 71/14 ve ba^czı kere daĥi hemzeniñ fethini ve ع(*ayın*)iñ kesriyle (*efîlâ*) 71/15 vezni üzerine gelür (*aķribâ* *aşdiķâ* *eĥibbâ*) gibi

71/16 imdi gerek maşdar - ı mücerred ve gerek mezîdâtdan yapılan ef'âl - i 71/17 fer'iyye daĥi sühûletle zabt olunmaķ ve madde - i aşliyye üzerine

71/18 ziyâde kıllınan ĥarfler bilinmek üzere cedâvel - i âtiye va^c

72/1 olunup eḡāl - i mezkūreniñ emşile - i muḡtelifesiyle beraber cem'leri
72/2 daḡi gösterilmişdir

Tablo 11. şulāşilerden yapılan eḡāl - i fer'iyeye cedveli 72/3

eḡāl - i fer'iyeye	müfred	teşniye	cem' -i sālīm	cem'-i mükesser
<ul style="list-style-type: none"> • müzekker <i>ism-i fū'ıl</i>	kātīb	kātībān	kātībūn	kitāb-ı ketebe
<ul style="list-style-type: none"> • mü'enneş 	kātibe	kātibtān	kātibāt	kevātib
<ul style="list-style-type: none"> • müzekker <i>ism-i meḡ'ül</i>	meşhūr	meşhūrān	meşhūrūn	meşāhir
<ul style="list-style-type: none"> • mü'enneş 	meşhūre	meşhūrtān	meşhūrāt	
<ul style="list-style-type: none"> • müzekker <i>ism-i mekān</i>	mezahib	mezhibān	* * * *	mezāhib
<ul style="list-style-type: none"> • mü'enneş 	mezhibe	mezhibtān		
<ul style="list-style-type: none"> • müzekker <i>ism-i ālet</i>	mi'ber	mi'birān	* * * *	me'ābir
<ul style="list-style-type: none"> • mü'enneş 	mi'bere	mi'bertān		
<ul style="list-style-type: none"> • müzekker <i>ism-i mensūb</i>	neşrī	neşiryān	neşriyāt	* * * *
<ul style="list-style-type: none"> • mü'enneş 	neşriye	neşriyetān		
<ul style="list-style-type: none"> • müzekker <i>şfat- mübālaḡa</i>	şırrāf	şırrāfān	şırrāfūn	* * * *
<ul style="list-style-type: none"> • mü'enneş 	şırrāfe	şırrāftān	şırrāfāt	
<ul style="list-style-type: none"> • müzekker <i>ism-i tef'đl</i>	ekber	ekberān	ekberūn	ekābir
<ul style="list-style-type: none"> • mü'enneş 	kūbra	kūbriyān	kūbriyāt	

<ul style="list-style-type: none"> • müzekker <p><i>şfat-ı müşebbehe</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • mü'enneş 	serîf	şerîfân	* * * *	şurefâ
	şerîfe	şerîftân		

Tablo 12. mezîdatdan yapılan ef'âl-i fer'îyye cedveli 73/1

maşdar	ism-i fâ'il	ism-i mef'ûl	maşdar	ism-i fâ'il	ism-i mef'ûl
if'âl	müf'il	müf'al	ikrâm	mükrim	mükrem
ifti'âl	müfta'il	müfte'al	iktidâr	muqtedir	muqteder
infi'âl	münfa'il	müfte'al	inkisâr	münkesir	münkeser
if'ilâl	müf'all	müf'al	iğbirâr	muğbir	muğber
müfâ'ale	müfâ'il	müfâ'al	muğharebe	muğharib	muğhareb
tef'il	müf'il	müf'al	tertîb	mürettib	müretteb
tefe'ül	mütefa'il	mütefa'al	teşekkür	müteşekkir	müteşekker
tefâ'ül	mütefâ'il	mütefâ'al	tenâsüb	mütenâsib	mütenâseb
istif'âl	müstef'il	müstef'al	istirhâm	müsterhim	müsterhem
tefa'lül	mütefa'lil	mütefa'lel	teselsül	müteselsil	müteselsel
fa'lele	müfa'lil	müfa'lel	vesvese	müvesvis	müvesves
if'illâl	müf'alil	müf'alal	izmihlâl	müzmaḥil	müzmaḥal

74/1 bundan sonra ma'lûm ola ki ef'âl - i 'arabiyeniñ madde - i aşıyyelerinde
74/2 hürûf - i 'illet dinilen şu (ا : e , ی : i/i , و : o/ö,u/ü) üç harfdan 74/3 biri
bulunmayup ikinci ve üçüncü harfleri dağı bir cinsden 74/4 olmaz ise ol fi'le
(*sālim*) ve eđer hürûf - i mezkûreden 74/5 bir harf bulunur veyāhūd ikinci ve
üçüncü harfleri 74/6 bir cinsden olur ise ol fi'le dağı (*mu'tell*) tesmiye74/7
olunur ki hürûf - i mezkûre madde - i aşıyyeniñ evvelinde vāқи' 74/8 olduğı hâlde
(*mi'sāl*) ortasında bulunduğı şüretde 74/9 (*ecvef*) āhirinde bulunduğı tağdırde
(*nākış*) 74/10 ikinci ve üçüncü harfleri bir cinsden olduğı şüretde 74/11 dağı
(*mu'zā'af*) dinilür ba'zı kere dağı bir maddede hürûf - i 'illetden iki harf
bulunabilür ki eğer hürûf - i 74/12 mezkûrede madde-i aşıyyeniñ ibtidāsiyla
āhirinde vāқи' olur 74/13 ise ol kelimeye (*lefif - i mefrūk*) ve eđer ortasıyla
74/14 āhirinde bulunur ise (*lefif - i ma'krün*) dirler imdi 74/15 mu'tell olan
maddelerden yapılan ba'zı şīğalarda tebeddülāt 74/16 ve tağayyürāt vukū'
bulduğından mu'telāt-ı mezkûre için dağı 74/17 ayrıca cedveller vaz' ve resm
olunup yalnız tebeddül ve tağayyür 74/18 iden şīğalar cedāvel-i mezkûrede derc
idilerek mi'sālleri 74/19 gösterilmiştir

Tablo 13. mişāl cedveli 75/1

maşdar	ism-i fā'il	ism-i mef'ul		maşdar	ism-i fā'il	ism-i mef'ul
fa'1	fā'il	mef'ul	mişāl vāvi	vaşl	vāşıl	mevşul
if'āl	müf'il	müf'al		īşāl	mevşil	mevşal
ifti'āl	müfta'il	müfte'al		ittişāl	mutteşil	mutteşal
istif'āl	müstef'il	müstef'al		istīşāl	müstevşil	müstevşal
fa'1	fā'il	mef'ul	mişāl yāvi	yüsr	yāsır	meysür
if'āl	müf'il	müf'al		isār	mūsir	müser
ifti'āl	müfta'il	müfte'al		ittisār	müttesir	mütteser
istif'āl	müstef'il	müstef'al		istīsār	müsteysir	müsteyser
fa'1	fā'il	mef'ul	mişāl hemzevi	ecr	ācir	me'cür
if'āl	müf'il	müf'al		icār	mucir	mucer
ifti'āl	müfta'il	müfte'al		ittecār	müttecir	müttecir
istif'āl	müstef'il	müstef'al		isticār	müste'cir	müste'cer

Tablo 14. ecvef cedveli 6/1

maşdar	ism-i fā'il	ism-i mef'ul		maşdar	ism-i fā'il	ism-i mef'ul
fa'1	fā'il	mef'ul	ecvef vāvi	qavl	qa'il	maqul
if'al	muf'il	muf'al		ikāme	muqim	muqam
ifti'al	muf'ta'il	muf'te'al		i'tiyād	mu'tād	mu'tād
istif'al	muf'tef'il	muf'tef'al		isti'āne	mūta'in	mūste'an
fa'1	fā'il	mef'ul	ecvef yāvi	bey'	bāyi'	mebī'
if'al	muf'il	muf'al		işāre	müşir	müşār
ifti'al	muf'ta'il	muf'te'al		ihtiyār	muhtār	muhtar
infi'al	münfa'il	münfa'il		inqiyād	münqād	münqād
istif'al	muf'tef'il	muf'tef'al		istifāde	muf'tefid	muf'tefād
fa'1	fā'il	mef'ul	ecvef hemzevi	seele	sā'il	mes'ul
if'al	muf'il	muf'al		is'āle	müsil	müsāl
ifti'al	muf'ta'il	muf'te'al		isti'āl	müste'il	müste'āl
infi'al	münfa'il	münfa'il		insi'āl	münse'il	münse'āl
istif'al	muf'tef'il	muf'tef'al		istis'āl	müstes'il	müstes'āl

Tablo 15. nākış cedveli 77/1

maşdar	ism-i fā'il	ism-imef'ül		maşdar	ism-i fā'il	ism-imef'ül
fa'1	fā'il	mef'ül	vâvî nākış	°afv	°āfi	ma'fuv
if'āl	müf'il	müf'al		ilgā	mülgī	mülgā
ifti°āl	müfta°il	müfte°al		iḳtidā	müḳtedī	müḳtedā
infi°āl	münfa°il	münfa°al		inzivā	münzevi	münzeva
tef'1l	müf'il	müf'al		taşliye	müşallī	müşallā
tef'il	mütefa'il	mütefe°al		teşekkī	müteşekkī	müteşekkā
tefā°al	mütefā'il	mütefā°al		terāzī	müterāzī	müterāzā
müfā°ale	müfā°il	müfā°al		müşāfāt	müşāfi	müşāfā
isti°fāl	müstef'il	müstef'al		isti°fā	müste°fi	müste°fā
fa'1	fā'il	mef'ül		nākış yāvî	ramī	rāmi
if'āl	müf'il	müf'al	iḥfā		muḥfi	muḥfā
ifti°āl	müfta°il	müfte°al	iḥtifā		muḥtefi	muḥtefā
infi°āl	münfa°il	münfa°il	encelā		müncelī	müncelā

Tablo 16. nākış cedveli 78/1

maşdar	ism-i fā'il	ism-i mef'ul		maşdar	ism-i fā'il	ism-i mef'ul
tef'ıl	müf'il	müf'al	nākış vāyi	tevliye	müvellī	müvellā
tef'ıl	mütefa'il	mütefe'al		temnnī	mütemennī	mütemennā
tefā'al	mütefā'il	mütefā'al		tenāhī	mütenāhī	mütenāhā
müfā'ale	müfā'il	müfā'al		münāfāt	münāfī	münāfā
istif'āl	müstef'il	müstef'al		istignā	müstağnī	müstäğnā
fa'ıl	fā'il	mef'ul	nākış hemzevi	bed'	bādī	mebdū
if'āl	müf'il	müf'al		inşaa	münşī	münşā
ifti'āl	müfta'il	müfte'al		ibtidā'	mübtedī	mübtedā
infi'āl	münfa'il	münfa'al		incizaa'	müncezī	müncezā
tef'ıl	müf'il	müf'al		incizz'e	mucezzī	mucezzā
tef'ıl	mütefa'il	mütefe'al		teccizi	mütecezzi	mütecezza
tefā'al	mütefā'il	mütefā'al		tecāzi	mütecāzi	mütecāza
müfā'ale	müfā'il	müfā'al		mücāzāt	mücāzi	mücāzā
istif'āl	müstef'il	müstef'al		istihzā'	müstehzi	müstehzā

79/1 (tenbîh)

79/2 hafî olmaya ki nâkışlardan yapılan mezîdâtıñ ism - i mef'ûlleri 79/3 her nekadâr ع (ye) ile taħrî olunmağ icâb ider ise de 79/4 lisân - ı 'oşmânîde bunlar ekşerî ' (elif) ile yazıldığından 79/5 cedvelde ol vechle taħrîr ve imlâ olunmuşdur

Tablo 17. muza'af cedveli 79/6

maşdar	ism-i fâ'ıl	ism-i mef'ûl		maşdar	ism-i fâ'ıl	ism-imef'ûl
fa'al	fâ'al	mef'ûl		medd	mâdd	memdûd
if'âl	müf'il	müf'al		imdād	mümmidd	mümmed
ifti'âl	müfte'il	müfte'al		imtidād	mümteidd	mümtedd
infi'âl	münfe'il	münfe'al		inisdād	münseidd	münesedd
tef'ıl	müf'il	müf'al		teceddüd	müteceddid	mütecedded
tefâ'al	mütefâ'il	mütefâ'al		temâss	mütemâss	mütemâss
müfâ'ale	müfâ'il	müfâ'il		mümasse	mümâss	mümâss
isti'âl	müstef'il	müstef'al		istiklâl	müstakķil	müstakķal

80/1 ma'clüm ola ki mehmüz ve muza'af olan kelimler fenn - i şarfda **80/2** her nekadar sālīm ise de bunlar da daħi ba'zı meretebe **80/3** tebeddülāt vuķū' buldığında mu'telāt şırasında taħrır olundu

80/4 (mişāllerde olan tebeddülāt)

80/5 cedvelde gösterildiği vechle mişāl - i vāvī ile mişāl - i **80/6** hemzevī olan maddeleriñ (*if'āl*) ve (*istif'āl*) şığalarında **80/7** و (vav) ile hemze (ye) ye taħvīl ve (*ifti'āl*) şığasıyla **80/8** müştakķlarında ت (te) ye tebdīl kılınarak ifti'ālīñ ت (te) siyle idğām **80/9** olunur (*işāl ve icār ittişāl ve ittiḥāz istişāl* **80/10** ve *istīcār*) gibi kezālik mişāl - i yāyīleriñ (*ifti'āl*) şığasıyla **80/11** müştakķlarında ی (ye) ت (te) ye ḳalb olunarak idğām ve (*if'āl*) **80/12** şığasınıñ müştakķlarında hemze ile ی (ye) و (vav) a tebdīl **80/13** kılınur (*itisār mutiser mücar müsar*) gibi faḳaḳ mehmüz **80/14** olan (*if'āl*) şığasınıñ müştakķları hemze ile daħi isti'māl **80/15** olunur (*imām mü'min*) gibi

80/16 (ecveflerde olan tebeddülāt)

80/17 ecvef olan maddeleriñ (*if'āl*) ve (*istif'āl*) şığalarında **80/18** و (vav) ile ی (ye) ḥazf olunarak aḥīrlerine bir ت (te) **80/19** ziyāde kılınur ism - i fā'ilde و (vav) ی (ye) ye taħvīl ve ism - i

81/1 mef'ülde و (vav) ile ى (ye) ة (elif)e tebdil olunurlar **81/2** (*iķāmet istiķāmet istiķāre müķīr müķār ve müsteķār*) **81/3** gibi (*ifti'āl ve infi'āl*) Őġalarında و (vav) ى (ye)ye ķalb **81/4** olunup ism - i fā'il ve ism - i mef'üllerinde و (vav) ile ى (ye) ة (elif)e **81/5** tebdil ķılınurlar bu Őüretde (*ifti'āl ve infi'āl*) Őġalarının **81/6** ism - i fā'il ve ism - i mef'ülleri her neķadar lafzen birbirine beņzerler **81/7** ise de ma'nā cihetiyle yekdiğerden fark ve temyiz olunurlar **81/8** (*iķtiyāc ve inķiyād muķtāc ve münķād*) gibi ecvefleriņ ŐülāŐi **81/9** ism - i fā'illerinde و (vav) ile ى (ye) hemzeye tebdil ve ism - i mef'üllerde **81/10** و (vav) ħazf olunup ism - i meķānlarında ة (elif)e taĥvīl **81/11** ķılınmaķ ve yāyilerde ism - i mef'ül و (vav)ı ħazf olunmaķ ķavā'id - i **81/12** Őarfiyedendir (*ķā'il ve zā'id maķūl ve mazīd maķāl ve mezād*) gibi **81/13** (**nāķışlarda olan tebeddülāt**)

81/14 nāķış olan maddeleriņ (if'āl) ve ifti'āl ve infi'āl ve istifāl **81/15** Őġalarında و (vav) ile ى (ye) hemzeye tebdil olunur **81/16** (*icrā' ve iķtidā' incilā' ve isti'fā'*) gibi faķaķ hemze-i **81/17** mezkūre lisān - ı 'oŐmānīde terk olunaraķ isti'māl olunur (*tefa'il* **81/18** ve *tefā'il*) Őġalarında و (vav) ile hemze dā'imā ى (ye)ye **81/19** tebdil ve (*müfā'ile*) Őġasında ħurūf - i 'illet ة (elif)e **81/20** taĥvīl ķılınup (*tef'il*) Őġasında aĥīrine bir ت (te) **81/21** getirilerek و (vav) ile ى (ye)ye ķalb olunur

82/1 (*teczī ve teāti mucāzāt ve taṣliye*) gibi bunların kāffesiniñ **82/2** ism - i fā'illerinde ḥurūf - i mezkūre ع (yā)ya tebdil ve ism - i **82/3** mef'üllerinde ة (elif)e taḥvīl kıılır ki ة (elif) mezkūre **82/4** her neḳadar ع (ye) şeklinde yazılmaḳ uşul - i imlādan ise de **82/5** lisān - ı ʿoşmānīde ekşerī ة (elif) şūretinde yazılır (mūntehi ve **82/6** mūntehā mūstedʿi ve mūstedʿā) gibi nāḳışlarıñ şūlāşi ism - i **82/7** fā'illerinde و (vav) ile hemze ع (yā)ya tebdil ve nāḳış و (vav)ileriñ **82/8** ism - i mef'üllerinde و (vav) idḡām olunmaḳ ve nāḳış yāyīlerde **82/9** ism - i mef'ül vavı ع (yā)ya taḥvīl olunaraḳ idḡām idilmek **82/10** ḳavā'id mer'iyyedendir (*āfi ve bādī maḡū ve mermī*) gibi

82/11 (tenbīh)

82/12 nāḳışlardan yapılañ şūlāşi ism - i fā'illeriñ (*fa'ale*) vezninde **82/13** bulunan cem' - i meksūrlarında daḡi ḥurūf - i ʿillet ة (elif)e ḳalb **82/14** olunup ḥarf evvelleri mażmūm kıılınaraḳ isti'māl olunur **82/15** (*ḳuzāt ve uşāt*) gibi

82/16 (muzā'aflarda olan tebeddülāt)

82/17 muzā'af olan maddelerde üçüncü ḥarf ikinci ḥarfe **82/18** idḡām ve idḡāl olunaraḳ ḥaṭṭdan ḥazf olunur ki mişālleri **82/19** cedvelde gösterilmiştir faḳat (*müfā'ale ve tefā'al ve ifti'al ve infi'al*) **82/20** şīḡalarıñ ism - i fā'il ve ism - i mef'ülleri her neḳadar lafzen birbirine

83/1 müşābih ise de maʿnā cihetiyle yekdiğerden fark olunurlar
83/2 muzāʿafların ism - i mekān ve ism - i tefđillerinde daği ikinci 83/3 harfleri
idğām idilerek istiʿmāl olunur mürürdan 83/4 (*müemmer ve emr*) gibi

83/5 (*lefif - i mefrūk*) olan maddelerde hem mişāliyet ve hem de
83/6 nākışıyet bulunduğından mişāl ve nākışlarda cāri olan tebeddülāt
83/7 ʿayiniyle bunlarda dađi icrā olunup (*lefif - i maḳrūn*) 83/8 olan maddelerin
ahvāli dađi tıbbı ecvef ve nākışlar gibidir 83/9 bundan Őnra maʿlūm ola ki
madde - i aşıyyeniñ evvelinde eđer 83/10 Őu (ص : ş , ض : ž , ط : t , ظ : z)
dört harfden biri bulunur ise 83/11 (*iftiʿāl*) Őġasıyla müŐtaḳḳlarında iftiʿāli تا
(*tā*)sı ط (*tā*)ya 83/12 tebdil olunur (*şulḥ işılāḥ ve darb iztırāb ve ıard*
83/13 *ııtırād ve zılm izılām*) gibi kezālik madde - i aşıyyeniñ evvelinde
83/14 Şu (د : d , ذ : z , ز : z) üç harfiñ biri bulunduğı Şüretde daği
83/15 (*iftiʿāliñ*) ت (*te*)si د (*dal*)a tebdil idilür (*duʿa iddiʿā* 83/16 ve *zıkr*
izdikār zevc izdivāc) gibi

83/17 (*imlā*)

83/18 maʿlūm ola ki gerek fiʿl ve gerek isimleriñ evvelinde bulunan
83/19 hemzeler dāʿimā ʿ (*elif*) Şüretinde yazılıp üzerine 83/20 (*ʿayn-ı betrā*)
taḥrİR olunur (*emr amir*) gibi

84/1 ortada vāki^c olup da kendi sākn mā-ḳabli müteḥarrik **84/2** olur ise hemze mā-ḳabliniñ ḥarekesine tābi^c olur ya^cni mā-ḳabli **84/3** meftūḥ ise ʾ (elif) şüretinde ve maẓmūm oldığı ḥâlde **84/4** و (vav) ve meksūr olur ise ى (ye) şüretinde yazılıp **84/5** ḥurūf - i mezkūreniñ üzerine kezālik bir (ʿayn-i betrā) **84/6** vaẓ^c olunur (*kās sūr bir*) gibi

84/7 faḳaṭ hemze müteḥarrik olup da mā-ḳabli sākin olur ise **84/8** hemzeniñ ḥarekesi fetḥa ve kesre oldığı ḥâlde ى (ye) **84/9** ve zamme oldığı taḳdirde و (vav) şüretinde yazılır **84/10** (*mesʿele sāl mesʿul*) gibi

84/11 ikisi de müteḥarrik oldığı ḥâlde hemze dā'imā mā-ḳabliniñ ḥarekesine **84/12** tābi^c olarak taḥrīr olunur (*su'āl feh ru'es*) gibi **84/13** faḳaṭ şu iki şüretde (*mes'ul ve rūs*) gibi kelimelerde **84/14** iki و (vav) yazılmaḳ icāb ider ise de ihtişār için **84/15** bu maḳūle yerlerde bir و (vav) ile iktifā olunur

84/16 āḥirde vāki^c olan hemzeler dā'imā mā-ḳabliniñ ḥarekesine tābi^c **84/17** olup mā-ḳabli sākin oldığı ḥâlde kendi şüretinde yazılır (*cüz^c bed^c*) gibi faḳaṭ hemzeniñ mā-ḳablinde ḥurūf - i **84/18** ʿilletden bir ḥarf bulunduğı ḥâlde lisān - ı ʿoşmānide bu maḳūle **84/19** hemzeler ekşerī terk olunur (*duā berī vuzū*) gibi

85/1 *(faşl - 1 rābi' edevāt - 1 'arabiye beyānındadır)*

85/2 hemzeniñ fethiyle (*el*) lafzı edāt - 1 ta'rīfdir ki elfāz - 1 **85/3** 'arabiyeñ evveline ziyāde kılinup ma'nālarını ta'rīf ve beyān ider **85/4** edāt - 1 mezkūruñ hemzesi ibtidā hālinde şābit vaşl hālinde **85/5** telaffūzdan sākıt olur (*elḥāşıl velḥāşıl*) gibi faқаt ba'dende **85/6** ḥurūf - i şemsiyyeden bir ḥarf bulunur ise edāt - 1 mezkūr vaşl **85/7** hālinde bütün bütün telaffūzdan sākıt olup ba'dende bulunan **85/8** ḥarf taz'if kılinur (*esselām vesselām*) gibi ḥurūf - i şemsiyye **85/9** şu (ت : *t* , ث : *s* , د : *d* , ذ : *z* , ر : *r* , ز : *z* , س : *s* , ش : *ş* , ص : *ş* , ض : *z* , ط : *t* , ظ : *z* , ن : *n*) **85/10** on üç ḥarfe dinilüp mā'nāsına ḥurūf - i kameriyye dirler **85/11** teşdīd ile ی (*y*) ḥarfi edāt - 1 nisbetdir ki elfāz - 1 'arabiyeñ **85/12** āhirlerine lāhiķ olup nisbet ve münāsebet ma'nāsını ifāde ider **85/13** (*mışrī ve şāmī*) gibi faқаt āhirinde تا (*tā*) - i te'nīs **85/14** bulunan kelimelerde تا (*tā*) - i mezkūre ḥazf olunmaķ kavā'id - i **85/15** şarfiyedendir (*kūfi ve başrī*) gibi kezālik elif - i memdūde **85/16** veyāḥūd maķşūre bulundığı şūretde elif - i maķşūre ile **85/17** memdūdeniñ hemzesi و (*vav*) a ḳalb olunup nisbetlerinde **85/18** (*dünyevī uḡrevī ve beyzāvī ve şaḫrāvī*) dinilür **85/19** ba'zı isimlerde edāt - 1 nisbetden evvel bir de ا ن (*elif nun*) **85/20** ziyāde kılinur (*rūḥānī ve cismānī*) gibi ba'zı kere

86/1 daħi edāt - 1 nisbetden Őnra bir tā-i řavīle řilāve 86/2 olunur ki maşdariyyet ma'ñāsını ifāde ider (*beşeriyet* 86/3 *cimāniyet*) gibi

Tablo 18. cedvel - i edevāt -1

řarabī	türkī	(cedvel - i edevāt)
şala/şale	üzere	ma'ñāsına edāt-1 istiřlādır (<i>řale ĥiseb</i>) gibi
min	-dan/-den	ma'ñāsına edāt-1 ibtidādır (<i>min ba'd</i>) gibi
ilā / ile	dek	ma'ñāsına edāt-1 intihādır (<i>ile'n-nihāye</i>) gibi
fī	-da/-de	ma'ñāsına edāt-1 şarfdır (<i>fī'l-ĥāl</i>) gibi
şan	-dan/-den	ma'ñāsına edāt-1 mücāveztedir (<i>şan řařd</i>) gibi
maa'	ile	ma'ñāsına edāt-1 muřāĥabetdir (<i>maa'l-esef</i>) gibi
li	içün	ma'ñāsına edāt-1 ta'īldir (<i>limüşalht</i>) gibi
bi	ile	ma'ñāsına edāt-1 ilřāķdır (<i>bil selāme</i>) gibi
ke	gibi	ma'ñāsına edāt-1 teřbīhdır (<i>kālāvel</i>) gibi
lā	sız/siz	ma'ñāsına edāt-1 nefydir (<i>lābe's</i>) gibi
zi	řāĥib	ma'ñāsına edāt-1 nisbetdir (<i>zi'řyāl</i>) gibi
lede-	ķıt	ma'ñāsına edāt-1 zemāndır (<i>lede ilĥāce</i>) gibi

87/1 ma'lûm ola ki gerek Һarf - i ta'rîf ve gerek cedvel - i mezkûrede 87/2 gösterilen edâtlar dâ'ima elfâz - ı 'arâbiyeniñ evvellerine ziyâde kılınup 87/3 fârsî ve türkî lafzlarına dâhil olamaz faqat bundan aşığı 87/4 zıkr olunan edâtlar müşterek olarak isti'mâl olundığından 87/5 ayrıca cedvelde derc idilerek bir vech - i âfî beyân olunur

Tablo 19. cedvel - i edevât - 2

‘arabî	Türkî	(cedvel - i edevât)
meşelâ	nitekim	ma'nāsına edât - ı temşildir mâ-қablini temşil ider
elbette	****	edât - ı te'kîddir bir cümleñiñ maзмününü te'kîd ider
ken	şânki	ma'nāsına teşbîh ve temşil maқâmlarında қullanılır
illâ	yoқsa	ma'nāsına istişnâ ve te'kîd maқâmında қullanılır
faqat	ancaқ	ma'nāsına edât - ı Һaşrdır istidrâk için dağı gelir
ammâ	imdi	ma'nāsına edât - ı tafşildir şart maқâmında қullanılır
Һattâ	bile	ma'nāsına ibtidâ ve teraққи maқâmlarında isti'mâl olunur
mâ'dâ	başқа	ma'nāsına istişnâ maқâmında қullanılır
lâkin	****	istidrâk ve istişnâ maқâmında қullanılır
mâ-dâm	çünkü	ma'nāsına ta'lîl maқâmında isti'mâl olunur
Һaşâ	****	edât - ı istişnâdır inkâr maқâmında қullanılır

1.2.3. *(bāb - 1 şālīṣ kelimāt - 1 fārsiye beyānındadır)* 88/1

88/2 ma'lūm ola ki lisān - 1 fārsiyeden alınarak türkcede kullanılan

88/3 kelimeler daḥi üç nev'edir (ism , fi'l - i fer'i) ve ba'zı edevāt **88/4** olup bundan aṣaḡı her birerleri birer faşılta beyān olunacaḡından **88/5** bāb - 1 şālīṣ daḥi üç faşlī müştāmel olur

88/6 *(faşl - 1 evvel esmā - yı fārsiye beyānındadır)*

88/7 esmā - yı fārsiye daḥi esmā - yı türkiye gibi iki kısımdır **88/8** (*alem* , *ism - i cins*) *alem* (*rüstem ve behrām*) gibi ism - i **88/9** cins (*şīr ü peleng*) gibi lisān - 1 fārsīde daḥi te'niş **88/10** ve tezkīr mu'teber olmadığından ba'zı kere bir şey'in erkek oldıḡını **88/11** beyān için isimleriñ āḥirine ۛ (*nun*)uñ fethiyle (*ner*) lafzı ilāve **88/12** ve dişi oldıḡını iş'ār için (*māde*) lafzı ziyāde **88/13** kılınarak (*şīr - i ner* , *şīr - i māde*) dinilür ki erkek arslān **88/14** dişi arslān dimekdir

88/15 esmā - yı fārsiye kemmiyyet cihetiyle daḥi iki kısımdır (*müfred cem'*)

88/16 (**müfred**) yalnız bir şey'i ifāde iden kelimelerdir (*dest* **88/17** ve *mest*) gibi

88/18 (**cem'**) birden ziyāde şey'i ifāde iden şīḡalardır ki ḥayāt

89/1 ve nümāya delālet iden isimleriñ āhirine bir (-ān) ziyādesiyle **89/2** hāşıl olurlar (*merdān mürgān dirāhtān*) gibi **89/3** faķaķ cem^c kılınıraq kelimleriñ āhirinde eđer ◦ (*hā*) i resmiyye **89/4** bulunur ise ol ◦ (*he*) kāf-i fārisīye tebdīl olunup **89/5** (*ḥācegān bendegān*) dinilür kezālik ٰ (*elif*) **89/6** veyāḥūd و (*u/ü*) bulunduğı ḥāle edāt - ı cem^cden evvel bir de **89/7** ٰ (*i/i*) ziyāde kılınmaq lāzımdır (*āşināyān ve bedḥūyān*) gibi **89/8** bu şüretle yapılan cem^cleriñ āhirine ba^czı kere bir ◦ (*hā*) i **89/9** resmiyye ziyāde kılınup (*şāhāne māhāne*) dinilür ki **89/10** teşbīh ma^cnāsını ifāde ider ḥayāt ve nümāya delālet itmeyen **89/11** isimler dağı bir ◦ (*he*) ʿilāvesiyle cem^c kılınurlar (*kūşehā 89/12 ve miyvehā*) gibi faķaķ bunlar lisān - ı ʿoşmānīde müsta^cmel değildir

89/13 (*esmā - yı fārsiye*) āhirlerinde lāḥiķ olan edātlar itibāriyle **89/14** dađı üç nev^cdir ism - i mensūb , ism - i mekān , ism - i vaşfi

89/15 (*ism - i mensūb*)

89/16 *esmā - yı fārsiye* ve ʿarabiyeniñ āhirlerine bir ٰ (*yā*) yi nisbiye **89/17** veyāḥūd (*-mend , -vār , -sār , -nāk*) edātlarından biriniñ **89/18** ʿilāvesiyle yapılır (*şīrāzī , derd-mend , ğam-nāk , 89/19 şerme-sār*) gibi faķaķ ٰ (*yā*) yi nisbiye ʿilāvesiyle yapılan **89/20** ism - i mensūblarıñ āhirinde ◦ (*hā*) i resmiyye bulunur ise

90/1 ی (ye)den evvel bir de و (v) getirilerek (*mekkevī başravī*)

90/2 dnilür baʿzı kere teʿkīd için ی (ye)den şoñra bir de ن (n) 90/3 ʿilāve kıılınur (*rengīn ve şīrīn*) gibi

90/4 (**ism - i mekān**)

90/5 isimleriñ āhirine (*-sitān / -istān , -zār , -sār , -gāh*) edātlarından

90/6 biriniñ ʿilāvesiyle yapılır (*gül-sitān , lāle-zār , hāk-sār , 90/7 şem^c-dān , nemāz-gāh ve desr-gāh*) gibi

(*-gāh*) edātı baʿzı 90/8 kere daħı zemān ifāde ider (*seher-gāh ve şubḥ-gāh*) gibi ki 90/9 bunlara ism - i zemān dinilür

90/10 (**ism - i vaşfi**)

90/11 isimleriñ āhirine (*-gār/-kār , -ger , -bān*) edātlarından biriniñ

90/12 ʿilāvesiyle yapılır (*sitem-gār , bāğ-bān , zer-ger*) gibi

90/13 *(faşl - ı şānī efʿāl - i ferʿiyye beyānındadır)*

90/14 maʿlūm ola ki lisān - ı fārsīden alınaraq türkcede kullanılan 90/15 fiʿl - i ferʿiler daħı üç nevʿdir 90/16 (*ism - i fāʿil , ism - i mefʿūl , şifāt - ı mürekkebe*) faķať 90/17 bunlarıñ keyfiyyet iştiķakları maşdarları bilmeğe tevaķķuf eylediğinden 90/18 maşadır - i fārsiye her neķadar lisān - ı türkīde müstaʿmel değil ise de 90/19 fiʿl - i ferʿileriñ şüret iştiķaklarını beyān şırasında anlarıñ 90/20 daħı icmālen zikri münāsib görüñdi

91/1 şöyle ki maşdar - i fârsî âhirleri (-den) veyâhüd **91/2** (-ten) edâtlarıyla nihâyetlenen kelimelerdir ki (-den) edâtıyla **91/3** olanlara (maşdar - ı dālî) ve (-ten) edâtıyla olanlara **91/4** (maşdar - ı tāî) dirler (perverden ve reften) gibi faķat **91/5** maşdar - ı dālîlerde د (dal)ıñ mā-ķablinde řu (ى : ī, ا : ā, ر : r, ن : n, و : ū) beř **91/6** ģarfden biri ve maşdar - ı tāîlerde řu (خ : ģ, ش : ř, س : s, ف : f) dört **91/7** ģarfiñ biri bulunmaķ lāzımdır (perīden, üftāden perverden, **91/8** efřānden, fermūden, efürūģten, dāřten, dānisten, yāften) gibi **91/9** bu şüretde edāt - ı maşdarıñ mā-ķabline ģurūf - i mezkūreden biri **91/10** bulunmadıģından (şeden(şuden), zeden, āmeden) gibi kelimelere řāzz dinilür **91/11** imdi maşdar - ı dālîlerde edāt - ı maşdar ģazf olunup (dal)ıñ **91/12** mā-ķabli ا (elif) veyâhüd ی (ī) ise anlar daģı ģazf **91/13** ve eģer و (ū) ise (elif yāya) ģalb ن (n) veyâhüd **91/14** ر (re) ise ģālî üzerine terk olunduģda kezālik maşdar - ı **91/15** tāîlerde edāt - ı maşdar ģazf olunup tāîniñ mā-ķabli خ (ģ) **91/16** ise ز (ze)ye ش (ř) ise ر (re)ye ف (f) ise ب (be)ye **91/17** tebdil س (s) ise ģazf ve ی (ye) ه (he)ye veyâhüd ی (ye)ye **91/18** taģvīl ģılındıģda ism - i fāîliñ madde - i aşliyyesi olan emr - i ģāzır **91/19** řīģası ģāřıl olur ki bunlarıñ āģirine nun **91/20** sākine ile bir (-ende) edâtı ģilāvesiyle ism - i fāîl

92/1 şīğaları yapılır (*ḥānende fermāyende sāzende dārende* 92/2 *ḥāhende*) gibi ki cem'lerinde ◦ (*hā*) i resmiyye ك (*kef*) e tebdīl 92/3 olunarak āḥirlerinde bir ٰ (*-ān*) ziyādesiyle (*ḥānendegān* 92/4 *sāzendegān*) dinilür meşādır - i mezkūreden yalnız ٰ (*n*) ḥazf 92/5 olup yerine bir ◦ (*hā*) i resmiyye getirüldükde ism - i mef'ül 92/6 şīğaları ḥāşıl olur (*perverde fermūde sāḥte*) gibi ki 92/7 bunlarıñ daḥi cem'lerinde (*fermūde-gān sāḥte-gān*) dinilür 92/8 ber-vech - i meşrūḥ ḥāşıl olan ism - i mef'ül veyāḥūd emr - i 92/9 ḥāzırlarıñ mef'ülleri taḥdīm kılınarak terkīb olunduḡda 92/10 bunlarıñ mecmū'na dāḥi (*şīfat - ı mürekkebe*) dirler ki lisān - ı 92/11 'oşmānīde pek çok kullanylur (*ḥāṭırşınās bende nevāz* 92/12 ve *dilşikeste*) gibi ve ba'zen daḥi emr - i ḥāzırlarıñ evvellerine 92/13 bir edāt - ı nefy ziyāde veyā āḥirlerine yalnız bir ٰ (*elif*) veyāḥūd bir 92/14 (*-en*) ilāve kılınarak bir ṭāḳım şīfatlar yapılır ki bunlara daḥi 92/15 (*şīfat - ı müşebbeḥe*) dinilür (*nādān ḥāndān dānā giryān*) gibi 92/16 ve ba'zı kere daḥi emr - i ḥāzırlarıñ āḥirlerine mā-ḳabli meksūr 92/17 bir şīn sākine getirilerek bir ṭāḳım kelimeler 92/18 yapılır ki bunlara daḥi (*ḥāşıl - ı maşdar*) dirler (*keşāyiş* 92/19 *beḥşāyiş eḫzāyiş*) gibi

Tablo 20. (ef'āl – i fer'iyye cedveli) 93/1

maşadır	ism-i fā'il	ism-i mef'ul	şifāt-ı mürekkebe	hāşıl-ı maşdar
ārāmīden	ārāmende	ārāmīde	dil ārām	ārāmiş
küşāden	küşāyende	küşāde	dil küşā	küşāyiş
perverden	perverende	perverde	bendeperver	perveriş
h̄'āndan	h̄'ānende	h̄'ānda	dür h̄'ān	h̄'āniş
fermūden	fermāyende	fermūde	cihānfermā	fermāyiş
sūhten	sūzende	sūhte	dilsūz	sūziş
dāştan	dārende	dāšta	māldār	dāriş
h̄'āstan	h̄'āhende	h̄'āsta	dilh̄'āh	h̄'āhiş
ārāstan	ārāyende	āreste	dilārā	ārāyiş
dānisten	dānende	dāniste	qadardān	dāniş
yāftan	yabende	yāfte	zaferyāb	yābiş

Tablo 21. edevāt - 1 fārsiye 94/1

fārsī	türkī	edevāt - 1 fārsiye
ez	-dan/-den	ma'nāsına edāt - 1 ibtidādır (<i>ez-her - i cihet</i>) gibi
āsā	gibi	ma'nāsına edāt - 1 teşbīhdir (<i>anber āsā</i>) gibi
eger	****	edāt - 1 şartdır müşterek olarak kullanılır
āyā	acaba	ma'nāsına temennī maqamında isti'māl olunur
ey	****	edāt - 1 nidādır müşterek olarak kullanılır (<i>ey gāfil insan</i>) gibi
ber	üzere	ma'nāsına edāt - 1 istilādır (<i>ber mūcib niżām</i>) gibi
berāy	içün	ma'nāsına edāt - 1 ta'līldir (<i>berāy hātır</i>) gibi
bā	ile	ma'nāsına edāt - 1 ilşākdır (<i>bā-irāde - i seniye</i>) gibi
bī	-sız/-siz	ma'nāsına edāt - 1 nefydir ekşeri cāmidlere dāhil olur (<i>bī-edeb</i>) gibi
belki	****	edāt - 1 istidrāk vāzirabdır müşterek kullanılır
pes	imdi	ma'nāsına edāt - 1 tafşil ve tefrī'dir mā-қablını tafşil ider
tā	-dek	ma'nāsına edāt - 1 intihādır (<i>tā-be-şabāh</i>) gibi
ter	en	ma'nāsına edāt - 1 tefđildir (<i>ber-ter fāzil-ter</i>) gibi
çend	kaç	ma'nāsına edāt-1 iştifhāmdır (<i>çünd-enfer</i>) gibi

fārsī	türkī	edevāt - 1 fārsiye
çünkü	****	edāt - 1 ta'līl ve şartdır müşterek isti'māl olunur
der	-da/-de	ma'nāsına edāt - 1 zarfdır
gerçi	****	edāt - 1 şartdır müşterek olarak kullanılır
kāşki	bāri	ma'nāsına edāt-1 temennīdir (<i>kāşki okumuş olaydım</i>) gibi
meğer	yoksa	ma'nāsına istiṣnā mevki'nde kullanılır
-veş	gibi	ma'nāsına edāt - 1 teşbīhdır (<i>lāleveş</i>)
nā	-sız/-siz	ma'nāsına edāt - 1 nefydir ekseri müştaklara dāhıl olur (<i>nādān</i>) gibi
hem	****	edāt - 1 muşāḥabetdir (<i>hemḥāl ve hemḥane</i>) gibi
her	hep	ma'nāsına edāt - 1 sūrdur (<i>herḥālde</i>)
hemān	ancağ	ma'nāsına edāt-1 ḥaşrdır ta'cīl maḳāmında kullanılır
heme	****	edāt - 1 te'kīddir evveline bir ب (<i>be</i>)i meftūḫe ziyādesiyle kullanılır (<i>be-heme-ḥāl</i>) gibi
hiç	****	edāt - 1 nefydir te'kīd maḳāmında isti'māl olunur
yāḥūd	veyā	edāt - 1 terdīddir (<i>yā mektebe git veyāḥūd bir şan'ata gir</i>) gibi

96/1 bundan sonra ma'lûm ola ki edevât - 1 türkiye 'arabî ve fârsî
96/2 lafzlarına lâhik olabiliüp (*hāneler beyitler hāneden beyitden*) **96/3** dinilür
faķať 'arabî ve fârsî edātları elfāz - 1 türkiyeye dāhil **96/4** olamadığından (*evet ,*
evhā , fteev , derev) dinilemez **96/5** ancak bazı kere ğalať olarak çiftilekāt
dirler kezālik **96/6** edāt - 1 fârsiye elfāz - 1 'arabiyeye lâhik olabiliüp faķať
96/7 edevât - 1 'arabiye elfāz - 1 fârsiyeye dāhil olamaz bu ŗüretde **96/8** (*bītha*
derbīt) dinelebilüp (*hānevāt 96/9 fihāne*) demek ŗaħiħ değildir faķať ğalať
96/10 olarak (*hurdevāt ve sebzevāt*) dirler

2.BÖLÜM: TERİMLER VE LÜGATÇE

- A -

- **a^cdād [Ar.i.] (اعداد)**: Sayılar. (10/18)

sayılar (T.T.):Varlıkların miktarını, tane olarak hesabını bildiren kelimeler. Sayılar soyut sayıları bildirdiklerinde ve isimleştiklerinde müstakil kullanılırlar: *Kırk beş dokuza bölünür. İki kere iki dördtür. Üçe dördü eklersen yedi olur. Kalemlerin birini sana, ikisini kardeşine aldım. Birinci grup gitsin, ikinciler gelsin. Üçler, yediler, kırklar* vb. Sayı türleri nesnelere sayılış sırasını, parçalarını bildirme, bölük bölük gösterme gibi anlam inceliklerine sahiptirler: *beşinci sınıf, ikişer kalem, iki-üç saat* vb.

(Z.K.– Gr.Ter.Söz.)

Bk. kemmiyyet.

(A.T.– Dilb.Ter.Söz.)

- **a^cdād-ı a^şliyye [Ar.i.] (اعداد اصلیه)**: Asal sayılar. (11/3)

asal sayılar (T.T.): Nesnelere sayılarını göstermek üzere kullanılan kelimeler: *bir , iki, beş, on, on yedi, seksen dört* vb.

(Z.K.– Gr.Ter.Söz.)

asal sayı sıfatı(T.T.): Varlıkların sayısını belirten sıfat. Ör: *bir gün, iki ay, üç yıl, beş şehir, on adam, yüz soru, on bin lira* vb.

(A.T. – Dilb.Ter.Söz., V.H. – Dilb.Ter. Söz.)

- **a^cdād-ı kesriyye [Ar.i.] (اعداد كسريه)**: Kesir sayıları. (12/3)

kesirli sayı sıfatları (T.T.): Nesnelere sayıca bir parçasını belirten sıfatlar; tam sayıların bir parçasını, kesirli sayıları gösteren sayı sıfatları: *beşte bir = 1/5, onda üç = 3/10; yüzde yetmiş = 70/100, 0.70, %70* vb.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz., A.T. – Dilb.Ter.Söz.)

kesir sayı sıfatları (T.T.): Bk. sayı sıfatı.

(V.H. – Dilb.Ter. Söz.)

- **aḍdād-ı rütbiyye [Ar.i.] (اعداد رتبيه):** Sıra sayıları. (11/15)

sıra sayı sıfatı (T.T.): Sayı adlarından **+(I)ncI / +(U)ncU** ekiyle kurulan ve sıra kavramı bildiren sıfat: *birinci gün, üçüncü yıl, sekizinci kat, ikinci dönem, beşinci başvuru* vb.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz., A.T. – Dilb.Ter.Söz., V. H. – Dilb.Ter. Söz.)

- **aḍdād-ı tevzīyye [Ar.i.] (اعداد توزيعيه):** Dağıtma (*üleştirme*) sayıları (*birer, ikişer, üçer... gibi*). (12/9)

üleştirme sayıları (T.T.): Nesnelere sayıca paylaşırma ve dağıtma bakımlarından ifade etmek için, asıl sayıları bu kavramı veren veya **-Ar, -şAr** eklerinin ilavesiyle kurulan sayılar: *birer, ikişer, üçer, dörder, beşer, altışar, yedişer, sekizer, dokuzar, onar, ellişer, seksener, doksanar* vb.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz.)

üleştirme sayı sıfatı (T.T.): Paylaşırma kavramı belirten sayı sıfatı. Türkçede bu sıfat **+Ar, +şAr** ekleriyle yapılır. Ör: *onar bin lira, birer milyon, ikişer ev, altışar gün arayla* vb.

(A.Topaloğlu – Dilb.Ter.Söz.)

üleştirme sıfatı (T.T.): Bk. sayı sıfatı.

(V.H. – Dilb.Ter. Söz.)

- **ḥaded [Ar.i.] (عدد):** Sayı. (6/13)

sayı (T.T.): Bir kelimenin karşıladığı kavramın teklik-çokluk yani sayı bakımından görünümünü yansıtan dil bilgisi kategorisi. Bu kategorinin çeşitli dillerde teklik, ikilik ve çokluk olmak üzere üç türü vardır. İkili sayı özellikle Arapça için geçerlidir.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz., A.T. – Dilb.Ter.Söz., V.H. – Dilb.Ter. Söz.)

- **ḥalem [Ar.i.] (علم):** Has isim. (5/19)

özel ad(isim) (T.T.): Tek bir kişiyi, belli bir varlığı veya topluluğu gösteren ad. Kişi, yer, kuruluş, din vb. adları özel adlardır: *Mustafa Kemal Atatürk, Fatih Sultan Mehmet, Ankara, Uludağ, Kızılırmak, Türkiye Cumhuriyeti, Türkiye Atom Enerjisi Kurumu, Balkaş Gölü, Erciyes Üniversitesi, Milli Kütüphane, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Müslümanlık, Budizm* vb.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz., A.T. – Dilb.Ter.Söz., V.H. – Dilb.Ter. Söz.)

- **ammā [Ar.e.] (اما):** “*Ama, fakat, lākin, ancak; şu kadar ki, o kadar ki, öyle ki*” mānāsında edat. (87)

ama (T.T.): Arapçadır. Aslında bağlama edatı olan ammā te’kit vazifesi de görür.

(N.H. – Tr.Dil.Edt.)

(Prf.Dr.Alaeddin Mehmedoğlu da “ama” karşılaştırma bağlacıdır demektedir.)

- **āsā [Fr.e.] (آسا):** “*gibi*” anlamı veren benzerlik edatıdır. (94)

gibi (T.T.): “*āsā*” Farsçadır. Çağatay ve Batı Türkçesinde çok kullanılmıştır.

(N.H. – Tr.Dil.Edt.)

(Prf.Dr.Alaeddin Mehmedoğlu da “gibi” benzetme bildiren takıdır demektedir.)

- **āyā [Ar.e.] (آيا):** Şüphe ve tereddüt bildiren edat. (94)

acaba (T.T.): “*āyā*” Arapça soru edatıdır.

(N.H. – Tr.Dil.Edt.)

- **‘ayn-ı betrā [Ar.e.] (عين بترا):** (*ayın harfinin baş*) Hemze. (83/20)

hemze (T.T.): Ciğerlerden gelen havanın gırtlığa çarparak kesilmesinden oluşan ses. Türkçede bulunmayan bu ses, arasına dilimize Arapçadan geçmiş *be’s, mebde’, mes’ele, mes’ül, neş’e, hey’et* gibi kelimelerde göze çarpar. Ancak, söyleyişteki zorluk dolayısıyla bu kelimeler ya yerlerini Türkçe karşılıklara bırakmış yahut da araya bir ünlü eklenerek veya hemze atılarak genellikle *beis, mebde, mesele* gibi şekillere dönüştürülmüştür.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz.)

- B -

- **belki** [Fr.e.](بلکہ): “*ih̄timāl, umulur, olabilir, ne bilirsın, hattā*” m̄nāsına gelen edat. (94)

belki (T.T.): Çağatay, Kıpçak ve Batı Türkçesi’nde kullanılan bir cümle başı edatıdır. Hiçbir ses değişikliğine uğramadan bu şivelerde kullanılmıştır.

(N.H. – Tr.Dil.Edt.)

(Prf.Dr.Alaeddin Mehmedoğlu da “belki” ihtimal bildiren duygu sözüdür demektedir.)

- C -

- **cāmid** [Ar.s.](جامد): Cansız, türemeyen, donmuş halde bulunan kelime, kök.(57/8)

kök (T.T.): Kelimelerin bütün yapım ve çekim eklerini çıkardık sonra ayrılamayan ve esas (*temel*) anlamı taşıyan bölümü : *ye-, sor-, kış, el(elig), al-, dur-, yol, ver-* vb.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz., A.T. – Dilb.Ter.Söz., V.H. – Dilb.Ter. Söz.)

- **cem^c** [Ar.i.] (جمع): Çokluk. (2/4)

çokluk eki (T.T.): İsimlerde ve zamirlerde aynı türden birden çok varlıkları anlatmak için; fiillerde, fiilin gösterdiği oluş ve kılışı yapanın, yani şahsın çokluk olduğunu göstermek için kullanılan özel eklerdir.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz.)

çoğul (T.T.): İsim ve zamirlerde birden çok varlığı, çekimli fiillerde birden çok kişiyi belirli ekler vasıtasıyla gösteren biçim. Bugünkü Türkçede isimlerin çoğul biçimi **+lAr** ekiyle yapılır. Ör: *şarkı+lar, türkü+ler; biz, siz, onlar; yaptı-k, yaptı-nız, yaptı-lar, gidiyor-uz, gidiyor-sunuz, gidiyor-lar, dön-elim, dön-ün, dön-ünüz, dön-sünler* vb.

(A.T. – Dilb.Ter.Söz., V.H. – Dilb.Ter. Söz.)

- **cem^{c-i} ġāʿib** [Ar.i.] (جمع غائب): Çoğul üçüncü şahıs. (22/10)

3.şahıs çokluk (T.T.): Fiil çekiminde şahıs belirten ek. **-lAr** (*bilmiş-ler, biliyor-lar, bilir-ler, bilecek-ler, bilmeli-ler*)

(Z.K. – Gr.Ter.Söz.)

- **cem^c-i muḥātab [Ar.i.]** (جمع مخاطب): Çoğul ikinci şahıs. (22/12)

ikinci çokluk şahıs (T.T.): Zamirlerde ve çekimli fiillerde belirtilen “*dinleyenler*”; siz zamirinin ve çekimli fiillerin iyelik eki ve zamir kökenli *-nIz / -nUz, -sInIz / -sUnUz, -In / -Un, -InIz / -UnUz* 2. şahıs çokluk ekleri: *Siz de bir milleti ve bir dünyayı, boynuna böyle bir ip takarak maceradan maceraya sürüklediniz.*

(Z.K. – Gr.Ter.Söz.)

- **cem^c-i mütekellim [Ar.i.]** (جمع متکلم): Çoğul birinci şahıs. (22/12)

çokluk 1. şahıs eki (T.T.): Çekimli fiillerde, şekil ve zaman kalıbına dökülmüş bir oluş ve kılışın çokluk birinci şahsa bağlanması için kullanılan ek. Şimdiki zaman, geniş zaman, gelecek zaman, duyulan geçmiş zaman ve gereklilik çekimlerinde şahıs zamiri kökenli *-Iz / -Uz*, görülen geçmiş zaman ve dilek şart çekimlerinde *-duk* sıfat fiilinden ayrılan *-k* ekleri kullanılır: *okuyor-uz, okur-uz, okuyacağ-ız, okumuş-uz, okumalı-y-ız; okusa-k, okudu-k; oku-y-alım vb.*

(Z.K. – Gr.Ter.Söz.)

- Ç -

- **çünkü [Fr.e.]** (چونکه): Şundan dolayı ki, şu sebepten ki, zīrā. (95)

çünkü (T.T.): Farsçadır. Daha çok Çağatay ve Batı Türkçesinde kullanılmıştır. Mana ve kullanım bakımından *çün* edatının aynıdır.

(N.H. – Tr.Dil.Edt.)

- E -

- **edāt [Ar.e.]** (ادات): Başlı başına manası olmayan kelime veya harf (*dir ; de ; dahi... gibi*). (6/14)

edat (T.T.): Yalnız başına bir anlam taşımayan; ancak isim ve isim soylu kelimelerden sonra gelerek sonuna geldiği kelimeyle cümledeki başka kelimeler arasında anlam ilişkisi kuran gramer görevli müstakil kelime: *gibi, göre, kadar, için, karşı vb.*

(Z.K. – Gr.Ter.Söz.)

bağımlı kelime (T.T.): Genellikle tek başına anlamı olmayan ve çekime girmeyen, cümle içinde öbür kelime ve kelime öbekleri arasında çeşitli ilişkiler kurmaya yarayan kelime. Ör: *Kerem ile Aslı, sen veya ben, senin gibi, bizim için, eyvah!, aman!* vb. *Bağlaç, Takı, Ünlem* olmak üzere üç çeşidi vardır.

(A.T. – Dilb.Ter.Söz.)

ilgeç (T.T.): Çeşitli dillerde, önünde yer aldığı ya da ardından geldiği birimle başka bir birim ya da tümcenin geri kalan bölümü arasında ilgi kurmaya yarayan, anlamı, aynı bağlamdaki öbür birimlerle belirginleşen işlevsel biçimbirim. (Ör: *Türkçe ile, göre, üzere, gibi, dolayı, için vb. biçimbirimler*) // İlgeçlerin tanımı ve kapsamı değişik görüşlerin ortaya atılmasına yol açmıştır. Salt ilgeç özellikli öğelerin sayısının az olduğu Türkçede ilgeçler, kendilerinden önce gelen ad ve adıllarla sık sık tamlama biçiminde kullanılırlar (*İlgeçli tamlama: Ev için*) ve iyelik eki aldıklarında ad gibi işlem görürler. İlgeçli tamlamalar bir yüklemi etkilediğinde ilgeçli tümleç (*Okula doğru gitti*) olur.

(V.H. – Dilb.Ter. Söz)

- **edāt-ı ʿaṭf [Ar.e.] (ادات عطف):** Bağlama edatı. (53/14)

bağlama edatları (T.T.): Bağlama edatları cümleleri veya cümle içinde kelimeleri ve kelime gruplarını ya mana bakımından yahut şekil itibariyle birbirine bağlayan sözlerdir. Bağlama edatları mana ve vazife bakımında üç farklı gruba ayrılır: **1. Cümle Başı Edatları, 2. Asıl Bağlama Edatları, 3. Denkleştirme edatları.**

(N.H. – Tr.Dil.Edt.)

- **edāt-ı ḥāl [Ar.e.] (ادات حال):** Zarf-fiil eki . (-iken) (52/3)

zarf-fiil eki (T.T.): Cümlede fiilin zarf görevinde kullanılmasını sağlayan ekler. -(y)A, -(y)I, -(y)ArAk, -DIktA, -ken, -mAdAn, -mAksIzIn vb.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz., A.T. – Dilb.Ter.Söz.)

ulaç (T.T.): (*zarf-fiil, bağ-fiil*) Eylemden türeme, çoğunlukla belirteç işlevi yerine getiren eylemsi. (*Bağ-eylem de denir.*) // Türkçede ulaçlar kişi ve kesin bir zaman

kavramı aktarmaz, öğeleri bağlayıcı bir özellik taşırlar. Ulaş ekleri: **-Ip, -ArAk, -A, -InCA, -mAdAn, -mAksIzIn, -DIkçA, -All, -ken (< iken), -DIğIndA** vb.

(V.H. – Dilb.Ter. Söz.)

- **edāt-ı ḥaşr [Ar.e.] (ادات حصر)**: Cümle başı edatı **“ancak, fakat, yalnız”** edatları.(51/14)

cümle başı edatları (T.T): Herhangi iki cümleyi bağlar.

(N.H. – Tr.Dil.Edt.)

- **edāt-ı istifhām [Ar.e.] (ادات استفهام)**: Soru edatı. (56/1)

soru edatı (T.T): Tek başlarına manaları olmayıp ancak cümle içinde mana ve vazifeleri ortaya çıkan sözlere edat dediğimize göre Türkçede kelime, kelime grubu yahud cümlelerden önce veya sonra gelerek soru mefhumu ifade eden bütün sözlere de soru edatı denilebilir. Yalnız bunların bir kısmı soru mefhumunu tek başlarına ifade ettikleri halde bir kısmı **mu/mü/mü/mi** veya **ne/ni** edatları ile birlikte kullanılırlar.

(N.H. – Tr.Dil.Edt.)

soru eki (T.T): Türkçede soru kavramı veren **mI** eki. Ör: O mu geldi? Çarşıya çıkacak mısın? Hasta mıdır? Evde mi bekleyecek? vb.

(A.T. – Dilb.Ter.Söz., V.H. – Dilb.Ter. Söz)

- **edāt-ı nefy [Ar.i.] (ادات نفی)**: Olumsuzluk eki. (21/16)

olumsuzluk eki (T.T): Fiil kök veya gövdelerine olumsuzluk kavramı veren ek: **-mA-** eki: *yazmamak (yaz-ma-mak), yazmama (yaz-ma-ma)* vb.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz., A.T. – D.Tr.Söz)

olumsuzluk ögesi (T.T)

(V.H. – Dilb.Ter. Söz.)

- **edāt-ı nidā [Ar.e.] (ادات ندا)**: Ünlem edatı. (51/1)

ünlem (T.T): (*takdir, temenni, dua, hayret, teessür, pişmanlık vb. duyguları ifade eden edatlar.*) Bunlar her türlü duygu ve heyecanı ifade etmek için kullanılan

sözlerdir. Menşe ve yapı bakımından ya tabiat seslerini taklit suretiyle yahut da hislerin yorumlanarak ses şeklinde terennümü neticesinde meydana gelmişlerdir. Bu bakımdan bir kısmı aşağı yukarı bütün dillerde müşterektir. Ancak manalı bir dil birliklerinin kalıplaşmak suretiyle teşkil ettikleri müstesna örnekler de vardır.

(N.H. – T.Dil.Edt. , Z.K. – Gr.Ter.Söz, A.T. – Dilb.Ter.Söz, V.H. – Dilb.Ter. Söz.)

- **edāt-ı rabṭ [Fr.e.]** (ادات ربط): Bağlama edatı, ***ki bağlacı. (55/3)**

ki bağlacı (T.T): Farsçadır. Türkçenin Kıpçak, Çağatay ve Batı Türkçesi sahalarında yardımcı cümleyi asıl cümleye bağlama vazifesini görmek üzere kullanılmıştır. Ancak bu vazifeyi görürken yardımcı cümle ile asıl cümle arasında kurduğu ilgi sebep,sonuç, açıklama, belirtme ve kuvvetlendirme bakımlarındandır.

(N.H. – Tr.Dil.Edt.)

(Prof.Dr.Alaeddin Mehmedoğlu da “ki” kuvvetlendirici edattır demektedir.)

bağlaç (T.T.): Tek başına anlamı olmayan, ancak eş görevli kelimeleri, kelime öbeklerini veya cümleleri birbirine bağlamaya yarayan kelime türü. Ör: *ve, veya, ile, bile, fakat, çünkü, ya...ya, gerek...gerek, hem de, ya da* vb.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz A.T., – Dilb.Ter.Söz, V.H. – Dilb.Ter. Söz.)

- **edāt-ı şart [Fr.e.]** (ادات شرط): Şart, koşul edatı. **(94)**

eğer edatı (T.T): Farsçadır. İslami Türk edebiyatının ilk metinlerinden itibaren bağlama edatı olarak kullanılmaktadır.Şart cümlesini esas cümleye bağlar. Umumiyetle cümlenin başında bulunur.

(N.H. – Tr.Dil.Edt.)

- **edāt-ı taʿcib [Ar.e.]** (ادات تعجيب): Şaşırtma edatı. **(56/8)**

vay edatı (T.T.): Teessüf ve pişmanlık ifade eden bir edattır.

(N.H. – Tr.Dil.Edt.)

- **edāt-ı taʿlil [Ar.e.]** (ادات تعليل): Sebep edatı. **(52/8)**

için edatı (T.T): Hakkında, hususunda , dolayısıyla, sebebiyle, yüzünden, maksadıyla manalarını ifade ile sebep ve gaye bildiren çekim edatıdır.

(N.H. – Tr.Dil.Edt.)

(Prf.Dr.Alaeddin Mehmedoğlu da “için” sebep bildiren takıdır demektedir.)

- **edât-ı taşdik [Ar.e.]** (ادات تصديق) : “evet , öyle , doğru...” gibi tasdika delâlet eden edat. (51/12)

cevap edatları (T.T.): Bunlar cümle içinde başka kelimelere bağlı olmadan tek başlarına bir mefhum ifade edebilen sözlerdir. Bazen bir cevap edatı bir cümle yerine geçer. Hususiyile karşılıklı konuşmalarda her edat bir cümle sayılır. Cevap edatları mana bakımından iki kısma ayrılırlar. **1. Tasdik ve kabul ifade edenler, 2. Red ve inkar ifade edenler.**

(N.H. – Tr.Dil.Edt.)

- **edât-ı taşğîr [Ar.e.]** (ادات تصغير) : Küçültme eki . (7/20)

küçültme eki (T.T.):Üzerlerine geldiği kelimelerin anlamına küçüklük, azlık, sevgi, şevkat kavramları katan ekler. Türkçenin bu kavramları sağlayan ekleri şunlardır: +**CA** (usul+ca, yavaş+ça, deli+ce, güzel+ce); +**cIk** (kimse+cik, ada+cık, kuş+cuk, yavru+cuk, ince+cik, küçü+cük); +**cAk** (yav+ru+cak, büyü+cek); +**cAğIz** (adam+cağız, kız+cağız); +**rAk** (az+rak, ufa-rak) vb.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz., A.T. – Dilb.Ter.Söz., V.H. – Dilb.Ter. Söz.)

- **edât-ı te’essüf [Ar.e.]** (ادات تأسف) : Kederlenme, acıma edatı. (56/10)

yazık edatı (T.T): Teessüf ve acıma bildirir.

(N.H. – Tr.Dil.Edt.)

- **edât-ı tefđil [Ar.e.]** (ادات تفضيل) : En üstünlük edatı. (51/10)

üstünlük derecesi (T.T.): Sıfatlardaki niteliğin bir şahıs veya nesnede en üst derecede bulunduğunu göstermek üzere başvuru ve sıfat tamlaması önüne **en, pek** gibi zarfların getirilmesiyle kurulan karşılaştırma derecesi.

- **edāt-ı te’kīd [Ar.e.]** (ادات تأكيد): Pekiştirme edatı. (87)

pekiştirme edatı (T.T.): *dahi, dA ki, bile* gibi kelimelerin, kelime gruplarının, cümlelerin sonuna gelerek onları önceki veya sonraki kelimelere, kelime gruplarına ve cümlelere bağlayan; bu bağlama görevleri yanında sonuna geldiği dil birliklerine dikkati çekme, kuvvetlendirme, belirtme işlevi de katan edatlar.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz.)

- **edāt-ı temennī [Fr.e.]** (ادات تمنى): İstek, dileme edatı. (52/13)

bari edatı (T.T.): (*hiç olmazsa, hiç değilse*) Farsçadır. İslami Türk edebiyatının bütün sahalarında bir cümle başı edatı olarak kullanılmıştır. Cümledeki yeri nerede olursa olsun mana ve vazifesi değişmez. Temenni yahut yetinme ifade eder.

(N.H. – Tr.Dil.Edt.)

- **edāt-ı teşbīh [Ar.e.]** (ادات تشبيه): Benzetme edatı. (53/5)

gibi edatı (T.T.): İsimlerin yalın veya iyelik eki halleriyle zamirlerin de hem yalın hem de ilgi hali ile kullanılan gibi, bazen benzetme edatı bazen de cümlelerin zarfı olur.

(N.H. – Tr.Dil.Edt.)

(Prof.Dr.Alaeddin Mehmedoğlu da “gibi” benzetme bildiren takıdır demektedir.)

- **edāt-ı zemān [Ar.]** (ادات زمان): Zaman eki.(86)

zaman eki (T.T.): Çekimli fiillerde zaman kavramı veren ve fiil tabanına gelen birinci ek: *-DI, -AcAk, -mİş, -Iyor, - r,-Ir.*

(Z.K. – Gr.Ter.Söz.)

- **ef’āl-i iktidāriye [Ar.f.]** (افعال اقتداريه): “*bilmek*” maddesiyle meydana gelen fiiller (*yazabildim, koşabildim... gibi*). (40/17)

yeterlilik fiili (T.T.): Fiilin karşıladığı işin, hareketin, mümkün veya muhtemel olup olmadığını göstermek için olumlu durumda *bil-*, olumsuz durumda da bugün eriyerek

kaybolmuş Eski Türkçe *u-* iktidar fiilinin anlamını üzerine alan (*-A*) zarf fiil ekleriyle kurulan tasvir fiili.

(*Z.K. – Gr.Ter.Söz., A.T. – Dilb.Ter.Söz., V.H. – Dilb.Ter. Söz.*)

- **ef'āl-i istimrāriyye [Ar.f.]** (افعال استمراريه): Sürelik fiilleri (*gidedurmak ; bakakalmak... gibi.*). (45/7)

süreklilik fiili (T.T.): *dur-, gör-, kal-* gibi tasvirici yardımcı fiillerle kurulan oluş ve kılışa süreklilik özelliği katan birleşik fiil: *gidedurmak, okuyadurmak, bakakalmak, bekleyegörmek* vb.

(*Z.K. – Gr.Ter.Söz., A.T. – Dilb.Ter.Söz.*)

süerlik eylemi (T.T.): Süre kavramı içeren, süre anlamı belirten eylem. (Ör. *Bilmek - gelmek`e karşıt olarak – süerlik eylemi niteliği taşıır.*)

(*V.H. – Dilb.Ter. Söz.*)

- **ef'āl-i muḳārebe [Ar.f.]** (افعال مقاربه): “*yazmak*” maddesiyle meydana gelen fiiller (*düşeyazdım... gibi.*). (45/12)

yaklaşma fiili (T.T.): *-A*'lı zarf-fiil biçimindeki bir esas fille bu esas fiildeki oluş ve kılışın istenmediği halde gerçekleşmesine çok yaklaşıldığı kavramını veren yardımcı fiilinin birleşmesinden oluşmuş tasvir fiili. *düşeyazmak, öleyazmak. yıkılayazmak* vb.

(*Z.K. – Gr.Tr.Söz., A.T. – Dilb.Ter.Söz., V.H. – Dilb.Ter. Söz.*)

- **ef'āl-i mürekkebe [Ar.f.]** (افعال مركبه): Yardımcı bir fiille birleşerek tek kelime hükmüne giren fiiller, *birleşik fiiller (*yazabilmek ; koşabilmek... gibi.*). (34/19)

birleşik fiil (T.T.): İsim soylu bir kelimeyle *etmek, eylemek, olmak* yardımcı fiillerinin birleşmesinden veya iki ayrı fiil şeklinin anlamca kaynaşmasından oluşmuş fiil türü : *kabul etmek, yarış etmek, hissetmek* vb.

(*Z.K. – Gr.Ter.Söz., A.T. – Dilb.Ter.Söz.*)

bileşil kelime (T.T.)

(*V.H. – Dilb.Ter.Söz.*)

- **ef'āl-i ta'ciliye [Ar.f.]** (افعال تعجيليه): “*vermek*” maddesiyle meydana gelen fiiller (*yazıverdim; alıverdim... gibi.*). (41/4)

tezlük fiili (T.T.): *-(y)I/-(y)U'* lu zarf fiilinin üzerine tezlük çabukluk gösteren *ver-* tasvirici, yardımcı fiilin getirilmesiyle kurulan birleşik fiil.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz., A.T. – Dilb.Ter.Söz., V.H. – Dilb.Ter.Söz.)

- **elbette [Ar.e.]** (البته): “*Kat'ī olarak , mutlaka , behemehal ; ākıbet , nihāyet , eninde sonunda*” mānāsında edat. (87)

elbette (T.T.): Arapçadır. Cümle başı edatı olarak kullanılır ve tekit vazifesi görür.

(N.H. – Tr.Dil.Edt.)

- **emr [Ar.]** (امر): Emir. (22 /3)

emir kipi (T.T.): Tasarlanan, yapılması istenen işi emir veya dilek şeklinde ifade eden, zaman ve şahıs kavramının aynı ekle verildiği tasarlama kipi. Bugün , T.T.'de bu kip 2. Ve 3. Şahıslarda kullanılır. Teklik ikinci şahısta emir doğrudan fiil kök veya gövdesinin söylenmesiyle oluşturulur. Çokluk 2. şahıs için *-In/-Un, -InIz/-UnUz,* teklik 3. Şahıs için *-sIn/-sUn,* çokluk 3. Şahıs için *-sInIAr/ sUnIAr* ekleri kullanılır: *gel, gelin(geliniz), gelsin, gelsinler* gibi.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz., A.T. – Dilb.Ter.Söz.)

buyrum kipi (T.T.): (*emir kipi*)

(V.H. – Dilb.Ter. Söz.)

- **esmā-yı cāmide [Ar.]** (اسمای جامده): Tasrifî (*çekimi*) ve iştikakı (*türesi*) olmayan isim veya fiiller. (57/12)

yalın kelime (T.T.): Türetilmiş veya birleşik olmayan ve yapısı daha küçük parçalara ayrılamayan kök halindeki kelimeler: *at, el, üç, beş, atmak, yakmak* vb.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz., V.H. – Dilb.Ter. Söz.)

basit kelime (T.T.): Türev veya birleşik olmayan kök halindeki kelime. Ör: *at, baş, göz, sormak, tutmak, az, çok, iyi, beş* vb.

(A.T. – Dilb.Ter.Söz.)

- **esmā-yı müştakka [Ar.i.] (اسمای مشتقه)**: Türemiş isimler. (57/10)

türemiş isim (T.T.): İsim veya fiil köklerinden yapım ekleriyle kurulmuş isim : *göz+lük, iş+çi, pazar+cı* vb.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz.)

türev (T.T.): Türetme yoluyla yapılan kelime. Ör: *bekçi+lik, sev-i-n-ç+li, körpe+cik, baş+lan+gıç, gid+iş+li, aç-ı-k, yağ-ı-n, üz-gün, kur-u-ntu, ara-n-mak, bul-u-n-u-l-mak, böl-ü-ş-mek, duy-ur-t-mak, kop-ar-mak* vb.

(A.T. – Dilb.Ter.Söz., V.H. – Dilb.Ter. Söz.)

- F -

- **faḳaṭ [Ar.e.] (فقط)**: “*Yalnız, ancak, lakin, ama, şu kadar var ki*” mânâsında edat. (87)

fakat edatı (T.T.): (*lakin, ancak, hatta, ama, acaba*) Arapçadır. Batı Türkçesi'nin Osmanlıca ve Türkiye Türkçesi devrelerinde bağlama ve cümle başı edatı olarak geniş bir kullanılışı vardır.

(N.H. – Tr.Dil.Edt.)

(Prf.Dr.Alaeddin Mehmedoğlu da “fakat” karşıtlık zıtlık bildiren bağlaçtır demektedir.)

- **fiʿl [Ar.f.] (فعل)**: Eylem. (5/13)

fiil (eylem) (T.T.): Bir kılışı, bir oluşu veya bir durumu anlatan ; olumlu ve olumsuz şekillere girebilen kelime : *yazmak, yazmamak (kılış); sararmak, büyümek (oluş), susmak, durmak (durum)* vb. Buna göre fiilleri nitelikleri bakımından *kılış fiilleri, oluş fiilleri* ve *durum fiilleri* diye sınıflandırmak mümkündür. Fiiller, gösterdikleri kılış ve oluşun söz içinde bir şahsı veya bir nesneyi etkileyip etkilememesi bakımından da *geçişli* ve *geçişsiz* diye sınıflandırılır: *okumak, göndermek, bilmek* vb. gibi. Fiiller çeşitli çatı ekleri alarak aynı fiil kökünün farklı görünüşlerini sergileyen fiil tabanlarını oluştururlar. Buna göre de *olumsuz, dönüşlü, edilgen, işteş, ettirgen* gibi isimler

alırlar: *tutmak, tut-ma-mak, tut-un-mak, tut-ul-mak, tut-uş-mak, tut-tur-mak* vb. Zaman ve şahıs ekleri ile genişletilen fiiller bir kılış ve oluşu bitmiş, tamamlanmış duruma getirirler: *ara-dı-m, bak-acak-sın, otur-uyor-lar* gibi. Filleri yalnız başına fiil olup olmama özellikleri bakımından da **asıl filer, yardımcı filer** ve **ek fiil** diye gruplandırabiliriz.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz., A.T. – Dilb.Ter.Söz., V.H. – Dilb.Ter. Söz.)

- **fi'l-i fer'i (fer-i fiil) [Ar.f.] (فرع فعل)**: Ortaç. (30/8)

sıfat fiil (T.T.): Sayı ve şahsa bağlı fiil çekimine girmeyen, fakat aldığı eklerle fiilin zamanına bağlı olarak taşıdığı kavramı sıfatlaştırdığından kendisine sıfat ve fiil niteliklerini birleştiren fiil şekli: *tanınmış kişi, olmadık sözler, işleyen demir, yolgösterici yıldız, baş kaldırıcı düşünceler, güler yüz, uçan kuşlar, gelecek yıl, yaşanacak ömür, batası yer, söylenesi söz, yıkılası ev* vb. Fiili zamana bağlı olarak sıfatlaştıran ek, Türkiye Türkçesinin sıfat-fiil ekleri şunlardır: **-dik /-dUk, -mİş / -mUş**, geçmiş zaman **-r** geniş zaman, **-An** geçmiş ve şimdiki zaman, **-IcI / -UcU** süreklilik, **-AcAk** gelecek zaman, **-mAz** olumsuz geniş zaman ekidir.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz.)

isim-fiil (T.T.): Zaman ve hareket kavramı taşıyarak nesnelere karşılıyan, anlam bakımından isim soyundan olan fiilimsi. Daha çok sıfat olarak kullanılır. Ör: **tanıdık yüz, bitmemiş iş, satılacak eşya, görülesi yer, güler yüz, yenir ayva, gelen adam, dinmeyen sızı, utanmaz adam, geleceği bilememek, geçmişini öğrenmek, tanıdığına rastlamak, bir bilene sormak** vb. **GEÇMİŞ ZAMAN, GELECEK ZAMAN, GENİŞ ZAMAN İSİM-FİİLİ** olmak üzere üç çeşidi vardır.

(A.T. – Dilb.Ter.Söz.)

eylemsi (T.T.): Eylemliliklerle ortaçlara ve ulaçlara dilimizde verilen ad.

(V.H. – Dilb.Ter. Söz.)

- **fi'l-i hâl [Ar.f.] (فعل حال)**: Şimdiki zaman. (24/6)

şimdiki zaman kipi (T.T.): Fiilin gösterdiği iş, oluş ve kılışın içinde bulunulan zamanda yapıldığını ve süregelmekte olduğunu gösteren zaman. Bu kip **-(I)yor** ekiyle kurulur:

1.şahıs teklik *tak-t-yor-um, oku-yor-um,*

2.şahıs teklik *tak-t-yor-sun, oku-yor-sun,*

3.şahıs teklik *tak-t-yor, oku-yor,*

1.şahıs çokluk *tak-t-yor-uz, oku-yor-uz,*

2.şahıs çokluk *tak-t-yor-sunuz, oku-yor-sunuz,*

3.şahıs çokluk *tak-t-yor-lar, oku-yor-lar.*

(Z.K. – Gr.Ter.Söz., A.T. – Dilb.Ter.Söz., V.H. – Dilb.Ter. Söz.)

- **fi'l-i hikāyet [Ar.f.]** (**فعل حکایت**): Geçmiş zamanda olmuş, fakat konuşanın görmüş olduğu bir işi anlatan fiil (*yazmış idi; okumuş idi... gibi*). (35/18)

hikaye birleşik zamanı (T.T.): Fiil kipinin gösterdiği oluş ve kılışın geçmiş zamanda gerçekleştiğini bildiren birleşik çekim şekli. Asıl fiilin kipleri ile i- fiilinin görülen geçmiş zamanının veya eklenmiş şeklinin birleşmesi ile ortaya çıkar. Emir dışındaki bütün kiplerin bir hikaye şekli vardır:

geniş zamanın hikayesi: oku-r-du-m, oku-r-du-n vb.

şimdiki zamanın hikayesi: oku-yor-du-m, oku-yor-du-n vb.

görülen geçmiş zamanın hikayesi: oku-du-y-du-m, oku-du-y-du-n vb.

duyulan geçmiş zamanın hikayesi: oku-muş-tu-m, oku-muş-tu-n vb.

gelecek zamanın hikayesi: oku-y-acak-tı-m, oku-y-acak-tı-n vb.

şartın hikayesi: oku-sa-y-dı-m, oku-sa-y-dı-n vb.

istek şeklinin hikayesi: oku-y-a-y-dı-m, oku-y-a-y-dı-n vb.

gereklilik şeklinin hikayesi: oku-malı-y-dı-m, oku-malı-y-dı-n vb.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz., A.T. – Dilb.Ter.Söz., V.H. – Dilb.Ter. Söz)

- **fiʿl-i iʿāne** [Ar.f.] (فعل اعانه): Yardımcı fiil (*idi, imiş, ise... gibi*). (34/20)

yardımcı fiil (eylem) (T.T.): İsim soylu veya isimleşmiş fiil soylu Türkçe kelimelerle, yabancı kaynaklı isim soylu kelimelerin fiilleştirilmesinde kullanılan **imek, etmek, olmak, eylemek, kılmak** fiilleri: *yorgundum* (<yorgun i-dim), *hissetmek, yardım etmek, kanaat etmek, şükreylemek, namaz kılmak, kabul kılmak, hasıl olmak, hazır olmak, iyi olmak, pişman olmak, disipline etmek, sosyal olmak, gidecek olmak* vb.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz., A.T. – Dilb.Ter.Söz., V.H. – Dilb.Ter. Söz)

- **fiʿl-i iltizāmī** [Ar.] (فعل التزامى): Emir sīgasının sonuna: “**-elim, -e sin, -e siniz**” katılarak yapılan fiil, ***dileme kipi** (*sevelim; çekesin; yeresiniz... gibi*). (27/8)

istek kipi (T.T.): Fiile istek, niyet, arzu kavramlarını veren tasarlama kipi. Türkçede bu kip fiil kök veya gövdelerine **-(y)A** ekinin getirilmesiyle kurulur:

1. **tek.şah.** *bakayım* (<bak-a-y-ım), *vereyim*(<ver-e-y-im),

2. **tek.şah.** *bakasın* (<bak-a-sın), *veresin*(<ver-e-sin),

3. **tek.şah.** *baka* (<bak-a), *vere* (<ver-e),

1. **çokl.şah.** *bakalım* (<bak-alım), *verelim*(<ver-elim),

2. **çokl.şah.** *bakasınız* (<bak-a-sınız), *veresiniz*(<ver-e-siniz),

3. **çokl.şah.** *bakalar* (<bak-a-lar), *vereler*(<ver-e-ler),

başlayayım(<başla-y-a-y-ım),*başlayasın*(<başla-y-a-sın),*başlaya*(<başla-y-a)vb.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz., A.T. – Dilb.Ter.Söz., V.H. – Dilb.Ter. Söz)

- **fiʿl-i lāzım** [Ar.f.](فعل لازم): “**-i hālī**” almayan fiil (*uyumak; gülme... gibi*). (17/11)

geçişsiz fiil (T.T.): Gösterdiği oluş ve kılış yapana yönelen, yani özneyi etkileyen ve nesne istemeyen fiil: *gelmek, uyumak, yatmak, kalmak* gibi.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz., A.T. – Dilb.Ter.Söz.)

geçişsiz (T.T.)

- **fiʿl-i maʿlūm [Ar.f.]** (فعل معلوم): Etgen fiil (öznesi bilinen). (20/3)

etken fiil (eylem) (T.T.): Öznesi belli olan ve öznesiyle kesin ilişkisi bulunan fiil.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz., A.T. – Dilb.Ter.Söz., V.H. – Dilb.Ter. Söz)

- **fiʿl-i mechūl [Ar.f.]** (فعل مجهول): Edilgen fiil (öznesi bilinmeyen). (20 /5)

edilgen fiil (eylem) (T.T.): Geçişli ve geçişsiz fiillerden **-l-** ve **-n-** ekleri ile kurulan ve öznesi belli olmayan, yani fiilin gösterdiği işi yapan şahsın veya nesnenin açıkça bildirilmediği çekimli fiil: *aç-ıl-mak, biç-il-mek, bul-un-mak, gör-ül-mek, satı-ıl-mak, önle-n-mek, zorla-n-mak* gibi.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz., A.T. – Dilb.Ter.Söz., V.H. – Dilb.Ter. Söz)

- **fiʿl-i muṭāvaʿat [Ar.f.]** (فعل مطاوعت): Dönüşlü fiil. (19/17)

dönüşlü fiil (eylem) (T.T.): Fiillerdeki oluş ve kılışın doğrudan doğruya özneye dönüşünü gösteren ve çoklukla fiillerden **-n-**, bazen de **-l-** ve **-ş-** ekleri ile kurulan fiil şekli: *geç-in-mek, gör-ün-mek, koru-n-mak, yol-un-mak, aç-ıl-mak, gir-iş-mek, yat-ış-mak* vb.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz., A.T. – Dilb.Ter.Söz., V.H. – Dilb.Ter. Söz)

- **fiʿl-i muzāriʿ [Ar.f.]** (فعل مضارع): Hem hāle, hem istikbāle delālet eden sıyga (*kip*) (*gelirim; giderim... gibi*). (25/1)

geniş zaman eki (T.T.): Bk. muzāriʿ Fiilin gösterdiği hareketin geniş zamanda olduğunu gösteren, fiile geniş zaman kavramı veren ek. Türkçede geniş zaman eki **-Ar(I)r'** dir: *ağla-r, bak-ar, gül-er, çalış-ır, getir-ir, otur-ur, güldür-ür*.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz., A.T. – Dilb.Ter.Söz., V.H. – Dilb.Ter. Söz)

- **fiʿl-i müstaḳbel [Ar.f.]** (فعل مستقبل): Gelecek zaman kipi. (26/12)

gelecek zaman kipi (T.T.): Fiilin anlattığı işin şimdiki zamandan sonraki bir zamana ait olduğunu gösteren kip. Türkçede bir oluş ve kılışın gelecekte kesin olarak

gerçekleşeceğini gösteren ek, **-ACAİK** ekidir: *dik-ecek, anlat-acak, sar-acak* gibi. Bu ek şahıs ekleri ile genişletilerek çekimli fiil olur.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz., A.T. – Dilb.Ter.Söz., V.H. – Dilb.Ter. Söz.)

- **fiʿl-i müşāreket [Ar.f.]** (فعل مشاركت): İşteşlik fiili. (19/18)

işteş fiil (eylem) (T.T.): Bir hareketin, oluş ve kılışın birden fazla kişi tarafından karşılıklı veya toplu olarak yapıldığını gösteren ve **-ş, -İş / -Uş** çatı eki ile kurulan fiil: *atış- < at-ış-mak, çekişmek < çek-iş-mek, görüşmek < gör-üş-mek, gülüşmek < gül-üş-mek, uçuşmak < uç-uş-mak* vb.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz., A.T. – Dilb.Ter.Söz., V.H. – Dilb.Ter. Söz.)

- **fiʿl-i müteʿaddī [Ar.f.]** (فعل متعدی): **-i** hâli alan geçişli fiil, nesne alan fiil. (17/2)

geçişli fiil (T.T.): Söz içinde bir varlık veya nesneyi etkileyen, yani nesne isteyen fiil: *açmak* (kitabı açmak), *dikmek* (elbiseyi dikmek), *aşmak* (engeli aşmak), *çözmek* (düğümü çözmek), *sevmek* (gezmeyi sevmek), *içmek* (süt içmek) vb.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz., A.T. – Dilb.Ter.Söz.)

geçişli (T.T.)

(V.H. – Dilb.Ter. Söz.)

- **fiʿl-i rivāyet [Ar.f.]** (فعل روایت): Geçmiş zamanda olmuş, fakat konuşanın görmemiş olduğu bir işi anlatan fiil (*koşmuş imiş; sevmiş imiş... gibi*). (35/19)

rivayet birleşik zamanı (T.T.): Bildirme kiplerine cevher fiilinin belirsiz geçmiş zamanının getirilmesiyle meydana gelen birleşik zaman. Belirli geçmiş zaman ile emir şeklinin rivayet birleşik zamanları yoktur: *al-ır-muş, al-ıyor-muş, al-mış-muş, al-acak-muş, al-sa-y-muş, al-a-y-muş, al-malı-y-muş* vb.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz., A.T. – Dilb.Ter.Söz., V.H. – Dilb.Ter. Söz.)

- **fiʿl-i şarḫī [Ar.f.]** (فعل شرطی): Bir şeyin vukuunu başka bir şeye şart kılmak için kullanılan sīga, kip ki, s morfemi ile yapılır (*gelecek se; verecek se... gibi*). (35/20)

gelecek zaman kipinin şartı (T.T.): Bir oluş ve kılışın gelecekte gerçekleşip gerçekleşmeyeceğini şarta bağlı olarak bildiren bileşik kip türü. –**AcAk** gelecek zaman ekine **i-** ek-fiilinin şart biçimi olan **-i-se** ekinin eklenmesiyle kurulur. Şahıs ekleri 3. şahıs çokluk çekimi dışında şart ekinden sonra gelir: alacak isem > alacaksam, alacaksan, alacaksın, alacaksanız, alacaklarsa vb.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz.)

- **fiʿl-i temennī [Ar.f.] (فعل تمنى):** Dilek-şart kipi. (28/1)

dilek-şart (kipi) (T.T.): Dilek kavramı içeren isteme kipi. Bugünkü Türkçe’de dilek-şart kipi, fiil kök ve gövdelerine **-sA** eki getirilerek oluşturulur. Ör: *yap-sa-m, yap-san, yap-sa; bil-se-k, bil-se-niz, bil-se,ler.*

(Z.K. – Gr.Ter.Söz., A.T. – Dilb.Ter.Söz.)

dilek-koşul kipi (T.T.)

(V.H. – Dilb.Ter. Söz.)

- G -

- **gerçi [Fr.e.] (گرچه):** “*Her ne kadar; ise de*” mânâsına gelen edattır. (95)

her ne kadar, gerçi (T.T.): Farsçadır. Çağatay, Kıpçak ve Batı Türkçesinde kullanılan bağlama edatıdır: *Emsali dünyada bulunmaz; gerçi onu takdir edemeyecekler çoktur ama, kezaik onun kadrini iyi bilenler de vardır* vb.

(N.H. – Tr.Dil.Edt.)

- Ğ -

- **ġāʿib [Ar.i.] (غائب):** Üçüncü şahıs. (22/10)

üçüncü şahıs (T.T.): Çekimli fiillerde ve zamirlerde konuşan ve dinleyen dışındaki kişi veya nesne (kişiler veya nesnelere) : *bildi, bilmiş, biliyor, bilir, bilecek, bile, bilse, bilmeli, bilsin, ve “o” zamiri (teklik 3.şahıs) ; bildiler, bilmişler, biliyorlar, bilirler, bilecekler, bileler, bilseler, bilmeliler, bilsinler, ve “onlar” zamiri (çokluk 3.şahıs)* vb.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz., A.T. – Dilb.Ter.Söz.)

(*kişi maddesi içinde*) (T.T.)

(V.H. – Dilb.Ter. Söz.)

- H -

- **hāl** [Ar.] (حال): Şimdiki zaman. (22/2)

şimdiki zaman (T.T.): Bk. fi'l-i hāl. Fiilin gösterdiği iş, oluş ve kılışın içinde bulunulan zamanda yapıldığını ve süregelmekte olduğunu gösteren zaman.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz., A.T. – Dilb.Ter.Söz., V.H. – Dilb.Ter. Söz.)

- **hāl ü keyfiyyet** [Ar.f.] (حال کیفیت): İsim çekimi şekillerinden herbiri: *evden: -den hāli, sokağa: -e hāli* gibi. (9/8)

hal (T.T.): İsmın cümle içinde bulunduğu dilbilgisi şekli; yalın veya eklerle genişletilmiş olarak aldığı geçici durum. Türkçede isimler yalın, yükleme, ilgi, bulunma, yönelme, çıkma hallerinde bulunurlar.

yalın hal kapı (kapı kırıldı)

yükleme hali kapıyı (kapı+y+ı çaldı)

ilgi hali kapının (kapı+nın kolu)

yönelme hali kapıya (kapı+ya gitti); ev+e doğru, bu+na göre

bulunma hali kapıda (kapı+da kaldı)

çıkma hali kapıdan (kapı+dan çıktı) vb.

Türkçenin tarihi devirlerinde eşitlik (+ÇA); yön gösterme (+gAru) ve vasıta (+n) halleri de belirtilen özel hal ekleri ile karşılandı. Bugün bu haller Türkiye Türkçesinde yerlerini edatlara bırakmıştır.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz., A.T. – Dilb.Ter.Söz.)

ad durumu (T.T.): (*durum*)

(V.H. – Dilb.Ter. Söz.)

- **ḥāl-i şartī** [Ar.f.] (حال شرطی): Şimdiki zamanın şartı. (39)

şimdiki zaman kipinin şartı (T.T.): İçinde bulunulan zamanda gerçekleşmekte olan bir oluş ve kılışı şarta bağlayan birleşik kip. **-Iyor ise > -Iyor-sa / -UyorsA** ekiyle karşılanır: *bil-iyor-sa-m, bil-iyor-sa-n, bil-iyor-sa, bil-iyor-sa-k, bil-iyor-sanız, bil-iyor-lar-sa* gibi.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz.)

- **ḥāşıl-ı maşdar** [Ar.f.] (مصدر حاصل): Fiil ismi. (15/4)

isim-fiil (T.T.): Fiilin isim gibi kullanılması; isim gibi kullanılan fiil. Türkçede **-mAk, -mA, -Iş / -Uş** ekleriyle yapılan üç türlü isim-fiil vardır: *anlaş-mak, konuş-mak, tartış-mak; çalış-ma, tanış+ma, görüş-me; gel-iş, gid-iş, sat-iş, tut-uş, görün-üş* vb.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz.)

fiil ismi (T.T.): Fiilin şahsa ve zamana bağlı olmayan, yalnızca kılış veya oluş bildiren isim şekli. Bugünkü Türkçe`de fiil ismi, fiil kök ve gövdelerine **-mAk, -mA, -(y)Iş** ekleri getirilerek yapılır. Ör: *gel-mek, gel-me, gel-iş; çık-mak, çık-ma, çık-ış; söyle-mek, söyle-me, söyle-(y)iş; gül-mek, gül-me, gül-üş.*

(A.T. – Dilb.Ter.Söz.)

eylemlilik (T.T.): Başlıca işlevi, eylemin belirttiği oluşu göstermek olan ad özellikli eylemsi. Eylemliğe *ad-eylem* de denir. Türkçede eylemlilik, eylem kök ve gövdelerine **-mAk, -mA, -Iş** eklerinin getirilmesiyle oluşturulur.

(V.H. – Dilb.Ter. Söz.)

- **ḥāşā** [Ar.e.] (حاشا): Aslā, katiyen, hiçbir vakit, Allah göstermesin, uzak olsun. (87)

sakın, aman, tövbe (T.T.): Arapçadır. Red ve sakınma duygusunu ifade için kullanılır: *Şair mi denir bizlere? Haşa!* vb.

(N.H. – Tr.Dil.Edt.)

- **ḥattā** [Ar.e.] (حتى): “*Bundan başka, fazla olarak, dahī, bile, hem de, üstelik de*” edatı. (87)

bile, dahi (T.T.): Arapçadır. Osmanlıca ve Türkiye Türkçesi'nde bir cümle başı edatı olarak kullanılır. Başında bulunduğu cümlenin manasını daha önceki cümleye nispetle kuvvetlendirir: *Hatta birinde Sakine Hanım epeyce telaşa düştü* vb. Bu edat umumiyetle “*hatta... bile...*” şeklinde kullanılır: *Hatta bu biçare kurbanın mevcudiyetini bile unutmuş idi* vb.

(N.H. – Tr.Dil.Edt.)

(Prf.Dr.Alaeddin Mehmedoğlu da “hatta” bağlaçtır demektedir.)

- **hem [Fr.e.] (هم):** “-dak , -deş , -i bir” mânâsına gelen edattır. (95)

hem edatı(T.T.): Farsçadır. Karahanlı metinlerinden itibaren geniş bir kullanılışı vardır.Bağlama ve kuvvetlendirme vazifesi görür:*Yaşamak hem çocukça aldanarak* vb.

(N.H. – Tr.Dil.Edt.)

(Prf.Dr.Alaeddin Mehmedoğlu da “hem” iştirak bildiren bağlaçtır demektedir.)

- **hikāye-i hāl [Ar.] (حكاية حال):** Şimdiki zamanın hikāyesi. (37)

şimdiki zaman kipinin hikayesi (T.T.): -Iyor ve -mAktA ekleri ile karşılanan ve içinde bulunulan zamanda sürmekte olan bir oluş ve kılışı geçmişe aktararak anlatan birleşik kip: *al-ıyor-du-m, al-ıyor-du-n, al-ıyor-du; al-makta-y-dı-m, al-makta-y-dınız, al-makta-y-dı-lar* gibi.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz.)

- **hikāye-i iltizāmī [Ar.] (حكاية التزامی):** Gereklilik kipinin hikāyesi. (37)

gereklilik kipinin hikayesi (T.T.): Fiilin gösterdiği oluş ve kılışın yapılması gerekli olduğunu geçmiş zamana aktararak bildiren tasarlama kipi: *dinle-meli-y-di-m, dinle-meli-y-di-n, dinle-meli-y-di, dinle-meli-y-di-k, dinle-meli-y-di-niz* vb.

(Z.K.– Gr.Ter.Söz.)

- **hikāye-i muzāriʿ [Ar.] (حكاية مضاریع):** Geniş zamanın hikāyesi. (37)

geniş zamanın hikayesi (T.T.): Geniş zamanın ifade ettiği anlamların geçmişte olduğunu gösteren, geçmişe aktarılmış sınırsız bir şimdiki zaman anlatan, ayrıca geçmişte süren bir hareketin bir oluş ve kılışın artık devam etmediğini veya gerçekleşmediğini belirten birleşik zaman: *O bu yolu ötedenberi severdi. Kalfa büyük hanımla hiç geçinemezdi.*

(Z.K. – Gr.Ter.Söz)

- **hikāye-i müstaḳbel [Ar.] (حکایه مستقبل):** Gelecek zamanın hikāyesi. (37)

gelecek zamanın hikayesi (T.T.): Geleceğe yönelik olarak meydana gelecek bir hareketi bir oluş ve kılışın gerçekleşmediğini gösteren birleşik zaman: *Ömrümde bir kere zafer kazanacaktım. Muhakkak ki şimdi içeri gireceklerdi.*

(Z.K. – Gr.Ter.Söz)

- **hikāye-i naḳlī [Ar.] (حکایه نقلی):** Öğrenilen geçmiş zamanın hikāyesi. (37)

duyulan geçmiş zaman kipinin hikayesi (T.T.): Duyulan geçmiş zamana ilişkin bir oluş ve kılışı yine geçmiş zamana aktararak anlatan kip. Esas fiile **-mİş/ -mUş** kip eki ile **i-** ek-fiili ve **-DI/ -DU** hikaye + şahıs eklerinin getirilmesi ile kurulur: *almıştın, vermiştin, getirmişti, okumuştuk, okumuştunuz, yorulmuşlardı* gibi. Ancak, bu çekim kalıbında, **-mİş /-mUş** ekindeki duyuma, rivayete dayanan geçmiş zamanlık işlevi iyiden iyiye zayıflamış ve görülen, bilinen, bir geçmiş zaman, işlevine dönüşmüştür.

(Z.K.- Gr.Ter.Söz.)

- **hikāye-i şarṫī [Ar.] (حکایه شرطی):** Şart kipinin hikāyesi. (37)

şart kipinin hikayesi (T.T.)

(Z.K.- Gr.Ter.Söz.)

- **hikāye-i şühūdī [Ar.] (حکایه شهودی):** Görülen geçmiş zamanın hikāyesi. (37)

görülen geçmiş zaman kipinin hikayesi (T.T.): Geçmiş zamanda gerçekleşmiş bulunan ve tarz bildiren bir oluş ve kılışın yine geçmiş zamana aktarılarak anlatılması. Eki **-DI/ -DU**'dur. Bu birleşik kip, çekimde iyelik kökenli şahıs ekleri alır: *bil-di-y-di-m, bil-di-y-di-n, bil-di-y-di, bil-di-y-di-k, bil-di-y-di-niz, bil-di-y-di-ler* gibi.

(Z.K.- Gr.Ter.Söz.)

- **hikāye-i temennī** [Ar.] (حكاية تمنى): İstek kipinin hikāyesi. (37)

istek kipinin hikayesi (T.T.): *-A* ve *-SA* ekleriyle karşılanan ve gerçekleşmesi “istek” biçiminde tasarlanan bir oluş ve kılışın geçmiş zamana aktarılarak anlatılması. Ek ayrılığına göre *-A-y-dI* ve *-sA idi, -sA-y-dI* olmak üzere iki türü vardır: *bak-a-y-dı-m, bak-a-y-dı-n, bak-a-y-dı, bak-sa-y-dı-k, bak-sa-y-dı-nız, bak-sa-y-dı-lar* gibi.

(Z.K.- Gr.Ter.Söz.)

- İ -

- **ilā / ile** [Ar.e.] (الى): “*-e, -ye, -e kadar, -ye kadar, -dek, -değın*” mânâsını taşıyan datif ve **kadar**’lık ifade eden bir edattır. (86)

değın (T.T.): Çağatay, Kıpçak ve hususiyetle Batı Türkçesi sahalarında kullanılmıştır. Asli şekli **tegi**’dir. *-n* Muharrem Ergin’e göre vasıta hali ekidir. Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde çok kullanılan bir edattır. *İsimlerin yükleme hali ile “-a kadar” manasında: ol kişi zelzele süresine degin okudu. Zamirlerin yükleme hali ile “-a kadar, o zamana kadar” manasında: bir ona degin varalım hele vb.*

(N.H. – Tr.Dil.Edt.)

- **illā** [Ar.e.] (لا): “**İlle, mutlaka**” mânâsında edat. (87)

illā / illā ki (T.T.): (*ancak, fakat, lakin*) Arapçadır. Harezmi, Çağatay, Kıpçak ve Batı Türkçelerinde kullanılmıştır. İki cümleyi birbirine bağlayarak, manaları arasında bir karşılaştırma yapar. Batı Türkçesinin Eski Anadolu ve Osmanlıca devrelerinde çok kullanılmış bir edat olup, Türkiye Türkçesinde terk edilmiştir. “**fakat**” manasında: *şahadet parmağın yoharu dikmiş söylenür illa bilmezem ne söylenür idi. “ancak” manasında: anun tevilini bilmez illa Allah bilür. “hatta” mansında: ol iki aşık degül illa şehid. “mutlaka” manasında: varka aydur maslahatdur soralum / illa bir hoş tuhfe ile varalum. “-den başka, aksi halde, sırf” manasında: beni senden kimse ayıramaz illa ecel vb.*

(N.H. – Tr.Dil.Edt.)

- **iltizāmī-i şartī [Ar.]** (التزمای شرطی): Gereklilik kipinin şartı. (39)

gereklilik kipinin şartı (T.T.): Yapılması tasarlanan bir oluş ve kılışın gerekliliğini şart koşan birleşik kip **-mAll-y-sA** ekiyle karşılanır: *tut-malı-y-sa-m, tut-malı-y-sa-n, tut-malı-y-sa, tut-malı-y-sa-k, tut-malı-y-sa-nız, tut-malı-y-sa-lar* vb. Kullanımında bu kalıplar yerine gerekiyorsa biçimi tercih edilmektedir: Buradan *git-meli-y-sen* yerine buradan *gitmen gerekiyor* vb.

(Z.K.- Gr.Ter.Söz.)

- **ism [Ar.i.]** (اسم): İsim, ad. (5/17)

isim (T.T.): Canlı ve cansız varlıklara, çeşitli somut ve soyut kavramlara ad olan kelime türü: *Ayşe, Hasan, ağaç, yaprak, doğruluk, incelik, ordu, toplum, buluş, akış* vb. İsimler; özel isim, cins isim, somut isim, soyut isim, topluluk ismi gibi türlere ayrılır.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz., A.T. – Dilb.Ter.Söz.)

ad (T.T.)

(V.H. – Dilb.Ter. Söz.)

- **ism-i ‘aded [Ar.i.]** (اسم عدد): Sayı adı. (10/19)

sayı adı (T.T.): Sayı kavramını gösteren ad: *üç, beş, yedi, yüz, bin, bin dokuz yüz, seksen altı, bir milyon üç yüz altı bin, tümen* vb.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz., V.H. – Dilb.Ter. Söz.)

- **ism-i cins [Ar.i.]** (اسم جنس): Cins isim, bir cinsten, bir neviden olan şeylerin hepsine verilebilen bir ad: “ *vilayet, karpuz, kedi ...* ” gibi. (5/19)

cins ismi (adı) (T.T.): Aynı türden olan varlıkları veya yalın kavramları gösteren isim: *ağaç, çiçek, ateş, tuğla, koyun, ördek, kedi, yol, kaya, duygu, düşünce, güçlük, sevinç, güzellik, kolaylık* vb.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz., A.T. – Dilb.Ter.Söz., V.H. – Dilb.Ter. Söz.)

- **ism-i fā'il [Ar.i.]** (اسم فاعل): Kendisinden fiil, iş çıkan kimsenin sıfatı: “*fāil, hādīm, sāim, kātīp...*” gibi. (9/17)

faaliyet ismi (T.T.): Fiiller üzerine **-An** sıfat-fiil ekinin getirilmesiyle kurulan ve geniş zaman kavramı taşıyan; sıfat olarak kullanıldığı gibi “bir işi yapan” anlamıyla isim olarak da kullanılan türetme: *Yoldan gelenin halinden anlamalısın. Yazanlarla oynayanlar arasında büyük bir fark yok.*

(Z.K. – Gr.Ter.Söz.)

geniş zaman isim-fiili (T.T.): Geniş zaman kavramı içeren, sıfat ve isim gibi kullanılan isim-fiil. Bugünkü Türkçe`de geniş zaman isim-fiili **-Ar** ve **-(I)r** ekleriyle,olumsuzu ise **-mAz** ekiyle yapılır. Ör: *akar su, güler yüz; bitmez iş, dinmez sızı, görünmez kaza.* Ayrıca **-An** ekiyle yapılan ve bazı kaynaklarda “durum ortacı” olarak geçen isim-fiiller de geniş zaman isim-fiil sınıfına girer. Ör: *akan su, gülmeyen çocuk.*

(A.T. – Dilb.Ter.Söz.)

durum ortacı, geniş zaman ortacı (T.T.): (*ortaç*)

(V.H. – Dilb.Ter. Söz.)

- **ism-i işāret [Ar.zm.]** (اسم اشارت): Kendisiyle muayyen bir şeye işāret olunan kelime: “*bu, şu, o ...*” gibi. (49/12)

işāret zamiri (T.T.): Nesnelere işāret etme, gösterme yoluyla karşılayan kelime. Bugün Türkçede kullanılan işāret zamirleri **bu, şu, o** (teklik) **bunlar, şunlar, onlar** (çokluk). **Bunlar** bizim akıl erdirebileceğimiz meseleler değil. **Onu** tanıdığımdan beri böyle bir şeyden şüphe ettim.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz.)

gösterme zamiri (adılı) (T.T.): Varlıkların yerini gösterme yoluyla tutan zamir. Bugünkü Türkçe`de gösterme zamirleri *bu, şu, o, bunlar, şunlar, onlar* dır.

(A.T. – Dilb.Ter.Söz., V.H. – Dilb.Ter. Söz.)

- **ism-i maşdar [Ar.f.]** (مصدر اسمی): İsim fiili. (15/4)

isim-fiil (T.T.): Fiilin isim gibi kullanılması; isim gibi kullanılan fiil. Türkçede **-mAk**, **-mA**, **-Iş / -Uş** ekleriyle yapılan üç türlü isim-fiil vardır: *anlaş-mak, komuş-mak, tartış-mak; çalış-ma, tanış+ma, görüş+me; gel-iş, sat-ış, tut-uş, görün-üş* vb.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz.)

fiil ismi (T.T.): (**mastar**) Fiilin şahsa ve zamana bağlı olmayan, yalnızca kılış veya oluş bildiren isim şekli. Bugünkü Türkçe`de fiil ismi, fiil kök ve gövdelerine **-mAk**, **-mA**, **-(y)Iş** ekleri getirilerek yapılır. Ör: *ge-mek, gel-me, gel-iş; çık-mak, çık-ma, çık-ış; söyle-mek, söyle-me, söyle-y-iş; gül-mek, gül-me, gül-üş.*

(A.T. – Dilb.Ter.Söz.)

eylemlilik (T.T.): (**mastar, isim-fiil**) Bk. **hâşıl-ı maşdar.**

(V.H. – Dilb.Ter. Söz.)

- **ism-i mef'ül [Ar.f.]** (اسم مفعول): Fâilin fiili, kendi üzerine geçen kelime: “*mef'ül; mağdūr; mahsūs...*” gibi. (*ortaç, sıfat-fiil.*) (9/17)

geçmiş zaman sıfat fiili (T.T.): Fiilin **-DIk /-DUk** veya **-mIş /-mUş** ekleriyle geçmiş zamana bağlı olarak isim veya sıfat gibi kullanılan şekli : *Fazla acıkmış insanlar gibi... Zengin olmayı gözüne koymuş bir adam değilim.*

(Z.K. – Gr.Ter.Söz.)

geçmiş zaman isim-fiili (T.T.): Geçmiş zaman kavramı içeren, sıfat ve isim gibi kullanılan isim-fiil. Bugünkü Türkçe`de **-DIk** ve **-mIş** ekleriyle yapılır. Ör: *tanıdık yüz, sevdiğim kız, gördüğünü anlatmak, görmüş geçirmiş kimse, geçmişi karanlık.*

(A.T. – Dilb.Ter.Söz.)

geçmiş zaman ortacı (T.T.): (*ortaç*).

(V.H. – Dilb.Ter. Söz.)

- **ism-i mensüb [Ar.s.]** (اسم منسوب): Kelimenin sonuna nisbet yesi denilen bir $\bar{}$ getirilerek yapılan sıfat: “*İslāmī ; sükūtī ...*” gibi. (7/11)

nispet eki (T.T.): Arapça ve Farsça isimlerden, bağlandığı isimle ilgili sıfatlar yapmaya yarayan ek (*î*) : *ilmî, tarihî, siyasî, ruhî, içtimaî, idarî, millî, mülkî* vb.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz., A.T. – Dilb.Ter.Söz.)

- **ism-i tefđil [Ar.s.]** (اسم تفضيل) : Kazandığı sıfat ve mǎnā çok ve kuvvetli olan ve Türkçede : (*daha , en , pek , çok*) kelimeleriyle anlatılan söz. [“*akdes*” (*daha , pek , en kutsal*) ; “*ahmer*” (*daha , en , pek kırmızı*) ; “*esved*” (*daha , pek , en kara*)... gibi.]. ***Mukayese ve üstünlük gösteren sıfat. (67/14)**

üstünlük derecesi (T.T.): Sıfatlardaki niteliğin bir şahıs veya nesnede en üst derecede bulunduğunu göstermek üzere başvuru ve sıfat tamlaması önüne *en, pek* gibi zarfların getirilmesi ile kurulan karşılaştırma derecesi:***Pek*** *yakında size müjdeli bir haber getireceğimi unutmayın. Ben kendimi ilahların en merhametlisine vakfettim.*

(Z.K. – Gr.Ter.Söz., A.T. – Dilb.Ter.Söz., V.H. – Dilb.Ter. Söz.)

- **ism-i taşğîr [Ar.i.]**(اسم تصغير) : Mǎnāsında küçüklük olan isim: “*abd*” den “*ubeyd*” (*kulcağız, köle*); “*batın*” dan “*buteyn*” (*karıncık, ufak karın*)... gibi. (7/11)

küçültmeli isim (T.T.): Daha çok sevgi ve acıma ifade eden isim: *adamcağız, küçücük, yavrucak, yavrucuk, biricik, Mehmetçik, yürecik* vb.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz.)

küçültmeli (T.T.): Küçültme ekiyle yapılmış (*kelime*). Ör: *yavrucak, kuzucuk, çocukcağız*.

(A.T. – Dilb.Ter.Söz., V.H. – Dilb.Ter. Söz.)

- **iştikāķ [Ar.i.]** (اشتقاق) : Kök bilgisi, türetme. (2/3)

türetme (T.T.): İsim veya fiil kök ve gövdelerine yapım ekleri getirmek suretiyle eklendiği kökle ilgili yeni anlamlar kazanmış kelime yapma işi: *oyun+a-mak, verim+li+lik, yara-r+lı, kum+luk, bin+ici+lik, ben+im+se-mek, bir+le-ş-tir+mek, oku-t-tur-, yan-kı* vb.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz., A.T. – Dilb.Ter.Söz., V.H. – Dilb.Ter. Söz.)

- K -

- **ke [Ar.e.] (ك)**: Teşbih, benzetme harfi olup: “*gibi, misillü, ki*” mânâlarına gelir.(86)

gibi (T.T.): Bu edat, çoklukla karşılaştırmaya dayanan bir benzerlik ilişkisi kurar: *Anadolu ve Rumeli ufkun iki ucunda iki ahşap konak gibi yanyor.*

(Z.K. – T.T.Grm.)

(Prf.Dr.Alaeddin Mehmedoğlu da “gibi” benzetme bildiren takıdır demektedir.)

- **kemmiyyet[Ar.i.] (كمیت)**: Müfred hali (*tekillik*) veya cemi hali (*çoğulluk*). (50/12)

sayı (T.T.): Bk. ‘aded.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz., A.T. – Dilb.Ter.Söz., V.H. – Dilb.Ter. Söz.)

- **keyfiyyet [Ar.i.] (کیفیت)**: Cins, cinsiyet. (57/10)

cinsiyet (T.T.): Bazı dillerde kelimelerin gramer bakımından “*erkeklik*”, “*dişilik*” veya “*yansızlık*” özelliği taşıması. Alm. *der Tisch* “masa” erkek kelime, *die Tasche* “çanta” diş kelime, *das Buch* “kitap” da yansız kelime türündendir. İslav dillerinden geçme +ça / +çe eki de eklendiği kelimedede dişilik gösteren bir ektir: *kral / kraliçe, Tanrı / Tanrıça* “ilahe” gibi. Dilimizde erkeklik, dişilik ve yansızlık gösteren bir gramer kategorisi yoktur; *katip / katibe, muallim / muallime, müdür / müdire* gibi örnekler Arapçadan geçmedir.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz.)

cins (T.T.): Bazı dillerde kelimelerin erillik, dişilik veya yansızlık bakımlarından gösterdikleri farklılaşmayı anlatan dil bilgisi kategorisi. *DIŞİL, ERİL* ve *YANSIZ* olmak üzere üç çeşidi vardır.

(A.T. – Dilb.Ter.Söz., V.H. – Dilb.Ter. Söz.)

- **қыяси [Ar.i.] (قیاسی)**: Umūmī kaideye uygun olan. (17/19)

kurallı (T.T.): Dil kurallarına uygun olan (kelime veya olay).

(A.T. – D.Tr.Söz)

- L -

- **lā** [Ar.e.] (لا): “-sız , -siz , *değil*” mânâsında menfilik edatıdır. (86)

olumsuzluk edatı (T.T.)

(Z.K. – Gr.Ter.Söz.)

- **lafza** [Ar.i.] (لفظه): Kelime. (2/5)

kelime (sözcük) (T.T.): Bir veya birden çok heceli ses öbeklerinden oluşan, aynı dili konuşan kişiler arasında zihinde tek başına kullanıldığında belli bir kavrama karşılık olan somut veya belli bir duygu ve düşüncüyü yansıtan soyut yahut da somut ve soyut kavramlar arasında ilişki kuran dil birimi. Somut kelime: ağaç, taş, kedi vb. Soyut kelime: sevinç, üzüntü, kaygı, çalışkanlık vb.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz., A.T. – Dilb.Ter.Söz., V.H. – Dilb.Ter. Söz.)

- **lāhika** [Ar.i.] (لاحق): Ek. (7/9)

ek (T.T.): Cümle içinde kelimeler arasında geçici anlam ilişkileri kurmak veya yeni bir kelime türetmek üzere kök ve gövdelerin sonuna eklenen ses veya seslerden oluşan öge. Dünya dillerinde, ekler, kelimedeki eklenme yerlerine göre *ön ek*, *iç ek* ve *son ek* olmak üzere üç türdür. Türkçedeki eklerin hepsin de *son ek* türündendir. Ekler görevleri bakımından *çekim ekleri* ve *yapım ekleri* olmak üzere ikiye ayrılır.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz., A.T. – Dilb.Ter.Söz., V.H. – Dilb.Ter. Söz.)

- **lākin** [Fr.i.] (لكن): “*Ama, fakat, ancak, şu kadar var ki*” edatı. (Arapçada bu “*lākin*” den başka bir de “*lākinne*” şekli vardır.) (87)

lakin (T.T.): “*fakat, ancak, amma, nitekim*” Farsçadır. İslami Türk Edebiyatının Çağatay ve Batı Türkçesi sahalarında görülmektedir. Mana itibariyle birbirine zıt iki cümleyi bağlar.Batı Türkçesinde: “*fakat, ancak, amma, nitekim, acaba, bilmem*” Batı Türkçesinin Eski Anadolu , Osmanlıca ve Türkiye Türkçesi devirlerinde görülmektedir. Hususiyle Osmanlıcanın son devirlerinde çok yaygın bir kullanışı vardır: *Elbette bilirsin onu herkes gibi kimdir / Lakin onu sen anlayamazsın o bizimdir.*

(N.H. – Tr.Dil.Edt.)

(Prf.Dr.Alaeddin Mehmedoğlu da “lakin” karşıtlık zıtlık bildiren bağlaçtır demektedir.)

- **lāzım** [Ar.f.] (لازم): Geçişsiz (fiil). (16/5)

geçişsiz fiil (T.T.): Gösterdiği oluş ve kılış yapana yñnelen, yani özneyi etkileyen ve nesne istemeyen fiil: *gelmek, uyumak, yatmak, kalmak* gibi.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz., A.T. – Dilb.Ter.Söz.)

geçişsiz (T.T.)

(V.H. – Dilb.Ter. Söz.)

- **li** [Ar.e.] (لی): “için, ötürü, dolayı, yüzünden, sebebinden” mñnāsında sebep edatıdır. (86)

için (T.T.): “hakkında, hususunda, dolayısıyla, sebebiyle, yüzünden, maksadıyla” manalarını ifade ile sebep ve gaye bildiren çekim edatıdır.

(N.H. – Tr.Dil.Edt.)

(Prf.Dr.Alaeddin Mehmedoğlu da “içini” sebep bildiren takıdır demektedir.)

- **lisān** [Ar.i.] (لسان): Dil. (2/7)

dil (T.T.): İnsanlar arasında karşılıklı haberleşme aracı olarak kullanılan; duygu, düşünce ve isteklerin ses, şekil ve anlam bakımından her toplumun kendi değer yargılarına göre şekillenmiş ortak kurallarının yardımı ile başkalarına aktarılmasını sağlayan, seslerden örölü çok yönlü ve gelişmiş bir sistem. *Türkçe, Almanca, Çince, İngilizce, Japonca* gibi. Dünya üzerinde konuşulan diller, a) *Köken*, b) *Yapı* bakımından sınıflandırılmaktadır. Köken bakımından yapılan sınıflandırmada, bilinmeyen devirlerde aynı ana dile bağlanan bir köken akrabalığı söz konusudur. *Hint – Avrupa, Hami – Sami, Fin – Uğur, Ural – Altay dil aileleri* bu temeldeki bir sınıflandırmaya dayanan dil aileleridir. Dünya dilleri yapı bakımından da *tek heceli diller, eklemeli diller ve çekimli diller* olmak üzere üçe ayrılır. Her dil taşıdığı söz hazinesine, kullanıldığı alanlara, yaşayıp yaşamadığına ve toplumun içinde onu kullanan kesimler açasından taşıdığı farklı özelliklere göre *konuşma dili, yazı dili, halk*

dili, aydın dili, bilim dili, edebi dil, kültür dili, milli dil, ortak dil, resmi dil, yaşayan dil, ölü dil olarak da sınıflandırılabilir.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz., A.T. – Dilb.Ter.Söz., V.H. – Dilb.Ter. Söz.)

- M -

- **maʿa (maa) [Ar.e.] (مع)**: “*ile, ile beraber, ile birlikte*” mânâsında beraberlik ve vasıta edatıdır. (86)

ile edatı (T.T.): İl- fiilinin zarf-fiil şekli olduğunda bütün diltçiler müttefikdir.(bk. M.Ergin TDB. 345; TDG. 561; Z. Korkmaz, EK.65)

Türkçenin Çağatay ve bilhassa Batı Türkçesi sahasında Eski Türkçedeki birle ve bile yerine yaygın olarak kullanılmıştır. Asli şeklini umumiyetle muhafaza etmiştir. Ancak Türk dilinin bazı sahalarında, **-n** vasıta hali ekinin kaim olduğu için, hem **i-** sesini kaybetmiş, hem de **-la, -le** şeklinde ahenge uyarak ekleşmiştir. Bilhassa Batı Türkçesinin Osmanlıca ve Türkiye Türkçesi devrinde **-la, -le** şekilleri çok yaygındır. Fakat bugünkü Türkçede **bile, ile** ve **-la, -le** yan yana ve keyfi şekilde kullanılmaktadır. **İle**'nin eklenmiş şekli olan **-la, -le** artık bir hal eki sayıldığı için konumuzun dışındadır. Bu kelimenin bağlama ve çekim edatı olarak kullanılışı aşağı yukarı bir birinin aynıdır. Ancak vasıta hali eki gibi kullanıldığı zaman fark açıkça belli olur.

(N.H. – Tr.Dil.Edt.)

(Prf.Dr.Alaeddin Mehmedoğlu da “ile” takıdır demektedir.)

- **māʿdā [Ar.e.] (ماعدا)**: “*Başka, fazla, gayrı*” edatı. (87)

“-den başka” edatı (T.T.): Arapçadır. Osmanlıcada ve Türkiye Türkçesinde çıkma hali ile kullanılır: *senden māʿdā dostum yok* vb.

(N.H. – Tr.Dil.Edt.)

- **mā-dām [Ar.e.] (مادام)**: “*Mādem, çünkü, değil mi ki*” edatı. (87)

değil mi (T.T.): “*mādem ki*” Türkiye Türkçesinde kullanılan cümle başı edatıdır:

Değil mi cephemizin sinesinde iman bir

Sevinme bir, acı bir, gaye aynı vicdan bir.

Değil mi ortada bir sine var yılmaz,

Cihan yıkılsa, emin ol, bu cephe sarsılmaz.

(N.H. – Tr.Dil.Edt.)

- **maşdar [Ar.f.] (مصدر)**: Fiillerin şahıs ve zaman göstermeyen, fakat müspet (*olumlu*) ve menfî (*olumsuz*) halleri bulunabilen ismi şekli, isim-fiil: “*gelmek, gelmemek, gelmeklik, gelme, geliş...*” gibi. (10/15)

mastar (T.T.): Fiil kök ve gövdelerinin karşıladıkları oluş, kılış, ve durumları şahıs ve zamana bağlı olmadan göstermek üzere **-mAk, -mA ve -İş / -Uş** ekleri ile kurulan fiil ismi: *otur-mak, incele-mek, bilme-mek, birik-me, yorul-ma, dinlen-me, anlama-ma bekle-y-iş, gid-iş, dur-uş, görme-y-iş* vb.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz., A.T. – Dilb.Ter.Söz.)

eylemlik (T.T.)

(V.H. – Dilb.Ter. Söz.)

- **maşdar-ı fi‘lî [Ar.f.] (مصدر فعلى)**: Fiil masdarı. (13/13)

fiil kökü (T.T.): Oluş, kılış veya durum bildiren fiil soylu kelimenin yapı bakımından daha küçük öğelere bölünemeyen anlamlı kısmı: *aç-, al-, dal-, yar-, es-, ye-, gel-, git-, süz-, dür-* vb.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz., A.T. – Dilb.Ter.Söz., V.H. – Dilb.Ter. Söz.)

- **maşdar-ı ismî [Ar.i.] (مصدر اسمى)**: İsim masdarı. (13/17)

ad(isim) kökü (T.T.): Somut veya soyut varlıkları veya onların vasıf, durum ve ilişkilerini gösteren ve yapı bakımından bölünemeyen ad: *el, ayak, baş, kol, iş, taş, ot, gönül, sarı, iç, alt, üst, pek* vb.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz., A.T. – Dilb.Ter.Söz., V.H. – Dilb.Ter. Söz.)

- **maşdar-ı tahfifi** [Ar.] (مصدر تخفيفي): Hafifletilmiş masdar . (14/17)

hafif mastar (T.T.): Fiil kök ve gövdelerine, fiilden ad yapan **-mA** ekinin getirilmesi ile oluşturulan mastar: *alın-ma, an-ma, an-ma-ma, ger-il-me, bak-ma, bak-ma-ma, danış-ma, gel-me, ver-il-me* vb.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz.)

- **māzī-i naqlī** [Ar.] (ماضى نقلى): Yalnız işitilen bir şeyi anlatan fiil sığası (*kipi*): “Ahmet gelmiş.” gibi; ***“-miş”li geçmiş zaman.** (22/2)

duyulan geçmiş zaman eki (T.T.): Duyulan geçmiş zamanda yapılan bir hareketin haber veren şekil ve zaman eki : **-mİş / -mUş**: *bil-miş, çalış-mış, oku-muş, gül-müş* vb.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz.)

belirsiz geçmiş zaman (T.T.): Fiilin belirttiği kılış veya oluşun, içinde bulunulan zamandan önce olup bittiğini belirsiz olarak gösteren veya başkasından duyularak öğrenildiğini bildiren zaman. Bugünkü Türkçe`de belirsiz geçmiş zaman **-mİş** ekiyle yapılır. Ör: *al-mış-ım, gel-miş-sin, sor-muş, git-miş-iz, gül-müş-sünüz, bul-muş-lar.*

(A.T. – Dilb.Ter.Söz., V.H. – Dilb.Ter. Söz.)

- **māzī-i şühūdī** [Ar.] (ماضى شهودى):Gözle görülen veyā görmüş gibi bilinen bir şeyi anlatan fiil sığası (*kipi*): “Ahmet geldi.”; ***“-di”li geçmiş zaman.** (22/2)

görülen geçmiş zaman eki (T.T.): Bir oluş ve kılışın görülen geçmiş zamanda ortaya çıktığını haber veren şekil ve zaman eki: **-DI / -DU**: *bil-di, yaz-dı, gül-dü, oku-du, gelişt-i, çalış-tı, görüş-tü, konuş-tu* vb.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz.)

belirli geçmiş zaman (T.T.): Fiilin belirttiği kılış veya oluşun, içinde bulunulan zamandan önce olup bittiğini kesinlikle bildiren zaman. Bugünkü Türkçe`de belirli geçmiş zaman **-DI** ekiyle yapılır. Ör: *al-dı-m, gel-di-n, ol-du, gör-dü-k, sat-tı-nız, bit-ti, koş-tu-k, sök-tü-ler.*

(A.T. – Dilb.Ter.Söz., V.H. – Dilb.Ter. Söz.)

- **mefʿūl** [Ar.i.] (مفعول): Tümleç. (9/17)

tümleç (T.T.): Cümle içindeki yüklemın anlamını çeşitli yönlerden tamamlayan öğelere verilen ad: *Bastıkları yeri (nesne) görmüyorlar, bataklıklara, su birikintilerine dala çıka, (zarf tümleci) konuşmadan (zarf tümleci) acele acele (zarf tümleci) yürüyorlardı* vb.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz., A.T. – Dilb.Ter.Söz., V.H. – Dilb.Ter. Söz.)

- **mef'ül-i 'anh [Ar.i.] (مفعول عنه):** *-den* hâli. (17/16)

çıkma hali (durumu) (T.T.): Kelime gruplarında ve cümlede, fiilin gösterdiği oluş ve kılışın kendisinden uzaklaştığını göstermek için kullanılan isim hali: *Fatma'yı deminden beri daldığı içlenmelerden, unutulmanın acılarından, en keskin hareketle geçirmek için bu kadarı kafiydi* vb.

(Z.K.–Gr.Ter.Söz., A.T.–Dilb.Ter.Söz.,V.H. – Dilb.Ter. Söz.)

- **mef'ül-ü bih [Ar.i.] (مفعول به):** *-i* hâli. (16/14)

yükleme hali (T.T.): Geçişli fiil taşıyan bir cümlede fiilin doğrudan doğruya etkilendiği yani fiildeki işlevin etki bakımından üzerine yüklendiği ismin içinde bulunduğu hal. Türkçede bu hal ya eksiz yahut da yalın veya iyelik ekleriyle genişletilmiş isimlerden sonra gelen *+(y)I / +(y)U* eki ile karşılaşılır: *iş bulmak, görüş bildirmek, yol sormak, ağaçlar+ı budamak, yaka+yı kurtarmak, okul+u bitirmek, istedik+im+i getirdi; yazdıklarınız+ı okudum, görünüş+ü koruyunuz* gibi. Ancak, bu ek üçüncü şahıs teklik ve çokluk iyelik eklerinden sonra araya bir zamir *n*'si alarak *+nI / +nU* şekline girer: *Arkadaşımın ev+i+ni gezdim* vb.

(Z.K.–Gr.Ter.Söz.,A.T.– Dilb.Ter.Söz.)

belirtme durumu (T.T.):

(V.H. – Dilb.Ter. Söz.)

- **mef'ül-ün fih [Ar.i.] (مفعول فيه):** *-de* hâli. (17/15)

bulunma hali (T.T.): Fiilin gösterdiği oluş ve kılışın yerini ve zamanını bildiren isim hali: *Bu küçük makalede bunun üzerinde duracak değilim. Gelecekte bugün yapılanlar hayırla anılacaktır. Tatilde gideceğim yer buraya benzemez* vb.

kalma durumu (T.T.)

(V.H. – Dilb.Ter. Söz)

- **mef'ül-ün ileyh [Ar.i.] (مفعول اليه)**: **-e** hâli. (17/5)

yönelme hali (T.T.): Yaklaşma, yönelme bakımlarından ismin karşıladığı nesneyi fiile bağlayan hal. Bu hal **-A, -(y)A** yönelme hali ekiyle karşılanır: *Yola koyuldular. Ne kadar çaresiz bir şey istediğini bu yumurcağa anlatmaya imkan yoktu* vb.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz., A.T. – Dilb.Ter.Söz., V.H. – Dilb.Ter. Söz)

- **mef'ül-ün ma'ca [Ar.i.] (مفعول معه)**: **“-le”, “-ile”** hâli. (51/18)

vasıta hali (T.T.): İsmi belirttiği nesnenin vasıta olarak kullanıldığını, fiile vasıta olduğunu belirtmek için kullanılan hal. Eski ve Orta Türkçede **+In** ekiyle karşılanan bu hal, bugün Türkiye Türkçesinde artık kalıplaşmış zarflar halindedir. Bunun yerine **ile** edatı geçmiştir. Bu hal **ile** edatı veya bunun eklenmiş şekli olan **+IE** ekiyle karşılanır: *Hilmi Ağa, teknesiyle yorgana vurdu, bir tarafa fırlattı* vb.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz.)

araç hali(durumu) (T.T.): Cümlede işin hangi araç veya aletle yapıldığını belirten hal. Eskiden **+In** eki ile yapılan bu hal, bugün **ile** edatı ve eklenmiş şekilleriyle oluşturulmaktadır. Ör: *ayağ+ın urdu “ayağı ile vurdu”, el ile tutmak, arkadaş+la konuşmak.*

(A.T. – Dilb.Ter.Söz., V.H. – Dilb.Ter. Söz.)

- **meger [Fr.e.] (مگر)**: **“meğer”, oysa ki, halbuki; olsa olsa, ancak”** mânâsına gelen edattır. (95)

meğer (T.T.): **“demek ki, öyleyse, -den başka”** Farsçadır. Karahanlı, Harezmi, Kıpçak, Çaçatay ve Batı Türkçesi sahalarında kullanılmıştır. Bağlama ve cümle başı edatıdır.Eski Anadolu ve Osmanlıca devrelerinde geniş bir kullanılış sahası olan bu edat, Türkiye Türkçesinde de yaşamaktadır. Ancak mânâsı daralmıştır.

“demek ki” manasında: *meger zülfi kimi halüm perişan oldugun bilmez.*

“**ancak**” manasında: *kul seven kişi meger delü ola.*

“**sanki**” manasında: *meger bezm-i şehinşehdür letafetde bu küin gülşen.*

“**belki**” manasında: *bize bir du `a kılasen meger tengri ta `ala yazukumızı `afv kıla.*

“**-den başka**” manasında: *ikki kanatı var durur kim açmaz anları meger bir şehri ya bir kenti helak kılanda.*

“**anca, -mak şartıyla, -dığı takdirde**” manasında: *Bu iş kolay olmaz meğer siz himmet edersiniz.*

“**demek ki**” manasında: *meger yalan yere çıkmış o sersemin de adı vb.*

(N.H.–Tr.Dil.Edt.)

- **memdūd [Ar.i.] (ممدود)**: Uzatılmış. (58/10)

uzatma (T.T.): Bir veya iki hecesinde uzun ünlü bulunan kelimelerde bu hecelerin uzun okunması: *sade (sāde), salim (sālīm), lazım (lāzım), yarın (yārın), mevcudumuz (mevcūdumuz), hakiki (hakīkī), alimane (ālimāne)* “bilgince” vb.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz.)

- **menfī [Ar.i.] (منفي)**: Olumsuzluk. (21/10)

olumsuz fiil (T.T.): Olumsuzluk kavramı bildiren çekimli fiil. Ör: *bilmiyor, gelmedi, söylemeyecektin, gitme.*

(Z.K. – Gr.Ter.Söz., A.T. – Dilb.Ter.Söz., V.H. – Dilb.Ter. Söz.)

- **meşelā [Ar.e.] (مثلا)**: “*Misal olarak, şunun gibi, söz gelişi*” mănāsında edat.(4/5)

meselā (T.T.): Arapçadır. Osmanlıca ve Türkiye Türkçesinde cümle başı edatı olarak kullanılmaktadır: *...meselā gençliğinde yazdığı şiirlerle edebiyatımıza hizmet etmişti.*

Not: Türkiye Türkçesinde halkın günlük konuşma diline kadar girmiş olup, çok çeşitli nüansları bulunan **meselā** yerine bugün öz Türkçeciler tarafından **örneğin** kelimesi teklif edilmektedir. Fakat, hem *meselā*’nın çok yaygın oluşu, hem de onun yerine teklif edilen *örneğin* kelimesinin Türk selikasına aykırılığı sebebi ile, bu teklif hiçbir ciddi yazarca benimsenmemiştir.

(N.H. – Tr.Dil.Edt.)

- **mevşūf** [Ar.i.] (موصوف): Belirtilen (*sıfat takımlarında*). (9/11)

nitelenen (T.T.): Sıfat tamlamasının isim olan ikinci ögesi. Ör: *soğuk su, yanlış hesap, gümüş kaşık*.

(A.T. – Dilb.Ter.Söz., V.H. – Dilb.Ter. Söz.)

tamlanan (T.T.)

(Z.K. – Gr.Ter.Söz.)

- **min** [Ar.e.] (من): “-den, -den beri, -den dolayı, sebebiyle, -ce” mânāsında ablatif, süre ve sebep ifadeli bir edattır. (86)

beri edatı (T.T.): “-den beri, -den itibaren” Türk dilinin, ilk yazılı metinlerinden zamanımıza kadar bütün sahalarda görülen bir çekim edatı ve mekan zarfıdır. Menşe bakımından hem *ber-ü* şeklinde bir zarf-fiili, hem de *be-rü* şeklinde cihet eki ile yapılmış bir ismi düşündürmektedir. A. von Gabain (*Alt. Gr. 145*) ve Brockelmann (*Ost. Gr. 174*) *berü*`yü isim menşeli göstermişlerdir. Bu edat *e > i* şivelerinde *birü*, Anadolu Türkçesinde ise *beri* olarak inkişaf etmiştir.Türkiye Türkçesinde: *beri*. Daha çok zaman ve mekan ifade eden kelimelerle kullanılmakta ve cümlede zarf vazifesi görmektedir: *dört aydan beri nişanlısından ayrı* vb.

dolayı edatı (T.T.): “*sebebiyle, vesilesiyle, hakkında*” Eski Türkçeden beri kullanıla gelen *ötrü*` nün mukabili olarak, Batı Türkçesinde yaygın kullanılışı olan bir çekim ve bağlama edatıdır.İsim ve zamirlerin çıkma hali ile: *bir sözden dolayı, sizden dolayı bazı şeyler sordu* vb.

(N.H. – Tr.Dil.Edt.)

- **muḥātab** [Ar.] (مخاطب): İkinci şahıs. (22/10)

ikinci şahıs (T.T.): Zamirlerde ve çekimli fiillerde belirtilen “*dinleyen*” veya “*dinleyenler*”. *Sen* (2. teklik şahıs), *siz* (2. çokluk şahıs) zamirleri ve *-In / -Un, -sIn / -sUn, -sInIz / -sUnUz* ekleri. *Sen: Sen benim gördüklerimi görmedin, geçirdiklerimi geçirmedin. Siz: Siz zamanımızı idrak etmiş birisiniz* vb.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz, A.T. – Dilb.Ter.Söz, V.H. – Dilb.Ter. Söz)

- **muzāf [Ar.i.]** (مضاف): (isim takımlarında) *belirtilen, başka bir isme katılmış ve onu tamamlamış olan isim. (47/7)

tamlanan (T.T.): İsim ve sıfat tamlamalarında tamlamanın ikinci ögesini oluşturan ve anlamı belirtilen isim: *yaz yağmuru, Türkiye gerçeği, can borcu, tahta kaşık, günlük yaşayış, Türkçe öğretmeni, koşum takımları, tepenin eteği, günün nüktesi, kemerli kapı, acı söz, uzak yol, bizim çocuk, kaçınıcı sıra* vb.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz, A.T. – Dilb.Ter.Söz, V.H. – Dilb.Ter. Söz)

- **muzāfun-ileyh [Ar.i.]** (مضاف إليه): (terkiplerde) *belirten, muzāfın (*belirtilen) bağlı bulunduğu isim (*-in hāli, muzāfunilyeh hālidir; Türkçede muzāfunileyh önce, muzāf sonra gelir, ikisi birden: “terkīb-i izāfi” denir: “Kapının köşesi” gibi.*)
*tamlayan. (55/5)

tamlayan (T.T.): İsim ve sıfat tamlamalarında tamlamanın birinci ögesini oluşturan isim veya sıfat: *yaz yağmuru, Türkiye gerçeği, can borcu, tahta kaşık, günlük yaşayış, Türkçe öğretmeni, koşum takımları, tepenin eteği, günün nüktesi, kemerli kapı, acı söz, uzak yol, bizim çocuk, kaçınıcı sıra, sarışın dilber, görünmez kaza, gizli kapaklı işler* vb.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz, A.T. – Dilb.Ter.Söz, V.H. – Dilb.Ter. Söz)

- **muzāri^c [Ar.]** (مضارع): Geniş zaman. (22/2)

geniş zaman (T.T.): Geçmiş, şimdiki ve gelecek zaman gibi bütün ana zamanları içine alan, yani fiilin gösterdiği oluş ve kılışın her zaman yapıldığını veya yapılacağını gösteren zaman. Türkçede geniş zaman *-Ar / -(I)r / -(U)r* ekleri ile kurulur ve şahıs ekleri alarak çekime girer: *ağla-r, bak-ar, gül-er, çalış-ır, getir-ir, otur-ur, güldür-ür* vb.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz, A.T. – Dilb.Ter.Söz, V.H. – Dilb.Ter. Söz)

- **muzāri^c-i şartı [Ar.]** (مضارعی شرطی): Geniş zamanın şartı. (39)

geniş zamanın şartı (T.T.): Şimdiki zamanı ve geleceğe doğru geniş bir zamanı kaplayarak bir oluş ve kılışın şarta bağlı olarak meydana geldiğini veya geleceğini, oluş ve kılışın sonucunun fiilin gerçekleşip gerçekleşmemesine bağlı olduğunu gösteren birleşik zaman: *Teklifimi getirirsen üzerinde görüşebiliriz. Bu düşünceden vazgeçmezse zararlı çıkar vb.*

(Z.K. – Gr.Ter.Söz.)

- **mübhemāt [Ar.zm.] (مبهمات):** Belgisiz zamirler. (46/3)

belirsizlik zamiri (T.T.): Belirsiz bir kimse veya nesneyi temsil eden zamir: *bazısı, bazıları, başkası, biri, biriniz, birkaçı, birçoğumuz, hepsi, herkes, hepimiz, hiçbirisi, hiçbiriniz, kimse, kimisi, insan, adam vb.*

(Z.K. – Gr.Ter.Söz.)

belirsiz zamir (T.T.)

(A.T. – Dilb.Ter.Söz.)

belgisiz zamir(adıl) (T.T.)

(V.H. – Dilb.Ter. Söz.)

- **mübtedā [Ar.i.] (مبتدا):** Özne (*isim cümlelerinde*). (48/3)

özne (T.T.): Fiilin gösterdiği kılış ile doğrudan ilgili olan kişi ya da şeye verilen ad; bir oluş ve kılışın gerçekleşmesini sağlayan kimse veya şey: *Eskiler, baharı ya tabiatta yahud tecrid halinde, tek manzarasında severlerdi. İnsan alemde hayal ettiği müddetçe yaşar vb.*

(Z.K. – Gr.Ter.Söz., A.T. – Dilb.Ter.Söz., V.H. – Dilb.Ter. Söz.)

- **mücerred [Ar.i.] (مجرد):** Soyut. (5/17)

soyut isim (ad) (T.T.): Türev veya birleşik olmayan kök halindeki kelime. Ör: *at, baş, göz, sormak, tutmak, az, çok, iyi, beş vb.*

(Z.K. – Gr.Ter.Söz., A.T. – Dilb.Ter.Söz., V.H. – Dilb.Ter. Söz.)

- **mü'enneş** [Ar.i.] (مؤنث): Hakiki, itibari veya söylenişi itibarıyla dişi olan kelime. (7/2)

dişilik (T.T.): Cinsiyet kavramının söz konusu olduğu dillerde dişi cinsten sayılan kelimenin aldığı biçim: Alm. *die Blume* “çiçek”, *die Strasse* “cadde”, *die Frau* “kadın”; Ar. *Katip* / *katibe* “kadın katip”, *müdür* / *müdüre* “kadın müdür”, *hamil* “yükü, taşıyan” / *hamile* “gebe kadın”, *saim* “oruçlu” / *saim* “oruçlu kadın”; Fr. *la femme* “kadın”, *la figure* “yüz, çehre”; Rus. *duer* “kapı” *kniga* “kitap”, *rana* “yara” vb. Terimin karşıtı *erkeklik*'tir. Türkçenin gramerinde cinsiyet kavramı yoktur.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz.)

dişil (T.T.)

(A.T. – Dilb.Ter.Söz., V.H. – Dilb.Ter. Söz.)

- **müfred** [Ar.i.] (مفرد): Tekil. (6/10)

teklik (T.T.): İsimlerde ve çekimli fiillerde nesne veya şahsın sayıca tek olması durumu.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz.)

tekil (T.T.): İsim ve zamirlerde bir varlığı, çekimli fiillerde bir kişiyi gösteren biçim. Ör: *çocuk, ağaç, rüya, bilgi; ben, sen, o; bildi-n, iyi-y-im.*

(A.T. – Dilb.Ter.Söz., V.H. – Dilb.Ter. Söz.)

- **müfred - i gâ'ib** [Ar.] (مفرد غائب): Tekil üçüncü şahıs (o). (20/19)

teklik üçüncü şahıs eki (T.T.): Çekimli fiilde, fiili karşılayan hareketin teklik üçüncü şahıs (*konuşan ve dinleyen dışındaki kişi veya nesne*) tarafından gerçekleştirildiğini gösteren ek.

Zamir kökenli teklik 3.şahıs eki: *sıfır ek.*

İyelik kökenli teklik 3.şahıs eki: Görülen geçmiş zaman kipinde: **-I- / -U-** ;

Şart kipinde: sıfır ek; emir kipinde zamanla birlikte şahıs kavramını da bildiren müstakil ek: **-sIn / -sUn**'dur: *O günden beri Sabiha'nın belli başlı mevzuu tiyatroya olmuştu. Gelip de ne yapsın, zavallı kadın. Otursun oturduğu yerde vb.*

(Z.K. – Gr.Ter.Söz.)

- **müfred-i muhâtab [Ar.] (مفرد مخاطب)**: Tekil ikinci şahıs. (22/11)

teklik ikinci şahıs eki (T.T.): Çekimli fiilde, fiili karşılayan hareketin teklik ikinci şahıs (dinleyen) tarafından gerçekleştirildiğini gösteren ek. Zamir kökenli teklik 2. şah.eki: **-sIn / -sUn**, iyelik kökenli teklik 2. şah.eki: **-In / -Un**'dur. Emir kipinin teklik 2.şahısta çekimi **sıfır** eklidir: *Susuyorsun, küskün küskün bakıyorsun, ayağa kalktın, meşalemi aldın vb.*

(Z.K. – Gr.Ter.Söz.)

- **müfred-i mütekellim [Ar.] (مفرد متکلم)**: Tekil birinci şahıs. (22/11)

teklik birinci şahıs eki (T.T.): Çekimli fiilde fiili karşılayan oluş veya kılışın teklik birinci şahıs (*konuşan*) tarafından gerçekleştiren şahsın konuşan olduğunu gösteren ek. Zamir kökenli teklik birinci şahıs eki **-Im / -Um**, iyelik kökenli teklik birinci şahıs eki **-m**; zaman ve şahıs kavramını aynı ekte bulunduran dilek-istek kipinde **-ayım**'dır: *Ben de annelerine teyze derdim ve çok severdim vb.*

(Z.K. – Gr.Ter.Söz.)

- **mürekkebe [Ar.i.] (مرکب)**: Birleşik. (5/5)

birleşen (T.T.): Birleştirme yoluyla kurulan birleşik kelimelerde, birleşmeye katılan kelimelerden her biri: *aslanağzı* “bir çiçek adı”, *hanımeli* “bir çiçek adı”, *kadıngöbeği* “bir tatlı türü”, *katırtırnağı* “bir bitki adı” birleşik kelimelerinde bu birleşimi oluşturan *aslan, ağız, hanım, el, kadın, göbek* vb. kelimeler birer birleşen durumundadır. Üretici-dönüşümlü gramerde, tabanı oluşturduğu kabul edilen öğelerden her biri.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz., A.T. – Dilb.Ter.Söz)

- **müşbet [Ar.i.] (مثبت)**: Olumlu. (21/9)

olumluluk (T.T.): Doğrudan doğruya fiilin karşıladığı hareketi gösteren, fiil kök veya gövdesinin **-mA-** olumsuzluk tabanı eki almamış haldeki dilbilgisi kategorisi: *oku-, yaz-, gül-, gel-, çalış-* vb.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz., A.T. – Dilb.Ter.Söz., V.H. – Dilb.Ter. Söz.)

- **müstaḳbel [Ar.i.]** (مستقبل) : Gelecek zaman. (22/2)

gelecek zaman (T.T.): Fiilin gösterdiği hareketin geleceğe bağlı olduğunu belirten zaman.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz., A.T. – Dilb.Ter.Söz., V.H. – Dilb.Ter. Söz.)

- **müstaḳbel-i şarḫī [Ar.i.]** (مستقبل شرطی) : Gelecek zamanın şartı. (39)

gelecek zamanın şartı (T.T.): Hareketin gelecekte gerçekleşip gerçekleşmeyeceğini şarta bağlı olarak gösteren birleşik zaman: *Eğer bu konuda bir açık oturum düzenlenecekse ilgililere şimdiden duyurunuz. Gitmeyeceklerse haber versinler* vb.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz.)

- **müştaḳḳ [Ar.i.]** (مشتق) : Başka bir kelimedenden çıkmış, türemiş. (57/8)

türev (T.T.): Türetme yoluyla yapılmış kelime: *az+lık, yol+luk, bula-n-ık, sevgi+li, tara-n-mış, yeşil+lik, tut-uş, ayır-ıntı* vb.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz., A.T. – Dilb.Ter.Söz., V.H. – Dilb.Ter. Söz.)

- **müteʿaddī [Ar.f.]** (متعدی) : Geçişli (fiil). (16/6)

geçişli fiil (T.T.): bk. fiʿl-i müteʿaddī.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz., A.T. – Dilb.Ter.Söz., V.H. – Dilb.Ter. Söz.)

- **mütekellim [Ar.]** (متكلم) : Birinci şahıs. (22/10)

birinci şahıs (T.T.): Söz içindeki oluş veya kılışı şahıslar halinde karşılayan şahıs zamirlerinden, konuşan veya konuşanların dil bilgisindeki adları: *ben: ben gönderdim* (konuşan: teklik 1.şahıs), *biz: biz gönderdik* (konuşanlar: çokluk 1.şahıs). Çekimli fiillerde, bir oluş veya kılışı gerçekleştiren ben veya biz özneli şahısları karşılayan

ekler: **-Im / -Um, -Iz / -Uz**: *gelir-im, gelir-iz; alıyor-um, alıyor-uz; tutmuş-um, tutmuş-uz; verecek-im > vereceğim, verecek-iz > vereceğiz* vb.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz., A.T. – Dilb.Ter.Söz., V.H. – Dilb.Ter. Söz.)

- **müzekker [Ar.i.] (مذكر)**: Kelimeyi erkek gösteren (*isim, zamir, sıfat, fiil*). (7/4)

erkeklik (T.T.): Gramer bakımından cinsiyet kavramının söz konusu olduğu dillerde, kelimenin erkek cinsten sayılması durumu. Bu durum, birçok halde, gerçek cinsiyete dayanan bir ayrıma değil, dildeki saymaca bir ayrıma dayanır: Arapçada *ism* “isim,ad”, *recül* “erkek”, *beyt* “ev”, *muallim* “öğretmen”, *kamer* “ay”, *katip, kitap, kelam* “söz”; Alm. *der Beutel* “torba”, *der Bruder* “erkek kardeş”, *der Fisch* “balık”, *der pol* “kutup”, *der Teufel* “şeytan”; Fr. *le chanson* “şarkı”, *le livre* “kitap”; Rus. *dom* “ev”, *noj* “bıçak”, *gerb* “arma,damga” vb. kelimelerin erkek cinsten sayılması gibi. Karşıtı **dişilik**’tir.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz.)

eril (T.T.): Bazı dillerde erkek cinsten sayılan kelimelerin görüldüğü biçim. Ör: Arapça *kātib, muallim*; Fransızca *le pere* “baba”, *le ciel* “gök”.

(A.T. – Dilb.Ter.Söz., V.H. – Dilb.Ter. Söz.)

- N -

- **naqlī-i şartī [Ar.] (نقلی شرطی)**: Öğrenilen geçmiş zamanın şartı. (39)

duyulan geçmiş zamanın şartı (T.T.): Bu birleşik kip, duyuma dayanan ve sonradan fark edilen bir oluş ve kılışın, şarta bağlanmış olan biçimidir. Çekim kalıbı *esas fiil + duyulan geçmiş zaman kipi + i – ek-fili + şart kipi + şahıs eki* biçimindedir. Şahıs ekinin yeri kesin olarak şart ekinden sonradır. Metinlerde **i – ek-filinin** bütünüyle düştüğü görülüyor. Kip **-mİş i-se > -mİş-sA** ekiyle karşılanır: *Biz bu işe gönül koymuşsak, sonunu getirmek boynumuzun borcudur* vb.

(Z.K. –T.T.Grm.)

- **nefy [Ar.i.] (نفی)**: Olumsuzluk. (21/16)

olumsuzluk (T.T.): Cümlede yüklem bildirdiği oluş ve kılışın olumsuz olarak gerçekleştiğini gösteren dilbilgisi kategorisi. Türkçede fiile olumsuzluk kavramı **-mA-** ekiyle, isim cümlelerinde **değil** kelimesinin eklenmesiyle verilir: *Gözlerini pencereden ve kulaklarını kapıdan ayırmıyordu. Sen iyi bir okuyucu değildin* vb.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz., A.T. – Dilb.Ter.Söz., V.H. – Dilb.Ter. Söz.)

- R -

- **rivāyet-i ḥāl [Ar.]** (روایت حال): Şimdiki zamanın rivāyeti. (38)

şimdiki zaman kipinin rivayeti (T.T.): Halen sürmekte olan bir oluş ve kılışı, duyuma veya sonradan fark etmeye dayanarak anlatan kip. **-Iyor-muş** (< **-Iyor-imiş**) ve **-mAktA-y-muş** (< **-mAktA imiş**) ekleriyle karşılanır: *gel-iyor-muş-um, gel-iyor-muş-sun, gel-iyor-muş;* *uyu-makta-y-muş-ım, uyu-makta-y-muş-sınız, uyu-makta-y-muş-lar* vb.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz.)

rivayet birleşik zamanı (T.T.) : (şimdiki zamanın rivayeti.) Basit zamanlı çekimli bir fiilin gösterdiği hareketin belirsiz geçmiş zamanda meydana geldiğini bildiren birleşik zaman. Asıl fiil ile cevher fiilinin belirsiz geçmiş zamanının birleşmesiyle oluşur. Ör: *geziyor-muş-um* (< *geziyor+i-miş-im*), *soracak-muş-sın* (< *soracak+i-miş-sin*) gibi.

(A.T. – Dilb.Ter.Söz., V.H. – Dilb.Ter. Söz.)

- **rivāyet-i iltizāmī [Ar.]** (روایت التزامی): Gereklilik kipinin rivāyeti. (38)

gereklilik kipinin rivayeti (T.T.): Gerçekleşmesi gerekli olan bir oluş ve kılışın duyuma dayanılarak veya sonradan fark edilerek anlatılması. Bu kip **-mAlIymIş** ekiyle karşılanır. Kip eki ile, rivayet eki arasındaki **i-** ek-fiili bazen korunmuş bazen de yerini **-y-** koruyucu ünsüzüne bırakmıştır: *al-malı-y-muş-ım, al-malı-y-muş-sın, al-malı-y-muş* vb.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz.)

rivayet birleşik zamanı (T.T.) : (gereklilik kipinin rivayeti.) **Bk. rivāyet-i ḥāl**

(A.T. – Dilb.Ter.Söz., V.H. – Dilb.Ter. Söz.)

- **rivāyet-i naqlī** [Ar.] (روایت نقلی): Öğrenilen geçmiş zamanın rivāyeti. (38)

duyulan geçmiş zaman kipinin rivayeti (T.T.): Duyulan geçmiş zaman eki -miş / -muş ile, rivayet eki i-miş > -miş'in arka arkaya getirilmesiyle oluşturulan birleşik kip. Geçmiş zamanda gerçekleşmiş bir oluş ve kılışın duyuma dayanan anlatımıdır: gör-müş-müş-üm, gör-müş-müş-sün, gör-müş-müş vb.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz.)

rivayet birleşik zamanı (T.T.): (duyulan geçmiş zamanın rivayeti.)

Bk. rivāyet-i hāl

(A.T. – Dilb.Ter.Söz., V.H. – Dilb.Ter. Söz.)

- **rivāyet-i muzāri^c** [Ar.] (روایت مضاریع): Geniş zamanın rivāyeti. (38)

geniş zamanın rivayeti (T.T.): Geniş zamanın hikayesinin bilgiye, görgüye dayanmayan rivayete dayanan türüdür: *O, bazı sabahları, uykusu kaçırmış da bir türlü uyuyamazmış* vb.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz.)

rivayet birleşik zamanı (T.T.): (geniş zamanın rivayeti.) **Bk. rivāyet-i hāl**

(A.T. – Dilb.Ter.Söz., V.H. – Dilb.Ter. Söz.)

- **rivāyet-i müstaḳbel** [Ar.] (روایت مستقبل): Gelecek zamanın rivāyeti. (38)

gelecek zamanın rivayeti (T.T.): Gelecekte gerçekleşmesi beklenen, umulan bir hareketi, oluş ve kılışı gösteren fiilin birleşik zamanı: *Meğer, ben için için onlara hak verecek, sadık kalacağım ve onları içimde bütün hülyalarım ile besleyeceğim* vb.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz.)

rivayet birleşik zamanı (T.T.): (gelecek zamanın rivayeti.) **Bk. rivāyet-i hāl**

(A.T. – Dilb.Ter.Söz., V.H. – Dilb.Ter. Söz.)

- **rivāyet-i temennī** [Ar.] (روایت تمنی): İstek kipinin rivāyeti. (38)

istek kipinin rivayeti (T.T.): İstek biçiminde tasarlanan bir oluş ve kılışın, duyuma dayanılarak anlatılması. Bu birleşik kip, *-A* ve *-SA*'lı istek kiplerine *-imiş > -mİş* rivayet ekinin getirilmesiyle kurulur. Ek ayrılığına göre *-A-y-mİş* ve *-sA-y-mİş* biçiminde iki türü vardır: *dön-e-y-miş-im*, *dön-e-y-miş-sin*, *dön-e-y-miş*, *dön-e-y-miş-iz*, *dön-e-y-miş-siniz*, *dön-e-y-miş-ler* gibi.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz.)

rivayet birleşik zamanı (T.T.) : (istek kipinin rivayeti.) **Bk. rivāyet-i hāl**

(A.T. – Dilb.Ter.Söz., V.H. – Dilb.Ter. Söz)

- **rivāyet-i şartī [Ar.]** (روایت شرطی): Şart kipinin rivāyeti. (38)

şart kipinin rivayeti (T.T.): Şart kipinin hikayesi gibi, rivayeti de, şarta bağlı gerçekleşmemiş bir oluş ve kılışın duyuma dayanılarak anlatılmasıdır. Eski terimi ile *farazi (saymaca) şartın* rivayetidir. *-sA-y-mİş* ekiyle karşılanır. Çekim kalıbı bundan önceki rivayet kiplerinde olduğu gibidir. Çekim sırasında kaybolan *i-* ek-fiilinin yerini koruyucu *-y-* ünsüzü almıştır: *bil-se-y-miş-im*, *oku-sa-y-miş-sın* vb.

(Z.K. –T.T.Grm.)

rivayet birleşik zamanı (T.T.) : (şart kipinin rivayeti.) **Bk. rivāyet-i hāl**

(A.T. – Dilb.Ter.Söz., V.H. – Dilb.Ter. Söz)

- S -

- **şadā [Ar.i.]** (صدا): Ses. (3/5)

ses (T.T.): Ciğerlerden gelen havanın ses yolunun herhangi bir noktasındaki boğumlanması ile oluşan ve yayılarak kulakla algılanan titreşim: *a, m, y, s* vb.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz., A.T. – Dilb.Ter.Söz., V.H. – Dilb.Ter. Söz)

- **şarf [Ar.i.]** (صرف): Gramer, dilbilgisi. (2/ 1)

gramer (T.T.): Bir dili ses, şekil ve cümle yapıları ile dilin çeşitli öğeleri arasındaki anlam ilişkileri açısından inceleyerek bunlarla ilgili kuralları ve işleyiş özelliklerini

ortaya koyan bilim. *Ses bilgisi, şekil bilgisi, cümle bilgisi ve anlam bilgisi* gramerin başlıca bölümleridir. Tür olarak *tasviri gramer* (durgun gramer, statik gramer), *tarihi gramer* ve *karşılaştırmalı gramer* gibi türleri vardır.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz.)

dil bilgisi (T.T.): Bir dili ses, kelime yapısı, cümle kuruluşu bakımından inceleyen ve bunlarla ilgili kuralları ortaya koyan bilim. *KARŞILAŞTIRMALI, TARİHİ ve TASVİRİ DİLBİLGİSİ* gibi türleri vardır. Krş. *BİÇİM BİLİM, SES BİLGİSİ, SÖZ DİZİMİ, DİL BİLİMİ*.

(A.T. – Dilb.Ter.Söz., V.H. – Dilb.Ter. Söz.)

- **şifāt-ı kıyāsiyye [Ar.s.] (صفت قیاسیه):** Bir kaideye bağlı ve uygun olarak meydana gelen sıfatlar . (9/16)

belirtme sıfatı (T.T.): Adları işaret, soru, belirsizlik ve sayı bakımından belirten sıfat: bu yaz, şu ağaç, kaç gün, hangi çocuk, kaçar kişi, kaçınıcı defa, bir akşam, bütün gün, kimi zaman, her yıl, üç çocuk, sekiz hafta, birinci dönem, birer portakal, ikişer elma, ikili anlaşma, yedili şamdan vb.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz., A.T. – Dilb.Ter.Söz., V.H. – Dilb.Ter. Söz.)

- **şifāt-ı mübālağa [Ar.s.] (صفت مبالغه):** Abartma sıfatı . (9/18)

fiilden kalıcı sıfatlar türeten ekler (T.T.): Türkiye Türkçesinde bu tamlamaya karşılık olarak bir kelime kullanılmaz. Fakat fiilden kalıcı sıfat türeten **-GAn** ekiyle türemiş sıfatlar bu gruba sokulabilir. **-GAn** : Genellikle birden çok heceli fiillerden varlıklarını belirgin bazı özelliklerini gösteren sıfatlar türetir: *alınğan (arkadaş), çalışkan (öğrenci), çekingen (çocuk), konuşkan (kimse), savurgan (adam), sokulğan (tabiatlı), sürüngen (yaratıklar)* vb.

(Z.K. – T.T.Grm.)

- **şifāt-ı mürekkebe [Ar.s.] (صفات مرکبه):** Birleşik sıfatlar. (90/16)

birleşik sıfat (T.T.): Sıfat tamlaması şeklinde kurularak özel anlamlar kazanmış sıfat türü: *boşboğaz kadın, ağırbaşlı davranış, tezcanlı adam, birtakım işler, birçok kimse, cingöz çocuk, yeşilbaş ördek* vb.

bileşik kelime (T.T.): Bk.

(V.H. – Dilb.Ter. Söz)

- **şifat-ı müşebbehe [Ar.]** (صفت مشبهه): Lazım (*geçişsiz*) fiillerden türlü vezinlerde başlıca fail vezninde gelen ve daimî bir vasfı gösteren sıfat: [*alîm* (çok bilen) ; *şefîk* (şefkatli)... gibi]. (9/17)

fiilden kalıcı sıfatlar türeten ekler (T.T.): Türkiye Türkçesinde bu tamlamaya karşılık olarak bir kelime kullanılmaz. Fakat fiilden kalıcı sıfat türeten **-GIn / -GUn** ekiyle türemiş sıfatlar bu gruba sokulabilir. **-GIn / -GUn** : Bu da -GAn eki gibi varlıkların ve nesnelerin bazı özelliklerini gösteren sıfatlar türetir. Çok işlek bir ektir: *azgın* (*seller*), *baygın* (*bakış*), *bitkin* (*hasta*), *çapkın* (*delikanlı*), *durgun* (*deniz*), *keskin* (*sirke*), *kızgın* (*güneş*), *pişkin* (*ekmek*), *seçkin* (*insan*), *şişkin* (*mide*), *tedirgin* (*bakışlar*), *yorgun* (*vücut*) vb.

(Z.K. –T.T.Grm.)

- **şifat-ı mevşûfe [Ar.s.]** (صفت موصوفه): Belirtilen sıfat. (55/3)

belirtilen sıfat (T.T.): Bk. mevşûf.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz.)

nitelenen sıfat (T.T.): Bk. mevşûf.

(A.T. – Dilb.Ter.Söz.)

tamlanan (T.T.): Bk. mevşûf.

(V.H. – Dilb.Ter. Söz)

- **şifat-ı semâ'iyye [Ar.s.]** (صفت سماعيه): Bir kaideye bağlı olmayıp işitilmekle öğrenilen sıfatlar. (9/13)

nitelik sıfatı (T.T.): Varlıkları durum, biçim, renk vb. bakımlardan niteleyen sıfat: Burada **büyük** millet **asil** ve **mağdur** çehresiyle bakıyor, **ıslak** gözleriyle yardım istiyor zannediyorum ve bu beni evvelkinden daha **derin** ürpermelerle sarsıyor, sarsıyor vb.

niteleme sıfatı (T.T.)

(A.T. – Dilb.Ter.Söz., V.H. – Dilb.Ter. Söz)

- **şīġa [Ar.i.] (صيغه)**: Kip, fiilin çekiminden meydana gelen türlü şekillerden her biri. (9/18)

kip (T.T.): Fiil kök veya gövdesinin gösterdiği oluş ve kılışın zaman ve şahıs kavramlarına bağlı olarak ne şekilde yapıldığını veya olduğunu gösteren gramer kategorisi. Türkçede kipler *bildirme kipleri* ve *istek kipleri* olarak ikiye ayrılır.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz., A.T. – Dilb.Ter.Söz., V.H. – Dilb.Ter. Söz)

- **şīġa-i şartīyye [Ar.i.] (صيغا شرطيه)**: Şart sīġası.(geniş zamanın şartı) (*gelirse söylerim... gibi*). (35/12)

geniş zaman kipinin şartı (T.T.): Geniş bir zaman kesiminde gerçekleşen oluş ve kılışın şarta bağlı olarak anlatan birleşik kip türü. *-r, -Ar, -Ir / -Ur* geniş zaman eklerine, i- ek-fiilinin şart biçimi olan *-i-se* ekinin getirilmesi ile kurulur. 3.şah.çokluk çekimi dışında şah. Ekleri şart ekinden sonra gelir: *verir isem > verirsem, verirsen, verirse, verirsek, verirseniz, verirler ise, verirlerse* vb.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz.)

şart birleşik zamanı (T.T.): Basit zamanlı çekimli bir fiile şart kavramı veren birleşik zaman. Asıl fiil ile cevher fiilinin şart şeklinin birleşmesiyle oluşur. Ör: *bildi-y-se-m* (< *bildi+i-se-m*), *gelmiş-se-n* (< *gelmiş+i-se-n*), *soruyor-sa* (< *soruyor+i-se*), *gidece-se-k* (< *gidecek+i-se-k*), *dinlemeli-y-se-niz* (< *dinlemeli+i-se-niz*), *yapar-sa-lar / yapar -lar-sa* (< *yapar+i-se-ler*).

(A.T. – Dilb.Ter.Söz., V.H. – Dilb.Ter. Söz)

- Ş -

- **şühūdī-i şartī [Ar.] (شهودى شرطى)**: Görülen geçmiş zamanın şartı. (39)

görülen geçmiş zaman kipinin şartı (T.T.): Gerçekleştiği kesin olarak görülen veya bilinen bir oluş ve kılışı şarta bağlayan birleşik kip türü. Eki *-DI ise > -DI-y-sA / -DU-*

y-sA' dir: *yaz-dı-m-sa, yaz-dı-n-sa, yaz-dı-y-sa, yaz-dı-k-sa, yaz-dı-nız-sa, yaz-dı-lar-sa* gibi.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz.)

şart birleşik zamanı (T.T.) Bk. şīga-i şartiyye

(A.T. – Dilb.Ter.Söz., V.H. – Dilb.Ter. Söz.)

- T -

- **tā [Ar.e.] (تا):** “*kadar, deġin, dek*” mānāsına gelen edat. (94)

dek (T.T.): “*-a kadar*” Eski Türkçede *teg* şeklinde olup, *teg > tek > dek* şekillerinde inkişaf etmiştir. Çekim edatı olarak, bu manada, sadece Batı Türkçesinde görülmektedir. Bilhassa zaman ve mekan zarflarının verme hali ile kullanılıp “*-den ... -a kadar*” manasını ifade etmektedir: *bu güne dek emeklerim dursun iki gözüne* vb.

(N.H. – Tr.Dil.Edt.)

- **taşrīf [Ar.i.] (تصريف):** Bir kelimenin çekimi. (5/10)

çekim (T.T.): Fillerde kip, zaman, tarz, şahıs, sayı; isim soylu kelimelerde çokluk, iyelik ve isimlerin birbirleriyle ilişkilerini belirleyen hal kavramlarını göstermek için eklerin getirilmesi.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz., A.T. – Dilb.Ter.Söz., V.H. – Dilb.Ter. Söz.)

- **te'kīd [Ar.i.] (تأكيد):** Pekiştirme. (56/18)

pekiştirme (T.T.): Kök kelimenin belirttiği özelliği çeşitli yollarla yoğunlaştırma.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz.)

pekiştirmeli (T.T.): Kökün belirttiği anlamı güçlendirici nitelik taşıyan, yani anlamı pekiştirilmiş olan isim, sıfat ve zarflar için kullanılır. Türkçe`de pekiştirmeli biçimler, kelimenin ilk hecesinin *m, p, r, s* ünsüzlerinden biriyle kapanması sonucu meydana gelen hecenin o kelimenin başına getirilmesiyle oluşturulur. Ör: *ap+açık, çar+çabuk, ap+ansız, kap+kara, bes+belli, ter+temiz, yem+yeşil*. Pekiştirmeli kelimelerde

kavramı daha da güçlendirmek için araya giren ünlüye (+A) “pekiştirme ünlüsü” denir. Ör: *sap+a+sağlam*, *yap+a+yalnız*, *çep+e+çevre*, *güp+e+gündüz* vb.

(A.T. – Dilb.Ter.Söz., V.H. – Dilb.Ter. Söz.)

- **teşniye** [Ar.i.] (تثنيه): İkilenen, ikilik cem’ini gösteren ve kelimenin sonuna “-an” veya “-eyn” getirilerek yapılan kelime. (58/12)

ikilik (T.T.): Bazı dillerde isimlerin, zamirlerin teklik-çokluk açısından iki varlığı, iki nesneyi belirtmesi, çekimli fiillerde iki kişiyi göstermesi. İkilik şekli Arap, Yunan ve Sanskrit gibi dillerde var olan bir şekildir. Dilimizde ikilik yoktur. Yalnız Türkçeye Arapçadan girmiş olan bazı eski kelimelerde veya Osmanlıca metinlerde göze çarpar. -An ve -Ayn ekleri ile kurulur: *Ar. taraf-eyn* “iki taraf”, *ebe-v-eyn* “ana-baba”, *harem-eyn* “Mekke ve Medine”, *kamer-eyn* “ay ve güneş”, *devlet-eyn-i fahim-eteyn* “iki büyük devlet” vb.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz.)

ikil (T.T.): Bazı dillerde tekil ve çoğul dışında yer alan, isim ve zamirlerde iki varlığı, çekimli fiillerde iki kişiyi gösteren biçim. Ör: Arapça *ebeveyn* (anne ve baba), *tarafeyn* (iki taraf), *haremeyn*. Arapça, Yunanca, Sanskritçe’de ikil biçimler vardır.

(A.T. – Dilb.Ter.Söz., V.H. – Dilb.Ter. Söz.)

- V -

- **vaşf** [Ar.s.] (وصف): Sıfat. (11/1)

sıfat (T.T.): İsimleri niteleme, belirtme, gösterme gibi çeşitli yönlerden bildiren, sınırlayan kelime türü: **doğru** imla, **ağır** yük, **uzun** yol, **ince** iş, **güzel** fikir, **hünerli** kişi, **kızıl** elma, **bin bir** dert, **tek** yol, **o** zaman, **bu** durum vb.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz., A.T. – Dilb.Ter.Söz., V.H. – Dilb.Ter. Söz.)

- Y -

- **yāḥūd** [Fr.e.] (ياهود): Veyā; isterseniz. (95)

yāhut (T.T.): “*veya*” Farsçadır. Bağlama edatı olarak Türkçenin Harezmi, Çağatay, Kıpçak ve Batı Türkçesi sahalarda kullanılmıştır: *kendimden yahut kendi kendimden nefretim çirkinleştirdiği bir dünyada yalnızım* vb.

(N.H. – Tr.Dil.Edt.)

- **yā-yi nisbī [Ar.]** (يای نسبی) : Nisbet eki (*nisbet y’ si*). (89/18)

nispet eki (T.T.): Arapça ve Farsça isimlerden, bağlandığı isimle ilgili sıfatlar yapmaya yarayan ek (*i*): *ilmi, tarihi, siyasi, ruhi, içtimai, idari, milli, mülki* vb.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz., A.T. – Dilb.Ter.Söz.)

- Z -

- **zamīr [Ar.zm.]** (ضمير) : İsmi yerini tutan kelime. (46/5)

zamir (T.T.): İsimlerin yerini tutan isim soylu kelime türü. Şahıs gösteren *ben, sen, o, biz, siz, onlar, kendi* şahıs zamirleri; *bu, şu, o, bunlar, şunlar, onlar* işaret zamirleri; *biri, birisi, başkası, herkes, kimse* vb. belirsizlik zamirleri; *hangisi, kim, ne, neyi, neden* vb. soru zamirleri gibi türleri vardır.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz., A.T. – Dilb.Ter.Söz.)

adıl (T.T.)

(V.H. – Dilb.Ter. Söz.)

- **zamīr-i fi’lī [Ar.]** (ضمير فعلي) : Kişi eki. (23/18)

şahıs eki (T.T.): Fiil çekiminde şahıs belirten ek. Türkçede dört grup şahıs eki vardır:

I. Grup şahıs ekleri:

1.şahıs teklik **-m** (*bildi-m, bilse-m*); 1.şahıs çokluk **-°k** (*bildi-k, bilse-k*)

2.şahıs teklik **-n** (*bildi-n, bilse-n*); 2.şahıs çokluk **-InIz / -UnUz** (*bildi-niz, bilse-niz*)

3.şahıs teklik **-** (*bildi, bilse*); 3.şahıs çokluk **-IAr** (*bildi-ler, bilse-ler*)

II. Grup şahıs ekleri:

1.şahıs teklik **-Im / -Um** (*bilmiş-im, biliyor-um, bilir-im, bilecek-im, bilmeli-(y)im*)

2.şahıs teklik **-sIn / -sUn** (*bilmiş-sin, biliyor-sun, bilir-sin, bilecek-sin, bilmeli-sin*)

3.şahıs teklik - (*bilmiş, biliyor, bilir, bilecek, bilmeli*)

1.şahıs çokluk **-Iz / -Uz** (*bilmiş-iz, biliyor-uz, bilir-iz, bilecek-iz, bilmeli-(y)iz*)

2.şahıs çokluk **-sInIz / -sUnUz** (*bilmiş-siniz, biliyor-sunuz, bilir-siniz, bilecek-siniz, bilmeli-siniz*)

3.şahıs çokluk **-IAr** (*bilmişler, biliyorlar, bilirler, bilecekler, bilmeliler*)

III. Grup şahıs ekleri:

1.şahıs teklik - (**yok**), 1.şahıs çokluk - (**yok**)

2.şahıs teklik **eksiz** (*bil*); 2.şahıs çokluk **-In / -Un** (*bil-in*)

3.şahıs teklik **-sIn / -sUn** (*bil-sin*); 3.şahıs çokluk **-sInIAr / -sUnIAr** (*bil-sinler*)

IV. Grup şahıs ekleri:

1.şahıs teklik - **AyIm** (*bil-eyim*), 1.şahıs çokluk **-Allm** (*bil-elim*)

2.şahıs teklik **-sIn / -sUn** (*bile-sin*); 2.şahıs çokluk **-sInIz** (*bile-siniz*)

3.şahıs teklik **-A** (*bil-e*); 3.şahıs çokluk **-AIAr** (*bil-eler*)

(Z.K. – Gr.Ter.Söz., A.T. – Dilb.Ter.Söz.)

kişi eki (T.T.)

(V.H. – Dilb.Ter. Söz.)

- **zamīr-i ġā'ib** [Ar.zm.] (ضمير غائب): Üçüncü şahıs zamiri. (46/15)

üçüncü şahıs zamiri (T.T.): Bk. ġā'ib

(Z.K. – Gr.Ter.Söz., A.T. – Dilb.Ter.Söz., V.H. – Dilb.Ter. Söz.)

- **zamīr-i izāfi** [Ar.] (ضمير اضافي): Muzafların (*belirtilen*) sonuna gelen: “-im, -in, -i, imiz, -iniz, -leri” gibi. (46/20)

iyelik eki (T.T.): İsim soylu kelimeleri şahıs kavramına bağlayan ek. Bugünkü Türkçe`de kullanılan iyelik ekleri şunlardır: **-(I)m** (*ev-im, baba-m*), **-(I)n** (*kol-un, ütü-n*), **-I / -sI** (*at-ı, koku-su*), **-(I)mIz** (*el-imiz, ara-mız*), **-(I)nIz** (*söz-ünüz, ata-nız*), **-lArI** (*komşu-ları, ev-leri*).

(Z.K. – Gr.Ter.Söz, A.T. – Dilb.Ter.Söz, V.H. – Dilb.Ter. Söz)

- **zamir-i muhāṭab [Ar.zm.]** (ضمير مخاطب): İkinci şahıs zamiri. (46/13)

ikinci şahıs zamiri (T.T.): Bk. muhāṭab.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz, A.T. – Dilb.Ter.Söz, V.H. – Dilb.Ter. Söz)

- **zamir-i mütekellim [Ar.zm.]** (ضمير متكلم): Birinci şahıs zamiri. (46/11)

birinci şahıs zamiri (T.T.): Bk. mütekellim.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz, A.T. – Dilb.Ter.Söz, V.H. – Dilb.Ter. Söz)

- **zamir-i nisbī [Ar.zm.]** (ضمير نسبي): İsimlerin sonuna gelen: **-i**, **-sin**, **-iz**, **-siniz** zamirleri. (23/18)

iyelik eki (T.T.): Bk. zamir-i izāfi.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz, A.T. – Dilb.Ter.Söz, V.H. – Dilb.Ter. Söz)

- **zamir-i şahşī [Ar.zm.]** (ضمير شخصي): Şahıs, kişi gösteren zamirler: “*ben, sen, o, biz, siz, onlar*” gibi. (46/9)

şahıs zamiri (T.T.): Dilbilgisinde şahıs isimlerinin yerini tutan kelime. Türkçede şahıs zamirleri teklik şahıslar için **ben, sen, o**; çokluk şahıslar için **biz, siz, onlar** kelimeleridir.

(Z.K. – Gr.Ter.Söz, A.T. – Dilb.Ter.Söz, V.H. – Dilb.Ter. Söz)

- **zarf [Ar.zrf.]** (ظرف): Bir fiilin, bir sıfatın veya başka bir zarfın manasına “*yer, zaman, nicelik, nitelik*” gibi bakımlardan başkalık katan kelime, *belirteç. (53/9)

zarf (T.T.): Fiillerin, sıfatların, sıfat-fiillerin ve görev bakımından zarf niteliğindeki kelimelerin anlamlarını *zaman, ölçü, niteleme, yer,yön* gibi çeşitli bakımlardan etkileyerek daha belirgin duruma getiren veya sınırlayan kelime türü: **dün, bugün,**

yarın, sonra, Şimdi vb. (zaman bakımından); ileri, geri, beri, alt (yer-yön bakımından); az, çok, biraz, kısmen, daha, pek vb. (ölçü bakımından); tatlı sert, açık mavi, koyu yeşil, uzun uzun konuştuğu konu, sımsıkı kapatmak, iyi anlamak vb. (niteleme, tarz bakımından).

(Z.K. – Gr.Ter.Söz., A.T. – Dilb.Ter.Söz.)

belirteç (T.T.)

(V.H. – Dilb.Ter. Söz.)

SONUÇ

Yapmış olduğumuz çalışma sonucunda Selim Sabit'in ortaokullar için yazmış olduğu "Sarf-1 Osmanî" adlı dil bilgisi kitabının aynı dönemde yazılmış diğer dil bilgisi kitaplarına göre daha sade bir dille yazılmış olduğunu tespit ettik. Eser Arapça örnek alınarak oluşturulduğu için Türkçenin kuralları ve kelimeleri de Arapçanın kurallarına ve Arapçanın yazılışına uydurularak verilmiştir.

Osmanlı Türkçesinin gramerini basit bir şekilde anlatan bu eserin çeviriyazısı yapılmış ve metinde geçen dil bilgisi terimleri derlenmiştir. Bu terimlerin günümüzde hangi kelimelerle ifade edildiği verilir terimlerin günümüz gramercileri tarafından nasıl açıklandığı belirtilmiştir. Kullanılan terimlerin tamamı Arapçadır. Fakat Farsça edatlar, tamlama şeklinde olan Farsça terimler de bulunmaktadır.

Sonuç olarak da "Sarf-1 Osmanî" adlı dil bilgisi kitabı aracılığıyla o dönemde kullanılan dil bilgisi terimleri tespit edilmiş ve bu terimlerin çoğunun artık günümüzde kullanılmadığını ya da onlara karşılık olarak dilimize Batı tarzı gramerciliğinden girmiş olan kelimelerin kullanılmış olduğunu gördük. Örneğin, Arapça kelimerde kullanılan dişilik-erkeklik ifade eden terimler Türkiye Türkçesinde hiç kullanılmazken Arapçada *mef'ûl-i 'anh* terimiyle ifade edilen ve "-dAn hali" olarak tanımlanan kelime Türkiye Türkçesinde "*ayrılma hali, çıkma hali, uzaklaşma hali, ablatif hali*" gibi terimlerle ifade edilmektedir. Buna karşılık bazı terimler ise halen günümüzde kullanılmaktadır. Örneğin, *isim, fiil, sıfat, edat* gibi terimler aynen kullanılırken "*ism-i zaman, ism-i işaret*" gibi tamlamalar günümüzde "*zaman ismi, işaret ismi*" gibi kelimelerle karşılanır. Bu gibi terimlerde fazla bir değişikliğin olmadığını saptadık. Ayrıca "*elbette, lakin, haşa*" gibi Arapça ve "*eğer, ey, belki, çünkü, gerçi, hem, hiç*" gibi Farsça edatlar Türkiye Türkçesinde, birkaç ses değişikliği dışında hiçbir değişikliğe uğramadan kullanılmaktadır. Bunun yanında bazı terimlerin günümüz gramercileri tarafından da farklı şekilde karşılandığını tesbit ettik. Örneğin eserde "*ism-i fa'îl, işi yapan*" anlamına gelen kelime Z.Korkmaz tarafından "*faaliyet ismi, fiiller üzerine -An sıfat-fiil ekinin getirilmesiyle kurulan ve geniş zaman kavramı taşıyan; sıfat olarak kullanıldığı gibi "bir işi yapan" anlamıyla isim olarak da kullanılan türetme*", A.Topaloğlu ise "*geniş zaman isim-fiili*" geniş zaman kavramı

içeren, sıfat ve isim gibi kullanılan isim-fiil. Bugünkü Türkçe 'de geniş zaman isim-fiili -Ar ve -(I)r ekleriyle,olumsuzu ise -mAz ekiyle yapılır, V.Hatipoğlu ise "durum ortacı, geniş zaman ortacı" şeklinde tanımlanmıştır. Ayrıca "ism-i mensup" nisbet yesi olarak kullanılan tamlama Z.Korkmaz ve A.Topaloğlu tarafından "nispet eki" olarak kitaplarında ele alınmışken V.Hatipoğlu bu kelimeye kitabında yer vermemiştir.

Eserde "*fi'l-i fer'i*" olarak kullanılan ve "*ortaç*" anlamına gelen tamlama ise o dönemde bütün kaynaklarda "*fer'-i fi'l*" olarak geçmektedir. Fakat Selim Sabit diğer gramercilerden farklı olarak bu tamlamayı *fi'l-i fer'i* olarak kullanmıştır.

Bütün bu özellikler gösteriyor ki İslamiyetin etkisiyle Arap ve Fars dilleriyle tanışan Türkçemizin bu dillerin imla ve dil bilgisi kurallarını günümüzde kullanmadığını, bazı dil bilgisi terimlerinin ise artık dilimize yerleşmiş olduğunu gördük. Bunun sonucunda dilimizde karşılığı bulunmayan terimleri Arapça ve Farsça kelimelerle ifade ederek terimler açısından dilimizin zenginleştiğini söyleyebiliriz.

KAYNAKLAR

- AKSAN, Doğan (1976), *Sözcük Türleri*, TDK, Ankara.
- BANGUOĞLU, Tahsin (1986), *Türkçenin Grameri*, TDK , Ankara.
- BERGAMALI Kadri (2002), *Müyessiretü 'l-Ulüm*, Hazırlayan : Esra Karabacak,
TDK, Ankara.
- DEVELİ, Hayati (2004), *Osmanlı Türkçesi Grameri 1-2*, 6. Basım, Genel Dağıtım
Kitabevi, İstanbul.
- DEVELLİOĞLU, Ferit (1995), *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, 12. Baskı,
Aydın Kitabevi, Ankara.
- ERGİN, Muharrem (2000), *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak Basım/Yayım/Tanıtım,
İstanbul.
- , (1997), *Osmanlıca Dersleri*, 19. Baskı, Boğaziçi Yayınları,
İstanbul.
- GÜLENSOY, Tuncer (1995), *Türkçe El Kitabı*, Geliştirilmiş 2. Baskı, Kayseri.
- GÜRSOY-NASKALİ, Emine (1997), *Türk Dünyası Gramer Terimleri Kılavuzu*,
TDK Yayınları, Ankara.
- HACIEMİNOĞLU, Necmettin (1992), *Türk Dilinde Edatlar*, Milli Eğitim Basım
Evi, İstanbul.
- HATİPOĞLU, Vecihe (1978), *Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü*, TDK, Ankara.
- KARAHAN, Leyla (1991), *Türkçe'de Söz Dizimi (Cümle Tahlilleri)*, Ankara.
-(1994), "Türkçe'de Birleşik Cümle Problemi", *Türk Dili*,
Sayı:505

- KORKMAZ, Zeynep (1992), *Grammer Terimleri Sözlüğü*, TDK, Ankara.
-(1968), *Türkiye Türkçesi'nin ki Bağlama ve Şüphe Edatları Arasındaki Yapı ve Görev Ayrılığı*, Necati Lugat Armağanı, Ankara.
-(1966), "Grammer Kurallarımızla İlgili Bazı Sorunlar", *Türk Dili* Temmuz, Sayı:535.
- KURT, Yılmaz (1997), *Osmanlıca Dersleri 1-2*, 4. Baskı, Akçağ Yayınları, Ankara.
- MEHMEDOĞLU, Alaeddin, A.Buran, H.Alaeddin Kızı (1994), *Karşılaştırmalı Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü*, Çağlayan A.Ş., İzmir.
-(2001), *Türk Dilinde Bağımlı Birleşik Cümle Söz Dizimi*, Aşiyen Yayınları, Adapazarı.
-(2006), *Türkiye Türkçesinde Cümle Ögelerine Yeni Bir Bakış*, Değişim Yayınları, Sakarya.
-(2001), "Türkiye Türkçesinde Bazı Grammer Terim ve Anlayışlar Üzerine", Sakarya Üniversitesi Fen-Edebiyat Dergisi, Sayı:1-2,
- RAMİZ PAŞA, Abdullah (1999), *Emsile-i Türkiye*, Hazırlayan : Emir İçhem İdben, TDK, Ankara.
- ŞAHİNOĞLU, Nazif (1997), *Farsça Grameri, Sarf ve Nahiv*, İstanbul.
- TİMURTAŞ, Faruk K. (1993), *Osmanlı Türkçesine Giriş*, 11.Baskı, İstanbul.
- , (1987), *Osmanlı Türkçesi Grameri*, İstanbul.
- TOPALOĞLU, Ahmet (1989),*Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü*, Ötüken Neşriyat A.Ş. , İstanbul.

TÜRK DİL KURUMU (1941), “Gramer Terimleri”, *Türk Dili Seri Belleten* II/11-12, s.129-156.

..... , (2005), *Yazım Kılavuzu*, Ankara.

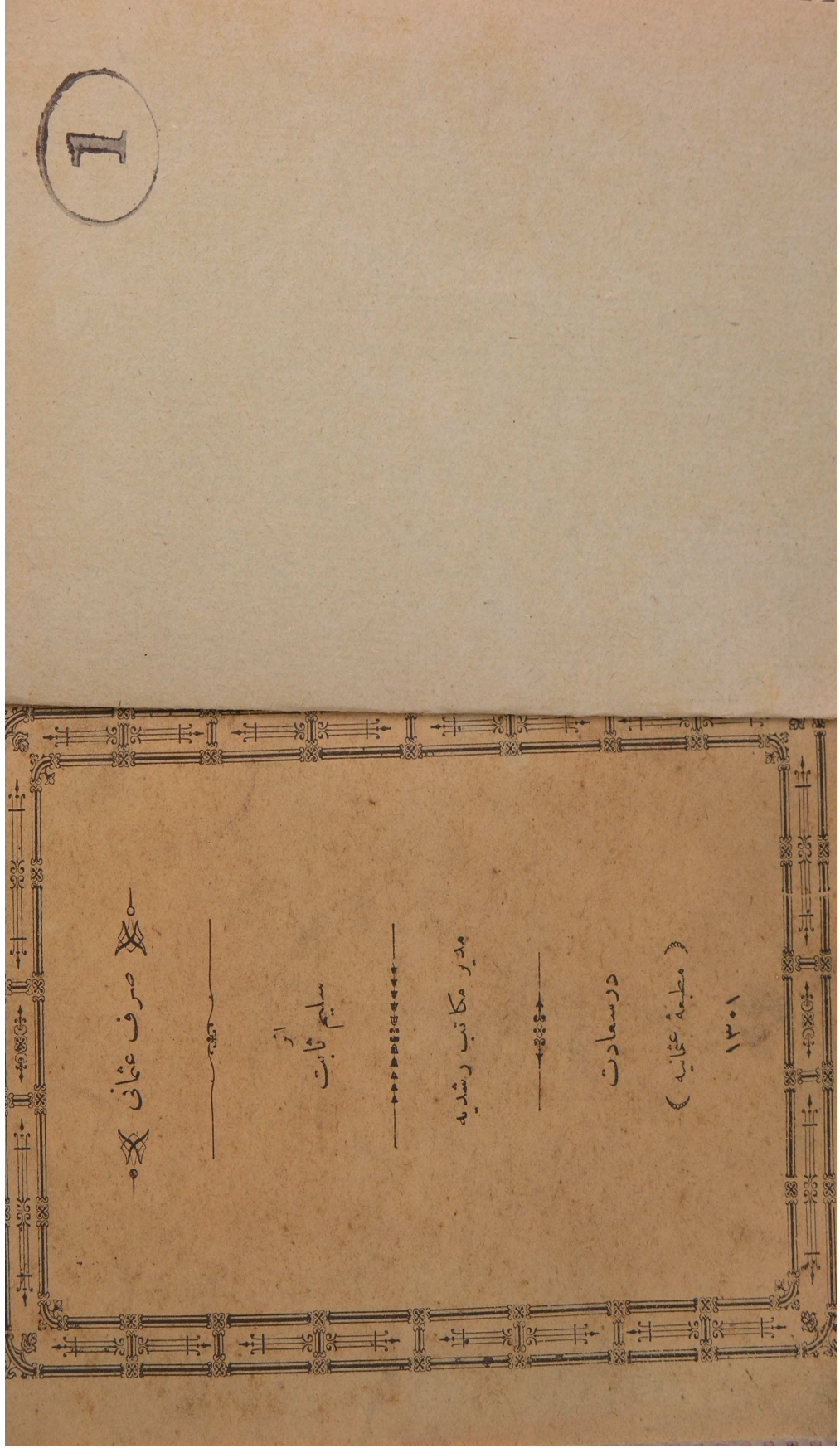
..... , (2005), *Türkçe Sözlük*, 2 C. , Ankara.

..... , (1972), *Tarama Sözlüğü*, 8 C. , Ankara.

..... , (1963), *Derleme Sözlüğü*, 12 C. , Ankara.

EKLER

EK 1: SARF-I OSMANİ METİN FOTOKOPİSİ

201217
494.35-5

صرف عثمانی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

علم صرف کله لک اشفاق واحوالندن بخت ایدر بر فندر
 (کله) حرف لک جمع و ترتیندن تشکل ایدوب بر معنایه
 دلالت ایدن لفظه دیرلر
 (حرف) دخی بر حرکت مخصوصه ایله آخردن چیقان
 صدایه دینلور که لسان عثمانیه اوتوز اوچدر
 (ا ب پ ت ث ج ح خ د ذ ر ز س
 ش ص ض ط ظ ع ق ک گ ل م
 ن و ه ی)
 بونلره حروف هجا تعبیر اولنور که املا جهتیه متصل
 و منفصل قسملرینه منقسمدر
 (حروف متصله) یازیده بر برینه ربط اولنان حرف لدر که

(۳)

یکری آلتیر (ب پ ت ث ج ح خ س ش
 ص ض ط ظ غ ق ک گ ل م ن ه ی)
 (حروف منفصله) املاده یالکز ماقبلرینه بیتشوب
 مابعدلرینه ربط اولنمیان حرف لدر که بونلره یدیر
 (ا د ذ ر ز و) حرف لره عارض اولان صدالری
 یلدر بر مک ایچون هر لسانده بر طاق علامت مخصوصه
 وضع اولمشدر که آنلره دخی حرکت دینلور لسان
 عثمانیه ایکی نوع حرکت موجود و مستعمل اولوب برینه
 حرکت رسمیه دیکرینه حرکت حرفیه دیرلر
 (حرکت رسمیه) یالکز لسان مذکورده مخصوص
 اولوب عربی و فارسی لسانلرنده دخی قوللانیلان شـ و
 (- - -) اوج درلو رسم و علامتلردر که
 ترکیجه (اوستون اسره اوره) عربجه (فتحه کسره
 ضمه) دینلور
 (حرکت حرفیه) یالکز لسان عثمانیه مخصوص
 اولدرق حرکت مقامنده قوللانیلان شـ و (ا ه ی و)
 درت حرف لدر که آنلره حروف املا دخی دینلوب
 (اه) فتحه (ی) کسره (و) ضمه مقامنده قوللانیلور
 فقط (اه) املا دایما کله ننگ آخرنده واقع اولوب
 اولنده و اورطه سننده بولنه من

بر بردن فرق و تمیز اوزنق اوزره بعض اشارتلا اختراع
و استعمالی لازم کلور که بوشارتلا (الفبای عثمانی)
رساله مزده کوسترلشدر

بوندن صکره معلوم اوله که لسان عثمانی فی الاصل (چغنتای
و عربی و فارسی) لسانلر نیک الفاظ و شیوه سندن مرکب
برلسان اولدیغی جهته الفاظ مذکور نیک احوالی آری
آری برر باده بیان اولنه چغندن اشبو رساله دخی اوزج
باب اوزرینه ترتیب اولنوب (باب اول) کلمات ترکیه
(باب ثانی) کلمات عربیه (باب ثالث) کلمات فارسیه نیک
تصریف واملاری بیاننده اوله چقدر

✽ باب اول کلمات ترکیه بیاننده در ✽
معلوم اوله که کلامک ترکیب ابتدئی کله لر بش نوعدر
(اسم . صفت . فعل . کنایه . ادوات) اولوب بونلردن هر
بررلری برر فصلده ذکر و بیان اولنه چغندن باب اول
بش فصلی شامل اولور

✽ فصل اول اسمای ترکیه بیاننده در ✽
(اسم) زماندن مجرد اوله رق خار جده و یازهنده موجود
اولان بر شیشه دلالت ایدن کله در که ایکی قسم اولوب
برینه (اسم جنس) دیکرینه (علم) دینلور

(تنبیه)

حرک حرکه رسمیه و حرک حرکه حرفیه دن هر بررلری
خفیف و ثقیل اوله رق ایکیشر نوع اولدقلرندن بو مقامده
هر برینه برر مثال کتوریلره رک تفصیلی مناسب کورلدی
مثلا فتحه خفیفه (بن و بنده) لفظلر نده بولسان حرکله
و فتحه ثقیله (قیا و قره) لفظلر نیک حرکله ری کی

کذلاک کسره خفیفه (دل و دیش) لفظلر نده بولسان
حرکله و کسره ثقیله (فرق و قیل) لفظلر نیک حرکله ری
کی فقط ضمه خفیفه ایله ثقیله دن هر بری (مبسوطه)
و (مقبوضه) اوله رق تکرار ایکیشر قسمه منقسمدر

(ضمه خفیفه مبسوطه) دوداقلری بر مقدار آچه رق
(خفیفه مقبوضه) دوداقلری بر از قیایه رق خفیفه
تلفظ اولنورلر (یوز و کوز) لفظلر نیک ضمه لری کی
(ضمه ثقیله مبسوطه) کذلاک دوداقلری بر از آچه رق
و (ثقیله مقبوضه) دوداقلری بر مقدار قیایه رق
فالجه تلفظ اولنورلر (قویج و قوزی) لفظلر نیک
ضمه لری کی

ایمدی ضمه مقامده قوللانسان اشبو (واوک) درت
درلو صداسی بولدیغی کی عربی و فارسی و صاغز
(کافلر) دخی شکلجه یکدیگره بکزه دیکی جهته بونلر

(تبيه)

الفاظ تركيه ده تاثيرت و تذكير معتبر اولديغندن مؤثر
 ايجون بر علامت مخصوصه وضع اولغوب فقط بعض
 كره بر شينك مذكر اولديغنى اشمار ايجون (اركلن)
 و مؤنث اولديغنى افاده ايجون (ديشى) لفظلى اسملك
 اولنه كتور بلهرك اول شينك جنسى بيان اولنور (اركلن)
 ارسلان (ديشى) ارسلان كى
 (فائده)

اسملى آخريته لاحق اولان اداتلر اعتباريله دىخى باشلوجه
 درت نوعدر
 (اسم مكان . اسم تصغير . اسم منسوب . اسم وصفى)
 (اسم مكان) بر شينك محل و مكانى كوسترن لفظلر كه
 اسملك آخريته خفيفلر ده لامك كسيريله (لك)
 و ثقيلر ده (لىق) اداتلر نيك علاوسيله حاصل اولورلر
 (چچكلك لىق نلىق) كى بونلر ك بعضلر دىخى اسم منسوب
 مقاهنده قوللا نيلاور (يازلى قيشلىق) كى
 (اسم تصغير) بر شينك چوكلا كى افاده اين لفظلر كه
 اسملك آخريته خفيفلر ده چچك كسيريله (چك)
 و ثقيلر ده (جق) اداتلر نيك علاوسيله ياپيلور
 (اوجك باليچق) كى بعض كره ادات تصغير بر دن

(اسم جنس) بر شينك هر فردينه اطلاق صحیح اولان
 لفظلر (ارسلان و افاج) لفظلى كى كه ارسلان
 جنسلك هر فردينه ارسلان و افاج جنسلك هر فردينه
 افاج ديبيله ييلور
 (علم) يالكر بر شى معينى افاده اين لفظلر (بروسه
 و طونه) لفظلى كى كه بروسه ديئلان شهر معلومدن
 باشقه شهر لره بروسه و طونه ديئلان نهر مشهور دن ماعدا
 نهر لره طونه ديبيله من

اسملى بيان و افاده ابتدئى شى بر و يالكر ايسه آنزه
 (مفرد) ديرلر (آت و اوت) كى و الكر برونلر
 دكل ايسه (جمع) ديئلور كه مفردلر آخريته لامك
 قحيله (لر) اداتك علاوسيله ياپيلور (آت و اوتلر)
 كى فقط عددره مقارن اولان اسملر هر نقدر بر دن
 زياده شينى بيان و افاده ايدرلر ايسه ده (لر) ادات
 چچنى آلمه رق عادتاً مفردلر كى استسمال اولنورلر
 بوصورته يكرمى بش ضرورش ديئلوب يكرمى بش غروشلر
 دنله من

كذلك (علملر) دىخى دائماً مفرد اوله رق قوللا نيلوب
 جمعله مذكرندن (بروسه ل و طونه ل) ديئلك صحیح
 دكلر

اگر مضموم ایسه (لو) و مفتوح و مکسور اولدیجی حاده
(لی) اداتی کتور یابور
(اسم وصفی)

بر ذاتک برایش و کار ایله دوام اوزره اشتهغالی بیان
و افاده این لفظ در که اسم لک آخر ینه جیمک کسریله بر
(جی) اداتی کتور یابور (تمکیمی صوحی) کبی

فصل ثانی صفات ترکیه بیاننده در

(صفت) اسم لک اولنده علاوه اولنوب حال و کیفیت
بیان این لفظ در (ابو خوی کوزل عادت) کبی که
(ابو و کوزل) لفظلر ینه صفت (خوی و عادت) لفظلر ینه

دخی موصوف تعبیر اولنور
لسان خماینده صفتلر ایکی نوع اولوب بر ینه صفت
سماعیه دیگر ینه صفت قیاسیه دیرلر (صفت سماعیه)
ایشتمک ایله بله نیلان صفتلر در که الوان و عیوب و حسن
و قبحه دلالت ایدرلر (کوزل و چیرکین و صاری و تپل)
لفظلری کبی (صفت قیاسیه) بر قائمده ایله یاییلان
صفتلر در که بونلر ده (اسم فاعل) اسم مفعول . صفت
مشبهه . صفت مبالغه (صیغهلری اولوب افضال فرعیه
صره سنده ذکر و بیان اولنه جقدر

صکره ما قبلی مفتوح برده (زای) ساکسه
کتور یابور (اوچکز یا یچمز) دینلور بو صورتده
(جق) اداتک قافی حرصکه لندیکندن (غینه)
و (جک) اداتک کافی کاف فارسی به تبدیل اولنق
اصول املا دندر

(تنبیه)

اسم تصغیر یاییله جق کلرک آخرنده (ق) و یاخود
(ک) بولندیجی صورتده تخفیف ایچون بعض صکره
بو حرفلر حذف اولنوب ماقبلاری مفتوح ایسه فتحه بی بیان
ایچون ثقیلدرده بر (الف) و خفیفلرده بر (ههای)
رسمیه کتور یابور (عوشاجق دوشه جک) کبی مکسور
و یاخود مضموم اولدیجی حالده کذلاک کسره بی بیان
ایچون بر (ی) و ضمه مقامنده بر (واو) املا یازیلور
(یوجک چوچیق) کبی فقط شو ایکی صورتده ادات
تصغیر فتحله او قونور
(اسم مضموم)

بر شینک دیر صکر بر شینه نسبت و مناسبتی افاده این
لفظلر که اسم لک آخرنه (لو) و یاخود (لی) اداتلر شینک
علاوه سیه یاییله (کوزلو قوتلی) کبی هجای اخیر

کنند و رتبه و صفت معنای بوندیندن صفتل صرسته
ذکر و بیان اولفق مناسب کوردی اسمای مذکور
(اصلیه . رتبه . کسریه . توزیعیه) قسمتی منقسم اوله رق
درت نوعدر
(اعداد اصلیه)

ذات عددلک اسمایدر که فن حسابده بدن بیکه قدر
اوج مرتبه اعتبار اولنوب بواج مرتبه (عقداول)
دیرلر بکدن ملیونه قدرینه اوج مرتبه اعتبار اولنوب
(عقدثانی) کذلک ملیوندن ملیاره قدر اوج مرتبه اعتبار
اولنوبرق (عقدثالث) دینلوب بومذوال اوزره الی غیر
نهایه تعداد اولنور
فن مذکورده اول مرتبهده (آحاد عشرات مات)
دیرلر که جمله عددلر بونلرک بربرله ترکیبندن حاصل
اولنورلر
(اعداد رتبه)

برشینگ درجه و مرتبهستی اشعار ایدن صایبل درکه
اعداد اصلیه ننگ آخرینه نونگ سکونیه بر (نجی)
اداتی کتورله درک حاصل اولورلر (برنجی ایکنجی)
کی فقط آخرلنده (ی) بولسان عددلرده اول یانک

(تنبیه)

بر کله ننگ صفت اولوب اولدیغی قولایجه اکلشلق
اوزره اول کله دن صکره (کسسه ونسینه) لفظلرندن
بری وضع اولدوقده اگر معنا صحیح اولور ایسه صفت
واکر معنا صحیح اولمز ایسه اول کله ننگ صفت اولدیغی
معلوم اولور (بونک کسسه و کوزل نسنه) کی
صفت سماعیه لک اولنه مبالغه ایچون برطاق مهملات
وضع اولنوب (صایب صاری بوس تون یم یشیل)
دینلور که بومثالو مهملات انجق صفتلر لاجق اولوب
سائر کلهلره علاوه قلنه مدینغندن صفتلر بوسورتله دخی
الفاظ سائرده دن تقریق اولنور

(فائده)

صفتلرک آخرینه بعض کره خفیفلرده لامک ککسریله
(لک) و تقیالرده (لقی) اداتلری لاجق اولوب
مصداقیت معناسنی افاده ایدر (بیاضلق کوزلک)
کی و بعضاً دخی جیمک قحیحله (جده) اداتی لاجق
اولوب تصغیر معناسنی افاده ایدر (بویکجه کوزلجه) کی
(اسمای اعداد)

(اسم عدد) صایبلری افاده ایدن برطاق لفظلردر که

اولدوقده نسبت معناسنی افاده ایدر (بشلك آلتیاق) كبی
ادوات مذكوره اعداد رتبه نك آخریته داخل اولدوقده
مصدریت معناسنی افاده ایدر (برنجیلك بشیچلك) كبی

❖ فصل ثالث افعال تركیه بیاندهدر ❖

(فعل) خار جده و یاذهنده برایشه دلالت ایدن كیلدردر كه
(اصلی . وزمانی . وفرعی) قسملرینه منقسم اوله ررق اوج
نوعدر

(فعل اصلی)

كندوسنده ذات وزمان ملاحظه اولغهرق برایشه دلالت
ایدن لفظلردردر كه دیگر فعللرك اصل و مأخذی اولدقلردن
بونلره (مصدر) دینلور لسان خنثانیده مصدرلر دخی
(فعلی . اسمی . وصفی) قسملرینه منقسم اوله ررق اوج نوعدر

(مصدر فعلی)

ماده اصلیه سی فعل اولان كله در كه آخری میك فتحیه
خفیلر ده (مك) و تقیلر ده (مق) اداتلر یله نهسا یئدور
(یازمق و چیز مك) كبی

(مصدر اسمی)

ماده اصلیه سی اسم اولان كله در كه آخری لامك

حذفی و (ت) بولنسان یرلده تانك داله تبدیلی اصولی
املاندندر (دردنجیمی ویدنجیمی) كبی
(اعداد كسریه)

واحد فرض اولنسان بر مقدارك بعضی اجزاسنی اشیار ایدن
صایبلردر كه اعداد اصلیه نك آخری نینه بر (ده) اداتی
كتورلدكدن مقدار مفروض حاصل اولوب اجزای
مذكور دخی ینه اصلیه نك یرله افاده اولنور (اوچده بر
واونده درت و یوزده قرق) كبی

(اعداد توزیعیه)

بر مقدارك مساوات اوزره بلوغش اولان قسملرینی
اشعار ایدن صایبلردر كه آخری (ی) اولیسان اعداد
اصلیه ده ماقبلی مفتوح بر (رای) ساكنه زیاده و (ی)
بولنسان یرلده شینك فتحیه بر (شر) اداتی علاوه
قلندهرق حاصل اولورلر فقط آخری (ت) اولان
عددلر ده اول تانك داله تبدیلی اصول املاندندر (دردر
بشر ویدیشر) كبی

(فائده)

اصداد اصلیه ایله توزیعیه نك آخری نینه خفیلر ده لامك
كسریله (لك) و تقیلر ده (لاق) اداتلر یله لاحق

لفظاری حذف اولنوب یرلینه ماقبلی مکسور بر (شین)
 ویاخود بر (میم) ویا بر (جیم) ساکنه ویاخود
 بر (تی) اداتی کتورله رک برطاق صیغله تشکل ایدر که
 بونلرده (حاصل مصدر واسم مصدر) تهیر اولنور
 (چام صائش سونج وکرتی) کی فقط (میم و جیم
 وتی) اداتلریله اولان اسم مصدرلر مطرد اوله رق هر
 ماده دن یایله میوب یالکز بعض مصدر فعللردن کلورلر

(املا)

مصدر یایله جق ماده اصلیه نك آخری یامتحرك
 ویاخود ساکن اولور متحرك اولدیغی صورتده اکر
 مضموم ایسه ضمه یی بیان ایچون ادات مصدردن اول
 بر (واو) املا یازیلور (اوقومق وایرولمك) کی
 واکر مکسور ایسه کسره یی بیان ایچون بر (یای) املا
 تحریر اولنور (بوریمك وفاریقی) کی مفتوح اولدیغی
 حالده اکر حرکه ثقیله دن ایسه فتحه یی بیان ایچون
 بر (الف) املا یازیلور (آرامق و طرامق کی) واکر
 حرکه خفیفه دن ایسه فتحه یی بیان ایچون بر (های)
 رسمیه کتوریلور (استه مک و او ده مک) کی فقط
 بو (های) رسمیه اکثری ترک اولنور (استمك بکلمك) کی

ومیمك فتحه لریله (لك) ویاخود (لق) ایله ككاور
 (دیشلك وطاشلق) کی
 (مصدر وصفی)

ماده اصلیه سی صفت اولان کله در که آخری لامك فتحی
 وشین ونونك سکونیه خفیفلرده (لشك) ویاخود (لنك)
 وثقللر ده (لشق) ویاخود (لنق) اداتلریله نهایتلور
 (ایوشمك ایونمك وفناشلق فنانشق) کی بعض کره
 صفتلرک آخرلرینه مصدر اسمی واسملاک آخریته مصدر
 وصفی اداتلرینك علاوه سه یله دخی مصدر یایلور
 (کرینك واولنك) کی
 (نبنیه)

بعض کره مصدرلرک آخرینه خفیفلرده لامك کسره یله
 (لك) وثقللر ده (لق) اداتلری لاحق اولور که بونلره
 مصدر تآکیددی دینلور (یازمقلق چیرمكلک طاشلق)
 کی و بعض کره دخی ادات مصدرلرک کاف و قافلری
 حذف اولنور قی یرلینه بر (های) رسمیه کتوریلور
 بونلره دخی (مصدر تخفیفی) دیرلر ككه اکثری
 اسم مفعول معناسنه در (یازمه وایشله وایوشمه)
 صکتی وبعضا دخی مصدرلر دن (مك ومق)

(فائده)

فعل متعدیل دائما بر مفعول به آلوب بعض کره مفعول به
 آلدقدن صکره (کیه ونیه) کلدریله دخی سؤال صحیح
 اولور که بونلرک جوابلرنده واقع اولان لفظلره دخی
 مفعول ایله دیرلر مثلا (ویرمک) نه بی کتابی کیه
 خواجیه به (کتابی خواجیه به ویرمک) عباره سنده کتابی
 مفعول به خواجیه مفعول ایله اولوب (ویرمک) فعلی
 هم مفعول به و همده مفعول ایله آلمشدر

ایدی بر فعل یالکز مفعول به آلوب ایسه متعدی ناقص
 هم مفعول به و همده مفعول ایله آلوب ایسه اکا متعدی
 کامل دیلور فقط فعل لازملر اصلا مفعول به آله میوب
 بعض کره مفعول ایله آلوب (مکتبه کیتک در سه
 جاشتی) کبی کذلک بر فعلدن صکره (کیده وزه ده)
 کلدلرندن بریله اولان سؤاله جواب واقع اولان لفظلره
 مفعول فیله و (کیدن) (زه دن) کلدلرنه جواب
 اولانلره مفعول عنده دیلور که اقتضایینه کوره بو مفعوللری
 هر فعل آله بیلور

(افعال متعدیه)

معلوم اوله که فعل متعدیلر (سماعی و قیاسی) قسهلریه
 منقسم اوله رقی ایکی نوعدر

ماده اصلیه نك آخری مخبرك اولان مصدر فعلیلر
 ایله مصدر اسمیلرک حاصل مصدرلرنده دخی شیدن اول
 بر (یای) مکسوره کتورلک اصول املا دندر (آرایش
 استیش) کبی
 بونلن صکره معلوم اوله که مصدر و مصدرلردن پایلان
 فعللر یا متعدی و یا لازم اولورلر

(متعدی) کندو سنندن صکره (کبی ونیه) کلدلرنک
 بریله سؤال صحیح اولان فعللر درکه بونلر دائما بر مفعول به
 آلوب (اقرابی سو مک سو زلرنی طو تقی) کبی
 نکر مثال مذ کورده (سو مک کبی اقرابی و طو تقی
 نه بی سو زلرنی) دینلک صحیح اولدیلندن (سو مک
 و طو تقی) فعللری متعدی اولوب (کبی ونیه) کلدلرنه
 جواب واقع اولان (اقرابی و سو زلرنی) لفظلری
 دخی مفعول به اولور (لازم) کندو سنندن صکره
 (کبی ونیه) کلدلرنک بریله سؤال صحیح اولان فعللر در
 (کولک و بانق) کبی که بونلردن صکره مذ کور کلدلر ایله
 سؤال صحیح اوله من

ایدی مصدر و صفیلرک کافه سی لازم و اسمیلرک متعدی
 اولوب مصدر فعلیلرک دخی بر طاقی متعدی و بر طاقی
 لازم قیلندن اولمش اولور

تعدیه علاوه اولوب متعدی کامل یاییور (کسک
کسدرمک) کی

(تئیه)

ماده اصلیه ننگ آخری ساکن اولان یررده اول ساکن
اولان حرف (ل ر) حرفلندن بری اولوبده ماده
اصلیه دخی کثیر الهجا اولور ایسه تعدیه ایچون یه
(ت) حرفی زیاده قلوب (در) لفظی زیاده قلنه من
(صرارتق چوغاتق) کی
(افعال لازمه)

فعل لازم دخی (سماعی و قیامی) اوله رق ایکی نوعدر
(سماعی) فی الاصل لازم اولوب ایشمک ایله بله نیلان
فعلدرکه اصلا مفعول به آله میوب بمضری مفعول ایله
الورلر

(قیامی) اصلنده متعدی اولوب فقط صکره دن برقاعده
ایله لازم قلنان فعلدرکه (مک ومق) لفظلندن اول
بر (نون) و یاخود بر (شین) ساکنه کتور یله رک
یاییورلر (ن) علاوه سیله اولانله فعل مطاوعت
دیلوب (ش) زیاده سیله یاییلانله فعل مشارکت
دیرلرکه اصل فعلده نوات کثیره ننگ اشتراکی بیان واقده
ایدر (سومک سوننگ و سوشمک) کی

(سماعی) فی الاصل متعدی اولوب ایشمک ایله بله نیلان
فعلدرکه یوقاریده ذکر اولندیخی و جهله بمضری متعدی
ناقص و بعضیسی متعدی کامل اولورلر

(قیامی) اصلنده لازم اولوب فقط صکره دن برقاعده ایله
متعدی قلنان فعلدرکه (مک ومق) اداتلندن اول
بر (نای) ساکنه و یاخود دالک کسریله بر (در)
لفظی کتور یله رک یاییور شو یله که مذکور اداتلرک
ماقبلی متحرک اولان مصدرلرده بر (نای) ساکنه
زیاده سیله متعدی قلنور (او یوتق او یاتق واریمک)
کی ساکن اولان مصدرلرده بر (در) لفظی کتور یله رک
متعدی یاییور (کولدرمک) (کوچلشدرمک) کی
(بتک تورمک و چیمق چیمارمق) کی بعض فعللر
مستتادر

ایعدی فعل لازم وجه مذکور اوزره متعدی قلنقری
حاله متعدی ناقص اولوب متعدی کامل یایمق ایچون
تکرار ادات تعدیه زیاده قلنور شو یله که (ت) حرفیله
متعدی قلنمش اولانله (در) لفظی علاوه و (در)
لفظیه متعدی قلنمش اولانله (ت) حرفی زیاده قلنور
متعدی کامل یاییور (او یاتق او یاتدرمق و کولدرمک
کولدرتمک) کی بعض کره متعدی ناقصله دخی ادات

(املا)

ادات مجهول اولان (ل) حرفیه تعدیه ایچون اولان
 (در) لفظناک (راسی) و برده ما قبلی مکسور (شین)
 مشارکت ایله (نون) مطاوعت حرکه لندکری برزده
 ماقبلارنده بر (یای) املا یازماق کذلک اادات تعدیه
 اولان (تایی) ساکنه حرکه لندیکی برده (داله) تبدیل
 اولماق اصول املا دنددر (ک د ر ل م ک ک ز د ر ی ل ش ک ز ن ی ش
 یودش) کبی
 بوندن صکره مصدر و مصدر لر دت باءلان فعلار یا مثبت
 و یا منفی اولورلر
 (مثبت) کیندوسسنده وارلق معناسی بولنان فعللر در
 (یازماق) (چیز م ک) کبی
 (منفی) کیندوسسنه صکره دن یوقلق معناسی کلان
 فعللر در که (م ک و م ق) ادا ت ل ر ن د ن اول بر (می م)
 مفتوحه کتور یله رک یا پیلور (یازما مق چیز نامک) کبی
 فقط اادات نفی اولان میمک فتحه سی بیان ایچون ثقیلارده
 بر (الف) یازماق اصول املا دنددر
 (فعل زمانی)

ذات وزمانه مقارن اوله رق بر ایش و یا خود بر حال

بوندن صکره معلوم اوله که فعللر نسبت جهتیه دخی
 (معلوم و مجهول) قسملرینه منقسمدر
 (فعل معلوم) فاعله نسبت اولنان فعللر در (یازماق
 اوقومق) کبی که یازان و اوقویان ذاته نسبت اولنشلر در
 (فعل مجهول) مفعول بهه نسبت اولنان فعللر در (یازماق
 و اوقونماق) کبی که یازیلان و اوقونان شیئه نسبت اولنورلر
 بوصورتده مجهول قلنه حق اولان فعللر ک بهممه حال بر مفعول
 بهی بولماق ایجاب ایده چکنندن لازملر دت مجهول یا پیمله میوب
 یا لکز فعل متعدیلر دن یا پیلور شو یله که ماده اصلیه ننگ
 آخری مختلک و یا خود (ل) اولان فعللر ایله مصدر
 اسملر ک کافه سننده (م ک و م ق) افظلر ن د ن اول بر (نون)
 ساکنه کتور یله رک مجهول قندور (اوقونماق نینماک)
 کبی ماده اصلیه ننگ آخری ساکن اولان فعللر در بر (لام)
 ساکنه زیاده سیله مجهول قندور (سومک سولک) کبی
 فقط (ن) علاوه سیله مجهول قندوسان فعللر در بوندن
 صکره تکرار (ل) کتور یله رک (اوقونماق) دخی دینلور
 بیان مذکور دن اکلا شلدیخی وجهله مجهول آنجا ق فعل
 متعدیلره مخصوص ایسه ده لازملر دت دخی مصدر لر ایله
 فعل زمانلر ک یا لکز مفرد غابری مجهول قلنه بیلور
 (کیدمک یا تلمق کیدمادی یا تلمدی) کبی

افاده ایدن کله لردر که طقوز صیغه مختلفه دن عبارتدر
 (ماضی شهودی . ماضی نقلی . حال . مضارع . مستقبل
 التزامی . تمنی . شرطی . امر) صیغه لری اولوب
 مصدر لردن (مک و مق) لفظلری حذف اولندقدنه باقی
 قالان ماده نك آخريته بر طاقم ضمائر و هیت مخصوصه
 علا و سیه حاصل اولورلر

(تنبيه)

فعل زمانیلرده لکوز و متهرا و لان زمان (ماضی حال مستقبل)
 نامیه اوج اولدیغی کبی فعلی اجرا ایدن ذات دخی
 اوچدر (متکلم مخاطب غائب) ایدی بو ذاتلر اکر بر
 بالکتر ایسه (مفرد متکلم مفرد مخاطب مفرد غائب)
 و اکر بر و بالکتر دکل ایسه (جمع متکلم جمع مخاطب
 جمع غائب) دینلور که بونلردن هر بر لرینه آری آری
 بر صیغه وضع اولمشدر

بالاده مذکور طقوز صیغه مختلفه دن فعل امر ک درت
 ماعداسنک التیمر صیغه مطرده لری اولوب اشتقاق
 و تصریف لری بر وجه آتی بیان اولنور

(ماضی شهودی)

یکمیش زمانده وقوعی مشهود اولان بر فعلی اشارة ایدن

صیغه لردر که مصدر لردن (مک و مق) لفظلری حذف
 اولندقدنه باقی قالان ماده نك آخريته بر (دی) اداتی
 کتور یله رک مفرد غائب و بر (لر) زیاده سیله جمع غائب
 صیغه لری حاصل اولوب بعده ضمیر فعلیلر علا و سیه
 متکلم و مخاطب صیغه لری یاپیلور
 فقط متکلم صیغه لریله مخاطبلر ک مفرد لرنده (دی)
 اداتیک یاسی ترک اولتیق اصول املا دندر

(تصریف)

منفی	مثبت
سومدم	سودم
سومدک	سودک
سومدی	سودی
	سودیلر

(ماضی نقلی)

یکمیش زمانده وقوعی منقول و مسجع اولان بر فعلی اشارة
 ایدن صیغه لردر که مصدر لردن (مک و مق) لفظلری
 ترک اولندقدنه باقی قالان ماده نك آخريته کسریله
 بر (مش) اداتی کتور یله رک مفرد غائب و بر (لر)
 زیاده سیله جمع غائب صیغه لری حاصل اولوب بعده ضمیر
 نسبیله علا و سیه متکلم و مخاطب صیغه لری یاپیلور

(فعل مضارع)

بر فعلك شمديكى حالده ويا كاكه جكده وقوعى بيان واشعار
 ايدن صيغه لردر كه مصدر لردن (مك و مق) لفظلى
 ترك اولندوقه باقى قالان ماده نك آخريته بر (راي) ساكنه
 كتوريه ترك مفرد غائب و (ل) زياده سييله جمع غائب
 صيغه لري حاصل اولوب بعدد ضمير نسبيلى علاوه سييله
 متكلم و مخاطب صيغه لري تصريف اولنور فقط منفرد
 ادات مضارع اولان (ر) حرفى (زاي) معجمه يه
 قلب اولنوق و تخفيف اچون اول (زاي) معجمه مفرد
 متكلم لردر ترك و جمع متكلم لردر (ياه) تبديل قلمقى
 شيوه لسانلندر

(تصريف)

منفى	سويز	سورم	مثبت
	سوزسك	سورسك	
	سوزلر	سورلر	
		(املا)	

معلوم اوله كه جهولار ايله مشاركت و مطاوعت فعللىك
 كافه سييله و برده ماده اصليه كشير الهيجا اولوبده
 آخريته (ش ن ل) حرف لردن برى بولسان فعللر ده

(تصريف)

منفى	سومشز	سومشم	مثبت
	سومشسك	سومشسك	
	سومشلر	سومشلر	
		(فعل حال)	

بر فعلك شمديكى حالده و وقوعى بيان واشعار ايدن
 صيغه لردر كه مصدر لردن (مك و مق) لفظلى ترك
 اولندوقه باقى قالان ماده نك آخريته صمته ثقبه مبهوسه
 ايله بر (يور) اداتى كتوريه ترك مفرد غائب و بر (ل)
 زياده سييله جمع غائب صيغه لري حاصل اولوب بعدد
 ضمير نسبيلى علاوه سييله متكلم و مخاطب صيغه لري
 تصريف اولنور فقط ماده اصليه نك آخري ساكن
 اولان يرلر ده اول حرف كسريه لره اولنوق شيوه لسانلندر

(تصريف)

منفى	سومبورم	سويورم	مثبت
	سومبورسك	سويورسك	
	سومبورلر	سويورلر	

ادات مضارع اولان (رانك) ماقبلی مضوم اوقونوب
 ضهینی بیان ایچون بر (و او) املا یازیلور (قاریشور
 اوتاتور چوغانور بوزیلور) کبی فقط ماده اصلیه نك
 آخری حرروف مذکورده ن بری اولدیغی و یاخود اولوبده
 ماده اصلیه بر هجالی بولندیغی تقدیرده اادات مضارعك
 ماقبلی مفتوح اوقونور
 (سوز پشیر بیز) کبی بوصورتده (ویرر آلور بیلور
 قالور بولور کورر) کبی بعض کلامر مستنادر واکرماده
 اصلیه کثیرالهجا اولوبده آخرنده (ر) حرفی بولنور ایسه
 اادات مضارعك ماقبلی مکسوز اوقونور (صرارر
 قیزارر) کبی

(فعل مستقبل)

برفعلك كله جكده وقوعنی بیان واقاده ایدن صیغه لدر که
 مصدر اداقی ترك اولندقدده باقی قالان ماده نك آخری
 ساکن ایسه مفتوح قلوب بالکتر بر (های) رسمیه علاوه
 واکرمختر ایسه های رسمیه دن اول برده (ی) زیاده
 قلندقدنصکره خفیلر ده چیک قتحیله (جك) وثقیلار ده
 (جق) اداقری کتوریله رک مفرد غائب صیغه سی
 و (لر) زیاده سیله جمع غائب صیغه لر ی حاصل اولوب
 بعده ضمیر نسیلر انضمامیه متکلم و مخاطب صیغه لر ی تصرف
 اولنور فقط متکلملر ده (جك) اداقنك (کاف) کاف

فارسی به تحویل و (جق) اداقنك (قانی) دخی غینه
 تبدیل قلمق اصول املا دندر

(تصرف)

منفی	مثبت
سومیه جکرز	سوه جکر
سومیه جکسکرز	سوه جکسک
سومیه جکر	سوه جک

(فعل التزامی)

کله جك زمانده وقوعی ملتزم اولان برایشه دلالت ایدن
 صیغه لدر که مصدر لدرن (مک) و (مق) اداقری
 ترك اولندقدده باقی قالان ماده نك آخریه چیک قتحی و لامک
 کسر یله بر (ملی) اداقی کتوریله رک مفرد غائب و (لر)
 زیاده سیله جمع غائب صیغه لر ی حاصل اولوب بعده ضمیر
 نسیلر علاوه سیله متکلم و مخاطب صیغه لر ی بیلور

منفی

سوملیر	سوملمیز
سوملیسکرز	سوملیسکرز
سوملیر	سوملیر

مثبت

سوملمیز	سوملمیز
سوملیسکرز	سوملیسکرز
سوملیر	سوملیر

صیغہ لدر کہ مصدر اداتری حذف اولندقدہ باقی قالان
 مادہ نك آخرینہ سینک فتحیلہ بر (سه) اداتی کتوریلہ رك
 مفرد غائب صیغہ سی و (لر) زیادہ سیلہ جمع غائب
 صیغہ لری حاصل اولوب بدمہ ضمیر فمیلر علاوہ سیلہ
 متکلم و مخاطب صیغہ لری تصریف اولنور فقط (سه)
 اداتندہ بولنان (های) رسمیداکثری حذف اولنق اصول
 املاندندر

(تصریف)

منفی	مثبت
سومسك	سوسك
سومسكز	سوسكز
سومسكزر	سوسكزر

(فعل امری)

برایشك اجراسنی فاعله امر و تنبیهی بیان وافاده ایدن
 صیغہ لدر کہ مصدر لردن (مك و مق) اداتری حذف
 اولندقدہ باقی قالان ماده مفرد مخاطب صیغہ سی اولوب
 آخرینہ بر ضمیر فعلی علاوہ سیلہ جمع مخاطب یا بلور کہ
 بولنرہ (امر حاضر) دیناور مفرد مخاطب لک آخرینہ
 بر (سون) اداتی کتورلدکده مفرد غائب (لر)

(فعل تمنی)

کله چکده وقوعی تمنی اولنان برایشه دلالت ایدن
 صیغہ لدر کہ مصدر اداتری ترک اولندقدہ باقی قالان
 ماده نك آخری ساکن ایسه مفتوح قلندوب یا لکز بر (های)
 رسمیه علاوہ و اگر متحرک ایسه های رسمیه دن اول برده
 (ی) زیادہ قلندرق مفرد غائب صیغہ سی و (لر)
 الحاقیلہ جمع غائب صیغہ لری حاصل اولوب بدمہ ضمیر
 نسبلر انضمامیلہ متکلم و مخاطب صیغہ لری تصریف
 اولنور فقط مفرد متکلم لدره ضمیر نسبلدن اول بر (یای)
 مکسوره کتورلمک و جمع متکلم لدره ضمیر نسبی لامک
 کسریلہ (لم) لفظنه تبدیل قلنق شیوه لساندندر

(تصریف)

منفی	مثبت
سومیه لم	سوه لم
سومیه سكز	سوه سكز
سومیه لر	سوه لر

(فعل شرطی)

معناسنك وقوعی دیگر بر فلنك حصولنی مستلزم اولان

(۳۱)

مصدر معلوملردن (مک و مق) ادائلی حذف اولندوقده
باقی قالان ماده نك آخرینه خفیلرده بر (نون) ساکنه
وتقللارده بر (الف نون) علاوه سیله و یاخود بر (یچی)
ادائی کتور یله نك مفرد صیغه سی حاصل اولوب بعد
(ر) زیاده سیله جمع صیغه لری یاییلور

(تصریف)

منفی	مثبت
سومینر	سونلر
سومینچلر	سویچیلر

(املا)

ماده اصلیه نك آخری متحرک اولان برلده اسم فاعل
ادائیلرندن اول بر (ی) زیاده قلمتق و ماده اصلیه کثیر
الهیجا اولوبده آخرنده (تق) حرفلرندن بری بولندیگی
صورتده (ق) غینه و (ت) داله تبدیل اولتی اصول
املا دندر (اوقویان اوقودیچی براغیچی) کبی

(اسم مفعول)

فعل کندوسی اوزرینه واقع اولان ذاتی اشعار ایدن
صیغه لردرکه مصدر جهوللردن (مک و مق) نفلزلی

(۳۰)

زیاده سیله جمع غائب صیغه لری حاصل اولورکه بونلره
دخی (امر غائب) دیر لر فقط جمع مخاطبلر ده ضمیر دن
اول بر (یای) مکسوره کتور لک اصول املا دندر

(تصریف)

منفی	مثبت
سومیکیز	سویکیز
سومسونلر	سوسونلر

(فعل فرعی)

کندوسنده زمان ملا حظه اولنجیدریق یالکز ذاته مشارن
اولدیگی حالده برایشه دلالت ایدن کله لردرکه آنلرده
(اسم فاعل) . اسم مفعول . صفت مشبهه . صفت مبالغه .
اسم آلت) صیغه لری اولوب مصدر لردن (مک و مق)
نفلزلی حذف اولندوقده باقی قالان ماده نك آخرینه
برطاق ادوات مخصوصه علاوه سیله حاصل اولورلر فقط
صفت مشبهه ایله صفت مبالغه و اسم آلت صیغه لری
هر ماده دن یاییله میوب یالکز بعضی مصدر فعلیلر لردن
کلورلر

(اسم فاعل)

فعل کندوسیله قائم اولان ذاتی اشعار ایدن صیغه لردرکه

مفرد صیغه لری حاصل اولوب بعد (لر) الحاقیه
جمع لری یاپیلور

(تصریف)

تقیل	خفیف
طائفین	کسکین
بورغون	دوشگون
یانقلر	کسکلر

(صفت میالغه)

معنای مصدری ایله بر ذاتک دوام لوزره اتصافی بیان
وافاده ایدن صیغه لر در که مصدر لر دن (مک) و (مق)
اداتلری حذف اولندقدقه باقی قالان ماده مک آخرینه
خفیف لر ده کافک فتحیه له (کن) و یاخود (کیج)
و تقیل لر ده غینک فتحیه (غان) و یاخود کسریله (عیج)
اداتلری تک علاوه سیله مفرد صیغه لری حاصل اولوب
بعده (لر) زیاده سیله جمع صیغه لری یاپیلور

(تصریف)

تقیل	خفیف
صولوغان	ایشتنکنر
طائفیلر	بیلکیچیلر

ترک اولندقدقه باقی قالان ماده تک آخرینه خفیف لر ده بر (نون)
ساکنه و تقیل لر ده بر (الف نون) زیاده سیله و یا میمک
کسریله بر (مش) و یاخود بر (یچی) اداقی کتور رله لر
مفرد صیغه سی حاصل اولوب بعد (لر) علاوه سیله
جمع صیغه لری یاپیلور

(تصریف)

منفی	مثبت
سولین	سویان
سولچی	سویلیچیلر
سولمش	سولمش

(صفت مشبهه)

بعضلری اسم فاعل و بعضلری اسم مفعول مقامنده
قولانیله رق و صفت معناسنی افاده ایدن بر طاق صیغه لر در که
مصدر فعل لر دن (مک و مق) اداقلری حذف
اولندقدقه باقی قالان ماده تک آخرینه بعض کره خفیف لر ده
کافک کسریله (کین) و یاخود ضمیه (کون) و تقیل لر ده
غینک کسریله (غین) و یاخود ضمیه (خون)
اداتلری تک علاوه سیله و بعض کره دخی خفیف لر ده ماقبلی
مکسور بر (کاف) و تقیل لر ده بر (قاف) ساکنه زیاده سیله

صیغه‌در در کوه بوندن اشانگی اصول تصریف‌ری
 کوسترپله جکدر
 (فعل اغانه) مصدر لریله ساتر صیغه‌ری اولیوب یالکتر
 ماضیلریله صیغه شرطیه‌سی قوللان ماده‌لردرکه بوجه
 آتی بیان اولنور فقط شرطیه‌لرده (های) رسمیه‌نگ
 حذف دخی جاژ اولور که ایکنجی تصریفده کوسترلشدر

(تصریف)

ماضی نقلی	ماضی شهودی
ایمشر	ایدک
ایمشکز	ایدیکز
ایمشلر	ایدیلر
	(صیغه شرطیه)
تصریف ثانی	تصریف اول
ایسک	ایسه‌ک
ایسکز	ایسه‌کز
ایسلر	ایسه‌لر
	ایمدی فعل امریدن ماعدا افعال بسیطه دن بری اش-بو فعل اغانک ماضی شهودیه‌له ترکیب ایتدکده (فعل حکایت) و ماضی نقلیه‌له ترکیب ایتدکده (فعل روایت) و شرطیه‌سیله ترکیب ایتدکده (فعل شرطی) دینلور که

(اسم آلت)

فعلی اجراه آلت و واسطه اولان برشی بیان و افاده
 ایدن صیغه‌لردرکه مصدر اداتلری حذف اولندقدده باقی
 قالان ماده‌نگ آخربنه خفیلرده کاف فارسیه‌نگ کسریله
 (کی) و یاخود ضمیمه (کو) و تقیلرده غینک کسریله
 (غی) و یاخود ضمیمه (غو) اداتلری کتور یله رک
 مفرد صیغه‌ری حاصل اولوب (لر) زیاده‌سیله جمع
 صیغه‌لری پایلور فقط بو صیغه‌لر اکثری علم مخصوص اولوب
 بعض کره دخی اسم مقامنده استعمال اولنور

(تصریف)

تقیل	خفیف
چالغیلر	سور کولر
بورغولر	سور کولر
	سور کی
	سور کی
	بوندن صکره معلوم اوله که فعالر صیغه جهته‌له دخی (بسیط و مرکب) قسملرینه مشتملدر (افعال بسیطه) ماده اصلیه‌نگ آخربنه برطاق هیت مخصوصه علاوه سیله تشکل ایدن صیغه‌لردرکه صورت تصریف‌لری یوقاریده بیان اولندی
	(افعال مرکبه)

فعل اغانه و یاخود دیگر فعالرک بریله ترکیب ایدن

(افعال حکایت)

تصريف	تصريف	تصريف
(حکایة نقلی)	(حکایة شهودی)	روایت
ایم ایدک ایدی	ایم ایدک ایدی	ایم ایدک ایدی
(حکایة مضارع)	(حکایة حال)	روایت
ایم ایدک ایدی	ایم ایدک ایدی	ایم ایدک ایدی
(حکایة التزامی)	(حکایة مستقبل)	روایت
ایم ایدک ایدی	ایم ایدک ایدی	ایم ایدک ایدی
(حکایة شرطی)	(حکایة تمنی)	روایت
ایم ایدک ایدی	ایم ایدک ایدی	ایم ایدک ایدی

صورت ترکیب و اصول تصریفی بوجه آتی بیان
اولیور

(فعل حکایت)

افعال بسیطه نك معنایینی زمان ماضیده حکایه طریقله بیان و افاده ایدن صیغه لر در که بسیطلرک مفرد غایبیرینی فعل اگانك ماضی شهو دینسیله ترکیب و تصریفندن حاصل اولورلر فقط ماضی شهو دینك حکایت صورتلر نده فعل اگانك مفرد غایبی ایله اصل فعل تصریف ایدلك دخی جاز اولورلر که ایکنجی تصریفده کوستر لشدلر (فعل روایت)

افعال بسیطه نك معنایینی زمان ماضیده نقل و روایت طریقله بیان و افاده ایدن صیغه لر در که بسیطلرک مفرد غایبیرینی فعل اگانك ماضی نقلیسيله ترکیب و تصریفندن حاصل اولورلر فقط ماضی شهو دیله نقل طریقله افاده اولندم یغندن بونلرک روایت صورتلری بوقدر (فعل شرطی)

افعال بسیطه نك معنایینی بشقه بر فلك وقوعنه تعلیق ایدن صیغه لر در که بسیطلرک مفرد غایبیرینی فعل اگانك صیغه شرطیه سيله ترکیب و تصریفندن حاصل اولورلر فقط ماضی شهو دیلر ده فعل شرطینك مفرد غایبی ایله اصل فعل تصریف اولنقی دخی جازدر

(افعال شرطیه)

ایسه کم ایسه کز ایسه ل	ایسه کم ایسه کز ایسه ل	(نقلی شرطی)	(شهودی شرطی)
ایسه کم ایسه کز ایسه ل	ایسه کم ایسه کز ایسه ل	(مضارع شرطی)	(حال شرطی)
ایسه کم ایسه کز ایسه ل	ایسه کم ایسه کز ایسه ل	(التزامی شرطی)	(مستقبل شرطی)

(افعال روایت)

ایعش کم ایعش کز ایعش ل	ایعش کم ایعش کز ایعش ل	(روایت حال)	(روایت نقلی)
ایعش کم ایعش کز ایعش ل	ایعش کم ایعش کز ایعش ل	(روایت مستقبل)	(روایت مضارع)
ایعش کم ایعش کز ایعش ل	ایعش کم ایعش کز ایعش ل	(روایت تمنی)	(روایت التزامی)
ایعش کم ایعش کز ایعش ل	ایعش کم ایعش کز ایعش ل	(روایت شرطی)	

(بازمه بيبك چيره بيبك) كې فقط منفيلىرده جزء ثاني ترك اولونوب اداات نفي جزء اوله علاوه قلدور (بازمه مامق چيره مك) كې

(افعال تعجيليه)

برفلاك اجر اسنده فاعلك تعجيلي اشعار اين صيغهلر دركه مصدرلردن (مك) و (مق) لفظلري حذف اولونوب برليه ماقبلي مكسور بر (ياي) ساكنه كتورلدن صكره (و يرمك) ماده سيله تركيب و تصر يفتن حاصل اولورلر (بازي و يرمك چيري و يرمك) كې فقط منفيلىرده اداات نفي بعض كره جزء اوله و بعض كره جزء ثاني به علاوه قلدنه رق استعمال اولور (بازي و يرمك يازمي و يرمك) كې

(افعال زمانيه)

مصدرلري زمان ماضى و ياخود زمان استقباله دلالت اين صيغهلر دركه ماضى نقلى و ياخود مستقبلك مفرد غابلىيى (اولق) ماده سيله تركيب و تصر يفتن حاصل اولورلر (بازمى اولق و يازمه جق اولق) كې بونلك منفيلىنده دخی اداات نفي بعض كره جزء اوله و بعض كره دخی جزء ثاني به علاوه قلدنه رق استعمال اولورلر (بازمى اولق يازمى اولماق) كې

(املا)

(حكاييت و روايت و شرطيه) صيغه لر يك كانه سنده فعل امانه ترك يالكر (الف) و ياخود (الف) ايله (ياسى) ايكيسى بردن حذف اولوق جاوا اولور بوسورنده نقيلاردن يايلان حكايه و شرطيه ترك جمع متكلملر يله خفيفلردن اولان حكايه حال و شرطى حال جمع متكلملر ننده بولنان (ك) (قافه) تبديل قلدنق و تعجيللردن يايلان شرطى مستقبليه فعل شرطىك يالكر (الف) حذف اولوندينى تقدير چه اداات مستقبلك (قافى) (غينه) تحويل اولوق كندلك فعل تعجيللر ك حكاييت و روايت صورتلر ننده اصل فاعلك آخرنده بولنان (هامى) ريميه حذف ايدلك اصول املا دندر (سويورسوق ياديسوق يازمه جعيسه يازمى) كې بوندن صكره معلوم اوله كه فعل امانه نك غيرى ديكر بر فعل ايله تركيب اين افعال مركبه دخی (اقتداريه تعجيليه زمانيه) قسملرينه منقسم اوله رق باشلوجه اوج نوعدر تركيب و تصر يفتري بوجه اتى بيان اولور

(افعال اقتداريه)

بر فاعلك اجر اسنده فاعلك قوت و اقتداريى بيان و افاده اين صيغهلر دركه فعل نكى مفرد غابلىيى (بيلك) ماده سيله تركيب و تصر يفتن حاصل اولورلر

(٤٣)

افعال تعجیلیه (

ماضی نقلی (ماضی نقلی)	ماضی شهودی (ماضی شهودی)
ویرمشم ویرمشز ویرمشسک ویرمشسکز ویرمش ویرمشلر (مضارع)	ویردم ویردک ویردیکز ویردیلر ویردی ویردیلر (حال)
ویرورم ویرورز ویرورسک ویرورسکز ویرور ویرورلر (التزامی)	ویریورم ویریوروز ویریورسک ویریورسکز ویریور ویریورلر (مستقبل)
ویرملیم ویرملیز ویرملیسک ویرملیسکز ویرملی ویرملیلر (شرطی)	ویره جکم ویره جکیز ویره جکسک ویره جکسکز ویره جک ویره جکلر (تنفی)
ویرسم ویرسک ویرسکز ویرسه ویرسه ویرسهلر	ویره م ویره م ویره سن ویره سن ویره ویره

(٤٢)

افعال اقتداریه (

ماضی نقلی (ماضی نقلی)	ماضی شهودی (ماضی شهودی)
بیلشم بیلشز بیلشسک بیلشسکز بیلش بیلشلر (مضارع)	بیلدم بیلدک بیلدیکز بیلدیلر بیلدی بیلدیلر (حال)
بیلورم بیلورز بیلورسک بیلورسکز بیلور بیلورلر (التزامی)	بیلیورم بیلیوروز بیلیورسک بیلیورسکز بیلیور بیلیورلر (مستقبل)
بیللم بیللمیز بیللمسک بیللمسکز بیللی بیللیلر (شرطی)	بیله جکم بیله جکیز بیله جکسک بیله جکسکز بیله جک بیله جکلر (تنفی)
بیلسم بیلسک بیلسکز بیلسه بیلسه بیلسهلر	بیله م بیله م بیله سن بیله سن بیله بیله

(تنبيه)

اشبهو ذكر اولئان افعال مركبه دن بشقه (استراره به
ومقاربه) ديئلور برطاقم مركب صيغله دها وار دركه
بونلر مطرد اوله رق هر ماده دن ياسيله مدقلى جهتله
مخصوص جدوللرده كوستريله ميوب صورت نصر يئلرى
آريجه بيان اولئق مناسب كورلدلى

(افعال استراره به)

برفلك دوام اوزره وفعلى اشعار ايدين صيغله دركه
فعل تخمى نك مفرد غائبلى بنى (طورمق . كورمك . قالىق
ونكلك) فلهلريه تركيب ونصر بقدن حاصل اولور
(اوقويه كور يازه طور شاهه قالسونلر اوله كلشدر) كى
(افعال مقاربه)

برفلك وفعلى قويه قريبه كلديكى بيان و اشعار ايدين
صيغه دركه فصل تخمى نك مفرد غائبلى بنى (يازمق)
ماده صيغه تركيب ونصر بقدن حاصل اولورلر (دوشده يازدى
فيرييه يازمش) كى ايمدى شوبش صورتله يايئلان افعال
مركبه تكرار فصل امانه ايله تركيب ايشاد كده بونلر
دخى (حكاييت ورواييت وشرطييه) صيغه لرى حاصل
اولور كى تركيب ونصر بخلرى بوقار يده كه ستراد بلى و جهله
اجرا اولورلور

(افعال زمانيه)

ماضى نقلى (ماضى نقلى)	افعال زمانيه (ماضى شهودى)
اولشم اولمشمك اولمش	اولدم اولدك اولدى
(مضارع)	(حال)
اولورم اولورسك اولور	اوليورم اوليورسك اوليور
(التزامى)	(مستقبل)
اولملىم اولملىسك اولملى	اوله جغم اوله جغسك اوله جق
(شرطى)	(تمنى)
اولسقم اولسك اولسه	اوله يم اوله سك اوله

(تنبيه)

اشبو ذکر اولنان افعال مرکبه دن بشقه (استمراره به
ومقاربه) دینلور بر طلق مرکب صیغله دها وار درکه
بونلر مطرد اوله رق هر ماده دن پایله مدقلمی جهتهله
مخصوص جدوللرده کوستریله میوب صورت تصریفی
آریجه بیان اولنق مناسب کورلدی

(افعال استمراره به)

برفلاک دوام اوزره وقوعی اشعار ایمن صیغله درکه
فعل تمی نك مفرد غائبی (طور مق . کورمک . فالق
ونك) فاعله یله ترکیب وتصریفدن حاصل اولور
(اوقویه کور یازه طور شاشه فالسونلر اوله کلشدر) کبی
(افعال مقاربه)

برفلاک وقوعی قویه قریبه کلدیکنی بیان و اشعار ایمن
صیغه لدرکه فعل تمی نك مفرد غائبی (یازمق)
ماده سیله ترکیب وتصریفدن حاصل اولور (دوشه یازدی
قیریله یازمش) کبی امدی شوبش صورتله پایلان افعال
مرکبه تکرار فاعله ایله ترکیب ایتدکده بونلرک
دخی (حکایت و روایت و شریبه) صیغه لری حاصل
اولور که ترکیب وتصریفی یوقاریده کوستریکنی وجهله
اجرا اولنور

(افعال زمانیه)

ماضی نقلی (ماضی نقلی)	افعال زمانیه (افعال زمانیه)	ماضی شهودی (ماضی شهودی)
اولشم اولمشک اولمشکز اولش اولشدر (مضارع)	اولدق اولدیکز اولدی اولدیدر (حال)	اولدم اولدک اولدی
اولورم اولورسک اولورسکز اولور اولوردر (التزامی)	اولیورم اولیورسک اولیورسکز اولیور اولیوردر (مستقبل)	اولیورم اولیورسک اولیور
اوللیم اوللیسک اوللیسکز اوللی اوللیدر (شرطی)	اوله جغز اوله جغسک اوله جغسکز اوله جق اوله جقدر (تمنی)	اوله جغز اوله جغسک اوله جق
اولسق اولسکز اولسه اولسدر	اولام اوله سک اوله لدر	اوله اوله سک اوله

افاده ایدن ضمیر در که مفرد متکلمی (میم) ساکنه
جیمی نیمک کسریله (مز) ومفرد مخاطبی صاغر (ک)
جیمی کسریله (کز) وغائب صورتلری دخی مابلی
مکسور (یای) ساکنه در که هم مفرد وهمده جمعله
لاحق اولور

(کتابم کتابم کتابم کتابی کتابلری) کبی
فقط آخرنده حروف املادن بری بولنان مضافلرک مفرد
غابریله ضمیر اضافیدن اول بر (س) زیاده قلیق کذلک
کثیر الهمما اولوبده آخرنده (ق) بولنان مضافلرده
اول (فاف) (غینه) تبدیل اولیق شیوه نساندنر
(قیوسی آیانی) کبی
(فائده)

بعض کره ماضی شهودی ایله مستبک مفرد غابریله
دخی ضمیر اضافیلر لاحق اولوب اسم مقامنده استعمال
اولورلر که بولره صیغه صله تعبیر ایلر ل
فقط شهو دیلرده ضمیر اضافیلردن اول (س) برینه
خفیقلرده بر (کاف) فارسی وثقللرده بر (غ) زیاده قلیق
کذلک مستبکلرده بولنان (ن) غینه و (کاف) دخی
کاف فارسی به تبدیل اولیق شیوه نساندنر (یازدیغی
چیردیگی یازدیغی چیره جکی) کبی

فصل رابع کتایه لر بیاننده در
(کتایه) اسم مقامنده قوللانیلان برطاق لفظلردر که
(ضمیر) اسم اشارت . میهمات قسملرینه منقسم اولهرق
باشاوجه اوج نوعدر
(ضمیر)

کندوسیهله بر ذاتم اشارت اولنان لفظلدر که لسان عثمانیده
بولورده (شخصی . اضافی . نسبی . فعلی) قسملرینه
منقسمدر

(ضمیر شخصی)
بر ذات معینی اراده واشعار ایدن ضمیر لردر که آنلرده
اوچدر (متکلم مخاطب غائب) (ضمیر متکلم)
کلامی سویلیان ذاتی اشعار ایدن لفظلدر که مفردنده (بن)
چمنده (بز) دینلور (ضمیر مخاطب) کلام کندوسونه
سویلیلان ذاتی اشعار ایدن لفظلدر که مفردنده (سن)
چمنده (سنز) دیرلر (ضمیر غائب) کلام کندوسندن
سویله نیلان ذاتی اشعار ایدن لفظلدر که مفردنده (او)
چمنده (آنلر) دینلور فقط جمع متکلم ایله جمع
مخاطبه تکرار ادات جمع لاحق اولهرق (بز) و (سنز)
دینلک دخی جاثر اولور که بولر مقام تعظیمده قوللانیلور
(ضمیر اضافی)

اسم مضافلرک آخرینه لاحق اولوب نسبت وتکلم معنارینی

(ضمير فملى)

يا لکڑ فعل شہود ديلو ايله امر حاضر و شرطيه لکڑ آخري نيه
 لاحق اولوب فاعلاريني ازانه و اشعار ايدن ضمير لردر که
 مفرد متکلمى (ميم) ساکنه جمعى خفيلفرده (ک)
 و ثقبيلارده (قاف) ساکنه و مفرد مخاطبى صاضر (ک)
 جمعى کسرييله (کز) لفظيدر
 (تنبيه)

فعلاره لاحق اولان ضمير لکڑ غائب صورتلى اولدنيغندن
 على العموم افعالک غائب صيغلري شخصصير لکڑ غائبيله
 استعمال اولنورلر (اوبازدى چيردى آتلر اوقوديلر)
 کي

(اسم اشارت)

اسم اشارت (شوبو اشبو) لفظلريدر که کيندولريله بر ذات
 و يا خود بر شينه اشارت اولنور چعلرلنده (لر) ادا تندن
 اول برده (نون) ساکنه زياده قلوب (بونلر شونلر)
 ديلنور که (بو) لفظيله قريبه و (شو) لفظيله بعيد
 اشارت اولنوب (اشبو) لفظى دخی (ايسته بو)
 کللمدن محفف اوله رقى ده قريبه اشارت ايجون
 قوللا بيلور

(ضمير نسي)

فعل و خبر لره لاحق اولوب فاعل لک فاعلى بيان و خبر لري
 مبتدایه ربط ايدن ضمير لردر که مفرد متکلمى ماقبلى
 مکسور (ميم) ساکنه جمعى (زاي) ساکنه و مفرد
 مخاطبى (سينک) کسرى و صاصر کاف ايله (ساک)
 لفظى جمعى (سکز) و غائب صورتلى دخی (دالک)
 کسرييله (در) لفظيدر که خبر لره مخصوص اولوب
 فعلاره لاحق اولنمنز (سوروم - سورسکز) قرداشم
 قرداش - کز) کي فقط آخري نيه حروف املا دن
 برى بولسان خبر لک متکلملر نيه ضمير نسي دن اول بر (ي)
 زياده قلنق اصول املا دن در (بن خواجه يم بز کدا يز)
 کي

(تنبيه)

فعلاره لاحق اولان ضمير نسي لک مفرد مخاطب لري اکثر
 (ن) ايله تحرير اولنقده ايسمه ده بونلرک جمع مخاطب لري
 دايما صاصر (کاف) ايله يازلدنيغه کوره مفرد لنده
 (نون) تحريرى املاجه بر نوع غلط ديمک اوله جفتدن
 بور ساله ده مفرد مخاطب صيغلري عموماً صاصر کاف ايله
 تحرير و املا اولنمندر

ادات ندادر بعض کره دخی، تعریض مقامنده
 قوللانیلور (آجام) فقط اولنده همزه
 بولنان لفظلدره ادا مذكوردن صکره برده
 (ی) زیاده قلنور (آی افندم) کبی
 اداستعمالدر فقط مصدرلره لاحق اولدوقده
 شرط معناسنی افاده ایدر
 (ایاق اوزره طوردی و کیمک اوزره کلدی) کبی
 ادا تینهدر جمله لره لاحق اولور
 (اشته خواجه کلیدور) کبی
 ادا تفضیلدر صفتلرک اولنه زیاده قلنور
 (اوقوبوب یازمق هنرلرک اک اعلا سیدر) کبی
 ادا تصدققدر مکته کیدور میسکر
 (اوت افندم) کبی
 ادا حصردر مدخولنه حکمک انحصارینی
 افاده ایدر
 (بویاشی آتیق سنیله یلورسک) کبی
 بعض کره دخی استدرک مقامنده قوللانیلور
 مفعول معسه ادا ایدر بعض کره مصاحبت
 وبعض کره دخی استعانه معنارینی اشعار ایدر
 (خواجه ایله کورشدی ایله یازدی) کبی

آ

اوزره

اشته

اک

اوت

آتیق

ایله

(مهمات)

مهمات (کیم ونه و قیغنی و نیجه و زره و قاج) لفظلریدر که
 مهم اولدورق بر ذات و یا خود برشدن استفهام و سؤال
 مقامنده استعمال اولنورلر (کیم) لفظی ذوی العقولدن
 سؤال (نه) لفظی ذوی العقولک غیردن (قیغنی)
 لفظی بعض ککره ذوی العقول و بعض کره دخی ذوی
 العقولک غیردن سؤال مقامنده قوللانیلور بونلرک
 چملرنده (لر) اداقی علاوه قلندورق (کیملر ونلر و قیغیلر)
 دینلور فقط (نه) لفظندن بومثلاو یرلرده های
 رسمیه خذف اولتیق اصول املا دندر (نونک) کسریله
 (نیجه) لفظی بر شیک حال و کیفیتندن (قاج) لفظی
 مقدار و کیتندن (زره) لفظی دخی مکاندن استفهام و سؤال
 مقامنده قوللانیلور

فصل خامس ادوات ترکیه یاننده هر

(ادا) کله و جمله لری بر برینه ربط ایدن و یا خود
 معنارینه بشقه بر خصوصیت کیتورن لفظلدره که حروف
 هجا اوزره بالترتیب بروجه آتی بیان اولنور

بعض کره دخي آخريته (سينك) كسريله
 بر (سنه) لفظي زياده قلنه رق تشبيه معناسي
 اشعار ايدر
 (دشمانجه سنه) كبي
 چييك كسريله ادات تشبيهدر اسملك آخريته
 لاحق اولور
 ادات تصغيردر اسملك آخريته لاحق اولور
 (اوجاك يولچق) كبي
 ادات ظرفدر مفعول فيلهره داخل اولور
 (مكتهده او قودي) كبي
 مصدرلره لاحق اولدوقده حال وزمان معنالييني
 افاده ايدر
 (بوش كزمكده نه فائده وار) كبي
 وبعض کره دخي ادات عطف اولور
 (قوريناك ياتنده ياشده ييار) كبي
 مفعول عنده ادا تيدر بعض کره ابتدا معناسي افاده ايدر
 (مكتهدن چيفلي بش سنه اولدي) كبي
 بعض کره دخي ادات بيان اولوب بر شييك
 جديني اشعار ايدر (آتوندن ككوبه) كبي

جايين

{ جاك
{ جق

ده

دن

مصدرلره لاحق اولدوقده تعليم معناسي افاده ايدر
 (اولغله كلكله) كبي
 ادات حالدر بر شييك حال و كيفيتي بيان
 و افاده ايدر (آفاج ياش ايكن اكيلور) كبي
 بعض کره (ايكن و يله) اداتلندن (الف يا)
 حذف اولنور
 (ياشكن ديكلدي قلده يازلدي) كبي
 ادات تعليمدر علتله لاحق اولور
 (آق ليجه قوه كون ايچوندر) كبي
 ادات تفصيلدر ماقبلتي بيان و تفصيل ايدر
 ادات تفصيلدر صفتلك اولنه زياده قلنور
 (يلانچيياق يلكچر كين خويدر) كبي
 ادات تندر جمله لك اولنه كسور يلدور
 (درسه چاشيوروسك باري اوصلور اوتور) كبي
 ادات ترقيدر جمله لك اولنه زياده قلنور
 (يالكر حساب دكل هندسه ييله او قوشدر) كبي
 ادات تعليمدر بر حكمك سبب و علتني بيان ايدر
 اسملره لاحق اولدوقده نسبت و صفتله لاحق
 اولده قلت معنالييني افاده بيان ايدر (تركيه
 عربجه كوزجه) كبي

ايكن

ايچون

اعدي

بك

باري

بيله

چونكه

جه

ادات انتهادر بر شينك غايتي بيان و اشعار ايدر
 (اخشامدن صباحه دك او يومدي) كبي
 ادات عطفيدر ايكي شئي بر حكمده جمع ايدر
 ادات نفي در (عقل ياشده دكل باشده در) كبي
 ادات تقضيلدر صفتلره علاوه قلدنور
 (بال شكر دن دها طائيلدر) كبي
 ادات حالدر فعل تني مفرد غايلرك آخرينده
 علاوه قلدنور
 (كولهرك كلدي آغلايه رق كيتدي) كبي
 ادات نفي در (پاره سز پولسز) كبي
 فقط مصدر لره لاحق اولدوقده آخرينده برده
 (ي ن) زياده قلدنوب (اوقوقه سز بن) ديلنور كه
 بونلر حال استمراري مقامنده قوللايلنور
 ادات تشبيهدر (بياني كوفسي) كبي
 فقط لاحق اولدوغني كله نك آخري متحرك اولان
 يرلده ادات مذكور دن اول بر (ميم) ساكنه
 زياده قلدنورق (باماسي دده مسي) ديلنور
 تشبيه و تمثيل مقامنده استعمال اولنورلر
 ادات تشيلدر (صانكه بن سني بيلنور م) كبي

دك
 دكين
 دخي
 دكل
 دها
 رك
 رق
 سز
 سي
 شويله
 بويله
 اوليله

ادات تشبيهدر مشبه بهلره لاحق اولور
 (انجوكبي)
 ادات ربطدر صفتي موصوفه و يا خود بر چله بي
 ديكر چله به ربط ايدر
 ادات تهر يقدر مضاف اليه و ظرفلرك آخرينده
 علاوه قلدنوب مضاف و مظهر و في بيان و تعريف ايدر
 (اوده كي بازارلق چارشويه اويماز) كبي
 اسملره لاحق اولدوقده ادات مكان و صفتلره
 لاحق اولدوقده مصدر ييت معناسني افاده ايدرلر
 (آخاچلق يشيك) كبي
 ادات نسبتدر اسملره لاحق اولور
 (تللي پوللي) كبي
 ادات استفهامدر فقط آخرينده ضمير نسبي بوننان
 كلدرده دائما ضمير نسبيدن اول وضع اولنور
 (مكتبه ميسكز اوقوقه ميسكز) كبي
 ادات استفهامدر (نه اوقوقه رسك) كبي
 بعض كره دخي ادات نفي اولوب بو صورتده
 مكرر استعمال اولنور (نه يازدي و نه اوقوددي)
 كبي

كبي
 كه
 كي
 لك
 لقي
 لي
 لو
 مي
 نه
 كبي

✱ باب ثانی کلمات عربیه بیاننده در ✱
 معلوم اوله که لسان عربیدن آنه ورق ترکیه ده قوللان
 کلمه درت نوعدر (اسم . فعل اصلی . فعل فرعی)
 وبعض ادوات اولوب بوندن اشاغی هر بربری بر
 فصلده بیان اولنه جعندن باب ثانی دخی درت فصلی
 شامل اولور

✱ فصل اول اسمای عربیه بیاننده در ✱
 اسمای عربیه (مشتق و جامد) قسملرینه منقسم اوله ورق
 ایکی نوعدر
 (اسمای مشتقه) مصدرلردن پایلان صیغهلردرکه کیفیت
 اشتقاقلری فعل فرعی بخشده کوسرتله جکدر
 (اسمای جامده) دیگر لفظلردن مأخوذ و مشتق اولمیان
 کلمهلردرکه بونزده اسمای ترکیه کبی (علم و اسم جنس)
 قسملرینه منقسمدر
 (علم) بر شیء معینی افاده ایدن لفظدر (شام مصر
 علی ولی کبی
 (اسم جنس) بر جنسی افاده ایدن لفظدر (فرس
 غنم اسد) کبی

ادات استهمامدر بر شیک حاندن سوال مقامنده
 قوللانلور
 ادات استهمامدر مکاندن سوال ایچون قوللانلور
 ادات تمیلدر ماقبلنی تمیل و تقصیل ایدر
 (نونک) سکونله ادات تمیلدر امر حاضر لک
 آخزینه علاوه قلدور
 (کلندی اوتورندی) کبی
 ادات تمیلدر بعض کره دخی نأثر مقامنده
 قوللانلور
 ادات نأفدر مکرر اوله ورق استعمال اولنور
 ادات ندادر تمیل مقامنده قوللانلور
 (هایدی کیده لم) کبی
 ادات تصدیقدر (ها) تذبیه (هله) ترجی
 مقامنده استعمال اولنور
 ادات عطفدر مکرر قوللانلور
 (هم یازدی هم اوقودی) کبی
 ادات استئادر (یا) ادات تردید اولوب
 فعللرینک آخزینه لاحق اولدقده نأکید افاده
 ایدر (اوقورسک یا) کبی

(جمع سالم)

مفرد نيك صيغه سي بوزيله ورق قياساً بايلان
 صـيغـهـلـر در جمع مذكراً سالم مفرد نيك آخريته
 ماقبلي مكسر-ور بر (ي ن) وياخود ماقبلي مضموم
 بر (و ن) علاوه سـيـله جمع مؤنث سالم دخي
 مفرد نيك آخريته بر (ات) زياده سيـله بايلور
 فقط اسماي جامده نك جمع مذكراً سالم صيغه لري مستعمل
 اولسيوب نادر اوله ورق جمع مؤنث صـيغـه لري استعمال
 اولور (رساله رسالات درجه درجات) كبي
 (جمع مكسر)

مفرد نيك هيئي بوزيله ورق بايلان صـيغـه لـر در كه
 مفرد نيه بعض حرفه علاوه وياخود بعض حرفتي حذفه
 حاصل اولورلر شكتم اوزان مشهوره سي جدول آتيده
 كوستيله چكدر
 بوندن صكره معلوم اوله كه لسان عثمانيه قوللايلان
 وبلكه لسان عربيته دخي متمارف و مستعمل اولان اسملر
 اوج صنف اوزرينيه ترتيب اولنمشدر
 (صنف اول)

ثلاثي مجرد وثلاثي مزيد صيغله يدر كه ماده اصليلوري

(تنبيه)

لسان عربيته تأنيث و تذكير معتبر اولديغندن اسماي
 عربيته مذكراً و مؤنث قسملرينيه منقسمدر (مذكراً) ارلك
 و ياخود ارلك حكمنده اولانلر ك اسملر يدر
 (علي اسد سيف) كبي

(مؤنث) ديشي و ياخود ديشي حكمنده اولانلر ك
 اسملر يدر كه جدولده كوستيله چكي وجهله ماده اصليه
 اوزرينيه زائد اوله ورق آخريته بر (ت) و ياخود
 (ي) شككنده بر (الف) مقصوره و ياخود بر (الف)
 ممدوده بوننان كله لدر (حائشه كبري زهراء) كبي
 اسماي عربيته كيت جهتيله دخي اوچه منقسمدر

(مفرد تنبيه جمع) (مفرد) يالكر بر شيني افاده ايدن كله لدر
 (حجر شجر) كبي

(تنبيه) ايكي شيني افاده ايدن كله لدر كه مفرد لرك
 آخريته ماقبلي مفتوح بر (ي ن) و ياخود بر (ان)
 علاوه سيـله حاصل اولورلر (جبرين شجرين جبران شجران)
 كبي (جمع) ايكيدين زياده شيني بيان و افاده ايدن كله لدر كه
 آنلرده ايكي نوعدر (جمع سالم جمع مكسر)

اقنوم	جمهور	عصفور	فعلول	فعلول	فعلول
انجیل	کبریت	قندیل	فعلیل	فعلیل	فعلیل
قانون	قرطاس	شمال	فاعول	فاعول	فاعول
قربان	انسان	حیوان	فعلان	فعلان	فعلان
چردل	قرنفل	سفرجل	فعلعل	فعلعل	فعلعل
عنکبوت	سلسبیل	زعفران	فعلمعل	فعلمعل	فعلمعل

(تنبیه)

اسمهای رباعیه ایله خناسیه لک جمع مکسرری قیاسی اولدیغندن بونلردن رباعی مجرد ایله خناسیه لک دایما (قعائل) ورباعی مزیدلر دخی (فعائلیل) ووزنلری اوزرینه جعلنور فقط خناسیلرک جعلنورده حرف اخیر ترک اولنق لازمه دندر

(عقرب عقارب عصفور عصفایر عنکبوت عنابکب سفرجل سفارج) کبی

خنی اولیه که رباعی مزید ووزنلری صره سنده مندرج

امثله	انجم	افتکار	افعله	افعال	افعال
نعم	رتب	کتب	فعل	فعل	فعل
نیران	رجال	عقول	فعلان	فعال	فعال

(تنبیه)

اسمهای ثلاثیه تک جمع مکسرری سمعی اولوب بالاده کوستریلان طقوز وزندن برینه تطبیقاً یاپیلور ایسه ده اسمهای مذکورده دن

(فعاله قعوله و قعیله) صیغدری اکثری (فعائل) ووزنی اوزره جعلنور (رساله رسائل عجزه عجز و قعیله قبائل) کبی

برقع	درهم	کوکب	فعلل	فعلل	فعلل
سیصر	جنصر	یثرب	فعلل	فعلل	فعلل
سبيله	سلسله	قطره	فعاله	فعاله	فعاله

ایمدی لسان عثمانیه مستعمل اولان مصدر مجرد و مصدر مزید
 و زلزلی دخی سه و ائله ضبط و لئق و ماده اصلیه او ز زینه زیاده
 قلنان حرف کوستملک اوزره آخی جدولار رسم اولوب هر صنفک
 و زلزله بر ارمشالری دخی جدا اول مذکورده درج اولمشدر

مصدر مجرد جدول

امثله	اوزان
شکر	فعل
عزالت	فعلت
سؤال	فعال
بغایت	فعالت
عقران	فعالان
بشری	فعلی
رحیل	فعلول
فضیلت	فعلوت
لغز	فعل
حرکت	فعالان
مقترت	مفعلت
کتب	فعل
رحمت	فعلت
عذاب	فعال
نظارت	فعالت
حیران	فعالان
دهوی	فعلی
قبول	فعلول
عطوفت	فعلوت
طلب	فعل
سرقه	فعالان
جبالوله	مفعلت

(افعال افعیل فاعول و فعلان) صیغه لری هر نقدر
 صنف اولدن ایسه ده بونلرک جمع مکسر لری دخی دایما
 (فعیالیل) وزنی اوزرینه کلدیکنندن صنف ثانیه
 کوستلشد

(اسلوب آسالیب اقلیم اقالیم قانون قوانین سلطان
 سلاطین) کی

فصل ثانی فعل اصلی بیانده در *
 (فعل اصلی) باب اولده معلوم اولدیغی وجهله
 مصدر لر در که (مجرد و مزید) قسمینه منقسم اوله رق
 بونلرده ایکی صنف اعتبار اولمشدر

(مصدر مجرد)

ماده اصلیه می اوج حرف و فلی اولوب حرک لک اختلافی
 و ماده اصلیه اوزرینه بعض حرف علا و سهیله تشکیل ایدن
 صیغه لر در که مشهور و مستعمل اولان و زلزلی جدول آتیده
 کوستلشد

(مصدر مزید)

ماده اصلیه اوزرینه بعض حرف لر زیاده سهیله یا بیلان
 صیغه لر در که لسان عثمانیه قوللا نیلان و زلزلی اون
 ایکیدر

عربیده هر تقدیر (تایی کرد) اوله رق (های) رسمیه
 صورتده یاز یلور ایسه ده لسان عثمانیده اکثری (تایی
 طویل) صورتده و بعض کره دخی (تایی کرد) شکننده
 تخریر اولنور

فقط تایی کرد صورتده یاز لیدیجی حالده نقطه وضع
 اولنیموب طبق (های) رسمیه حکمکنده اولورلر (قدرت
 سعادت جاهه) کدکی کذلک مفرد مؤنث تالری دخی
 لسان عثمانیده (های) رسمیه صورتده یاز یلوب نقطه لری
 ترک اولنور ایسه ده جمع مؤنث تالری دایم تایی طویل
 شکننده یاز یلور (مکتوبه مکتوبات) کی

❖ فصل ثالث فعل فرعی بیاتنده در ❖

(فعل فرعی) بعض حرفلر علاوه سه یله مصدرلردن
 یایلان کلدلر در که لسان ترکیده مشهور و مستعمل اولانلر
 (اسم فاعل اسم مفعول اسم مکان اسم آلت اسم منسوب صفت
 مبالغه اسم تفضیل صفت مشبیه) صیغلر یلدر بوللردن
 اسم فاعل ایله اسم مفعول صیغلری هم مصدر مجرد و همده
 مییادتدن تشکیلی ایوب دیگرلری یالکتر مصدر مجردلردن
 یایلورلر که صورت تشکیلی بر وجه آتی بیان اولنور
 (اسم فاعل)

فعل کیدوس یله قائم اولان ذئی اشعار ایدن صفتلردن که

مصدر مزید جدولی

امثاله	اوزان	افعال
تکریم	تفعیل	افعال
تداخل	تفاعل	تفعیل
التشراح	انفعال	افعال
اخبار	افعال	مفاعله
اضمحلال	افعال	استفعال
تسلسل	تفعیل	مفعله
	تفعیل	افعال
	تفاعل	تفعیل
	انفعال	افعال
	افعال	مفاعله
	افعال	استفعال
	تفعیل	مفعله

کرتک مصدر مجرد و کرتک مزید صیغلر نیک استعماللری
 سمعی اولدیغیدن هر ماده ایستدیلان وزن اوزره
 قوللانیله من مثلا (خرج) ماده سندن قانک ضمیمه
 (فاعول) وزنی اوزره (خروج) صیغسینی کذلک
 مییادتدن (افعال و استفعال) وزنلری اوزره (اخرج
 و استخراج) صیغلری قوللانیلوب دیگرلری استعمال
 اولنلر
 معلوم اوله که مصدر کرتک آخرنده بولنن (تالر) لسان

فقط اسم فاعلرده حرف اخيرك ماقبلې دائما مكسور
ومن يدا تدين يايلان اسم مفعولرده دائما مفتوح اوقوندهرق
بر بردن فرق اولدور

(اسم مكان)

اجرا اولنسان فملك محل ومكاننى اشعار ايدن كلهردر كه
ماده اصليله نك اولنه بر (ميم) مفتوحه علاوه سيله مفرد
صيغهلرې حاصل اولوب بعده تئيه وجهلرې طبق
اسملر كې يايلاور (كتيب مكاتب وكسب مكسب)
كې فقط حرف اخيرك ماقبلې اكثرې مفتوح و بعض
كره دخي مكسور اوقونور (مرجع ومنزل) كې

(اسم آلت)

فعلې اجراه آلت اولان بر شېي افاده ايدن كلهردر كه
ماده اصليله نك اولنه بر (ميم) مكسوره علاوه سيله
و بعض كره دخي ميم ايله برابر حرف اخيرك ماقبلنده برده
(الف) زياده سيله مفرد صيغهلرې حاصل اولوب بعده تئيه
جمع ادا تليله ديكر صيغهلرې يايلاور (معبر ومفتاح) كې
(اسم منسوب)

فعلارك بر ذاته نسبتى افاده ايدن كلهردر كه كرك مصدر لرك
و كرك افعال فرعيه نك آخر لينه بر (ياي) مشدده

مصدر مجر دلردن يايلان اسم فاعلرده ماده اصليله نك برنجى
حرفند نصكره بر (الف) زياده ومن يدا تدين اولانلرده
مصدر لرك اولنه بر (ميم) مضمومه علاوه قلندهرق مفرد
صيغهلرې حاصل اولوب بعده (تئيه وجه) ادا تليله
ديكر صيغهلرې يايلاور (شكر شاكر وتشكر متشكر) كې
فقط اوللر نده (همزه) ايله حرف اخير لرك ماقبلنده
(الف) بولنان مصدر من يدا تدين اسم فاعل واسم مفعوللر نده
حروف مذكور ه حذف اولنديجى كې اولنده (تا) ايله
حرف اخيرك ماقبلنده (ي) بولنان ير لرده دخي اول
حرف لرك حذف اولوب حرف اخيرك ماقبلې تضعيف قلندور
(اسراف مسرف ترتيب مرتب) كې
(اسم مفعول)

فعل كندوسى اوزر ينه واقع اولان ذاتى اشعار ايدن
صفتلدر ككه مصدر مجر دلرده ماده اصليله نك اولنه بر
(ميم) مفتوحه ايله اينكنجى حرفند نصكره بر (واو)
ساكنه ومن يدا تدين مصدر لرك اولنه بر (ميم) مضمومه
علاوه سيله مفرد صيغهلرې حاصل اولوب بعده (تئيه
وجه) ادا تليله ديكر صيغهلرې يايلاور (علم معلوم
وتعليم معلم) كې

تشه و جمع اداتر یله دیگر صیغه لری یاپیلور (اعظم و اکبر) کی فقط اسم تفضیل لک مفرد مؤنث لری ماده اصلیه نك آخرینه بر (الف) مقصوره علاوه سیله یاپیلور که بوالف مقصوره لسان عثمانیه اکثری الف صورتنده یازیلور (عظما و کبرا) کی
(صفت مشبهه)

اخلاقه و الوان و عیوبه دلالت ایدن بر طاقم صفتلور که اوندن زیاده وزن و صیغهلری وار ایسه ده لسان عثمانیه کثیر الاستعمال اولان فانك فتحیه له (فعیل) صیغه سی اولوب ماده اصلیه دن حرف اخیرك ماقبلنه بر (یای) ساکنه علاوه سیله یاپیلور (وکیل و زیر شریف) کی بونك جمع مکسری بعضی کره فانك ضمیی و عینك فتحیه له (فعلا) وزنی اوزرینه کلور (وکلا و زرا شرفا) کی و بعضی کره دخی همزه نك فتحیی و عینك کسریله (افعلا) وزنی اوزرینه کلور (اقر با اصداقا احبا) کی امدی کرک مصدر مجرد و کرک مزید ایدن یاپیلان افعال فرعیله دخی سهولتله ضبط اولتیق و ماده اصلیه اوزرینه زیاده قلنسان حرفلر بیلمک اوزره جداول آتیله وضع

زیاده سیله مفرد صیغهلری حاصل اولوب بعده تشه و جمع اداتر یك علاوه سیله دیگر صیغه لری یاپیلور (عملی ظنی احتیالی) کی بعضی کره اسم منسو بلرک آخرینه بر (تایی) طولبه زیاده قلنلوب مصدریت معناسنی افاده ایدر (حلیت کاملیت) کی
(صفت مبالغه)

معنای مصدری ایله بر ذاتك دوام اوزره اتصافنی بیان ایدن کلدر در ککه ماده اصلیه نك ایکنجی حرفی تضعیف اولندقدن صکره حرف اخیرك ماقبلنه بر (الف) علاوه سیله مفرد صیغه لری حاصل اولوب بعده تشه و جمع اداتر یله دیگر صیغه لری یاپیلور (علم علام و ستر ستار) کی بوندن تشه مبالغه اسم فاعلک اون بش قدر وزن و صیغه لری دها و ارایسه ده لسان ترکیده مشهور و متعارف اولدقلندن بوساله ده ذکر و تفصیلندن صرف نظر قلندی

(اسم تفضیل)

معنای مصدری ایله بر ذاتك کال اتصافنی بیان و اشعار ایدن کله در که ماده اصلیه نك اولنده بر (همزه) مفتوحه زیاده سیله مفرد صیغهلری حاصل اولوب بعده

مزید تین پایلان افعال فرعیہ جدولی

اسم مفعول	اسم تفاعل	مصدر	اسم مفعول	اسم تفاعل	مصدر
مکرم	مکرم	اکرام	مفعول	مفعول	افعال
مقتدر	مقتدر	اقتدار	مفعول	مفعول	افعال
منکسر	منکسر	انکسار	مفعول	مفعول	افعال
مہرب	مہرب	اجرار	مفعول	مفعول	افعال
مخارِب	مخارِب	مخارِبہ	مفاعل	مفاعل	مفاعله
مرتب	مرتب	ترتیب	مفعول	مفعول	تفعیل
مشکر	مشکر	تشکر	مفعول	مفعول	تفعیل
مناسب	مناسب	تناسب	مفاعل	مفاعل	تفاعل
مسترحم	مسترحم	استرحام	مفعول	مفعول	استفعال
منسلل	منسلل	تنسلل	مفعول	مفعول	تفعال
موسوس	موسوس	وسوسہ	مفعول	مفعول	فعالہ
مضغیل	مضغیل	اضغلال	مفعول	مفعول	افعال

اولنوب افعال مذکورہ منگ امثلہ مختلفہ سبلہ برابر جمعری
دخی کو ستر لشدن
تلا تیلردن پایلان افعال فرعیہ جدولی

جمع مکسر	جمع سالم	تشبہ	مفرد	افعال فرعیہ
کتاب کتیبہ	کتابون	کتابان	کاتب	اسم فاعل مذکر مؤنث
گوا تیب	گوا تیب	گوا تیبان	کاتبہ	اسم مفعول مذکر مؤنث
مشاہر	مشہورون	مشہوران	مشہور	اسم مکان مذکر مؤنث
مذاہب	مشہورات	مشہور تان	مشہورہ	اسم آلت مذکر مؤنث
معایر	مذاہب	مذہبان	مذہب	اسم منسوب مذکر مؤنث
نشریات	معاہر	معاہران	معاہرہ	صفت مبالغہ مذکر مؤنث
نشریات	نشریات	نشریان	نشری	اسم تفضیل مذکر مؤنث
نشریات	نشریات	نشریان	نشریہ	صفت مشبہہ مذکر مؤنث
نشریات	نشریات	نشریان	نشریہ	اسم تفضیل مذکر مؤنث
نشریات	نشریات	نشریان	نشریہ	صفت مشبہہ مذکر مؤنث
نشریات	نشریات	نشریان	نشریہ	اسم تفضیل مذکر مؤنث
نشریات	نشریات	نشریان	نشریہ	صفت مشبہہ مذکر مؤنث

بودنن صکره معلوم اوله که افعال عربیه نك ماده اصلیه لر نده
 حروف علت دینان شو (و ی ا) اوج حرفدن
 بری بولیب ایکنجی و اوچنجی حرفلری دخی بر جنسندن
 اولمز ایسه اول فعله (سالم) و اگر حروف مذکورده دن
 بر حرف بولنور و یا خود ایکنجی و اوچنجی حرفلری
 بر جنسندن اولور ایسه اول فعله دخی (مثل) تسمیه
 اولنور که حروف مذکورده ماده اصلیه نك اولنده واقع
 اولدینجی حالده (مثال) اورته سنده بولن دینجی صورتده
 (اجوف) آخرنده بولن دینجی تقدیرده (ناقص)
 ایکنجی و اوچنجی حرفلری بر جنسندن اولدینجی صورتده
 دخی (مضاعف) دینور بعض ککره دخی بر مادهده
 حروف علتدن ایکی حرف بولنه یا اور که اگر حروف
 مذکورده ماده اصلیه نك ایتداسیله آخرنده واقع اولور
 ایسه اول کلمه (لقیف مفروق) و اگر اورته سیله
 آخرنده بولنور ایسه (لقیف مفرون) دیرلر ایدی
 مثل اولان ماده ردن یا یلان بعض صیغه رده تبدلات
 و تغییرات وقوع بولدیندن معتلات مذکورده ایچون دخی
 اریجه جدولار وضع و رسم اولنوب بالکاز تبدل و تغییر
 ایدن صیغدر جدول مذکورده درج ایدیلر که مثالی
 کوستر لشدلر

مثال جدولی

اسم مفعول	اسم تفاعل	مصدر	اسم مفعول	اسم تفاعل	مصدر
موصول	واصل	وصل	مفعول	فاعل	فعل
موصول	موصول	ایصال	مفعول	مفعول	افعال
متصل	متصل	اتصال	مفعول	مفعول	افعال
متوصل	متوصل	استیصال	مستفعل	مستفعل	استفعال
میسور	یاسر	یسر	مفعول	فاعل	فعل
موسر	موسر	ایسار	مفعول	مفعول	افعال
میسر	میسر	اتسار	مفعول	مفعول	افعال
مستیسر	مستیسر	استیسار	مستفعل	مستفعل	استفعال
ماجور	آجر	آجر	مفعول	فاعل	فعل
موجر	موجر	آجار	مفعول	مفعول	افعال
مجور	مجور	آجار	مفعول	مفعول	افعال
مستآجر	مستآجر	استیجار	مستفعل	مستفعل	استفعال

اجزوف جدولی

اسم مفعول	اسم فاعل	مصدر	اسم مفعول	اسم فاعل	مصدر
مفعول	فاعل	قول	مفعول	فاعل	قول
مقام	مقیم	اقامه	مفعول	مفعول	اقامه
معتاد	معتاد	اعتیاد	مفعول	مفعول	اعتیاد
مستعان	مستعین	استعانه	مستفعل	مستفعل	استفعل
صبیح	بالبح	بیح	مفعول	فاعل	فعل
مشار	مشیر	اشاره	مفعول	مفعول	افعال
مختار	مختار	اختیار	مفعول	مفعول	افعال
مقتاد	مقتاد	اقتیاد	مفعول	مفعول	انفعال
مستفاد	مستفید	استفاد	مستفعل	مستفعل	استفعل
مسئول	سائل	سئل	مفعول	فاعل	فعل
مسأل	مسئل	اسئال	مفعول	مفعول	افعال
مسئال	مسئال	استئال	مفعول	مفعول	افعال
مسئال	مسئال	انئال	مفعول	مفعول	انفعال
مسئال	مسئال	استئال	مستفعل	مستفعل	استفعل

ناقص جدولی

اسم مفعول	اسم فاعل	مصدر	اسم مفعول	اسم فاعل	مصدر
مفعول	فاعل	عفو	مفعول	فاعل	فعل
ملغی	ملغی	الغاء	مفعول	مفعول	افعال
مقتدا	مقتدی	اقتداء	مفعول	مفعول	افعال
منزوی	منزوی	انزواء	مفعول	مفعول	انفعال
مصلی	مصلی	تصلیه	مفعول	مفعول	تفعیل
مشکی	مشکی	تشکی	مفعول	مفعول	تفعل
مراضی	مراضی	تراضی	مفاعیل	مفاعیل	تفاعیل
مصافی	مصافی	مصافاة	مفاعل	مفاعل	مفاعله
مستغفی	مستغفی	استغفاء	مستفعل	مستفعل	استفعل
مرحی	راحی	رحی	مفعول	فاعل	فعل
مخفی	مخفی	اخذاء	مفعول	مفعول	افعال
مخفی	مخفی	اختفاء	مفعول	مفعول	افعال
مخفی	مخفی	انجلاء	مفعول	مفعول	انفعال

معلوم اوله که مهموز و مضاعف اولان کلام لر فن صرفه هر نقدر سالم عدا اولنور لر ايسمه ده بونلر ده دخی بعض مرتبه تبدلات وقوع بولديغندن معتلات صوره سنده تجر بر اولندي

(مثالدرده اولان تبدلات)

جدولده کوسـتـرـلـديـکی و جهـله هـشـال و اوی ايله مشال همزه وی اولان ماده لرک (افعال) و (استفعال) صیغه لر نده (واو) ايله (همزه) یا به تحویل و (افعال) صیغه سیله مشتق لر نده (تابه) تبدیل قلندر قق افعالک تاسـیله اداغام اولنور (ایصال و ایجار اتصال و اتخاذاستیتصال و استیجار) کی کذلک مثال یا یئرک (افعال) صیغه سیله مشتق لر نده (یا) قلب اولنور قق اداغام و (افعال) صیغه سنک مشتق لر نده (همزه) ايله (یا) (واوه) تبدیل قلنور (اتسار متسر موجر موسر) کی فقط مهموز اولان (افعال) صیغه سنک مشتق لر ی همزه ايله دخی استعمال اولنور (ایمان مؤمن) کی

(اجوفلرده اولان تبدلات)

اجوف اولان ماده لرک (افعال) و (استفعال) صیغه لر نده (واو) ايله (یا) حذف اولنور قق آخر ی نه بر (تا) زیاده قلندوب اسم فاعلده (واو) (یا به) تحویل و اسم

مفعولده (واو) ايله (یا) (الفه) تبدیل اولنور (اقامت . استقامت . استشاره . مشیر . مشار و مستشار) کی (افعال و انفعال) صیغه لر نده (واو) (یا به) قلب اولنوب اسم فاعل و اسم مفعول لر نده (واو) ايله (یا) (الفه) تبدیل قلنور لر بوضو لر نده (افعال و انفعال) صیغه لر نیک اسم فاعل و اسم مفعول لر ی هر نقدر لفظاً بر بر نه بکزر لر ايسمه ده معنا جهتله یکدیگر دن فرق و تمیز اولنور لر (احتیاج و انقیاد محتاج و منقاد) کی اجوفلرک ثلاثی اسم فاعل لر نده (واو) ايله (یا) (همزیه) تبدیل و اسم مفعول لر نده (واو) حذف اولنوب اسم مکان لر نده (الفه) تحویل قلنق و یا یئرده اسم مفعول و اوی حذف اولنق قواعده صرفیه دندر (قائل و زائد . مقول و منید . مقال و مناد) کی

(ناقصلرده اولان تبدلات)

ناقص اولان ماده لرک (افعال و انفعال و استفعال) صیغه لر نده (واو) ايله (یا) (همزیه) تبدیل اولنور (اجراء و اقتداء . انجلاء و استعفاء) کی فقط (همزه) مذکور ه لسان عثمانیده ترک اولنور قق استعمال اولنور (تفعیل و تفاعل) صیغه لر نده (واو) ايله (همزه) دائماً (یا به) تبدیل و (مفاعله) صیغه سنده حرروف علت (الفه) تحویل قلنوب (تفعیل) صیغه سنده آخر ی نه بر (تا) کزور یه لرک (واو) (یا به) قلب اولنور

مشابه ایسه ده معنا جهتهله یکدیگردن فرق اولنورلر
 مضاعف لردن اسم مکان واسم تفضیل لرنده دخی ایکنجی
 حرف لری اداغام ایدیه رک استعمال اولنور مرور دن
 (ممر وامر) کی
 (لغیف مفروق) اولان ماده لرده هم مشابیت وهمده
 ناقصیت بوندیغندن مثال و ناقص لرده جاری اولان تبدلات
 عینیه بونلرده دخی اجرا اولنوب (لغیف مقرون)
 اولان ماده لره احوالی دخی طریق اجوف و ناقص لری کیلر
 بوندن صکره معلوم اوله که ماده اصلیه ننگ اولنده اگر
 شو (صض طظ) درت حرفدن بری بونور ایسه
 (افتعال) صیغه سیله مشتق لرنده افتعالت تاسی (طایه)
 تبدیل اولنور (صلح اصطلاح و ضرب اضطراب و طرد
 اطراد و ظلم اظلام) کی کذلک ماده اصلیه ننگ اولنده
 شو (دذذ) اوج حرفک بری بوندیغی صورتده دخی
 (افتعالت) تاسی (داله) تبدیل ایدیلور (دعو ادعاء
 و ذکر اذکار و زوج ازدواج) کی
 (املا)

معلوم اوله که فک و کرم اسم لک اولنده بولنان
 هرزه لر دائما (الف) صورت لرنده یازیلوب اوزریشه
 (عین بقرا) تحریر اولنور (امر امر) کی

(تجزی و تعاطی مجازاة و تصدیق) کی بونلرک کافه سنک
 اسم فاعل لرنده حروف مذ کوره (یایه) تبدیل واسم
 مفعول لرنده (الفه) تحویل قلدور که (الف) مذ کوره
 هر تقدیر (یا) شک لکنده یازلیق اصول املادن ایسه ده
 لسان عثمانیده اکثری الف صورت لرنده یاز یاور (منتهی
 و منتهما • مستدعی و مستدما) کی ناقص لردن ثلاثی اسم
 فاعل لرنده و او ایله همزه (یایه) تبدیل و ناقص و او یلرک
 اسم مفعول لرنده (و او) اداغام اولنورک و ناقص یایلرده
 اسم مفعول و اوی (یایه) تحویل اولنورک اداغام ایدلک
 قواعد مرعیدندیر (عافی و بادی • مفعول و مرعی) کی
 (تنبیه)

ناقص لردن یایلان ثلاثی اسم فاعل لک (فعلة) وزن لرنده
 بولنان جمع مکسر لرنده دخی حروف علت (الفه) قلب
 اولنوب حرف اولری مضموم قلدورک استعمال اولنور
 (قضاة و عصاة) کی

(مضاعف لرده اولان تبدلات)

مضاعف اولان ماده لرده او چکنجی حرف ایکنجی حرفه
 اداغام و ادخال اولنه رق خط لرن حذف اولنور که مثالری
 جدولده کوستر لشدیر فقط (مفاعله و تفاعل و انفعال)
 صیغه لر ینک اسم فاعل و اسم مفعول لری هر تقدیر لفظاً بر برینه

فصل رابع ادوات عربيه بياننده در
 همزه نك فتحيله (ال) لفظى ادوات تعريف كه الفاظ
 عربيه نك اوللارينه زياده قلدنوب معنايرينى تعريف و بيان ايدر
 ادوات مذكور ك همزه سى ابتدا حاننده ثابت وصل حاننده
 تلفظدن ساقط اولور (الحاصل والحاصل) كى فقط بعدنده
 حروف شمسيه دن بر حرف بولنور ايسه ادوات مذكور وصل
 حاننده بتون بون تلفظدن ساقط اولوب بعدنده بولنان
 حرف تضعيف قلدنور (السلام والسلام) كى حروف شمسيه
 شو (ت ت د ذ ر ز س ش ص ض ط ظ ن)
 اون اويج حرفه ديلنوب ماعداسنه حروف قريه ديرلر
 تشديد ايله (ي) حرفى ادوات نسبتدر كه الفاظ عربيه نك
 آخرلارينه لاحق اولوب نسبت و مناسبت معنايرنى افاده ايدر
 (مصرى وشامى) كى فقط آخرنده (تاى) ثابت
 بولنان كله لرده (تاى) مذكور حذف اولنوق قواعد
 صرفيه دندر (كوفى وبصرى) كى كذلك الف ممدوده
 و ياخود مقصوره بولنديغى صورتده الف مقصوره ايله
 ممدوده نك همزه سى (واوه) قلب اولنوب نسبتلرنده
 (دى-وى اخروى و بيضاوى و صحراوى) ديلنور
 بعض اسملرده ادوات نسبتدن اول برده (الف نون)
 زياده قلدنور (روحانى و جسمانى) كى بعض كره

اورتهده واقع اولوبده كندى ساكن ماقبلى متحرك
 اولور ايسه همزه ماقبلنك حرکه سنه تابع اولور يعنى ماقبلى
 مفتوح ايسه (الف) صورتده و مضموم اولديغى حانده
 (واو) و مكسور اولور ايسه (يا) صورتده يازيلوب
 حروف مذكور نك اوزرينه كذلك بر (عين بترا)
 وضع اولنور (كاس . سؤر . بئر) كى
 فقط همزه متحرك اولوبده ماقبلى ساكن اولور ايسه
 همزه نك حرکه سى فتحه و كسره اولديغى حانده (يا)
 و ضمه اولديغى تقديرده (واو) صورتده يازيلور
 (مسئله سائل مسؤل) كى
 ايكي سنده متحرك اولديغى حانده همزه دائما ماقبلنك حرکه سنه
 تابع اولور ق تحريك اولنور (سؤال . فته . رؤس) كى
 فقط شو- و ايكي صورتده (مسؤل و رؤس) كى كله لرده
 ايكى (واو) يازلق ايجاب ايدر ايسه ده اختصار ايجون
 بومقوله يرلرده بر (واو) ايله اکتفا اولنور
 آخرده واقع اولان همزه لر دائما ماقبلنك حرکه سنه تابع
 اولوب ماقبلى ساكن اولديغى حانده كندى صورتده
 يازيلور (جز به) كى فقط همزه نك ماقبلنده حروف
 علتدن بر حرف بولنديغى حانده لسان عثمانيه بومقوله
 همزه لر اکتفى ترك اولنور (دعا . برى . وضو) كى

دخی ادات نسبتدن صکره بر (تائی) طویله علاوه
 اولنور که مصدیریت معناسنی افاده ایدر (بشریت
 جسمانیت) کبی

عربی	ترکی	(جدول ادوات)
علی	اوزره	معناسنه ادات استعلا در (علی الحساب) کبی
من	دن	معناسنه ادات ابتداء در (من بعد) کبی
الی	دک	معناسنه ادات انتها در (الی نهایت) کبی
فی	ده	معناسنه ادات ظرف در (فی الحال) کبی
عن	دن	معناسنه ادات تجاوز در (عن قصد) کبی
مع	ایله	معناسنه ادات مصاحبت در (مع الاسف) کبی
ل	ایچون	معناسنه ادات تعلیل در (لصلحه) کبی
ل	ایله	معناسنه ادات الصا قدر (بالسلامه) کبی
لا	کبی	معناسنه ادات تشبیه در (کلاول) کبی
ذی	سز	معناسنه ادات نفیدر (لابس) کبی
لدى	صاحب	معناسنه ادات نسبتدر (ذی عیال) کبی
	قیت	معناسنه ظرف مانند (لدی الحاجه) کبی

معلوم اوله که کربک حرف تعریف و کربک جدول مذکورده
 کویستریلان اد تلر دائماً الفاظ عربیه ننگ اولارینه زیاده قلدوب
 فارسی و ترکی لفظلرینه داخل اوله من فقط بوندن آشاخی
 ذکر اولنان اداتلر مشترک اوله رقی استعمال اولندیغندن
 آریجه جدولده درج ایله کربک بوجه آتی بیان اولنور

عربی	ترکی	(جدول ادوات)
مثلا	تشمکم	معناسنه ادات تشبیه در (مثلاً) کبی
البته	...	ادات تأکید در (البته) کبی
کآن	صاذککه	تأکید ایدر
الا	یوقسه	معناسنه تشبیه و تشبیل مقاملنده قوالا نیلور
فقط	انجق	معناسنه استثناء و تأکید مقاملنده قوالا نیلور
اما	ایدی	معناسنه ادات حصر در (اما) کبی
حتى	بیله	ایچون دخی کلور
ماعددا	بشقه	معناسنه ادات تفصیلدر شرط مقاملنده
لکن	...	قوالا نیلور
مادام	چونکه	معناسنه ادات و تراوی قی مقاملنده استعمال اولنور
حاشا	...	معناسنه تشبیه و تشبیل مقاملنده قوالا نیلور
	...	ادات استثناء در انکار مقاملنده قوالا نیلور

❖ باب ثالث کلمات فارسیه بیاننده در
 معلوم اوله که لسان فارسیدن آنه درق ترکیه ده قوللانیلن
 کلمه لر دخی اویج نوعدر (اسم فعل فرعی) و بعض ادوات
 اولوب بوندن اشاغی هر بررری بر فاصله بیان اولنده جغندن
 باب ثالث دخی اویج فصلی مشتمل اولور

❖ فصل اول اسمای فارسیه بیاننده در
 اسمای فارسیه دخی اسمای ترکیه کبی ایکی قسمدر
 (علم اسم جنس) علم (رستم و بهرام) کبی اسم
 جنس (شیر و پلنگ) کبی لسان فارسیه دخی تأیث
 و تکثیر معنبر اولدیغندن بعض کره بر شینک ارکک اولدیغنی
 بیان ایچون اسمک آخرنه نونک فتحیه (نر) لفظی علاوه
 و دیشی اولدیغنی اشعار ایچون (ماده) لفظی علاوه
 قلنده رق (شیر نر شیر ماده) دینلور که ارکک ارسلان
 دیشی ارسلان دیمکدر

اسمای فارسیه کیت جهتیه دخی ایکی قسمدر (مفرد . جمع)
 (مفرد) یالکز بر شینی افاده ایند کلمه لر در (دست
 و مست) کبی
 (جمع) بردن زیاده شینی افاده ایند صیغه لر در که معیات

و نمایه دلالت ایند اسمک آخرنه بر (ان) زیاده سیله
 حاصل اولور لر (مردان مرغان درختان) کبی
 فقط جمع قلنده جق کلمه لرک آخرنده اکر (های) رسمیه
 بولنور ایسه اول (ها) (کاف) فارسی به تبدیل اولنوب
 (خواجگان بندکان) دینلور ککذک (الف)
 و یا خود (و) بولندیغنی حانده ادات جمعدن اول برده
 (ی) زیاده قلنق لازمدر (آشنایان و بدخویان) کبی
 بوصورتله یاپیلان جهملرک آخرنه بعض کره بر (های)
 رسمیه زیاده قلنوب (شاهانه ماهانه) دینلور که
 تشبیه معناسی افاده ایدر حیات و نمایه دلالت ایتمیان
 اسملر دخی بر (ها) علاوه سیله جمع قلنور لر (کوشه ها
 و میوه ها) کبی فقط بونلر لسان عثمانیه مستعمل دکلمر
 (اسمای فارسیه) آخرنه لاحق اولان اداتلر اعتباریه
 دخی اویج نوعدر اسم منسوب . اسم مکان . اسم وصفی
 (اسم منسوب)

اسمای فارسیه و عربیه نك آخرنه بر (یای) نسبییه
 و یا خود (مند . وار . سار . ناک) اداتلرندن برینک
 علاوه سیله یاپیلور (شیرازی . دردمند . غنناک .
 شرمسار) کبی فقط (یای) نسبییه علاوه سیله یاپیلان
 اسم منسوبلرک آخرنده (های) رسمیه بولنور ایسه

یادن اول برده (و) کتور به لره (مکه وی بصره وی)
 دینلور بعض کره تا کیدایچون (یا) دن صکره برده (ن)
 علاوه قلنور (ونکین و شیرین) کبی
 (اسم مکان)

اسملک آخرینه (ستان . زار . سار . کاه) اداتلندن
 برینگ علاوه سیله یاپیلور (کلیستان . لاله زار . خاکسار
 شمدان . نمازگاه . دستگاه) کبی (کاه) اداتی بعض
 کره دخی زمان افاده ایدر (سحرگاه و صبحگاه) کبی که
 بونلره اسم زمان دینلور

(اسم وصفی)

اسملک آخرینه (کار . کر . بان) اداتلندن برینگ
 علاوه سیله یاپیلور (ستکار . باغبان . زرگر) کبی
 فصل ثانی افعال فرعیه بیانده در *

معلوم اوله که لسان فارسیدن آندرق ز یکده قوالانلان
 فعل فرعیلر دخی اوج نوعدر
 (اسم فاعل . اسم مفعول . صفات مرکبه) فقط
 بونلرک کیفیت اشتقاقلری مصدرلری بیلکه توقف ایلدیکنندن
 مصدرلر فارسیه هر نقدر لسان ترکیده مستعمل دکل ایسه ده
 فعل فرعیلرک صورت اشتقاقلری بیان صرسته سنده آنلرک
 دخی اجالا ذکر ی مناسب کورندی

شویله که مصدر فارسی آخرلری (دن) و یا خود
 (تن) اداتلریله نهایتلنسان کلدردرکه (دن) اداتیلله
 اولانلره (مصدر دالی) و (تن) اداتیلله اولانلره
 مصدر (تانی) دیرلر (پروردن و رفتن) کبی فقط
 مصدر دالیلرده دالک ماقبلنده شو (ی ارن و) بش
 حرفدن بری و مصدر تأیلرده شو (خیش سف) درت
 حرفک بری بونلرک لازمدر (پریدن افتادن پروردن
 افشانندن فرمودن . آفرودن . داشتن . دانستن . یافتن) کبی

بوصورته ادات مصدرک ماقبلنده حروف مذکورده بری
 بونلرک یغندن (شدن . زدن . آمدن) کبی کلدرمشاد دینلور
 ایدمی مصدر دالیلرده ادات مصدر حذف اولنوب دالک
 ماقبلی (الف) و یا خود (ی) ایسه آنلر دخی حذف
 واکر (و) ایسه (الف یایه) قلب (ن) و یا خود
 (را) ایسه حالی اوزرینه ترک اولنلرده کدالک مصدر
 تأیلرده ادات مصدر حذف اولنوب تانک ماقبلی (خ)
 ایسه (زایه) (ش) ایسه (رایه) (ف) ایسه (یایه)
 تبدیل (س) ایسه حذف و (یا) (هایه) و یا خود (یایه)
 تحویل قلندرده اسم فاعلک ماده اصلیه سی اولان امر حاضر
 صیغه سی حاصل اولور ککه بونلرک آخرینه نون
 ساکنه ایلر بر (نده) اداتی علاوه سیله اسم فاعل

(افعال فرعیه جدولی)

حاصل مصدر	صفات مرکبه	اسم مفعول	اسم فاعل	مصا در
آرامش	دل آرام	آرامیده	آرامنده	آرامیدن
کشایش	دل کشا	کشاده	کشاینده	کشادن
پرورش	بند پرور	پرورده	پرورنده	پروردن
خوانش	دور خوان	خوانده	خواننده	خواندن
فرمایش	جهانفرما	فرموده	فرماینده	فرمودن
سوزش	دلسوز	سوخته	سوزنده	سوختن
دارش	مالدار	داشته	دارنده	داشتن
خواهش	دلخواه	خواسته	خواهنده	خواستن
آرایش	دلارا	آراسته	آراینده	آراستن
دانش	قدر دان	دانسته	داننده	دانستن
یابش	ظرفیاب	یافته	یابنده	یافتن

صیغه‌ری یاب‌دور (خواننده فرماینده سازنده دارندہ)
 خواهنده (کسی که جمع‌رندہ (های) رسمیه (کافه) تبدیل
 اولندرق آخررینه بر (الفنون) زیادہ سیلہ (خوانندگان
 سازندگان) دینور مصدر مذکورہ دن بالکز (ن) حذف
 اولنوب یرینہ بر (های) رسمیه کتور ادکده اسم مفعول
 صیغه‌ری حاصل اولور (پرورده فرمودہ ساخته) کسی که
 بونلک دخی جمع‌رندہ (فرمودگان ساختگان) دینلور
 بروجه مشروح حاصل اولان اسم مفعول ویاخود امر
 حاضرلرک مفعولری تقدیم قلندرق ترکیب اولندقدہ
 بونلرک مجموعہ دخی (صفت مرکبه) دیرلر که لسان
 عمیایندہ بک چوق قوللانیلور (خاطرشناس بندہ نواز
 ودلشکستہ) کسی وبعضاً دخی امر حاضرلرک اوللرینہ
 بر ادات نفی زیادہ ویاآخررینہ بالکز بر (الف) ویاخودبر
 (ان) علاوہ قلندرق بر طاقم صفتلر یاب‌دور که بونلرہ دخی
 (صفت مشبہ) دینلور (نادان خندان داناکریان) کسی
 وبعض کرہ دخی امر حاضرلرک آخررینہ ماقبلی مکسور
 بر (شین) ساکنہ کتوریلرک بر طاقم کلکدر
 یاب‌دور که بونلرہ دخی (حاصل مصدر) دیرلر (کشایش
 بخشایش افزایش) کسی

فارسی	ترکی	معنا
از	دن	معناسنه ادات ابتدادر (از هر جهت) کی
آسا	کی	معناسنه ادات تشبیهدر (عبر آسا) کی
اکر	...	ادات شرطدر مشترک اولهرق قولانیلور
ایا	عجیبا	معناسنه تنی مقامنده استعمال اولنور
ای	...	ادات نداددر مشترک اولهرق قولانیلور
--	...	(ای غافل انسان) کی
بر	اوزره	معناسنه ادات استیلادر (بر موجب نظام) کی
برای	ایچون	معناسنه ادات تعلیلدر (برای خاطر) کی
با	ایله	معناسنه ادات الصاقدر (با اراده سذیه) کی
بی	سنز	معناسنه ادات نفیدر اکثری جامدره داخل
بلکه	...	اولور (بی ادب) کی
--	...	ادات استدرک واضرابدر مشترک
یس	ایمدی	قولانیلور
تا	دک	معناسنه ادات تفصیل و تقریددر ماقبلنی
تر	الک	تفصیل ایدر
چند	قاج	معناسنه ادات انهدر (تابصباح) کی
		معناسنه ادات تفصیلدر (بر تر فاضلت) کی
		معناسنه ادات استهماددر (چند نفر) کی

فارسی	ترکی	معنا
چونکه	...	ادات تعلیل و شرطدر مشترک استعمال اولنور
در	ده	معناسنه ادات ظرفدر (در حال) کی
کرچه	...	ادات شرطدر مشترک اولهرق قولانیلور
کاشکی	باری	معناسنه ادات تمیدر (کاشکی او قوش اولیدم) کی
مکر	یوقسه	معناسنه استننا موقعنده قولانیلور
وش	کی	معناسنه ادات تشبیهدر (لاله وش) کی
نا	سنز	معناسنه ادات نفیدر اکثری مشغله داخل
هم	...	اولور (نادان) کی
هر	هپ	ادات مصاحبتدر (همحال و همخانه) کی
همان	انجق	معناسنه ادات سورددر (هر حالده) کی
همه	...	معناسنه ادات حصرددر نفیجیل مقامنده
هیچ	...	قولانیلور
یا خود	ویا	ادات تأکیدر اولنه بر (بای) مفتوحه
		ادات سبیله قولانیلور (بهمه حال) کی
		ادات نفیدر تأکید مقامنده استعمال اولنور
		ادات تردیددر (یا مکتبه کیت و یا خود بر صغته کیر) کی

بوندنصکره معلوم اوله که ادوات ترکیه عربی و فارسی
 نظرینه لاحق اوله یلوب (خانه ییترخانه دن بیتدن)
 دیتلور فقط عربی و فارسی اداتری الفاظ ترکیه ده داخل
 اوله میدیندن (اوات . اوها . فی او . دراو) دینله من
 انجق بعض کره غلط اوله رق چفتلکات دیرلر کذلک
 ادات فارسیه الفاظ عربیه لاحق اوله یلوب فقط
 ادوات عربیه الفاظ فارسیه داخل اوله من بو صورتده
 (بیتها . در بیت) دینله یلوب (خانه وات .
 فی خانه) دیمک صحیح دکدر فقط غلط
 اوله رق (خرده وات وسبزه وات)

دیرلر

ÖZGEÇMİŞ

Reyhan Salman 1983 yılında Düzce’de doğdu. Adapazarı’nın Karasu ilçesinde öğrenimine devam edip, 2001 yılında Karasu Şehit Üsteğmen İbrahim Abanoz Yabancı Dil Ağırlıklı Lisesi’ni bitirdi. 2005 yılında Trakya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünden mezun oldu. Lisans eğitimini tamamladıktan sonra özel bir eğitim kurumunda iki yıl boyunca Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenliği yaptı.

Aynı zamanda lisans eğitiminin ardından ara vermeden başladığı Sakarya Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Anabilimdalı, Yeni Türk Dili Bilimdalında Tezli Yüksek Lisans programına halen devam etmektedir.